

«Full Dominical» de Barcelona. Una aproximació a la seva història (1891-1991)

Gemma Morató i Sendra

Dipòsit Legal: B 28613-2015

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tesisenxarxa.net) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tesisenred.net) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tesisenxarxa.net) service has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized neither its spreading and availability from a site foreign to the TDX service. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service is not authorized (framing). This rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

«FULL DOMINICAL» DE BARCELONA

UNA APROXIMACIÓ A LA SEVA HISTÒRIA (1891-1991)

UIC
barcelona

TESI DOCTORAL

UNIVERSITAT INTERNACIONAL DE CATALUNYA (UIC)
Facultat d'Humanitats

Presentada per Gemma Morató i Sendra
Director: Dr. Xavier Baró i Queralt

Barcelona 2015

UNIVERSITAT INTERNACIONAL DE CATALUNYA (UIC)

Facultat d'Humanitats

TESI DOCTORAL

«FULL DOMINICAL» DE BARCELONA

Una aproximació a la seva història

(1891-1991)

Presentada per

Gemma MORATÓ i SENDRA

Director

Dr. Xavier BARÓ i QUERALT

Barcelona, 2015

Dedico aquest trosset d'història
als meus pares,
Josep i Maria Teresa.

També a la meva comunitat de
Germanes Dominiques de la Presentació
—Carme, María Josefa i Maria Núria—

Gràcies,
per l'ajuda i l'encoratjament.

Amb molta estimació...

SUMARI

SUMARI.....	7
1. INTRODUCCIÓ.....	9
2. PRECEDENTS DE LA «FULLA DOMINICAL»	29
3. ELS INICIS DE LA «FULLA DOMINICAL».....	53
4. ANY DE LA VICTÒRIA: UNA NOVA ÈPOCA	91
5. 25 ANYS DE «HOJA DIOCESANA».....	107
6. ANYS D'OBERTURA	149
7. EL NOU «FULL DOMINICAL».....	201
8. CONCLUSIONS	257
BIBLIOGRAFIA	269
ÍNDEX.....	283
ÍNDEX D'IMATGES.....	287

1. INTRODUCCIÓ

1.1 OBJECTE D'ESTUDI

1.1.1 *Full Dominical de Barcelona: una aproximació a la seva història*

L'objecte d'aquest estudi és conèixer i aprofundir l'itinerari històric, eclesial i periodístic del *Full Dominical*, una senzilla publicació que sovint ha passat desapercibuda però que amb persistència i constància ha arribat als nostres dies amb quasi 125 anys de recorregut pràcticament ininterromput.

Parlem d'*una aproximació a la seva història* perquè els anys i la discreció —en el sentit més ampli— de la publicació no permeten tenir sempre tots els elements necessaris per resseguir-ne el camí realitzat. Però com ha afirmat el Dr. Juan José Gallego, *o.p.*, teòleg i filòsof, en una conversa sobre la qüestió que ens ocupa: «*Si perdura, és que serveix.*» I realment ha perdurat fidelment i amb força —a excepció dels anys de la Guerra Civil espanyola— de la mà d'uns directors i sotsdirectors amb un esperit evangelitzador i periodístic de gran vàlua,¹ com veurem al llarg d'aquests capítols.

No es pot perdre de vista que la premsa religiosa catòlica dins la història del periodisme català ha tingut un paper prou destacat. Especialment en alguns moments d'entre els cent anys —1891-1991— que inclou el present estudi —són destacables els primers anys d'aquest període. El fet religiós catòlic era un tema suficientment important per a la premsa i, la participació de l'Església fou decisiva en la vida quotidiana i política de Catalunya a les acaballes de segle XIX i fins a mitjans del XX. Després les coses canvien però l'Església, i també la seva premsa, és alhora actora i espectadora de la nostra història.

En el darrer quart del segle XIX neixen un gran nombre de revistes catòliques de pes en aquella època i que majoritàriament perduraran fins a l'any 1936. La vinculació religiosa d'aquestes publicacions s'expressa, en bona part, amb els exemples que segueixen: *La Família Cristiana* (1876), *L'Escut de Gràcia* (1881), *Lo Missatger del Sagrat Cor de Jesús*

---

¹ Destaquen els preveres, Mn. Josep Ildefons Gatell i Mn. Frederic Clascar, iniciadors; Mn. Ramon Cunill; Mn. Joaquim M. Martínez Roura; Mn. Jaume Aymar, Mn. Josep M. Alimbau i Mn. Jordi Piquer, entre d'altres.

(1893), *L'Estel* (1897) i *La Sagrada Família* (1899). Com destaca l'historiador del periodisme Josep M. Figueres,² no podem negligir aquí la importància —i no pas solament en aquest apartat, sinó també en el camp de la premsa en general— del *Full Dominical*, el qual amb dues edicions —catalana i castellana— és publicat al servei de les parròquies barcelonines i de les ciutats i pobles d'arreu de Catalunya. Tot i que amb els anys perdrà visibilitat, no deixarà de ser-hi.

El *Full Dominical* va néixer a Barcelona a finals del segle XIX, inicialment com a full parroquial —*Hoja Parroquial (Semanal) de Santa Ana*— i ben aviat, com a *Hoja Dominical* i *Fulla Dominical*. Perdurarà amb la seva doble edició fins al tràgic juliol de 1936, duent comentaris i glosses sobre l'Evangelí i altres qüestions formatives per als parroquians. L'any 1939 ressorgirà només en castellà amb el nom de *Hoja Diocesana* i més tard com a *Hoja Dominical*. El 1975 recuperarà —ja fins als nostres dies— el nom català de *Full Dominical*.

Defensar *la bona premsa* —aquella que defensa els valors cristians— i l'ús del català han estat objectius que han acompanyat la tasca d'apostolat i d'evangelització de l'Església catòlica a Catalunya sempre que les circumstàncies sociopolítiques ho han permès. S'han promogut publicacions ben diverses amb una línia editorial catòlica o fulls, revistes i opuscles de caire directament religiós que han servit a l'Església per atansar-se al poble.

Així, aquest estudi vol donar a conèixer un full d'aquests, senzill, però amb una llarga i dilatada història: *Hoja Dominical/Fulla Dominical - Hoja Diocesana - Hoja Dominical - Full Dominical* de l'arxidiòcesi de Barcelona. Esbrinar, repassar i fer una aproximació de com es va forjar aquesta publicació fundada per Mn. Josep Ildefons Gatell des de la parròquia de Santa Anna i que a partir de 1892 es troba en la majoria de les nostres llars catòliques.

Un full d'avisos i comunicats, típic del diumenge en sortir de missa, que perdura encara avui. El treball, com hem dit, comprèn cent anys: des de l'any 1891 —inici de la publicació— fins a l'any 1991, quan un grup de periodistes prou reconeguts³ va redactar el llibre d'estil de disseny, que va ser vigent fins a finals de l'any 2012⁴ quan es redissenya i

² FIGUERES, *La premsa catalana: apreciació històrica*, 43-44.

³ Josep M. Casasús, Manuel Lamas i Carlos Pérez de Rozas.

⁴ *Full Dominical*, n. 52 (23/12/2012).

incorpora codis QR⁵ i imatges de realitat augmentada (AR),⁶ i al 2014 es torna a redissenyar completament sense perdre aquestes novetats, però amb un format més modern on l'ús del color és el protagonista.

1.1.2 *Fulls dominicals i fulls parroquials*

Per emmarcar la història del *Full Dominical* cal veure que analitzant l'amplitud de la premsa de l'Església catòlica es distingeixen fàcilment dos grans blocs: la que podem anomenar premsa *independent* i la que de manera directa sorgeix de parròquies i bisbats, anomenada premsa *diocesana*. La independent seria aquella editada per ordes i congregacions religioses, moviments, fundacions o editorials. En canvi, la premsa diocesana està formada per diaris, revistes, butlletins diocesans, fulls diocesans, fulls parroquials, revistes de moviments i de grups eclesials vinculats directament a una parròquia o a un bisbat.

És evident que perquè sigui realment premsa d'Església cal que tingui l'aprovació prèvia de l'autoritat competent, en el cas de la premsa que anomenem independent, la responsabilitat recau en els superiors o superiores de cada orde o congregació, de cada província religiosa, o del responsable, president o director de la institució que està canònicament vinculada a l'Església. Antigament aquesta vinculació quedava demostrada per l'expressió *amb llicència eclesiàstica* i sovint amb l'assignació d'un censor. Així, per ostentar la denominació de premsa catòlica calia i cal tenir l'aprovació de la jerarquia pertinent, sigui del bisbat o de la màxima autoritat de la congregació o moviment eclesial.

Fixem-nos que tant en la premsa independent com en la diocesana sorgeixen diferents nivells: ens podem referir a una publicació d'una institució que abasta tots els seus membres arreu del món amb traducció a diferents idiomes, o bé a una publicació sorgida d'un sector de la institució. En el cas d'una congregació, seria el butlletí o full sorgit des d'una província⁷ concreta i només per als membres d'aquest territori. En la premsa diocesana passa el mateix:

---

⁵ El codi QR (de l'anglès *Quick Response* o resposta ràpida) és un sistema per emmagatzemar informació en una matriu quadrada de punts dissenyada per ser llegida amb la càmera d'un telèfon intel·ligent o tauleta tàctil.

⁶ Afegixen informació virtual a la informació física ja existent.

⁷ La majoria de congregacions religioses està dividida en províncies. Per tant aquí s'entén província com un dels territoris en què està dividida i organitzada una congregació: sovint cada país o més d'un país constitueixen una província.

pot ser una publicació que surt directament del bisbat, com el cas del *Full Dominical* o bé d'una parròquia, com és el cas del *Full Parroquial*, entre d'altres.

En total es calcula que existeixen quasi un miler de publicacions religioses a l'Estat espanyol, de les quals una quarta part pertanyen a congregacions religioses i la resta, a les diòcesis o parròquies, moviments o associacions. En premsa diocesana trobem unes 300 publicacions arreu del territori, de totes aquestes, les més nombroses són els butlletins i els fulls dominicals o diocesans.⁸

Això sí, cal distingir clarament els fulls dominicals dels fulls parroquials, malgrat que tinguin continguts molt semblants —informació del culte, textos de la litúrgia dominical i d'altres de pietosos i formatius i, habitualment l'escrit del bisbe diocesà o un editorial destinat a orientar els fidels—, el seu àmbit d'influència és molt diferent. Els fulls parroquials són anteriors als diocesans, abasten els fets i notícies des de la parròquia i per a la parròquia, són publicacions de caire religiós, que amb periodicitat setmanal editen la majoria de les parròquies de Catalunya,⁹ des de finals del segle XIX, en algun cas, i majoritàriament durant les dues primeres dècades del segle XX, de forma ininterrompuda fins avui. S'ha de dir que algunes són més reeixides que d'altres i que sovint queden al gust del rector que no sempre té en compte la importància del disseny per a una correcta llegibilitat.

En canvi, els fulls dominicals són d'àmbit diocesà, òrgans d'informació per a totes les parròquies del territori del bisbat. Els fulls dominicals o diocesans tenen un doble caràcter: pastoral i informatiu de la vida eclesial. «*Els fulls diocesans són enllaços directes de vida cristiana entre el cap i el poble. Un veritable mitjà de comunicació eclesial.*»¹⁰ Es fa imprescindible per a una comunicació entre el bisbe i els seus fidels, per ajudar a preparar la litúrgia dominical i per informar sobre la vida de cada diòcesi. Ha de servir per donar informació de la comunitat cristiana i per aconseguir una comunitat diocesana més unida. En algunes diòcesis on no es conserva o no ha existit la tradició d'un full propi en algunes parròquies o aquest té altres noms o fins i tot se solapen els dos tipus de publicació, el full

⁸ La dada de 1.000 publicacions queda recollida a OFICINA DE ESTADÍSTICA Y SOCIOLOGIA DE LA IGLESIA, *Guía de Medios de Comunicación Social de la Iglesia Católica en España*, de 1991, i a *Guía de organismos e instituciones eclesiales para los Medios de Comunicación Social*, de 2004.

⁹ J. M. FIGUERES, «Fulls parroquials», en *Diccionario d'història eclesiàstica de Catalunya*, volum II, 229.

¹⁰ J. FERNÁNDEZ, responsable del Secretariado de la Comisión Episcopal de los Medios de Comunicación Social, l'any 1995, quan va fer aquesta comunicació: *Presentación y breve análisis de las publicaciones de titularidad diocesana*, 2.

diocesa pren també, en alguns casos, el nom de *Full Parroquial*, com és el cas de *El Full Parroquial* del bisbat de Girona.¹¹

També al llarg dels anys, s'han editat fulls dominicals en els quals la darrera pàgina es reservava per a la informació de la parròquia local,¹² o bé, encara avui, fulls dominicals per a diverses diòcesis que també guarden algunes pàgines —la primera, la darrera, o les centrals— per a un bisbat en concret. És una manera d'optimitzar recursos que utilitzen alguns fulls, enviant amb prou antelació la informació i sabent que aquesta anirà a les pàgines establertes mentre que les restants seran comunes per a diferents diòcesis. Tenim per exemple el *Full Diocesà*, compartit per Vic i Solsona, i el *Full Dominical*, compartit per l'arquebisbat de Barcelona,¹³ el bisbat de Terrassa, de Sant Feliu, d'Urgell i de Lleida, juntament amb *Vida Diocesana* del bisbat de Tortosa.¹⁴ Tot plegat, una forma de treballar interdiocesament.

Cal destacar que actualment els fulls dominicals catalans es poden consultar i descarregar per internet a la pàgina de cada bisbat o bé, des de la pàgina de la Conferència Episcopal Tarraconense,¹⁵ igualment la majoria dels fulls de les diòcesis espanyoles es poden consultar a la web de cada bisbat.

¹¹ CONFERÈNCIA EPISCOPAL TARRACONENSE, *Fulls diocesans* [en línia], <<http://www.tarraconense.cat/index.php?inc=full>> [Consulta: 20 d'octubre 2010] i <http://www.tarraconense.cat/index.php?arxiu=documents&id_subfamilia=8932> [Consulta: 30 de maig 2015]. *El Full Parroquial* de Girona és l'únic full dominical de les deu diòcesis catalanes que té una mica d'història penjada a la seva web que creiem que val la pena reproduir: «Publicació setmanal d'uns quinze mil exemplars adreçada als fidels i públic en general. El 20 d'abril de 1919 va sortir el primer número de la "Fulla Dominical" de la Diòcesi de Girona. Va ser una iniciativa privada, de l'Editorial Gerundense. Va ser després de comprovar com les parròquies de la diòcesi de Girona anaven fent el seu propi full a partir de publicacions alienes a la diòcesi de Girona que s'editaven principalment a Barcelona o a Vic. Aquestes publicacions oferien uns textos comuns i deixaven la darrera pàgina lliure perquè aquelles parròquies que ho desitgessin hi poguessin posar les seves pròpies notícies i activitats. Les parròquies ho aprofitaven per fer una mena de publicació pròpia, ja que fins i tot, hi posaven la seva pròpia capçalera. En cas que no s'hi volguessin posar notícies locals de la parròquia, també es podia disposar de seccions "mestres" per a totes les parròquies. El 30 de novembre de 1924 i coincidint amb el primer diumenge d'advent, naixia el full parroquial diocesà institucional amb el nom de "Fulla Parroquial del Bisbat de Girona", guardant les mateixes característiques que l'anterior» Publicacions. *Full Parroquial* [en línia], Bisbat de Girona, <<http://www.bisbatgirona.cat/actualitat.php?idm=1&subpagina=3&subseccio=4>> [Consulta: 30 de maig 2015].

¹² TORRENT-TASIS, *Història de la Premsa Catalana*, volum I, 311.

¹³ Com veurem en l'estudi la col·laboració perdura avui, però Lleida, Urgell, Tortosa i Sant Feliu de Llobregat mantenen el disseny gràfic de l'any 2012 que Barcelona ja va canviar l'any 2014 per un format més modern i el *Full Dominical* del bisbat de Terrassa es va sumar a aquest nou disseny barceloní.

¹⁴ Aquest tot i canviar el nom és igual que el *Full Dominical*.

¹⁵ CONFERÈNCIA EPISCOPAL TARRACONENSE, *Fulls diocesans* [en línia], <http://www.tarraconense.cat/index.php?arxiu=documents&id_subfamilia=8932> [Consulta: 30 de maig 2015].

1.1.2.1 Elements dels fulls dominicals

Tots els fulls dominicals tenen elements en comú que els caracteritzen i que des dels inicis s'hi han fet presents. Cal destacar la carta del bisbe que dóna tot un sentit al full en qüestió i el vincula directament a l'Església local gràcies a les paraules del seu pastor. Són escrits, normalment en format de carta breu, escrita sobre un tema concret i puntual amb un llenguatge directe. A vegades també hi ha un editorial, però no són gaires els fulls que insereixen aquest gènere entre les seves pàgines, ja que sovint es solaparia amb la carta del bisbe. Com ja hem apuntat, no hi poden faltar les lectures dominicals amb un breu comentari, altres articles de reflexió i una part, normalment minsa, d'informació i avisos breus.

Aquestes publicacions diocesanes durant molts anys no han gaudit d'una gran ambició periodística —a excepció d'alguns casos— sinó que han volgut ser servidores d'una missió pastoral: crear comunitat. Sovint la precarietat tècnica d'aquests mitjans i el poc personal de què disposaven o disposen ha dificultat fer-ne una anàlisi objectiva però cal destacar que en els darrers anys s'ha millorat molt en tots els sentits i el disseny és més acurat i la informació que es dóna és més recent i no tan desfasada com sovint ha passat en fulls fets amb molta antelació per raons de personal o tècniques.

Pel que fa al seu format i disseny, al llarg de la geografia espanyola en trobem de ben variats que s'adapten a les necessitats reals de la vida diocesana. Alguns encara mantenen l'estil dels inicis de la publicació i s'haurien de posar al dia, molts altres s'han anat modernitzant i utilitzant nous estils de compaginació reeixits, que criden l'atenció pel seu disseny. Ni que l'estudi no arribi al *Full Dominical* actual, cal dir que en general tots els fulls dominicals catalans tenen una bona presentació, podem destacar especialment el disseny de Barcelona, Tarragona, Girona, Vic i Solsona. Amb diferents estils mostren que el disseny periodístic, un contingut d'Església i una estructura de quatre pàgines no són incompatibles, ans el contrari: una adequada maquetació, un bon ús del color i una correcta distribució d'espais, amb un estil actual sense estridències, on es té en compte la llegibilitat és en general el tarannà dels fulls de començaments del nostre segle.

1.1.2.2 Els fulls dominicals arreu de les diòcesis espanyoles

Malgrat que l'estudi es refereix al *Full Dominical* de Barcelona, creiem que és bo tenir una visió general dels diferents fulls de la resta de diòcesis espanyoles. El nom que reben aquestes publicacions dóna a entendre quins són els seus objectius. Hi ha hagut molts canvis, han desaparegut els vells noms i n'han sorgit d'altres que expliciten les pretensions dels fulls sense perdre de vista un objectiu comú: l'evangelització explícita.

Alguns porten noms relacionats amb el diumenge i la celebració d'aquest dia: *Día 7. La Iglesia hoy* d'Astorga¹⁶ i *Full Dominical* de Barcelona, Terrassa, Sant Feliu, Urgell, Lleida,¹⁷ Mallorca¹⁸ o Menorca.¹⁹ D'altres utilitzen el nom de l'Església local: *Iglesia en Coria-Cáceres*,²⁰ *en Ciudad Rodrigo*,²¹ *en Jaca*,²² *en León*,²³ *en Soria*,²⁴ *en Palencia*, *en Segovia*,²⁵ *en Tarazona*,²⁶ *en Zaragoza*,²⁷ o *Iglesia de Sevilla*²⁸ i altres utilitzen noms que contenen el mot *parròquia* o *diòcesi*, com *Full Parroquial* de Girona,²⁹ *Full Diocesà* de Solsona o de Vic,³⁰ *Vida Diocesana* de Tortosa³¹ o *Diócesis Málaga*.³²

El sentir del Concili Vaticà II també hi és present en els títols *Camino de Iglesia* d'Àvila³³ o *Pueblo de Dios*, títol emprat pels fulls de Calahorra i La Calzada-Logronyo³⁴ o d'Osca.³⁵ El sentit de comunitat es troba a *Con vosotros* de Ciudad Real,³⁶ *Comunidade* d'Orense³⁷ i

¹⁶ Vuit pàgines en color; de periodicitat setmanal.

¹⁷ Aquests formen part del present estudi.

¹⁸ Vuit pàgines en color; de periodicitat setmanal.

¹⁹ Quatre pàgines en color; de periodicitat setmanal.

²⁰ Vuit pàgines en color a portada i contraportada i a dues tintes a les pàgines centrals; de periodicitat setmanal.

²¹ Vuit pàgines en color a portada i contraportada i a dues tintes a les pàgines centrals; de periodicitat quinzenal.

²² Vuit pàgines en color a portada i contraportada i a dues tintes a les pàgines centrals; de periodicitat setmanal.

²³ Vuit pàgines en color; de periodicitat quinzenal.

²⁴ Vuit pàgines en color; de periodicitat quinzenal.

²⁵ Vuit pàgines en color; de periodicitat setmanal.

²⁶ Vuit pàgines en color a portada i contraportada i a dues tintes a les pàgines centrals; de periodicitat setmanal.

²⁷ Vuit pàgines en color a portada i contraportada i a dues tintes a les pàgines centrals; de periodicitat setmanal.

²⁸ Dotze pàgines en color; de periodicitat setmanal.

²⁹ Quatre pàgines a dues tintes; de periodicitat setmanal.

³⁰ Solsona i Vic s'editen junts. Quatre pàgines en color; de periodicitat setmanal.

³¹ S'edita juntament amb Barcelona i altres.

³² De vuit o dotze pàgines en color; de periodicitat setmanal.

³³ Vuit pàgines en color; de periodicitat mensual.

³⁴ Vuit pàgines a dues tintes; de periodicitat setmanal.

³⁵ Quatre pàgines en color; de periodicitat setmanal.

³⁶ Vuit pàgines en color; de periodicitat setmanal.

³⁷ Dotze pàgines en color; de periodicitat mensual.

Comunidad de Salamanca.³⁸ Vincular el full a l'actualitat o al sentit comunicador també és un recurs utilitzat: *Esta hora* d'Oviedo³⁹ o *Comunicación* de Bilbao.⁴⁰

Altres fulls reben noms catequètics o conserven el mateix de l'any de fundació: *Semilla Evangélica* de Terol-Albarracín,⁴¹ *La Verdad* de Pamplona-Tudela⁴² o *El Eco* de Sigüenza-Guadalajara.⁴³

Un seguit de capçaleres que volen arribar cada setmana, diumenge rere diumenge, a tots els fidels amb un estil més o menys actual però amb una informació a vegades endarrerida o sobretot més atemporal que dificulta ésser òrgan d'informació i sovint es queda en òrgan de formació malgrat que cada cop més s'ofereix un producte periodístic amb més *presència* tant en el contingut com en la maquetació. És destacable el nivell de disseny periodístic d'alguns fulls: *Diócesis Málaga*, *Iglesia en camino* de Mèrida-Badajoz,⁴⁴ *Iglesia en Sevilla*, *Iglesia en Zamora*⁴⁵ o *Padre Nuestro* de Toledo.⁴⁶

Cal matisar que actualment de les 70 diòcesis espanyoles, unes 60 tenen un full diocesà o dominical, malgrat que avui en algunes diòcesis aquestes publicacions tenen una periodicitat quinzenal en lloc de setmanal, i en altres s'han convertit en revistes mensuals de més pàgines. D'una manera ràpida podríem dir que més de la meitat dels fulls són de periodicitat setmanal i la resta es reparteixen a parts iguals entre quinzenals i mensuals.

A excepció de dues diòcesis —Albacete i Tui-Vigo— que s'imprimeixen en blanc i negre, totes les altres publicacions empenen el color, la majoria en totes les seves pàgines i algunes només a portada i contraportada o a les pàgines centrals. També en alguna diòcesi es fa ús de només dues tintes. El nombre de pàgines és normalment de 8, seguit pels fulls de 4 pàgines, i les publicacions que són mensuals tenen 12, 28, 32 o 52 pàgines com la *Barca de Santiago*⁴⁷ de Santiago de Compostel·la. Creiem que amb tantes pàgines i de periodicitat mensual, ni que siguin publicacions diocesanes, ja superen l'àmbit dels fulls dominicals.

³⁸ Revista en color quinzenal.

³⁹ Quatre pàgines en color; de periodicitat setmanal.

⁴⁰ Revista mensual de dotze pàgines en color.

⁴¹ Vuit pàgines en color a portada i contraportada i a les pàgines centrals; de periodicitat setmanal.

⁴² Fundat el 1931. Ara és un setmanari de 52 pàgines en color.

⁴³ Fundat el 1935. Quatre pàgines en color; de periodicitat setmanal.

⁴⁴ Vuit pàgines en color; de periodicitat quinzenal.

⁴⁵ Vuit pàgines a dues tintes; de periodicitat setmanal.

⁴⁶ Dotze pàgines en color; de periodicitat setmanal.

⁴⁷ Revista mensual de 52 pàgines en color.

1.1.3 «Full Dominical» de Barcelona, el més antic d'Espanya

D'entre tots els fulls diocesans espanyols, el *Full Dominical* de la diòcesi de Barcelona, fundat per Mn. Josep Ildelfons Gatell, rector de la Parròquia de Santa Anna, l'any 1892, és el més antic d'Espanya i sorgeix de l'experiència positiva d'haver fundat poc abans un full parroquial, la *Hoja Parroquial de Santa Ana*.⁴⁸ Cal destacar que sovint alguns llibres sobre premsa catòlica editats fora de Catalunya no reconeixen o prescindeixen del *Full Dominical* de Barcelona com a pioner.⁴⁹ És important tenir clar el format d'un full dominical —poques pàgines, d'aquí el nom de full, i uns textos litúrgics, formatius i informatius molt concrets, normalment de periodicitat setmanal—, no comparable a setmanaris o revistes mensuals amb més pàgines i d'informació més variada.

Els primers fulls que apareixen a Espanya són *Hoja Dominical* de Barcelona (1892) i al cap de poc l'edició en català *Fulla Dominical* de Barcelona, *Full Diocesà* de Vic (1907), *Full Parroquial* de Girona (1919), i a partir de 1930 sortiran *La Verdad* de Pamplona, *El Eco* de Sigüenza-Guadalajara, *Alleluia* de València, *Full Diocesà* de Solsona, *Full Diocesà* de Tarragona, *Día 7* d'Astorga i *Hoja Parroquial* de Coria-Càceres.⁵⁰ Alguns encara perduren amb el mateix nom, altres han desaparegut o s'han renovat amb altres noms o amb una periodicitat diferent de la setmanal, típica dels fulls.

⁴⁸ TORRENT-TASIS, *Història de la premsa catalana*, volum I, 311.

⁴⁹ Crida molt l'atenció la presentació que fa dels fulls dominicals L. HIGUERUELA, «Panorama actual de la premsa catòlica en España», en FERNÁNDEZ, *Premsa especialitzada actual. Doce calas, 186-191*, on malgrat reconèixer les diòcesis catalanes com a impulsores de la propaganda popular sorgida a mitjans del segle XIX, fa una barreja indiscriminada de fulletons, fulls i setmanaris. Segons ell, el *Full Dominical* de Barcelona no apareix fins al 1938 i encara per més esgarrifança, arriba a afirmar que «La periodicidad semanal en la aparición de gran parte de estas publicaciones (59,2%) viene marcada por el domingo, ritmo apropiado para los fines que persiguen. El resto se distancian por razones económicas y posiblemente por falta de noticias importantes, lo que explicaría que hayan agrupado algunas, como en Cataluña, Tarragona, Solsona y Vich, con la hoja titulada Full Dominical, con 36.000 ejemplares de tirada; y, por otra parte Barcelona, Lleida, Urgel y Tortosa, con el nombre de Catalunya Cristiana». Com anirem veient en l'estudi, les deu diòcesis catalanes editen un *Full Dominical*, tal com hem explicat algunes es coediten setmanalment; *Catalunya Cristiana* és un setmanari d'informació i de cultura religiosa fundat el 1979, actualment d'almenys 32 pàgines, que no té res a veure amb l'estructura d'un full diocesà. S'ha de dir que en aquest article Higuieruela, especialista en premsa religiosa actual, fa una rellicada impressionant en la informació que dóna sobre les publicacions catòliques catalanes. També el llibre de RAIGÓN, *Estructura de la información en la Iglesia católica*, 110-112 situa el naixement dels fulls el 1908 a Saragossa, gràcies a l'empenta de l'Assemblea de la bona premsa celebrada allà en aquest moment, i després tots els fulls que anomena són posteriors a l'any 1935, i no parla de cap de les diòcesis catalanes.

⁵⁰ J. FERNÁNDEZ, responsable del Secretariado de la Comisión Episcopal de los Medios de Comunicación Social, l'any 1995, quan va fer aquesta comunicació: *Presentación y breve análisis de las publicaciones de titularidad diocesana*, 2, i OFICINA DE ESTADÍSTICA Y SOCIOLOGÍA DE LA IGLESIA, *Guía de Medios de Comunicación Social de la Iglesia Católica en España*. També es pot consultar L. HIGUERUELA, «Panorama actual de la premsa catòlica en España», en FERNÁNDEZ, *Premsa especialitzada actual. Doce calas, 186-191*, però com hem dit, no totes les dades presentades es corresponen amb les nostres.

1.2 ESTAT DE LA QÜESTIÓ

1.2.1 *L'antiguitat dels fulls a Catalunya*

Resseguint la història de la premsa catalana són pocs els llibres d'història de la premsa actuals que citen el naixement dels fulls dominicals. Sí que en parlen autors més antics com Lluís Bertran i Pijoan (1931) o Joan Torrent i Rafael Tasis (1966), però sovint es limiten a fer una llista de publicacions o una breu descripció de cada full. En canvi, en prescindeixen els historiadors més recents —a excepció de Josep M. Figueres, que els destaca en els seus inicis— que en cas de citar-los, ho fan molt de passada i només per destacar-ne, en els inicis de la publicació, l'ús del català.⁵¹ Fins i tot, estudis més antics sobre la història de la premsa catòlica els obvia.⁵² Cal destacar que actualment hi ha algunes obres de periodisme especialitzat que en fan una anàlisi,⁵³ no sempre del tot encertada.

Amb tot això, com que ens trobem en un moment en què el periodisme local i especialitzat té un paper força destacat,⁵⁴ podem ubicar en aquest marc les publicacions diocesanes. Malgrat que per comprendre la importància dels fulls, cal tenir-ne una visió històrica.

Conèixer l'antiguitat dels *Fulls* a Catalunya es fa difícil a causa de la manca de dades conservades, però si més no, se'n poden trobar algunes. En les llistes de més avall es detallen diferents pobles de Catalunya que van disposar de full dominical o parroquial en els primers anys de l'existència d'aquesta publicació.

Com veurem al llarg del treball, molts fulls eren el mateix i l'únic que canviava era la darrera pàgina i en alguns casos, tenien capçalera pròpia però el contingut era exacte que la *Fulla Dominical* de la diòcesi de Barcelona o del bisbat mare. No oblidem, tampoc, la distinció entre full dominical i full parroquial, malgrat que s'hauria de veure full per full per saber si era de tipus parroquial (local) o diocesà.

⁵¹ GUILLAMET, *Història de la premsa, la ràdio i la televisió a Catalunya 1641-1994*, 206-207.

⁵² J. TARÍN, «Un siglo y medio de prensa católica en España», en HOURDIN, *La prensa católica*, 121.

⁵³ FERNÁNDEZ, *Prensa especializada actual. Doce calas i Doce calas en la historia de la prensa española especializada*. També RAIGÓN, *Estructura de la información en la Iglesia católica*.

⁵⁴ *Llibre Blanc 2010 de la Premsa Comarcal. Premsa comarcal i local catalana d'informació general i amb difusió de pagament*.

És veritat també, que en el Catàleg Col·lectiu de les Universitats de Catalunya (CCUC) surten diferents fulls dominicals de l'any 1892, per exemple el de les parròquies de Sant Miquel del Port i de Sant Cugat a Barcelona. Possiblement es tracta del mateix full fundat per Mn. Ildefons Gatell, però en tot cas, la descripció que se'n fa a la fitxa bibliogràfica es basa en fulls editats molt després, cap als anys 1930, cosa que reafirma la idea que seria el mateix full. Els pobles de Catalunya que van disposar de full dominical o parroquial des de finals del segle XIX o principis del XX van ser:⁵⁵

Fulla Parroquial

- Amer, 1924
- Arenys de Mar, 1925
- Avià, 1906
- Bagà, 1913
- Balaguer (Parròquia de Sant Josep), 1910
- Banyoles, 1915
- Berga, 1918
- Besalú, 1917, 1924
- Capellades, 1911
- Cardona, 1914, 1917
- Cervera, 1917
- Constantí, 1916 o 1917
- Girona, 1909 (P. Sta. Susagna del Mercadal), 1919 (P. St. Feliu), 1925 (Bisbat de Girona)
- Guissona, 1925
- Hostalric, 1924
- Malgrat de Mar, 1920
- Manresa, 1926 (Parròquia de Nostra Dona del Carme)
- Molló, 1932
- Olot, 1924, 1928
- Puig-reig, 1936
- Ribes de Freser, 1921
- Ripoll, 1910 (Parròquia de Sta. Maria)
- Sabadell 1903 (Parròquia de Sant Fèlix)

⁵⁵ Segons BERTRAN, *Prensa de Catalunya*; TORRENT-TASIS, *Història de la premsa catalana* (2 volums); FIGUERES, *La premsa catalana i diferents fulls trobats en hemeroteques i arxius*.

- Salt, 1919 (Parròquia de Sant Cugat)
- Sant Feliu de Pallerols, 1923
- Sant Hipòlit de Voltregà, 1920
- Sant Just Desvern, 1892 (Butlletí de la Parròquia de Sant Just)
- Taradell, 1907
- Tàrrega, 1919 o 1920
- Tortellà, 1924 o 1925
- Tortosa, 1926
- Vilanova i la Geltrú, 1921

Fulla Dominical

- Arenys de Mar, 1916
- Badalona 1892 (Parròquia de Sant Josep i Església del Carme)
- Bagà, 1913
- Balaguer, 1910
- Banyoles, 1915
- Bellpuig 1916 (Parròquia de Sant Nicolau)
- Besalú, 1917
- Blanes, 1914
- Caldes de Montbui, 1928
- Calella, 1908 o 1909
- Calonge, 1923 (Parròquia de Sant Antoni)
- Canet de Mar, 1906
- Cassà de la Selva, 1905
- Castellar del Vallès, 1919 (Parròquia de Sant Esteve)
- Castelló d'Empúries, 1913
- Cervera, 1926
- Figueres, 1928
- Girona, 1912 (Parròquia de la Catedral), 1919 (*Full Dominical de la diòcesi de Girona*)
- Granollers, 1906 o 1907
- Igualada, 1903 (*Hoja Dominical*), 1908 (*Fulla Dominical*)
- La Beguda Alta, 1925
- La Seu d'Urgell, 1921
- Llagostera, 1924
- Lleida, 1895 (*Hoja Dominical*), 1923 (*Hoja Dominical de San Juan Bautista*)
- Manlleu, 1927 o 1928

- Manresa, 1914; 1907 (Parròquia de Ntra. Sra. Del Carme), 1908 (P. de St. Pere Màrtir)
- Martorell, 1892
- Mataró, 1907 (Parròquia de Sant Joan i Sant Josep), 1910 (Parròquia de Santa Maria)
- Mollerussa, 1914 o 1924
- Palafròls, 1914 (*La Veu de la Parròquia*)
- Palafrugell, 1914
- Palamós, 1917
- Prats de Lluçanès, 1907
- Ripoll, 1907
- Rubí, 1892
- Sabadell, 1903 (*Hoja Dominical de San Félix*)
- Salt, 1913 (Parròquia de Sant Cugat)
- Sallent, 1907
- Sant Boi de Llobregat, 1922
- Sant Feliu de Guíxols, 1920
- Sant Feliu de Llobregat, 1929
- Sant Pol de Mar, 1925
- Sant Vicenç dels Horts, 1927 (*La Festa Santificada*)
- Santa Coloma de Farners, 1921
- Santa Coloma de Gramenet, 1923
- Santpedor, 1927 (Parròquia de Sant Pere)
- Súria, 1921 (Parròquia de Sant Cristòfol)
- Tàrraga, 1907 o 1908
- Terrassa, 1892 (*Hoja Dominical*), 1904 o 1907 (*Fulla Dominical*)
- Vic, 1907
- Vilafranca del Penedès, 1892 (Parròquia de la Santíssima Trinitat)
- Vilanova i la Geltrú, 1892

1.3 METODOLOGIA

Aquest estudi pretén resseguir la història, l'itinerari, que ha fet el *Full Dominical* de Barcelona des dels seus inicis. La metodologia seguida en aquesta recerca ha estat la d'un treball d'investigació, perquè no s'han trobat directament obres que expliquin àmpliament com es va desenvolupar el *Full Dominical* de Barcelona. Hi ha una gran absència d'estudis que aprofundeixin en el tema. Sí que hi ha històries de la premsa, com ja s'ha dit, que inclouen la presència dels fulls dominicals dins la premsa religiosa o catalana, molt abundant

a les acaballes del segle XIX a Catalunya, però es limiten a definir-los, sense explicar com van néixer, fan solament referències puntuals a quines publicacions hi havia, però no n'hem trobat cap estudi exhaustiu.

El primer criteri ha estat poder recollir —durant vint anys— la màxima informació possible sobre el *Full Dominical* des de finals del segle XIX fins avui, fet que ens ha permès tenir una visió global de la seva història. Totes les dades trobades s'han intentat contrastar per diferents vies. Les que consten en el treball s'han inclòs tenint algun document que acrediti el que s'està afirmant.

Redactar ha estat un procés lent a causa de la dificultat d'ordenar esdeveniments i de discernir de quin *Full Dominical* es parlava, ja que aquesta publicació ha tingut diferents noms al llarg del temps. Així, davant la quantitat d'informació que he recollit, el treball es refereix a la història de la *Hoja Dominical/Fulla Dominical - Hoja Diocesana - Hoja Dominical - Full Dominical* de 1891 a 1991, quedaria, doncs, per redactar, la història dels darrers 25 anys, on caldrà destacar el *Full Dominical*, anomenat 2.0.

El nombre d'anys que inclou aquest treball fa que el context periodístic, polític i religiós de l'època es trobi reflectit en cada capítol a fi de donar una visió concreta del moment que envoltava la *Fulla Dominical* però sense aprofundir en la qüestió històrica i en canvi cercant detalls desconeguts fins ara entorn de la publicació i si és el cas, veure com aquesta es fa ressò del que està succeint al país. De tota manera, com s'anirà veient en els diferents capítols, durant molts moments, el full viurà aliè als esdeveniments del moment i se centrarà en la seva finalitat primordial: formar i evangelitzar els fidels; en altres, s'involucrarà en el moment politicosocial que es viu. També cal veure com el seu fundador, Mn. Josep Ildefons Gatell, va voler donar resposta al moment social i de fe que es vivia a Barcelona, i com després s'ha anat mantenint el mateix esperit per part dels continuadors del *Full Dominical*.

No es pot perdre de vista que l'estudi s'estructura en dos grans blocs: el moment de la fundació, amb la figura de Mn. Josep Ildefons Gatell i el seu interès per l'anomenat *Apostolat de la bona premsa*, amb tots els anys inicials on el *Full* té unes característiques molt concretes: de formació més que d'informació, però que amb molta força s'estén arreu del país. Tot això quedarà estroncat per l'esclat de la Guerra Civil espanyola i no serà fins que aquesta hagi acabat que es reprendrà la publicació. Aquest punt dóna pas a un segon gran

bloc, on no només es presenta el recorregut del *Full* sinó que es constata com els esdeveniments de la societat i sobretot de l'Església del moment es plasmen —sovint de manera detallada— a les pàgines de la *Hoja Diocesana* i més endavant a *Hoja Dominical*, fins a arribar al *Full Dominical*.

1.3.1 Agraïments i fonts d'informació

1.3.1.1 Agraïments

Quan hom comença a treballar en una recerca necessita persones que l'ajudin, que li proporcionin material i l'encoratgin per no desistir de la tasca. Des d'aquestes ratlles vull agrair el suport rebut.

Entre les fonts d'informació cal destacar les fonts vives —totes aquelles persones de certa edat que en els últims vint anys he pogut entrevistar i que han recordat temps passats i m'han situat en el *Full*— i les fonts documentals —tot un seguit d'arxius de la ciutat de Barcelona, tant civils com religiosos.

Cal agrair la informació proporcionada per Mn. Joan Bonet i Baltà (+1997), historiador, que amb la seva avançada edat va poder recordar punts clau per trobar documents escrits que parlessin de la *Fulla Dominical*. Al mateix temps que donava la seva visió de l'Associació d'Eclesiàstics per a l'Apostolat Popular, de la qual va ser-ne membre. Aquesta associació serà la que redactarà la *Fulla* a partir de 1909.

També fou valuosa la informació proporcionada per la impremta Altés, impressors del *Full Dominical* quasi des dels inicis i fins fa poc. No puc passar per alt l'ajuda de Mn. Jaume Aymar, historiador, que va posar-me a l'abast els arxius de la Delegació de Mitjans de Comunicació de l'arquebisbat de Barcelona, quan n'era el responsable de 1994 a 1997, i de Mn. Ramon Ollé, l'actual responsable, entusiasmats en la meua recerca.

He de donar les gràcies al Dr. Jaume Guillamet, el *meu* professor d'Història del periodisme, l'any 1995 a la Universitat Pompeu Fabra (UPF). Va ser ell qui em va engrescar en aquest treball —amb el qual tant he gaudit— i segurament mai no ha sabut com em van

marcar les seves classes; ara potser ho descobrirà. Els seus llibres sobre història del periodisme són una font cabdal en aquest estudi.

Però aquest treball no hauria arribat a bon terme, al cap dels anys, si no hagués trobat un director de tesi com el Dr. Xavier Baró, de la Universitat Internacional de Catalunya (UIC), que ha estat sempre al meu costat, m'ha encoratjat i perseguit i m'ha fet aprofundir en la recerca de la història de Catalunya i de l'Església. No ha deixat de respondre immediatament cap dubte o pregunta que li fes: coneixement, rapidesa i paciència s'han unit en bé de la meva feina. Gràcies, Xavier!

1.3.1.2 Fonts d'informació

Com he dit al principi, ha estat un treball d'investigació, moltes hores passades treballant amb fonts primàries a diferents arxius de la ciutat de Barcelona, perseverant a demanar documents, fins que un dia enmig d'un grapat de fulls vells aparegué, per exemple, un full de la Parròquia Major de Santa Anna del primer diumenge de gener de 1891, iniciador del que serà el *Full Dominical* i em donà pistes de per on seguir la recerca.

Les fonts documentals consultades han estat les següents:

- Arxiu Municipal d'Història de la ciutat de Barcelona
- Arxiu Capitular de la Catedral de Barcelona
- Arxiu Diocesà de Barcelona
- Biblioteca Balmes
- Delegació diocesana de Mitjans de Comunicació Social de l'arquebisbat de Barcelona
- Impremta Altés

I el seguit de documents més destacables que s'hi ha consultat són:

- Gatell, J. Ildefons, *La Parroquia Mayor de Santa Ana. Su iglesia, su personal, su administración, su culto, sus instituciones de beneficencia, de enseñanza, de zelo y de piedad* (1899-1900)
- *Reglamento de la Asociación de Eclesiásticos para el Apostolado Popular*

- Expedient de Mn. Josep Ildefons Gatell
- *Reseña Eclesiástica*, publicació mensual de l'Associació d'Eclesiàstics per a l'Apostolat Popular, diversos números de 1909 a 1918
- Documents i cartes arxivats al bisbat referents a la *Fulla Dominical* i a les decisions preses per diferents bisbes
- *Full Dominical*: Bastants números entre 1892 i 1936. Tots els números des de 1939 fins a 1991. Alguns números de 1991 fins a l'actualitat.

Les fonts secundàries han estat un seguit de llibres d'història d'Espanya i Catalunya, d'història de l'Església i d'història de la premsa, citats a la bibliografia, i que en molts casos es remarquen a peu de pàgina, consultats a diverses biblioteques barcelonines.

1.4 OBJECTIUS

Així doncs, el treball té un objectiu específic: fer una aproximació el més àmplia possible a la història del *Full Dominical* de la diòcesi de Barcelona de 1891 a 1991. Una publicació d'aparença senzilla i humil, coneguda per tots els catòlics que des de fa més de cent anys la troben cada setmana a la seva parròquia, la prenen, la llegeixen i s'informen; i alhora desconeguda perquè són molts el que no s'imaginen el camí fet per aquest full de quatre pàgines.

Al mateix temps, vol resseguir els seus alts i baixos, situant el *Full Dominical* en el context social, polític i periodístic de cada època. Desitja valorar la intuïció de Mn. Josep Ildefons Gatell quan va fundar dita publicació, conèixer els seus continuadors, i veure com aquests van lluitar per mantenir-la. L'itinerari de Mn. Ramon Cunill com a director és un testimoni únic, continuat per Mn. Joaquim M. Martínez Roura i altres.

Es vol, doncs, descobrir un òrgan d'informació i formació de l'Església molt senzill, que sovint passa desapercebut, però que encara avui perdura i que va conviure des dels seus inicis amb centenars de publicacions catalanes, polítiques o religioses prou importants en la història del periodisme però amb una vida més curta per mort espontània o a causa de la Guerra Civil i els anys de franquisme.

Desitjo que qui llegeixi aquest treball gaudeixi com jo he gaudit, en veure, com un petit full de cada diumenge pot guardar o amagar una història tan rica. Un *Full Dominical*, el de Barcelona, que ha sabut evolucionar amb el pas del temps —de vegades amb lentitud però assegurant-se la permanència— i ara sense perdre la seva essència, amb més actualitat, tot i no ser premsa on predomini la immediatesa, sinó més aviat la reflexió. Abans i ara reflex de l'evolució de l'Església i de la societat catalanes.

Malgrat que aquest estudi acabarà en els anys 1990, cal dir que actualment, en l'any 2015, el *Full Dominical* de Barcelona és dels més avançats arreu de l'Estat, amb la implantació de les noves tecnologies. Som ja al *Full Dominical 2.0.*, gràcies a l'impuls que li ha donat l'actual director de la Delegació de Mitjans de Comunicació de l'arquebisbat de Barcelona, Ramon Ollé i Ribalta.

1.5 FITXA DE LA «FULLA DOMINICAL»

Registre d'identificació

- **Nom:** *Fulla Dominical (Hoja Dominical), Fulla setmanal (Hoja Semanal), Hoja Diocesana, Full Dominical.*
- **Població:** diòcesi de Barcelona.*
- **Periodicitat:** setmanal.
- **Moment d'aparició:** diumenge al matí, més endavant i actualment dissabte a la tarda.
- **Anys d'aparició:** de 1892, encara en curs. No es publica de 1936 a 1939.
- **Primer número:** 6 de març de 1892.
- **Tiratge:** varia segons l'època.*
- **Preu:** varia segons l'època.*
- **Format:** varia segons l'època.*
- **Nombre de pàgines:** 4. Columnes: varia segons l'època.*
- **Impressor:** des de 1906, Impremta Altés. Actualment Impresión offset Derra, s.l.*
- **Edicions:** 1 o 2. Varia segons l'època.*
- **Idioma:** bilingüe. Català i Castellà. Castellà. Català. Varia segons l'època.*
- **Hemeroteca:** no se'n conserva cap col·lecció completa. A l'arquebisbat de Barcelona es conserva sencer des de l'any 1958 fins l'actualitat.

* Cal consultar el treball i veure les diferents evolucions i variacions que pateix el *Full Dominical* al llarg del temps.

Expedient d'identitat

El *Full Dominical* durant els anys ha passat d'unes mans a d'altres. Primer depenia de Mn. Josep Ildefons Gatell, després de l'Obra de les Bones Lectures, més endavant de l'Associació d'Eclesiàstics per l'Apostolat Popular i actualment de l'arquebisbat de Barcelona.

2. PRECEDENTS DE LA «FULLA DOMINICAL»

2.1 A LES ACABALLES DEL S. XIX

La catòlica Barcelona evidencia lo arraigado y sólido de su fé en las magníficas expansiones de su caridad. No hay iniciativa alguna en favor del bién que aquí no sea secundada y alcance su desarrollo; y la prueba la tenemos en tantas instituciones de beneficencia, de enseñanza destinadas á prevenir ó á socorrer las muchas indigencias morales y materiales que se ofrecen en una población de primer orden como la capital de Cataluña.

Encontrándonos en las postrimerías del siglo XIX y próximos á principios del siglo XX, en el esplendoroso homenaje que el mundo católico ofrece á Cristo Redentor figurará una relación de las diferentes instituciones benéficas de nuestra ciudad, que se propone dar á luz un católico dotado de zelo é inteligencia. [...] En otras épocas la vida parroquial pudo ser vida más concentrada, el confesionario, el púlpito, la asistencia á enfermos; hoy la vida parroquial ha de ser además expansiva; la labor del párroco debería ser principalmente de conservación y preservación de la fé, hoy debe ser también de difusión, de propaganda activa; porque en aquellos otros tiempos todos los feligreses sabían el camino de la parroquia y hoy son muchos los que lo han olvidado; todos conocían el Párroco, intimaban con él, le hacían depositario de sus confidencias, cuando hoy son muchos los parroquianos que apenas le conocen. La acción de nuestra época es de suyo disolvente; se siente esta acción en la familia obrera, en la familia doméstica, y se siente también en la familia cristiana cuyo hogar es la parroquia. [...] José Ildelfonso Gatell, Pbro.⁵⁶

Som a les acaballes del segle XIX, i com veiem en l'escrit de Mn. Josep Ildefons Gatell, rector de la parròquia de Santa Anna de Barcelona, el catolicisme és una forma de vida que cal acompanyar, ja no tothom coneix el camí de la parròquia. Això esperonarà Mn. Gatell per a dur a terme diferents tasques d'evangelització, una d'elles, la més coneguda i que encara avui perdura, serà la publicació d'una *fulla* parroquial —*Hoja Parroquial de Santa Ana*— que esdevindrà el precedent de la *Fulla Dominical*.

La situació politicosocial de final de segle és complexa i plena de canvis que influiran directament en el naixement d'aquesta publicació. Des de la segona meitat del segle XIX, la història política i religiosa d'Espanya i de Catalunya està marcada per conflictes i disputes

⁵⁶ GATELL, *La Parroquia Mayor de Santa Ana. Su iglesia, su personal, su administración, su culto, sus instituciones de beneficencia, de enseñanza, de zelo y de piedad*, de la introducció, signada el 25 d'agost de 1900 a la vall de Ribes.

que afectaran profundament els catòlics espanyols, no només per l'actuació concreta de l'Església com a institució sinó també pel fraccionament polític i ideològic dels fidels.⁵⁷

Convé, doncs, repassar breument⁵⁸ el context històric en què nasqué la *Hoja Parroquial de Santa Ana*, un moment marcat, entre d'altres fets, per un catolicisme que experimentarà moments d'esplendor i moments de persecució que encetaran el segle XX. El seu fundador, Mn. Josep Ildefons Gatell, juntament amb altres eclesiàstics catalans com Eduard Vilarrasa, Eduardo Llanas i Josep Torras i Bages, treballaran per un catolicisme conciliador, on la pràctica de la fe i l'esdevenir històric no són incompatibles,⁵⁹ tal com recull acuradament Solange Hibbs-Lissorgues al llibre *Iglesia, prensa y sociedad en España (1868-1904)*.⁶⁰

2.2 DE 1891 A 1910

2.2.1 La Restauració

Des de l'any 1875 fins al 1931 el país torna a ser una monarquia, després de l'efímera Primera República (1868-1874). És l'època de la Restauració a Espanya —restaurada la casa de Borbó amb Alfons XII,⁶¹ continuada amb la regència de la seva vídua Maria Cristina⁶² i fins al destronament del seu fill Alfons XIII, a mitjans d'abril de 1931, amb la instauració de la Segona República—,⁶³ un període de quasi 60 anys, amb l'alternança de dos partits al govern: el conservador d'Antonio Cánovas del Castillo i el liberal de Práxedes Mateo Sagasta.⁶⁴

La monarquia de la Restauració fou l'estructura política més estable erigida pel liberalisme espanyol del segle XIX, malgrat que aquesta estabilitat es basava en un valor a

⁵⁷ HIBBS-LISSORGUES, *Iglesia, prensa y sociedad en España (1868-1904)*, 13.

⁵⁸ Volem donar només unes pinzellades per situar-nos, tenint en compte que el moment històric que descriurem és complicat i molt divers, tant a Espanya com a Catalunya. Per a més detalls és recomanable llegir l'obra clàssica de CARR, *España 1808-1975*.

⁵⁹ HIBBS-LISSORGUES, *Iglesia, prensa y sociedad en España (1868-1904)*, 14.

⁶⁰ Per situar-nos en la societat de les acaballes del segle XIX i principis del segle XX posant en relació Església i premsa val la pena la lectura de HIBBS-LISSORGUES, *Iglesia, prensa y sociedad en España (1868-1904)*.

⁶¹ El regnat d'Alfons XII va durar de l'any 1874 fins al 1885.

⁶² De l'any 1885 fins al 1902.

⁶³ A. FERRARY, «La Segunda República española (1931-1936)», en PAREDES, *Historia de España contemporánea*, 696-697.

⁶⁴ C. HERMIDA, «Aproximación a la historia de la prensa obrera en España: 1833-1936», en FERNÁNDEZ, *Doce calas en la historia de la prensa española especializada*, 129-136, i HUERTAS, *200 anys de premsa diària a Catalunya*, 166.

la baixa: *l'ansia del viure*, un desig de tenir una vida plàcida després de l'anarquia viscuda fins aleshores. En la Restauració no hi havia d'haver vencedors ni vençuts, havia de ser la restauració més clement de la història, malgrat que li sorgirien uns opositors moderns: els partits proletaris i el catalanisme, ben diferents dels enemics històrics: el carlisme i el republicanisme.⁶⁵

La força social d'aquesta època són els empresaris industrials que dominen la societat i l'economia de les grans ciutats, ja que l'aristocràcia està en franca decadència. A Catalunya es desenvolupa una classe de grans industrials a partir d'empreses patriarcals, que es faran un lloc a la societat espanyola i donaran suport al renaixement catòlic.⁶⁶

Tots els grups fins ara presentats, d'un extrem a l'altre, van promoure nous diaris; l'Església no queda exempta de la conflictivitat ideològica del moment i impulsa publicacions moderades però també més exacerbades, com les dels carlins.⁶⁷

El periodisme era un ofici poc lucratiu, una veritable vocació o *un lloc de pas* per aconseguir fins polítics.⁶⁸ A més, no podem perdre de vista que encara una gran part de la societat espanyola era analfabeta.⁶⁹ Tot i això, el periodisme comença a tenir vigència i diverses persones i entitats es preocupen arreu d'Espanya per *la bona premsa*. Mn. Gatell defensarà aquest pensament en fundar el 1890-1891 l'Obra de Bones Lectures,⁷⁰ que veurem més endavant.

El moviment cultural i polític nascut de la Renaixença a mitjans del segle XIX impregna tots els sectors i tots els idearis catalans.⁷¹ Entre 1879 i 1881 neixen els primers diaris en català: *Diari Català* (1879) i *La Renaixensa* (1881).⁷² El catalanisme anava prenent cos políticament i culturalment i era lògic que aspirés a disposar de mitjans de comunicació.⁷³ Algunes entitats encarnen l'afany de catalanització i comença l'intent de construir una

---

⁶⁵ CARR, *España 1808-1975*, 336-337.

⁶⁶ *Ibíd.*, 412-418, i AGUSTÍ, *Historia de Cataluña*, 154-158.

⁶⁷ HIBBS-LISSORGUES, *Iglesia, prensa y sociedad en España (1868-1904)*, 117.

⁶⁸ HUERTAS, *200 anys de premsa diària a Catalunya*, 174.

⁶⁹ GUILLAMET, *L'arrencada del periodisme liberal. Política, mercat i llengua a la premsa catalana, 1833-1874*, 286, i HIBBS-LISSORGUES, *Iglesia, prensa y sociedad en España (1868-1904)*, 407-409.

⁷⁰ *Ibíd.*, 384.

⁷¹ J. L. MARFANY, «La Renaixença», en *Diccionari d'història de Catalunya*, 907.

⁷² GUILLAMET, *Història de la premsa, la ràdio i la televisió a Catalunya 1641-1994*, 68-69.

⁷³ HUERTAS, *200 anys de premsa diària a Catalunya*, 172.

Catalunya ideal: autònoma, liberal, culta i cosmopolita, intent que xocarà amb l'ambient enrarit del moment.⁷⁴

En l'aspecte religiós cal destacar la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat, entitat nascuda amb l'objectiu de fomentar la unió de la devoció cristiana amb l'amor del país i intervenir eficaçment en la reconstrucció de Catalunya.⁷⁵ Així, l'any 1899 la secció de propaganda religiosa de la Unió Catalanista s'independitza i dona pas a la Lliga Espiritual,⁷⁶ fundada per Mons. Josep Torras i Bages, bisbe de Vic i gran defensor d'un catalanisme catòlic, distant tant del carlisme com del federalisme laic.⁷⁷ Al costat de Torras i Bages sobresurten dues institucions amb un paper fonamental en la història religiosa de Catalunya, són el Monestir de Montserrat i el Foment de Pietat Catalana⁷⁸ que impulsa la reedició i publicació de llibres vells i nous que puguin ser de «*verdadera utilitat per a les nostres ànimes*».⁷⁹

2.2.2 *El govern de Cánovas del Castillo*

El primer govern de la Restauració liderat per Antonio Cánovas del Castillo —un home provincià que arriba a Madrid amb prestigi de gran treballador en una societat endropida— manifesta des de l'inici greus problemes, amb crisis periòdiques.⁸⁰ Els símptomes del mal funcionament es poden englobar en tres grans blocs.

En primer terme, la inestabilitat política: canvis de govern continus i breuetat dels gabinets ministerials, ja que només cinc governs entre 1902 i 1923 van durar més d'un any. En segon terme, la fragmentació dels partits dinàstics: les divisions internes es dirimeixen amb enfrontaments pel lideratge després de les morts de Cánovas (1897) i de Sagasta (1903) entre Silvela, Maura i Dato en el partit conservador, i entre Moret, Canalejas i Romanones que es disputaven en el partit liberal. En darrer terme, la gestió política del mateix Alfons XIII: el rei, cap de l'Estat, que va decidir intervenir en la vida política d'Espanya. A causa

⁷⁴ MASSOT, *Aproximació a la història religiosa de la Catalunya contemporània*, 13.

⁷⁵ C. MARTÍ, «Lliga Espiritual de la Mare de Déu», en *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, volum II, 494.

⁷⁶ La Lliga Espiritual editarà a partir de l'any 1900 un butlletí mensual: *Montserrat* (FIGUERES, *La premsa catalana: apreciació històrica*, 77).

⁷⁷ C. MARTÍ, «Torras i Bages, Josep», en *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, volum III, 551-553; MASSOT, *Aproximació a la història religiosa de la Catalunya contemporània*, 15-21, i TORRAS I BAGES, *Obres completes*.

⁷⁸ La publicació nascuda el 1909 des del Foment de la Pietat Catalana serà *La Veu de l'Àngel de la Guarda* i s'editarà durant més de 22 anys (FIGUERES, *La premsa catalana: apreciació històrica*, 77).

⁷⁹ MASSOT, *Aproximació a la història religiosa de la Catalunya contemporània*, 22-26.

⁸⁰ CARR, *Espanya 1808-1975*, 337.

de la situació del moment, es va extralimitar en les seves funcions i va gestionar, a vegades de manera imprudent, els afers polítics.⁸¹ Tot plegat redundà en detriment de la pròpia monarquia i finalment, va obligar Alfons XIII a prendre el camí de l'exili l'any 1931.⁸²

Aquests símptomes manifesten els problemes de fons del règim creat per Cánovas del Castillo. El sistema polític s'assenta en el frau electoral i en l'exclusió de tota l'oposició política i ideològica. Els carlistes, republicans, socialistes, anarquistes, nacionalistes bascos i catalans queden fora del sistema.⁸³

El *pucherazo* —trampa que es realitza en l'interior d'un col·legi electoral en el moment en què s'està verificant l'elecció i té per objecte reformar els resultats verídics i substituir-los per d'altres de més satisfactoris per a un determinat candidat—⁸⁴ i el bipartidisme provoquen a més la desmobilització política de gran part de la població espanyola, que no s'identifica amb uns polítics elitistes i d'extracció social aristocràtica i burgesa. Aquest problema polític connecta amb altres contradiccions: la qüestió social, el problema regional que gira entorn de les diferents concepcions de l'Estat i l'articulació administrativa d'Espanya,⁸⁵ el problema religiós derivat d'una Església catòlica poderosa, i el militarisme amb un exèrcit, dividit entre africanistes (formats en el camp de batalla) i peninsulars per l'acció colonial al Marroc, però decidit a seguir intervenint en la vida política.⁸⁶

Aquestes contradiccions, amb la seva conflictivitat social, política i ideològica, esclaten en diferents moments de crisi, on s'evidencia la fallida del sistema arran de la corrupció de la classe política:⁸⁷ 1898, la pèrdua de les últimes colònies americanes, Filipines i del Pacífic; la insurrecció popular de la Setmana Tràgica de 1909; la crisi parlamentària i militar de 1917 i la contínua i aclaparadora conflictivitat social, especialment entre 1917 i 1923. Tot això va mostrant el progressiu enfonsament del sistema malgrat diversos intents de solució.

Des de dins del sistema, el reformisme dinàstic o regeneracionisme dels governs de Canalejas i Dato fracassarà durant la Setmana Tràgica. L'oposició obrera mostra la seva

---

⁸¹ JOVER-GÓMEZ-FUSI, *España: sociedad, política y civilización (siglos XIX-XX)*, 511-514. Pel que fa a Catalunya, resulta interessant, com a visió de conjunt, consultar VICENS VIVES-LLORENS, *Industrials i polítics (segle XIX)*.

⁸² DE DIEGO-RUIZ DE AZÚA, *Historia de España*, volum 12, 2483.

⁸³ JOVER-GÓMEZ-FUSI, *España: sociedad, política y civilización (siglos XIX-XX)*, 312-358.

⁸⁴ *Ibíd.*, 329.

⁸⁵ CARR, *España 1808-1975*, 436. 555.

⁸⁶ *Ibíd.*, 339. 541.

⁸⁷ TUÑÓN DE LARA, *España: la quiebra de 1898*.

força amb els instruments que té al seu abast (vagues, manifestacions, acció sindical) en moments clau el 1909 i el 1917. Des de la perifèria, nacionalistes bascos i catalans plantegen les seves pròpies solucions que fluctuen entre un model d'Estat descentralitzat i l'amenaça del separatisme.⁸⁸

La crisi de 1898 va mostrar al bloc social i polític dirigent la necessitat de reformar o regenerar el sistema perquè pogués subsistir. Les solucions reformistes van ser defensades des de posicions intel·lectuals i des de l'acció del govern. El fracàs de les propostes regeneracionistes va donar pas a un seguit de crisis que desembocquen en un primer intent de solució: la dictadura militar de Primo de Rivera.⁸⁹

La Restauració es va enfonsar definitivament el 1931 amb l'exili a Roma d'Alfons XIII. La Segona República naixeria com una altra via de solució als problemes seculars d'Espanya, basada d'una banda en principis democràtics, defensats pels partits republicans i nacionalistes, i de l'altra, en doctrines revolucionàries, socialistes, comunistes i llibertàries.⁹⁰

2.2.3 *Problemes de la Restauració*

Així doncs, la Restauració, malgrat la seva complexitat d'encerts i desencerts va haver de fer front a un seguit de problemes, que es poden concretar de la manera següent:⁹¹

D'una banda, a inicis del segle XX, perdudes ja les colònies d'ultramar, Espanya seguí gestionant amb notables dificultats el nord d'Àfrica. La Conferència d'Algesires (1906) i el posterior Tractat hispà-francès (1912) van atorgar a Espanya un protectorat al Rif i als enclavaments d'Ifni i Riu d'Or. Els interessos econòmics al Marroc (inversions en mines, ferrocarrils, obres públiques, etc.) de les grans famílies del règim es van unir a la voluntat política de restaurar el prestigi internacional d'Espanya. La presència espanyola al nord del Rif es va trobar amb l'oposició de les tribus berbers, que fustigaven i atacaven de manera

⁸⁸ CARR, *España 1808-1975*, 527-537.

⁸⁹ Òbviament, la bibliografia sobre la dictadura de Primo de Rivera és ingent. Per tenir una visió de conjunt de les classes afavorides per la dictadura, resulta molt aclaridora la consulta de les memòries de la seva filla Pilar: PRIMO DE RIVERA, *Recuerdos de una vida*.

⁹⁰ J. CERVERA, «La restauración post-canovista: Intentos de renovación del sistema (1902-1916)», en PAREDES, *Historia de España contemporánea*, 581-627.

⁹¹ CARR, *España 1808-1975*.

continua les posicions espanyoles, incloent-hi Ceuta i Melilla. Aquesta situació bèl·lica va obligar a mantenir una forta presència militar espanyola en aquests llocs, amb una tropa formada per membres de les classes populars, mentre que els fills de les famílies benestants pagaven per evitar el reclutament.⁹²

D'altra banda, el problema regionalista: és a dir, la complexa configuració de l'estat/nació com a reacció a l'administració centralista. Van sorgir poderoses forces polítiques regionalistes i nacionalistes a Catalunya i al País Basc, i de menor importància a Galícia, València i Andalusia. Les seves reivindicacions autonomistes van ser ignorades de manera sistemàtica pel govern central.⁹³ Pel que fa al problema polític, tal com ja s'ha dit, la qüestió del frau electoral i l'exclusió política: davant la falta de legitimitat política i democràtica del sistema, els intel·lectuals i els partits polítics fora del sistema criticaven el caciquisme⁹⁴ de la política espanyola. Les reformes que van impulsar els partits dinàstics no van anar més enllà de bones intencions i no van aconseguir democratitzar el règim.

No menys important fou el problema social: les dures condicions laborals (jornades interminables, salaris insuficients, fam al camp i atur a la ciutat) van intensificar els conflictes socials i l'agitació obrera en forma de contínues vagues i violentes protestes contra l'explotació burgesa.⁹⁵ No obstant això, la resposta del govern a les demandes dels treballadors va alternar la duríssima repressió —emprant a sang i foc l'exèrcit i la Guàrdia Civil— amb algunes mesures insuficients.

Finalment, el problema del terrorisme anarquista no féu més que créixer: des de finals del segle XIX, una facció de l'anarquisme havia apostat per l'acció violenta contra el sistema capitalista. Atemptats i assassinats se succeeixen en les principals ciutats espanyoles: la bomba contra Alfons XIII el 31 de maig de 1906 —dia del seu casament— i els assassinats de Cánovas (1897), Canalejas (1912), Dato (1921), entre d'altres. El terrorisme anarquista va tenir especial virulència a Barcelona contra els empresaris catalans que van respondre

---

⁹² J. CERVERA, «La restauración post-canovista: Intentos de renovación del sistema (1902-1916)», en PAREDES, *Historia de España contemporánea*, 610, i BADA, *Societat i Església a Catalunya. Cent anys entre constitucions i dictadures (1876-1978)*, 61.

⁹³ Per copsar la manca de consens en la construcció del model nacional espanyol, es pot veure CAMBÓ, *Memòries*.

⁹⁴ CARR, *España 1808-1975*, 353-364.

⁹⁵ *Ibíd.*, 421-435.

contractant pistolers per assassinar líders sindicals. Entre aquests fets, cal destacar la bomba al teatre del Liceu el 7 de novembre de 1893.⁹⁶

2.2.4 *El reformisme dinàstic i el regeneracionisme*

2.2.4.1 Maura i Silvela

Els governs d'Antonio Maura i de Francisco Silvela,⁹⁷ catòlics devots, van ser un intent de regeneració del sistema ja que van actuar sobre els problemes de la Restauració. Maura va incidir en molts d'ells sense assolir grans solucions.

Pel que fa al problema regionalista, va voler integrar en el sistema el catalanisme i la burgesia catalana, concedint major autonomia a diputacions i ajuntaments, i reconeixent les regions en un Projecte de Reforma de l'Administració Local. Sobre el problema polític i el frau electoral, va realitzar una reforma de la Llei electoral (1907) que no va posar fi a la corrupció ni va democratitzar el sistema. En termes econòmics, promulgà una Llei de protecció aranzelària per a la indústria i va fomentar la indústria naval i el comerç exterior amb l'objectiu d'atraure i integrar dins l'Estat la burgesia catalana.

Finalment, en temes socials va crear l'Institut Nacional de Previsió (1908) com a assegurança voluntària de pensions, de vellesa i invalidesa, però només parcialment subvencionat per l'Estat. Una Llei del descans dominical va intentar reduir la jornada laboral dels obrers i mitigar el radicalisme del moviment obrer. No obstant això, la dura repressió que es va aplicar durant la Setmana Tràgica de 1909 va provocar la destitució del seu govern.⁹⁸

⁹⁶ J. CERVERA, «La restauración post-canovista: Intentos de renovación del sistema (1902-1916)», en PAREDES, *Historia de España contemporánea*, 618-619.

⁹⁷ CARR, *España 1808-1975*, 456-467.

⁹⁸ J. CERVERA, «La restauración post-canovista: Intentos de renovación del sistema (1902-1916)», en PAREDES, *Historia de España contemporánea*, 611.

2.2.4.2 La Setmana Tràgica a Barcelona

La Setmana Tràgica⁹⁹ —26 de juliol a l'1 d'agost de 1909— va ser un avalot que esclatà a Barcelona arran del moviment antimilitarista contra l'enviament de tropes al Marroc¹⁰⁰ i acabà com un *espontani* o *promogut* motí anticlerical.¹⁰¹ El dilluns dia 26 de juliol,¹⁰² les forces obreres convocaren la vaga general contra la guerra, amb una duració limitada d'un sol dia, unànimement acceptada amb l'única resistència dels tramviàries. Els intents de deturar la circulació dels tramvies donaren lloc a les primeres topades greus amb la força pública, i la violència es desfermà fins a 22 ciutats de Catalunya més. Aquell mateix dia el capità general, Luis de Santiago, declarava l'estat de guerra i el governador Ángel Ossorio, disconforme, dimití.¹⁰³ La protesta desbordà el comitè de vaga i prengué un caire insurreccional segurament no previst, sense que els partits republicans en volguessin assumir la direcció.

El poble es va fer amo del carrer, i la revolta, mancada d'orientació política i d'objectius concrets, es va anar transformant en un moviment caòtic i incoherent,¹⁰⁴ canalitzat vers la crema d'esglésies, convents, escoles, patronats i obres de beneficència davant la passivitat de l'exèrcit. En total, foren destruïts uns 80 edificis religiosos, a més es van desenterrar els

⁹⁹ «Els fets de la Setmana Tràgica van motivar la redacció de tres dels articles més rellevants de tota la literatura periodística catalana del segle XX. «¡Ah!, Barcelona...» constitueix una lúcida anàlisi de les causes dels esdeveniments. «La ciutat del perdó», censurat per Prat de la Riba, és un al·legat —duríssim i altament emotiu— contra la pena de mort. «La iglésia cremada» contraposa la fe viva dels incendiàries a la fe morta de la burgesia, i aposta per una Església dels pobres sense la tutela de l'Estat. Joan Maragall va exercir, en aquella avinentesa, el paper incòmode de l'intel·lectual independent que s'enfronta a la duresa repressiva reclamada per la burgesia i denuncia la superficialitat de les pràctiques religioses coetànies» (MARAGALL, *La Setmana Tràgica. Tres articles* —edició d'Ignasi Moreta).

¹⁰⁰ Maura vol garantir l'ordre al Rif i en rebre la notícia de la mort de quatre treballadors del ferrocarril decideix enviar-hi tropes, però en lloc d'enviar la unitat creada per intervenir al Marroc, mobilitza la tercera brigada, integrada per reservistes catalans. Per aquest motiu es convoca una vaga general que fa esclatar una gran violència (J. CERVERA, «La restauración post-canovista: Intentos de renovación del sistema (1902-1916)», en PAREDES, *Historia de España contemporánea*, 611, i BADA, *Societat i Església a Catalunya. Cent anys entre constitucions i dictadures (1876-1978)*, 61).

¹⁰¹ J. CERVERA, «La restauración post-canovista: Intentos de renovación del sistema (1902-1916)», en PAREDES, *Historia de España contemporánea*, 610-611, i CÀRCEL, *Historia de la Iglesia en la España contemporánea (siglos XIX y XX)*, 121.

¹⁰² CARR, *España 1808-1975*, 462-463.

¹⁰³ BADA, *Societat i Església a Catalunya. Cent anys entre constitucions i dictadures (1876-1978)*, 62.

¹⁰⁴ Un retrat de la societat del moment plena de contradiccions i amb sentiments enfrontats, es pot trobar a l'obra narrativa de Ferran Patxot i Ferrer —malgrat que ara es plantegen dubtes de la seva autoria (REVISTES CATALANES AMB ACCÉS OBERT (RACO), CÓNsul, «Notes sobre els problemes d'autoria de *Las ruinas de mi convento*», en *Anuari Verdaguier* n. 7 (1992) [en línia], <<http://www.raco.cat/index.php/AnuariVerdaguier/article/view/67622/86071>> [Consulta: 31 de maig de 2015]). *Las ruinas de mi convento*, publicada a Barcelona l'any 1851 i traduïda a diferents idiomes. «Patxot reflecteix en la seva obra la situació de la societat de l'època (almenys una part de la societat) i sobretot es passeja per un determinat àmbit de valors morals i socials vigents al moment, valors que revelen el pes i l'autoritat que tenia l'Església justament en uns moments en què aquest pes i autoritat comencen a fer aigües, cedint a l'investida anticlerical colossal que en la societat europea inicià el moviment il·lustrat i que després continuà una mica de la mà de sectors romàntics. Cronològicament la novel·la se situa en la primera meitat del segle XIX, en el marc dels enfrontaments de la societat espanyola entre els sectors més conservadors i el liberalisme que es va decantant cap a l'extremisme desesperança i agressiu» (J. CULLELL, «Las ruinas de mi convento» de Ferran Patxot [en línia], <<http://josepcullell.net/2011/08/07/las-ruinas-de-mi-convento-de-ferran-patxot/>> [Consulta: 31 de maig de 2015]).

cadàvers d'algunes religioses de clausura, que foren passejats per la ciutat en un macabre espectacle d'anticlericalisme supersticiós i primitiu.¹⁰⁵

La manca de suport exterior dels revoltats, l'arribada de noves forces militars i la deterioració interna de la revolta canviaren el signe de la lluita el dia 28 de juliol. El 30, la tropa dominava els darrers focus rebels, i el dilluns dia 2 d'agost la normalitat era completa. El balanç de víctimes fou de 3 sacerdots morts i 27 ferits entre les forces de l'ordre (dades oficials), i de 75 a 100 morts, amb centenars de ferits, entre la població civil. La immediata repressió, que tingué el suport decidit de la burgesia barcelonina, fou molt forta, però també molt arbitrària.¹⁰⁶

Foren suspesos periòdics d'esquerra, i clausurats més de 150 centres culturals, obrers i escoles laiques, seguidors de l'Escola Moderna de Ferrer i Guàrdia; hi hagué gairebé dos milers de processats per les jurisdiccions civil i militar, i aquesta última dictà nombroses penes de mort, cinc de les quals foren executades. L'afusellament de Francesc Ferrer i Guàrdia —en qui les autoritats volgueren concentrar la intencionalitat repressiva i exemplar— com a autor i cap de la rebel·lió, desencadenà una gran campanya internacional de protesta, que fou causa de la immediata caiguda del govern de Maura i de la pujada al poder dels liberals. Tot plegat, en paraules de Mn. Joan Bada, «provocà encara una major ruptura social, que de mica en mica aniria portant a la guerra civil».¹⁰⁷

Un fet bàsic per entendre els antecedents i el desenvolupament de la Setmana Tràgica¹⁰⁸ és l'anticlericalisme,¹⁰⁹ «entès sobretot com a consciència entre el poble d'existir una Església organitzada o simplement un catolicisme, servidora dels rics i dels poderosos, explotadora dels pobres i corruptora de les consciències».¹¹⁰ L'Església no es presentava unida. Carlins i integristes eren una espina clavada al costat de l'Església oficial, i la classe alta es recatolitzava i creava organitzacions devotes o caritatives que feien campanya per conquistar les masses i això enfurismava republicans i socialistes.¹¹¹

¹⁰⁵ VILAR, *Història de Catalunya*, volum VI, 214-221, i CARR, *España 1808-1975*, 462.

¹⁰⁶ BADA, *Societat i Església a Catalunya. Cent anys entre constitucions i dictadures (1876-1978)*, 62.

¹⁰⁷ *Ibid.*, *Història del cristianisme a Catalunya*, 212.

¹⁰⁸ Un resum del context històric fet per Cárceles Ortí el trobem al llibre de CORTS, *La Setmana Tràgica de 1909: l'arxiu secret del Vaticà*, 12-21.

¹⁰⁹ Una síntesi de la consolidació de l'anticlericalisme i dels fets de la Setmana Tràgica es troba a ALBERTÍ, *El silenci de les campanes. De l'anticlericalisme del segle XIX a la persecució religiosa durant la guerra civil a Catalunya*, 36-56, i també és interessant la visió de CORTS, *La Setmana Tràgica de 1909. L'Arxiu Secret Vaticà*.

¹¹⁰ VILAR, *Història de Catalunya*, volum VI, 215.

¹¹¹ CARR, *España 1808-1975*, 443-451.

2.2.5 Reformes liberals: el govern de José Canalejas

José Canalejas va formar govern després de la destitució d'Antonio Maura —Moret havia governat durant tres mesos— i va continuar amb els objectius reformistes del seu antecessor, amb un fort anticlericalisme.¹¹² Així, sobre la qüestió regionalista, va prosseguir l'acostament a la burgesia catalana amb una Llei de Mancomunitats que acceptava la possibilitat de la unió de les diputacions provincials en una mancomunitat regional. Es va fer així a Catalunya el 1914, ja amb el govern conservador d'Eduardo Dato. Sobre la qüestió social, va reformar la Llei del reclutament, que passava a ser obligatori en temps de guerra, i es va suprimir la redempció en metàl·lic. En una variada normativa també va intentar regular el treball de les dones i els contractes laborals. En política religiosa, els liberals van pretendre limitar el poder de l'Església revisant el sistema de finançament eclesiàstic. Davant la negativa del Vaticà, el govern va promulgar el 1910 la Llei d'Associacions, vulgarment anomenada *Llei del Cadenat* que prohibia l'establiment de noves congregacions religioses, durant dos anys, a Espanya, limitant així, el poder de l'Església sobre l'Estat.¹¹³ La llei del Ministeri de la Guerra, promulgada per Alfons XIII i Canalejas, deia:

Don Alfonso XIII, por la gracia de Dios y la Constitución, Rey de España. A todos los que la presente vieren y entendieren, sabed que las Cortes han decretado y Nos sancionado lo siguiente:
ARTÍCULO ÚNICO: *No se establecerán nuevas Asociaciones pertenecientes a Órdenes o Congregaciones religiosas canónicamente reconocidas, sin la autorización del Ministerio de Gracia y Justicia consignada en Real Decreto, que se publicará en la 'Gaceta de Madrid', mientras no se regule definitivamente la condición jurídica de las mismas.*

No se concederá dicha autorización cuando más de la tercera parte de los individuos que hayan de formar la nueva Asociación sean extranjeros. Si en el plazo de dos años no se publica la nueva ley de Asociaciones, quedará sin efecto la presente ley.

Por tanto: Mandamos a todos los Tribunales, justicias, jefes, Gobernadores y demás autoridades, así civiles como militares y eclesiásticas, de cualquier clase y dignidad, que guarden y hagan guardar, cumplir y ejecutar la presente Ley en todas sus partes.

Yo, El Rey.

*El Presidente del consejo de Ministros, José Canalejas.*¹¹⁴

¹¹² MARTÍ, *Política religiosa de la restauración (1875-1931)*, 106-107.

¹¹³ CARR, *España 1808-1975*, 478-479, i J. M. JAVIERRE, «El mundo secularizado 2», en FLICHE-MARTIN, *Historia de la Iglesia*, volum XXV, 321-324.

¹¹⁴ *Gaceta de Madrid*, 28 de desembre de 1910, n. 362.

Aquesta llei de Canalejas, home religiós, indica la promoció i la utilització dels sentiments anticlericals amb finalitat política en un moment en què els partits que s'alternaven en el govern tenien poques diferències en els seus programes.¹¹⁵ La Setmana Tràgica de Barcelona va ser l'expressió plàstica i dramàtica d'aquesta manipulació. També és veritat que l'Església havia estat massa preocupada per la situació política i poc atenta a l'autocrítica i a la renovació interna, amb uns centres de formació clerical sovint ineficaços.¹¹⁶

Canalejas va ser assassinat per un anarquista el 12 de novembre de 1912 davant l'aparador d'una llibreria madrilenya. L'historiador Raymond Carr afirma que va ser l'únic liberal que va saber manar i fer, malgrat que alguns historiadors de dretes pensen que si no hagués mort hauria esguerrat la tradició parlamentària liberal.¹¹⁷

Aquest cúmul de situacions desencadenarà una crisi espiritual, amb una manifesta supeditació dels valors morals als valors vitals. Si el dogma cristià havia rebut en la centúria anterior els atacs del científicisme positivista, ara serà l'ètica cristiana la que es considera superada pels deixebles de Nietzsche, Sorel i Lenin. La pietat, la compassió, es convertiren en paraules malsonants, indignes tant d'un revolucionari conscient com d'un patriota autèntic.¹¹⁸

És una nova manera d'entendre el món en tots els àmbits, també en l'eclesiàstic, que cercarà noves formes de pastoral, insistint en la pràctica religiosa dominical, la cura en la preparació de l'homilia, la catequesi per als infants, la participació en els sagraments, especialment en moments decisius per a les famílies i en la pràctica de la confessió,¹¹⁹ enmig d'uns catòlics sovint enfrontats entre ells, uns eren liberals, altres, carlins-traditionalistes-integristes.¹²⁰

En aquest moment l'activitat pastoral del clergat era, en línies generals, molt pobre. Mons. Mariano Rampolla del Tíndaro, nunci apostòlic a Espanya (1882-1887), va arribar a afirmar que a Espanya es desconeixia la predicació encaminada a instruir el poble en les veritats de

¹¹⁵ MARTÍ, *Política religiosa de la restauración (1875-1931)*, 107-117.

¹¹⁶ LABOA-PIERINI-ZAGHENI, *Historia de la Iglesia*, 1329-1334, i J. M. JAVIERRE, «El mundo secularizado 2», en FLICHE-MARTIN, *Historia de la Iglesia*, volum XXV, 288-324.

¹¹⁷ CARR, *España 1808-1975*, 479.

¹¹⁸ JOVER-GÓMEZ-FUSI, *España: sociedad, política y civilización (siglos XIX-XX)*, 620.

¹¹⁹ MARTÍNEZ, *La burguesía conservadora (1874-1931)*, 327.

¹²⁰ CÁRCCEL, *Historia de la Iglesia. III. La Iglesia en la época contemporánea*, 217-220.

la fe i en la correcció dels costums, malgrat que no es pot negar l'existència d'algunes iniciatives prou meritòries.¹²¹

Calia que la premsa catòlica es fes un lloc al costat de la premsa laica que a finals del segle XIX era molt poderosa. De 1.000 publicacions diàries i periòdiques, només 204 eren catòliques. Aquest fet tan evident, suscitava preocupació a bisbes, clergues i laics que en cercaven les causes; els periodistes acusaven els catòlics de no afavorir *la bona premsa* i viceversa. A més a més, no hi havia unitat entre la premsa catòlica i cada publicació pensava que el seu camí era el correcte per defensar el parer de l'Església.¹²²

2.3 LA «HOJA PARROQUIAL DE SANTA ANA»

2.3.1 L'origen de la «Hoja Dominical»

Amb aquesta situació i un cop repassada, ni que sigui de forma molt sintètica, la complexa realitat històrica que vivia Espanya i els moments difícils que va patir Barcelona, podem situar en un context molt concret el naixement del *Full Dominical*, motiu d'aquest estudi.

L'origen de la *Hoja Dominical* el trobem a la Parròquia Major de Santa Anna de Barcelona.¹²³ Va ser Mn. Josep Ildefons Gatell, a qui dedicarem un apartat en aquest capítol, qui essent rector d'aquesta parròquia va pensar en la necessitat d'un full parroquial: *Hoja Parroquial de Santa Ana* o *Hoja Semanal de la Parroquia Mayor de Santa Ana*.

Els fulls parroquials són, tal com veiem, anteriors als fulls dominicals o diocesans. L'origen i el procés evolutiu dels fulls de parròquia es relacionen amb un moviment molt més ampli de l'anomenat apostolat a través de la premsa que, des del segle XIX, buscava atansar-se a un cercle de lectors senzills, sota la denominació de premsa popular catòlica, per mitjà de la distribució de fulls volants, estampes, cartells, fulletons, calendaris i un seguit de lectures recreatives i instructives, especialment durant les missions parroquials.¹²⁴

¹²¹ A. J. Schmidlin, «El mundo secularizado 1», en FLICHE-MARTIN, *Historia de la Iglesia*, volum XXV, 559.

¹²² RUIZ, *Prensa y propaganda católica (1832-1965)*, 23-24, i A. J. Schmidlin, «El mundo secularizado 1», en FLICHE-MARTIN, *Historia de la Iglesia*, volum XXV, 576-579.

¹²³ Amb entrada pel carrer Rivadeneyra, 3 i pel carrer Santa Anna, 29.

¹²⁴ L. HIGUERUELA, «Panorama actual de la prensa católica en España», en FERNÁNDEZ, *Prensa especializada actual. Doce calas*, 191.

L'apostolat de la premsa sorgeix com a resposta en veure que els adversaris de l'Església se serveixen dels diaris per difondre les seves idees anticlericals. Arran d'això, alguns catòlics senten la necessitat de fundar periòdics confessionals per defensar el seu pensament, mantenir les tradicions religioses i garantir els drets de l'Església. Així, neix una mena de societat que, mitjançant subscripcions, reunia fons per difondre publicacions sanes que instruïssin el poble. Aquest era el veritable apostolat i per això al 1891 aquesta nova institució adopta el nom d'Apostolat de la premsa. Vol contrarestar els danys que causaven els llibres i diaris anticlericals.¹²⁵ Només l'any 1896 edità 606.000 publicacions i, en cinc anys, havia publicat 3.032.000 fulletons i 145.000 exemplars de diverses obres.¹²⁶

Així, Mn. Gatell, aquest prevere preocupat per la bona premsa i seguint l'anhel d'altres com ell que volien donar formació catòlica, s'aventurava i apostava per fundar la *Hoja Parroquial de Santa Ana (Imatge I)* i no gaire més tard, la *Hoja Dominical* de Barcelona.¹²⁷

L'inici d'aquesta *Hoja Parroquial o Semanal*, depèn de l'època, es pot situar entre 1889 i 1890, data que varia segons els documents escrits que es conserven. Si tenim en compte la numeració dels anys en els fulls que s'han pogut trobar, veurem que l'any IV d'aquesta publicació se situa al 1892, per tant l'any d'inici devia ser el 1889. En canvi, segons la revista *Reseña Eclesiástica* de gener de 1918, en la qual e s plany la mort de Mn. Gatell, la *Hoja de Santa Ana* va veure la llum l'Advent de 1890,¹²⁸ essent bisbe de Barcelona Jaume Català i Albosa (1835-1899).

Fetes aquestes precisions, cal parlar de les diverses motivacions de Mn. Josep Ildefons Gatell per endegar la *Hoja Parroquial*. El rector de la parròquia de Santa Anna escrivia, en un resum de les activitats portades a terme en el curs 1899-1900 a la seva parròquia, que una de les causes de la dispersió que patia l'Església catòlica era la ignorància. I afirmava que la ignorància causa decadència i és «*la que dá lugar á que el hombre carezca de ideales, que desconozca la manera de realizar sus altos destinos, de ahí deducimos que la ignorancia,*

¹²⁵ Ibíd., «Prensa religiosa y eclesiástica oficial», en FERNÁNDEZ, *Doce calas en la historia de la prensa española especializada*, 247.

¹²⁶ A. J. Schmidlin, «El mundo secularizado 1», en FLICHE-MARTIN, *Historia de la Iglesia*, volum XXV, 552-553.

¹²⁷ HIBBS-LISSORGUES, *Iglesia, prensa y sociedad en España (1868-1904)*, 384, i J. AYMAR I RAGOLTA, «Full Dominical», en *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, volum II, 228.

¹²⁸ «Don José Ildefonso Gatell, párroco de santa Ana», en *Reseña Eclesiástica. Publicación mensual de la Asociación de Eclesiásticos para el Apostolado Popular*, gener de 1918, any X, n. 109, 1-6.

*principal causa de degeneración y decaimiento, es la religiosa».*¹²⁹ Per tant, era necessari que a la vida parroquial hi tingués un paper molt important l'ensenyança cristiana.

Mn. Gatell descriu un final-principi de segle com una època en què la família catòlica camina dispersa. Queden molt lluny els temps en què els fidels es reunien tots els diumenges a la parròquia per escoltar del rector les advertències pertinents per a les observances cristianes:

*En las épocas de fé los fieles se reunían todos los domingos en la parroquia, que la consideraban como el hogar de la familia cristiana. Allí congregados junto á la cátedra sagrada, oían como se anunciaban las fiestas, recibían de la boca del Párroco las advertencias convenientes á las observancias cristianas, escuchaban la exposición de los Santos Misterios, y el Evangelio que habían oído cantar por el diácono, lo meditaban después escuchando la explicación u homilía del Párroco. Hoy las cosas han cambiado. La misa parroquial, especialmente en las grandes ciudades, no es el punto de donde se reúnen los fieles de la familia cristiana para asistir á los Santos Misterios y oír al Padre ó pastor de la parroquia; hoy la familia católica anda dispersa, se han aflojado sus antiguos vínculos, y los fieles procuran cumplir el precepto de oír misa estando en la iglesia el menos tiempo posible, de donde resulta la deserción de la Misa Mayor o parroquial y el que á las almas les falte el alimento de la palabra de Dios.*¹³⁰

Les coses han canviat i Mn. Gatell afirma: «*Esta sensible deficiencia procura suplirse en nuestra feligresía de Santa Ana por medio de la Hoja Parroquial; que se publica todos los domingos.*»¹³¹

A la *Hoja Parroquial* s'hi trobaven les festes i misteris que se celebraven durant la setmana, les vigílies, abstinències i altres deures que havien de complir els catòlics dins la mateixa setmana. També, indicacions sobre la Missa del diumenge, el text de l'Evangelí de la dominica i un comentari referent a aquest. Mn. Gatell remarca que tenint en compte que la vida dels sants era la lectura preferida de les llars cristianes en les èpoques de fe, s'inseria a la *Hoja* la vida d'un sant, que s'escollia com a patró de la setmana. Continuaven un seguit d'altres lectures variades. La darrera pàgina estava exclusivament dedicada a la parròquia i

¹²⁹ GATELL, *La Parroquia Mayor de Santa Ana. Su iglesia, su personal, su administración, su culto, sus instituciones de beneficencia, de enseñanza, de zelo y de piedad*, 47.

¹³⁰ *Ibíd.*, 47-48.

¹³¹ *Ibíd.*, 48.

als cultes setmanals, crònica parroquial, anuncis de conferències, obres de zel... i una estadística sobre els matrimonis, batejos i defuncions de la setmana anterior. Hi destacava també alguna il·lustració gràfica.

La *Hoja Parroquial* permetia segons el rector de Santa Anna que els fidels tinguessin una lectura per santificar el diumenge, llegint-la en família. Si es col·leccionava es tenien íntegres els evangelis del diumenges de tot l'any, amb els seus comentaris. Si es guardaven diversos anys s'aconseguia un santoral complet i un bon repertori de lectures amenes.

La *Hoja de Santa Ana* es distribuïa durant les misses, també es podia demanar a la sagristia o a la casa rectoral i a l'acabament de l'any es repartien col·leccionades en un volum a tots els parroquians que contribuïen en alguna tasca dins la comunitat parroquial. A aquells que l'havien col·leccionat pel seu compte, se'ls ofería la possibilitat de recollir a final de l'any una coberta.

Des del primer número fins a 1906 la *Hoja Parroquial* s'imprimia a la Casa Provincial de la Caritat, situada al carrer Montalegre, número 5 de Barcelona. Estava redactada en llengua castellana, i en algun número hi havia un breu text en català, tot i que la utilització de la llengua catalana hi era minsa.

2.3.2 *Full-mare de fulls i butlletins*

La fama d'aquesta *fulla* parroquial s'estengué ràpidament. Primer a les parròquies de la Concepció, Nostra Senyora dels Àngels i Sant Pere de les Puel·les de Barcelona¹³² i seguidament a moltes altres parròquies de la ciutat i de Catalunya: Vic i Girona. També cap a la resta d'Espanya: Pamplona, Sigüenza-Guadalajara, València...¹³³ i gràcies a la

¹³² J. AYMAR, «Full Dominical», en *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, volum II, 228, i TORRENT-TASIS, *Història de la premsa catalana*, volum I, 311.

¹³³ J. FERNÁNDEZ DEL CACHO, responsable del Secretariado de la Comisión Episcopal de los Medios de Comunicación Social l'any 1995, quan va fer aquesta comunicació: *Presentación y breve análisis de las publicaciones de titularidad diocesana*, Madrid 1995, 2, i OFICINA DE ESTADÍSTICA Y SOCIOLOGÍA DE LA IGLESIA, *Guía de Medios de Comunicación Social de la Iglesia Católica en España*.

propaganda de l'empresari industrial belga Léon-Pierre Harmel (1829-1915),¹³⁴ arribarà a les parròquies de França, Bèlgica i Itàlia.¹³⁵

Sovint s'ha considerat aquest full parroquial com el *full-mare* de tots els fulls i butlletins parroquials i diocesans que a partir de 1889 es va estendre per Europa. «*Potser aquesta adjudicació de maternitat sigui agosarada, però la seva fama fou certament notòria i possiblement va influir en el nostre país veí, com va testificar en aquella època Léon Harmel, un veterà apòstol de les obres catòlico-socials de França*»,¹³⁶ afirmava Mn. Manel Valls, que va ser director del setmanari *Catalunya Cristiana* de 1993 fins al 1998.

Mn. Gatell, el fundador de la *Hoja Parroquial*, ben aviat expressava així el goig de veure com s'estenia arreu del país i de l'estranger:

*El Señor se ha dignado bendecir esta iniciativa, pues no solo nuestros feligreses tienen interés en proveerse de la Hoja Parroquial, sino que hoy son ya muchas las parroquias que siguen el ejemplo de la de Santa Ana, llegando á algunos miles de ejemplares de Hojas Parroquiales que se imprimen semanalmente. [...] Y no solo en España, sino en multitud de parroquias del extranjero hoy se publican hojas ó boletines parroquiales á imitación de la nuestra.*¹³⁷

¹³⁴ Empresari industrial i social, el promotor més decidit i decisiu de l'obra social cristiana a França fins al 1915. «*La vitalitat dels seus principis va ser reconeguda més tard: després de la Segona Guerra Mundial estan a la base de la política social catòlica d'empresa*» («Harmel», en *Enciclopedia Cattolica*, volum I, 1364, i ENCICLOPEDIA GER, Harmel, Léon Pierre [en línia], <http://www.canalsocial.net/GER/ficha_GER.asp?id=1525&cat=biografiasuelta> [Consulta: 20 d'octubre 2010].

¹³⁵ «Don José Ildefonso Gatell, párroco de santa Ana», en *Reseña Eclesiástica. Publicación mensual de la Asociación de Eclesiásticos para el Apostolado Popular*, gener de 1918, any X, n. 109, 4, i J. AYMAR I RAGOLTA, «Full Dominical», en *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, volum II, 228; «La antigüedad del "Full Dominical"», en *La Vanguardia*, 7 d'agost de 1995.

¹³⁶ VALLS, «Una hemeroteca per a "C.C."», en *Catalunya Cristiana*, 8 de febrer de 1996, *Afinant*, 1.

¹³⁷ GATELL, *La Parroquia Mayor de Santa Ana. Su iglesia, su personal, su administración, su culto, sus instituciones de beneficencia, de enseñanza, de zelo y de piedad*, 48.

IMATGE 1: «Hoja Parroquial de Santa Ana», primer número de 1891.

2.4 MN. JOSEP ILDEFONS GATELL

2.4.1 Biografia

No podem acabar aquest capítol sense aprofundir en la figura del qui va ser el fundador de la *Hoja Parroquial de Santa Ana* i de la *Hoja Dominical*: Josep Ildefons Gatell, un prevere barceloní, avui poc conegut, emprenedor i preocupat per la formació dels fidels i dels preveres, amb un esperit evangelitzador que el portà a fundar i a iniciar innumbrables associacions i publicacions.

Josep Ildefons Gatell i Domènech nasqué a Barcelona l'any 1834, va ser alumne de l'Escola Pia de Sant Antoni. Entre 1854 i 1858 —hi ha dades contradictòries sobre la data— va ser ordenat sacerdot. Durant la seva vida va demanar al bisbe diversos permisos per no haver de resar els oficis perquè tenia la vista molt delicada.¹³⁸

Rector de la parròquia de Sant Joan a Gràcia (1868-1883): «En 1868 fué nombrado párroco de san Juan de Gracia, de reciente creación, donde no había ni iglesia parroquial, ni pila bautismal, ni ornamentos para el culto, ni casa rectoral, y formó espíritu parroquial y levantó la nueva iglesia y fundó una famosa escuela, donde se educaron e instruyeron esclarecidos varones. Y esto durante el temporal revolucionario de 1868 a 1873, en el que, como es sabido, llegó a suspenderse el pago de las asignaciones de Culto y Clero»,¹³⁹ i de la parròquia de Santa Anna de Barcelona fins a la seva mort, on va dur a terme importants reformes:¹⁴⁰ «Pero donde ha sido más conocida su labor, es en la parroquia mayor de Santa Ana, que rigió durante 38 años.»¹⁴¹

Col·laborà en diverses publicacions religioses des d'on atacava l'integrisme, condemnava implícitament la conducta dels qui volien ser més catòlics que el Papa, deixant ben clar que l'Església no podia restar allunyada de les circumstàncies històriques i polítiques, ni aliena

¹³⁸ Expedient de Mn. Josep Ildefons Gatell a l'Arxiu Diocesà de Barcelona.

¹³⁹ «Don José Ildefonso Gatell, párroco de Santa Ana», en *Reseña Eclesiástica. Publicación mensual de la Asociación de Eclesiásticos para el Apostolado Popular*, gener de 1918, any X, n. 109, 4-5.

¹⁴⁰ REDACCIÓ, «Gatell Domènech, Josep Ildefons», en *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, volum II, 257.

¹⁴¹ «Don José Ildefonso Gatell, párroco de Santa Ana», en *Reseña Eclesiástica. Publicación mensual de la Asociación de Eclesiásticos para el Apostolado Popular*, gener de 1918, any X, n. 109, 4-5.

a l'evolució de les institucions modernes. Volia definir una llibertat que tingués en compte les exigències modernes sense perjudicar la doctrina catòlica.¹⁴²

A la *Revista Católica* (1852-1868), de línia moderada, plantejava el problema neuràlgic al qual s'enfrontaven els catòlics de l'època: com podien practicar la seva fe, dissociant-la de les seves opcions polítiques? Mn. Vilarassa¹⁴³ i Mn. Gatell s'adscriuen a unes orientacions que seran les que més tard proposarà Lleó XIII en preconitzar la concòrdia dels catòlics i la seva intervenció en la vida política. La recerca d'un catolicisme més conciliador no suposava una renúncia a la relació dels catòlics amb les diferents tendències polítiques sinó una alternativa al radicalisme religiós que propugnava la incompatibilitat entre la fe i la civilització moderna.¹⁴⁴ Els dos preveres participaren en el congressos de Malines,¹⁴⁵ on s'havia plantejat la difícil inserció del catolicisme a la societat nascuda de la revolució liberal¹⁴⁶ i els valoraren positivament des de la mateixa revista; eren defensors de les directives conciliadores de Lleó XIII en l'encíclica *Cum Multa*.¹⁴⁷

El Congrés de Malines de 1864 impulsà l'obra de propagació dels bons llibres, la formació de biblioteques populars i la importància de desenvolupar premsa catòlica;¹⁴⁸ Mn. Gatell ho posarà en pràctica a Barcelona amb molt d'interès.

Era soci numerari de la Societat d'Amics del País, de Barcelona¹⁴⁹ i un incansable predicador. Adquirí fama de bon orador que li permeté passejar-se per pobles i ciutats de Catalunya i predicà en diverses catedrals: «*Arrancando de esta época su justa fama de orador, imprescindible en las principales solemnidades de Cataluña, en cuyas diversas catedrales había predicado.*»¹⁵⁰

¹⁴² HIBBS-LISSORGUES, *Iglesia, prensa y sociedad en España (1868-1904)*, 14-15. 28. 32-33.

¹⁴³ Rector de la parròquia de la Concepció de Barcelona.

¹⁴⁴ HIBBS-LISSORGUES, *Iglesia, prensa y sociedad en España (1868-1904)*, 14-15. 28.

¹⁴⁵ Van ser dos congressos a Bèlgica, l'any 1863 i 1864 (REVISTES CATALANES AMB ACCÉS OBERT (RACO), CARRILLO, «Juan Mañé y Flaquer y el Primer Congreso de Malinas» en *Cercles. Revista d'història cultural* n. 5 (2002) [en línia], <<http://www.raco.cat/index.php/Cercles/article/view/191128>> [Consulta: 8 de juny de 2015])

¹⁴⁶ (REVISTES CATALANES AMB ACCÉS OBERT (RACO), CARRILLO, «Juan Mañé y Flaquer y el Primer Congreso de Malinas» en *Cercles. Revista d'història cultural* n. 5 (2002) [en línia], <<http://www.raco.cat/index.php/Cercles/article/view/191128>> [Consulta: 8 de juny de 2015])

¹⁴⁷ HIBBS-LISSORGUES, *Iglesia, prensa y sociedad en España (1868-1904)*, 14-15. 27-28. 211-215. 259.

¹⁴⁸ *Ibíd.*, 396.

¹⁴⁹ REDACCIÓ, «Gatell Domènech, Josep Ildefons», en *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, volum II, 257.

¹⁵⁰ «Don José Ildefonso Gatell, párroco de Santa Ana», en *Reseña Eclesiástica. Publicación mensual de la Asociación de Eclesiásticos para el Apostolado Popular*, gener de 1918, any X, n. 109, 4-5.

Va fundar, com veurem, l'Obra de Bones Lectures i l'Associació d'Eclesiàstics per a l'Apostolat Popular, entre altres. Eren temps de creació de cases de maternitat que acolliren nens orfes o lliurats per mares que no els podien atendre, en aquest sentit, destaca la tasca de Mn. Gatell quan va presidir la Casa de Caritat barcelonina i l'Acadèmia de la Verge de Montserrat i de Sant Lluís Gonçaga.¹⁵¹

2.4.2 *En la seva mort*

Va morir el 19 de gener de 1918, essent rector de la parròquia de Santa Anna, a tres quarts de vuit del matí als 84 anys d'edat. La seva mort va ser comunicada al bisbe pel seu vicari, Mn. Joan Serra.

Per conèixer a Mn. Gatell és interessant l'article que *Reseña Eclesiástica*¹⁵² del gener de 1918, li dedica en la seva mort. És ple de dades per poder descobrir una mica més la missió pastoral d'aquest prevere:

La parroquia y la prensa han sido sus campos de acción y en ambos ha triunfado, repartiendo a la sociedad abundantes bienes. Sacerdote desde 1858, dedicóse en absoluto a la predicación, a la enseñanza y a la prensa. Párroco de Domenys, desde abril de 1866, residió tres años en la parroquia de Vendrell, como Regente [...] En tan largo espacio de tiempo su labor ha sido abrumadora: Academia de Religión, Escuelas parroquiales, Escuelas nocturnas, Certámenes catequísticos, Obra pía contra la blasfemia, Academia de S. Just i S. Pastor, Academia de la Verge de Montserrat, Círculo Barcelonés de Obreros, Conferencia de Damas Protectoras del Hospital del Sagrado Corazón, Monte pío de santa Madrona, Liga de Señoras para la A. C., Institut de cultura per la dona, entidades por el Dr. Gatell creadas o dirigidas personalmente, y que siempre fueron un testimonio fehaciente de la potente vitalidad del espíritu parroquial de su feligresía. En los 51 años que llevaba de obras parroquiales, su labor no envejeció porque siempre evolucionaba a tenor de lo que demandaba la diversidad de tiempos y de circunstancias. Conocedor, por sus continuadas lecturas y sus finas dotes de observación, de las necesidades de cada época, a ellas fué aplicando sus apostólicos trabajos, tan variados como hayan podido ser las circunstancias de lugar y tiempo. Eminentemente emprendedor y ecuánime, no hubo dificultad que no venciera, ni contratiempo que le arredrara. Luchó sin rencor, compadeció y perdonó sin

¹⁵¹ MARIN, Francesca Bonnemaïson. *Educadora de ciutadanes*, 32.

¹⁵² «Don José Ildefonso Gatell, párroco de Santa Ana», en *Reseña Eclesiástica*. *Publicación mensual de la Asociación de Eclesiásticos para el Apostolado Popular*, gener de 1918, any X, n. 109, 4-5.

flaqueza; fué indulgente con todos y austero y severo consigo. Reflejó en su conducta, en la independencia cristiana de su criterio, en su corazón abierto y franco, en su trato sencillo, el espíritu de caridad.

2.4.3 La seva obra

Afirmen que la seva producció literària va ser tan gran, que ni ell mateix podia col·leccionar-la totalment.¹⁵³ Va escriure diverses obres sobre els perills que planaven sobre els catòlics a finals del segle XIX i principis del XX. No va ser un dels sacerdots més reaccionaris, ans al contrari, buscava amb les seves obres l'entesa i el diàleg i, alertava del poder de la impremta en un moment en què les revistes satíriques i anticlericals proliferaven:

*Si hoy concedéis a la imprenta el derecho de combatirlo todo, será menester sacar las consecuencias de las premisas que estáis sentando: concedéis privilegios a favor de la palabra que destroza los fundamentos religiosos y sociales; mañana vendrá el hombre que no puede manejar la pluma, pero que puede coger un arma, mañana vendrá el anarquista que no sabe componer un libro pero que sabe encontrar dinamita, y se levantará contra el privilegio de la palabra ó del libro; y si vosotros, hombres de la palabra, os creéis con derecho para combatirlo todo, el hombre de acción se creará con derecho para destruirlo todo.*¹⁵⁴

A més, era redactor en un seguit de revistes on intentava lluitar de manera moderada contra l'anticlericalisme regnant:¹⁵⁵ *Revista Católica* i des de 1864 va ser un dels principals redactors de *La España Católica* i de *El Criterio Católico*.¹⁵⁶ De la quantitat d'obres de Mn. Gatell, se'n poden destacar algunes:

- *Galería Católica* (1865). Publicació beneïda per Pius IX
- *Historia de la Revolución de septiembre* (1875)
- *Historia de las persecuciones contra la Iglesia* (1876)
- *Sublimidad del cristianismo* (1879)
- *Verdades dulces y verdades amargas* (1892)
- *El amor cristiano. Preparación para recibir el sacramento del Matrimonio* (1895)

¹⁵³ «Don José Ildefonso Gatell, párroco de Santa Ana», en *Reseña Eclesiástica. Publicación mensual de la Asociación de Eclesiásticos para el Apostolado Popular*, gener de 1918, any X, n. 109, 4-5.

¹⁵⁴ MARIN, Francesca *Bonnemaison. Educadora de ciudadanas*, 33.

¹⁵⁵ HIBBS-LISSORGUES, *Iglesia, prensa y sociedad en España (1868-1904)*, 63-65.

¹⁵⁶ *Ibíd.*, 14-15. 38.

- *El llenyataire*. Drama (1896)
- *Un libro para mis enfermos* (1897)
- *Apuntes de la historia de la Iglesia* (1899). Text utilitzat en algunes escoles normals i seminaris
- *Exposición del Catecismo Mayor* (1906)
- *Breve análisis del error modernista condenado por la Iglesia* (1908)
- *El Padrenuestro del Asilo* (1909)
- *Teología popular. María, Madre de Dios, según la Biblia* (1916)

Finalment, volem dir que Mn. Josep Ildefons Gatell fou un incansable defensor i impulsor de la *bona premsa* amb un tarannà conciliador que sempre volgué transmetre en les seves obres.

3. ELS INICIS DE LA «FULLA DOMINICAL»

3.1 DE 1910 A 1923

3.1.1 Premsa catalana i catòlica

3.1.1.1 Esplendor de publicacions

Ja ben començat el segle XX, el català s'estén a tota la premsa, infinitat de publicacions fan camí per ciutats i pobles de Catalunya. Com explica Figueres, «*la societat catalana consolidava els seus trets d'identitat. Totes les organitzacions, àdhuc les anti-catalanes, usaven el català com manifestació lingüística*». ¹⁵⁷ És un temps d'esplendor de les publicacions ¹⁵⁸ i pel que fa al nostre estudi, és un moment on l'Església empra en «*la trona, la premsa i en els actes massius la llengua dels bisbes Morgades i Torras i Bages*». ¹⁵⁹

És època de canvis, pugen els tiratges dels diaris, baixen els preus, es renoven les impremtes, la publicitat cerca noves formes, es generalitza l'ús de les fotografies i avança la consciència professional dels periodistes. ¹⁶⁰

També s'establirà la censura prèvia entre 1916 i 1923, amb detencions fins i tot tràgiques, com la del periodista Santos Muñoz, de *Los Miserables*, ¹⁶¹ mort de tuberculosi a la presó el 16 de juny de 1916. Més tard, vindrà la «*censura roja*» imposada per la CNT l'any 1919, que suposava la negativa dels linotipistes a picar textos que perjudiquessin el sindicat i els substituïen per notícies innòcues. ¹⁶²

Enmig de batalles periodístiques d'ordre polític, continuen apareixent una quantitat destacable de publicacions religioses. Moltes són de tipus popular, malgrat que en les seves

¹⁵⁷ FIGUERES, *La premsa catalana: apreciació històrica*, 77.

¹⁵⁸ Són uns anys de gran empena per a la premsa i el periodisme català. Per tenir-ne tots els detalls, és molt recomanable de llegir els dos volums d'un clàssic de la història del periodisme: TORRENT-TASIS, *Història de la premsa catalana*.

¹⁵⁹ FIGUERES, *La premsa catalana: apreciació històrica*, 77.

¹⁶⁰ GUILLAMET, *Història de la premsa, la ràdio i la televisió a Catalunya 1641-1994*, 94-95.

¹⁶¹ *Los Miserables* és l'òrgan d'expressió marginal i perifèric més característic sorgit de la tertúlia que mantenen un conjunt d'escriptors incipients d'ideologia radical i d'extrema esquerra (ARÉVALO, «Algunes reflexions sobre la revista *Los Miserables* (1913-1918) i altres capçaleres republicanes d'extrema esquerra», en *Assaig de teatre: revista de l'Associació d'Investigació i Experimentació Teatral* 21-22-23 (1999), 395-409).

¹⁶² HUERTAS, *200 anys de premsa diària a Catalunya*, 291.

pàgines no hi manquen temes elevats, més d'una, afirmen Torrent i Tasis, té un real interès periodístic i intel·lectual. Són sobretot butlletins de parròquies, centres benèfics, associacions obreres, congregacions i santuaris. Podem destacar: *Butlletí del Centre de Sant Pere Apòstol* (1911), *Estrella del Mar* (1913), *El Lliri de Sant Lluís* (1914), *Vida cristiana* (1914), *Butlletí de la Divina Pastora* (1915), *Nostra Acció* (1915), *Bon seny* (1916), *El Folletó* (1917) i *Revista Catòlica* (1921).¹⁶³

El reviscolament de la premsa religiosa és una resposta —iniciada a finals del segle XIX— a moviments polítics anticlericals, especialment l'anarquisme. Més de mig miler de publicacions religioses catòliques en català —i moltes més, si s'hi sumen les d'altres temes amb orientació catòlica— nascudes de l'activisme de la joventut catòlica, de les ordes religioses i de les associacions catòliques ompliran molts racons de Catalunya.¹⁶⁴

Com destaca Figueres, el qualificatiu *catòlic* convé en múltiples casos, com *Lo Teatre Catòlich* (1899). Fins i tot, hi ha pobles on els pocs òrgans de premsa que s'editen són absolutament de tendència religiosa. És el cas de l'Arboç del Penedès amb *Creu i Aixada* (1913-1918) i *Badalota* (1921-1925). Però Figueres també afirma que «*la véritable florida són les Fulles Parroquials, car n'hi ha a la majoria de les ciutats catalanes*».

A la premsa de caràcter general, la influència catòlica es manifesta constantment i de manera explícita: en alguns subtítols, com per exemple a *La Veritat* (Valls, 1907-1916), *Periòdic Catòlich*, i a l'editorial: «*Tots sos treballs s'informaran en el sa criteri de l'Església*».¹⁶⁵

En resum, podem dir que és un moment d'esplendor de les publicacions catòliques i catalanes. La resta d'Espanya també ha fet un esforç per tenir òrgans d'informació propis i pròxims que facin arribar el missatge de l'Església, malparat per l'embranchida anticlerical dels darrers anys i les estrebades polítiques.

¹⁶³ TORRENT-TASIS, *Història de la premsa catalana*, volum I, 560-565.

¹⁶⁴ FIGUERES, *La premsa catalana: apreciació històrica*, 77.

¹⁶⁵ *Ibíd.*, 77.

Així, es calcula que a Espanya hi havia en aquest moment 23 diaris d'inspiració catòlica¹⁶⁶ i l'any 1920 existien ja 339 revistes religioses, contra les 103 que havien aparegut el 1900 i les 118 del 1887.¹⁶⁷

3.1.1.2 La «bona premsa»

Totes aquestes publicacions rebien l'impuls del moviment de *la bona premsa* nascut feia uns anys a França¹⁶⁸ i que havia arribat a Espanya amb retard però amb força.¹⁶⁹ L'anomenat *apostolat de la bona premsa* agrupava un bon nombre de periòdics de diferent regularitat i estil, però units pel seguiment de la doctrina catòlica —el *Syllabus* de Pius IX, les encíclics de Lleó XIII, els documents de Pius X i dels prelats espanyols—,¹⁷⁰ així com el seu caràcter combatiu en la defensa de la religió i dels drets de l'Església.¹⁷¹

Molts eren els qui veien els diaris com el mitjà de comunicació més eficaç entre els existents, més encara que la transmissió oral; eren els auxiliars del rector en la seva tasca de predicació, el darrer baluard per defensar els interessos de la religió i la pàtria. Al costat de la justificació d'uns ideals, els diaris catòlics van intentar adequar-se a les exigències

¹⁶⁶ L'arquebisbe de Tarragona (1913-1918), Mons. Antolín López Peláez, gran defensor i impulsor de la bona premsa (MONTERO, *El primer catolicismo social y la "Rerum Novarum" en España (1889-1902)*, 164), en la seva obra *La Cruzada de la Buena Prensa* enumera 23 diaris espanyols amb inspiració catòlica dels primers anys del segle XX: *El Diario de Ávila*, *El Diario de Gerona*, *Diario de Jerez*, *El Diario de Lérida*, *Diario de Mallorca*, *El Diario Montañés*, *Diario de Navarra*, *El Carbayón* (Oviedo), *El Castellano* (Burgos), *El Correo de Andalucía* (Sevilla), *El Correo Catalán* (Barcelona), *El Correo Católico* (Cuenca), *El Correo Español* (Madrid), *El Correo de Galicia* (Santiago), *El Correo de Guipúzcoa* (San Sebastián), *El Correo de Zamora*, *La Cruz* (Tarragona), *La Gaceta del Norte* (Bilbao), *El Noticiero* (Zaragoza), *El Pensamiento Navarro* (Pamplona), *El Siglo Futuro* (Madrid), *La Verdad* (Murcia) i *El Universo* (Madrid) (J. TARÍN, «Un siglo y medio de prensa católica en España», en HOURDIN, *La prensa católica*, 136, i LÓPEZ, *La Cruzada de la Buena Prensa*, 275-282). Disposem d'un exemplar del llibre de Mons. López Peláez, *La Cruzada de la Buena Prensa*, de 1908, quan encara era bisbe de Jaca (1904-1913). El llibre està dedicat per l'autor al cardenal espanyol Merry del Val, secretari d'Estat de la Santa Seu de 1903 a 1914. És una obra que crida l'atenció pel recorregut exhaustiu que realitza per fer comprendre la necessitat de treballar per *la bona premsa*. Dedicava capítols al clergat, als religiosos, als rectors, als seminaristes, a les dones i als rics, en tots fa una crida a la necessitat d'ajudar als diaris catòlics, a llegir-los, compartir-los i fins i tot recomana la premsa gratuïta. Fa una anàlisi dels millors diaris espanyols segons el parer de l'Església i dona tot un seguit de recomanacions per impulsar la premsa catòlica, com si fos un manual de l'ofici de propagandista de la premsa.

¹⁶⁷ J. TARÍN, «Un siglo y medio de prensa católica en España», en HOURDIN, *La prensa católica*, 136.

¹⁶⁸ El 1873, arran de l'establiment a París de la *Maison de la Bonne Presse* per part dels Agustins (UNIVERSIDAD DE LA LAGUNA (ULL), RUIZ, «El despegue de la "Buena Prensa" y El Correo de Andalucía en la Sevilla de comienzos del siglo XX » en *Ámbitos* 2 (1999), 229-240, [en línia], <<http://www.ull.es/publicaciones/latina/ambitos/2/ruiz.html>> [Consulta: 31 de maig de 2015]).

¹⁶⁹ RUIZ, *Prensa y propaganda católica (1832-1965)*, 22.

¹⁷⁰ Per veure l'abast de la doctrina magisterial a la premsa catòlica espanyola, especialment tot allò aportat per les encíclics de Lleó XIII —conscient de la utilitat que suposava comptar amb una *bona premsa* per generar opinió i esmorteir problemes—, és interessant consultar RUIZ, *Prensa y propaganda católica (1832-1965)*.

¹⁷¹ M. J. RUIZ, *El despegue de la «Buena Prensa» y El Correo de Andalucía en la Sevilla de comienzos del siglo XX* [en línia], <<http://www.ull.es/publicaciones/latina/ambitos/2/ruiz.html>> [Consulta: 31 de maig de 2015].

informatives del moment. El bisbe de Plasencia (1907-1912), Mons. Francisco Jarrín,¹⁷² en resumia les finalitats:

*[Impulsar] el bien individual, [fomentar] la industria, el comercio y la navegación; [resolver] los problemas de la política, para el buen gobierno de las naciones; [reseñar] los acontecimientos importantes, [revelar] los nuevos inventos de las artes; [hacer] la historia del día o de la semana, [defender] la religión, la verdad y la justicia, [estrechar] los vínculos de los que tienen idénticos pensamientos y [promover] así la unión de las voluntades, palanca poderosa para acometer las grandes empresas, que hacen prósperos a los pueblos.*¹⁷³

Mn. Gatell estava ben convençut de la tasca de *la bona premsa* i quan el 1871, el bisbe de Barcelona, Mons. Pantaleó Montserrat,¹⁷⁴ fundà l' Apostolat de la Premsa de Barcelona,¹⁷⁵ és dels primers a col·laborar-hi —a través de l'Obra de Bones Lectures que explicarem més endavant—, juntament amb el prevere i periodista Fèlix Sardà i Salvany,¹⁷⁶ que intervingué en l'elaboració dels estatuts, i el bisbe d'Urgell, Mons. Salvador Casañas. Mn. Sardà i Salvany afirmava que «*los católicos hemos de asociarnos en todo para todo. ¿Qué es en suma la Iglesia sino una vastísima asociación que cobija y da vida a una porción de asociaciones?*» Calia competir amb la premsa revolucionària i anticlerical.¹⁷⁷

La funció dels periòdics catòlics —a part de la defensa doctrinal— es duria a terme mitjançant la celebració d'actes concrets, trobades de les quals la premsa confessional donava compte detallat a les seves pàgines. Els que més van destacar són les convocatòries

¹⁷² FLORES, «Acción Social Católica y asociacionismo agrario en la diócesis de Plasencia: 1903-1931», *Revista de Estudios Extremeños* LXVIII, n. II (2012), 771-816.

¹⁷³ UNIVERSIDAD DE LA LAGUNA (ULL), RUIZ, «El despegue de la “Buena Prensa” y El Correo de Andalucía en la Sevilla de comienzos del siglo XX » en *Ámbitos* 2 (1999), 229-240, [en línia], <<http://www.ull.es/publicaciones/latina/ambitos/2/ruiz.html>> [Consulta: 31 de maig de 2015].

¹⁷⁴ Bisbe de Barcelona de 1863 fins al 1870. Doctor en Dret Civil i Canònic, participà en el Concili Vaticà I. Manà que dels seus béns hom fundés un seminari-asil al barri de les Corts, on continua sota l'advocació de Sant Josep Oriol. col·laborà amb articles jurídics i religiosos, en ocasió polèmics, al *Diari de Barcelona*, cobrint temes com la unitat catòlica, la tolerància i la llibertat de culte (HIBBS-LISSORGUES, *Iglesia, prensa y sociedad en España (1868-1904)*, 376-377, i J. BADA, «Montserrat i Navarro, Pantaleó», en *Diccionario d'història eclesiàstica de Catalunya*, volum II, 672).

¹⁷⁵ L. HIGUERUELA, «Prensa religiosa y eclesiàstica oficial», en FERNÁNDEZ, *Doce calas en la historia de la prensa española especializada*, 250.

¹⁷⁶ Fundador i director durant 43 anys de la *Revista Popular* (1871-1916), opinava que la impremta era el principal camp de batalla on calia fer-s'hi present. Furibund antiliberal, pren postures integristes per a la defensa de l'Església; aquest tipus de postures obligaran Lleó XIII a publicar l'encíclica *Cum Multa*, el 8 de desembre de 1882, dirigida als bisbes espanyols, sobre l'acció religiosa dels catòlics i especialment dels periodistes catòlics i quin ha de ser el seu paper a la premsa (HIBBS-LISSORGUES, *La prensa católica catalana de 1868 a 1900 (I)*, 100-105. 205-215; BADA, *Societat i Església a Catalunya. Cent anys entre constitucions i dictadures (1876-1978)*, 107; RUIZ, *Prensa y propaganda católica (1832-1965)*, 26, i BIBLIOTECA VIRTUAL MIGUEL DE CERVANTES, HIBBS-LISSORGUES, *El liberalismo es pecado* [en línia], <<http://www.cervantesvirtual.com/obra/el-liberalismo-es-pecado-estudio-preliminar-y-edicion/>> [Consulta: 03 de juny 2015], i per saber-ne més, és recomanable MARTÍ, C.- BONET, J., *L'integritisme a Catalunya. Les grans polèmiques 1881-1888*).

¹⁷⁷ HIBBS-LISSORGUES, *Iglesia, prensa y sociedad en España (1868-1904)*, 376.

de les Assemblees Nacionals de la Bona Premsa, en les quals s'impulsa *la bona premsa* com si fos una croada que calia guanyar. Cal ensenyar amb delit, preocupar-se pels lectors,¹⁷⁸ i fins i tot, cal aprendre a «*dorar las píldoras o diluirlas de modo que estén dentro antes de tomarlas el gusto. Los puntos de Religión o moral no es preciso tratarlos al desnudo; y de hacerlo, que sean breves, de exquisita literatura y no tratados a diario*».¹⁷⁹

3.1.2 Mancomunitat

Catalunya viurà de 1914 a 1924 la Mancomunitat,¹⁸⁰ que tindrà com a primer president Enric Prat de la Riba (1870-1917). Serà la institució política catalana constituïda per la unió de les quatre diputacions provincials. Les bases legals de la Mancomunitat van ser, ultra la llei provincial de 28 d'agost de 1882, el Decret del govern de Dato (18 de desembre de 1913) que va autoritzar les diputacions provincials a mancomunar-se per a finalitats administratives. És obvi, doncs, que l'esmentat decret no reconeixia el particularisme català sinó que era una mesura a l'abast de totes les diputacions espanyoles, encara que només va ser utilitzada per les diputacions de Catalunya, que veien la Mancomunitat com una plataforma per a la futura autonomia.¹⁸¹

Enric Prat de la Riba, antic director de *La Veu de Catalunya*,¹⁸² va saber envoltar-se de personalitats competents i ben variades, entre ells: Pompeu Fabra, Pere Coromines i Antoni Rovira i Virgili. Tots ells tindran el desig de crear infraestructures indispensables per fomentar l'activitat civil i crear tot allò que l'activitat privada no pot abastar. S'estimula el

¹⁷⁸ L'Apostolat de la Bona Premsa i els diferents congressos nacionals i internacionals organitzats per tractar aquesta qüestió reflecteixen la preocupació del moment davant d'una *mala premsa* o una *premsa impia*. Per saber-ne més val la pena llegir I. SÁNCHEZ, «El pan de los fuertes. La "Buena Prensa" en España», en DE LA CUEVA - LÓPEZ, *Clericalismo y asociacionismo católico en España: de la restauración a la transición*, 51-106; HIBBS-LISSORGUES, *Iglesia, prensa y sociedad en España (1868-1904)*, 370-375; L. HIGUERUELA, «Prensa religiosa y eclesiástica oficial», en FERNÁNDEZ, *Doce calas en la historia de la prensa española especializada*, 249, i EL ARGONAUTA ESPAÑOL, GONZÁLEZ, *La condición del periodista católico en las Asambleas de la Buena Prensa (1904-1924)* [en línia], < <http://argonauta.revues.org/1275#tocto1n3> > [Consulta: 02 de juny de 2015].

¹⁷⁹ HIBBS-LISSORGUES, *Iglesia, prensa y sociedad en España (1868-1904)*, 371.

¹⁸⁰ Per llegir una bona síntesi del que va suposar la Mancomunitat és recomanable l'article de DE RIQUER PERMANYER, «La Mancomunitat a Catalunya», *Nadala 2014. 1714-2014*, XLVIII (2014), 42-53.

¹⁸¹ SOBREQÜÉS, *Història de Catalunya del segle XVII fins als nostres dies*, volum X, 367-371, i R. ALQUEZAR, «Mancomunitat de Catalunya», en *Diccionari d'història de Catalunya*, 642.

¹⁸² «Com a expressió quotidiana de la nova premsa en català». «Era un setmanari fundat el 1891 per Narcís Verdaguer i Callís i Jaume Collell, entre altres futurs dirigents de la Lliga Regionalista com Enric Prat de la Riba, Lluís Duran i Ventosa, Josep Puig i Cadafalch i Francesc Cambó. La seva aparició com a diari el dia 1 de gener de 1899 és un pas endavant en relació a "La Renaixensa", defensor de l'ideari catalanista pur de no intervenció política, i representa el sector més conservador del catalanisme, davant la línia esquerrana i laica de l'antic "Diari Català" d'Almirall» (GUILLAMET, *Història de la premsa, la ràdio i la televisió a Catalunya 1641-1994*, 63. 70).

creixement comercial i industrial de Catalunya, es fan grans obres hidràuliques i es consolida la demografia en àrees tradicionalment deprimides.¹⁸³

Van dedicar moltes energies a la *modernització* de Catalunya mitjançant la instrucció tècnica i amb la posada en marxa d'una ambiciosa xarxa de carreteres i telèfons. Prat de la Riba, com a primer president va fer servir els seus poders al màxim. A la seva mort el 1917, el seu successor va ser Josep Puig i Cadafalch, arquitecte, historiador, persona menys enèrgica que com tants polítics catalanistes, havien arribat a la política des de la tasca de recrear la Catalunya històrica. Aquesta tasca de *renacionalització cultural* —en paraules de Rovira i Virgili— era encara crucial pel catalanisme, i la Mancomunitat en va ser el seu principal instrument.¹⁸⁴

De 1914 a 1920 essent bisbe de Barcelona Mons. Enric Reig i Casanova, d'origen valencià, i impulsor de l'Acció Catòlica, donà suport entusiasta al primer Congrés Litúrgic de Montserrat i creà el Museu Diocesà d'Art Sagrat. Va protagonitzar un incident amb la Mancomunitat: per Corpus de 1919 onejava la bandera catalana a la catedral de Barcelona, d'acord amb la tradició, duent a l'envers la creu blanca, emblema catedralici. L'arquebisbe ordenà que la retiressin malgrat l'oposició de Puig i Cadafalch. Com a rèplica comunicaren al bisbe que hi hauria un combregar general, durant el qual es va cantar *Els Segadors*. L'Ajuntament de la ciutat i la Diputació, per la seva banda, es retiraren de la processó. La Mancomunitat va preparar un dossier sobre tots aquests fets contra Reig que va ser traslladat a València l'any següent.¹⁸⁵

Del 1920 al 1926 serà bisbe de Barcelona Mons. Ramon Guillaumet (1856-1926). Els eixos del seu pontificat foren la vida del clergat, la reorganització del pla d'estudis del Seminari (1923) i el foment del *Full Dominical* i del Centre de Projeccions Catequístiques. Es constitueix la Fundació Bíblica Catalana i l'Obra d'Exercicis Parroquials del jesuïta P. Vallet.¹⁸⁶ Ignasi Casanovas crea la Biblioteca Balmes a l'interior del Foment de Pietat Catalana.¹⁸⁷

¹⁸³ VILAR, *Història de Catalunya*, volum VI, 251-266.

¹⁸⁴ CARR, *España 1808-1975*, 529-533.

¹⁸⁵ BADA, *Societat i Església a Catalunya. Cent anys entre constitucions i dictadures (1876-1978)*, 81, i A. MANENT, «Reig i Casanova, Enric», en *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, volum III, 220.

¹⁸⁶ TORRENT-TASIS, *Història de la premsa catalana*, volum I, 679.

¹⁸⁷ J. BADA, «Guillaumet i Coma, Ramon», en *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, volum II, 334.

3.2 DE 1923 A 1930: PRIMO DE RIVERA

Des de Madrid ostentava el poder el dictador Primo de Rivera arran del *pronunciamiento* que havia realitzat a Barcelona el 13 de setembre de 1923. El seu alçament polític trobà poca resistència a Catalunya d'on havia estat capità general. Bona part de l'opinió pública estava cansada d'anys de terrorisme, del conflicte del Marroc i, també de la ineficàcia i la nul·litat del parlamentarisme espanyol i del caciquisme i la falta de representativitat dels partits dinàstics que monopolitzaven el govern de l'Estat.¹⁸⁸

Molt aviat el nou règim militar va donar mostres inequívokes de la seva nul·la sensibilitat cap a les institucions representatives barcelonines i catalanes. Es destitueix l'Ajuntament de Barcelona i es fa la depuració política del funcionariat. La Mancomunitat de Catalunya queda suprimida en virtut de la disposició transitòria cinquena de l'Estatut provincial del 20 de març de 1925.¹⁸⁹

Pel que fa a l'Església, Ortega y Gasset a *España invertebrada* (1921) ja havia qualificat l'espanyola, d'aliena a la vida i a la cultura de la nació: «*Monarquía e Iglesia se han obstinado en hacer adoptar sus destinos propios como los verdaderamente nacionales.*» En els àmbits més tradicionals, la defensa de la *tradició catòlica-nacional* suposava la desvalorització del pensament polític liberal espanyol, la defensa del mite de la Hispanitat.¹⁹⁰

Es va establir el retorn a la censura prèvia i van ser suprimides publicacions —sobretot catalanes i per descomptat les obreristes—, imposades multes de 100 a 1.000 pessetes —un diari costava 10 cèntims, o sigui que les multes eren elevades— i desterrats i empresonats alguns periodistes.¹⁹¹

També es va prohibir l'ús públic i oficial de la llengua catalana, fins i tot a l'Església,¹⁹² i diverses institucions com ara el Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria, es van suprimir. Tot i que la corporació municipal va perdre la legitimitat social,

¹⁸⁸ VILAR, *Història de Catalunya*, volum VI, 310-315.

¹⁸⁹ CARR, *España 1808-1975*, 542-552.

¹⁹⁰ LABOA-PIERINI-ZAGHENI, *Historia de la Iglesia*, 1343.

¹⁹¹ GUILLAMET, *Història de la premsa, la ràdio i la televisió a Catalunya 1641-1994*, 115, i HUERTAS, *200 anys de premsa diària a Catalunya*, 293.

¹⁹² CARR, *España 1808-1975*, 546.

amb l'Estatut Municipal del 1924 es van introduir algunes mesures modernitzadores del funcionament de l'administració municipal, que va passar a tenir més capacitats executives.¹⁹³

Malgrat les dificultats del moment, la societat catalana consolida els seus trets d'identitat. El català abasta tots els camps de la cultura. Continuen apareixent diverses publicacions religioses: l'any 1925 neixen *La Paraula Cristiana* i l'*Analecta Sacra Tarraconensia*.¹⁹⁴ La més destacable és *La Paraula Cristiana*. Aquesta vol ser per al catolicisme català un òrgan on es puguin discutir els temes més importants des del punt de vista teològic i moral. Altres publicacions són senzills fulls parroquials i obres pietoses.¹⁹⁵ El 1926, el P. Bonaventura Ubach comença la publicació de la Bíblia de Montserrat.

També sorgeixen importants periòdics i revistes d'àmbit general: és remarcable l'aparició del diari *El Matí* l'any 1929, un diari catòlic amb una perspectiva oberta a les qüestions socials del moment.¹⁹⁶

De 1926 a 1930, Mons. Josep Miralles és bisbe de Barcelona, havia estat coadjutor del bisbe Guillaumet. El seu pontificat barceloní es veié complicat per les circumstàncies polítiques que el dugueren a enfrontar-se amb el capità general de Catalunya, Emilio Barrera. Tot i que era monàrquic amb una certa tendència espanyolista, no dubtà a defensar la llengua catalana en la predicació i la catequesi, fins i tot davant els decrets de les congregacions romanes, obtinguts per pressió de la dictadura de Primo de Rivera.¹⁹⁷ El 1929 celebrà un sínode diocesà que no fou reconegut per Roma per cap altra raó que els seus decrets sobre el català. El mateix any, les pressions governatives obtingueren finalment el seu trasllat a Mallorca, i fou succeït per Mons. Manuel Iurrita.¹⁹⁸

¹⁹³ AJUNTAMENT DE BARCELONA, *La dictadura de Primo de Rivera* [en línia], <http://www.bcn.cat/historia/pag/capitols/cap_36/ca/capitol_36.htm> [Consulta: 25 d'octubre 2010]

¹⁹⁴ La Biblioteca Balmes des de 1925 publica *Analecta Sacra Tarraconensia* que és la revista degana de les publicacions d'estudis històrics en llengua catalana. L'any 2015 *Analecta Sacra Tarraconensia* compleix els noranta anys del seu naixement durant els quals ha publicat més de mil dos-cents tretze estudis, en més de trenta-vuit mil pàgines en cent un volums. *Analecta Sacra Tarraconensia* hi han publicat treballs més de mil autors diferents, entre els quals destaquen grans aportacions dels historiadors: Miquel Batllori, Martí de Riquer, Josep Gudiol, Pere Ginebra, Josep Trepat, Joan Serra i Vilaró, Josep Maria Madurell i Marimón, Josep Maria Coll, Heinrich Finke, Johannes Vincke, etc... (BIBLIOTECA BALMES, *Analecta Sacra Tarraconensia* [en línia], <<http://www.bibliotecabalmes.cat/analecta>> [Consulta: 25 de maig de 2015]).

¹⁹⁵ TORRENT-TASIS, *Història de la premsa catalana*, volum I, 678.

¹⁹⁶ *Ibid.*, 632-633; GUILLAMET, *Història de la premsa, la ràdio i la televisió a Catalunya 1641-1994*, 116-119, i BIGORDÀ, *Església i País: tres testimonis*, 368.

¹⁹⁷ Els documents sobre aquesta qüestió es poden trobar a MUNTANYOLA, *Vidal i Barraquer: cardenal de la pau*, 615-628.

¹⁹⁸ J. BADA, «Miralles i Sbert, Josep», en *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, volum II, 621.

3.3 LA II REPÚBLICA, DE 1931 A 1936

La proclamació de la II República, el 14 d'abril de 1931, canvià el panorama polític del país. Per a l'esquerra, la missió del republicanisme era liquidar els obstacles cap a una societat progressista: una Església estatal influent, un exèrcit poderós i el latifundisme.¹⁹⁹ A Catalunya, la lluita es plantejava entre la dreta catalanista reflectida en la Lliga Regionalista, i la republicana, espanyolista, polaritzada entorn d'Alejandro Lerroux.²⁰⁰

Els bisbes de Catalunya, el 19 d'agost de 1931, trameteren un missatge a les Corts de Madrid en conèixer l'esborrany de la nova Constitució que la República pretenia aprovar. Desvinculada de Déu i, amb qüestions que ofenien el criteri cristià pel que feia al matrimoni, l'escola, els ordes religiosos o la llibertat religiosa. El missatge deia: «*Mientras se abran las esclusas para el mal, concediéndose el máximo de libertades, se dictan prescripciones y se forjan cadenas para el bien y para las virtudes*», signat en primer lloc per Francesc d'Assís Vidal i Barraquer com a arquebisbe de Tarragona, seguit per Valentí Comellas, bisbe de Solsona; Fèlix Bilbao, bisbe de Tortosa; Josep Vila, bisbe de Girona; Manuel Irurita, bisbe de Barcelona i administrador apostòlic de Lleida; Justí Guitart, bisbe d'Urgell, i Joan Perelló, bisbe de Vic.²⁰¹

La II República va suposar, durant prop de tres anys, un règim de llibertat a la premsa poc usual i res —ni l'Església— va impedir que el desembre de 1931 Espanya estrenés una nova Constitució que el consolidava. El seu article 34 era ben clar:

Artículo 34. Toda persona tiene derecho a emitir libremente sus ideas y opiniones, valiéndose de cualquier medio de difusión, sin sujetarse a la previa censura.

En ningún caso podrá recogerse la edición de libros y periódicos sino en virtud de mandamiento de juez competente.

*No podrá decretarse la suspensión de ningún periódico sino por sentencia firme.*²⁰²

¹⁹⁹ CARR, *España 1808-1975*, 578.

²⁰⁰ TORRENT-TASIS, *Història de la premsa catalana*, volum I, 730.

²⁰¹ PICAS, *En defensa de l'Església de Catalunya del 1936 barroerament calumniada*, 7.

²⁰² CONGRESO DE LOS DIPUTADOS, *Constitución de la República Española*, 9 de desembre de 1931 [en línia], <http://www.congreso.es/docu/constituciones/1931/1931_cd.pdf> [Consulta: 25 de maig de 2015].

Tanmateix, la inestabilitat social va dur el govern a proclamar una llei que preveia la suspensió de periòdics en casos greus: la de Defensa de la República (21 d'octubre de 1931), substituïda per la de l'Ordre Públic (juliol 1933).²⁰³

Però al costat d'això, la instauració de la República i la legislació votada a les Corts van ser considerades per molts catòlics com a persecutòries per a la religió, especialment els polèmics articles 26 i 27, dels drets i deures dels espanyols, que considerava totes les confessions religioses com a associacions sotmeses a una llei especial i el culte només es podria exercir privadament:²⁰⁴

Artículo 26. Todas las confesiones religiosas serán consideradas como Asociaciones sometidas a una ley especial.

El Estado, las regiones, las provincias y los Municipios, no mantendrán, favorecerán, ni auxiliarán económicamente a las Iglesias, Asociaciones e Instituciones religiosas.

Una ley especial regulará la total extinción, en un plazo máximo de dos años, del presupuesto del Clero.

Quedan disueltas aquellas Órdenes religiosas que estatutariamente impongan, además de los tres votos canónicos, otro especial de obediencia a autoridad distinta de la legítima del Estado. Sus bienes serán nacionalizados y afectados a fines benéficos y docentes.

Las demás Órdenes religiosas se someterán a una ley especial votada por estas Cortes Constituyentes y ajustada a las siguientes bases:

- 1. Disolución de las que, por sus actividades, constituyan un peligro para la seguridad del Estado.*
- 2. Inscripción de las que deban subsistir, en un Registro especial dependiente del Ministerio de justicia.*
- 3. Incapacidad de adquirir y conservar, por sí o por persona interpuesta, más bienes que los que, previa justificación, se destinen a su vivienda o al cumplimiento directo de sus fines privativos.*
- 4. Prohibición de ejercer la industrial, el comercio o la enseñanza.*
- 5. Sumisión a todas las leyes tributarias del país.*
- 6. Obligación de rendir anualmente cuentas al Estado de la inversión de sus bienes en relación con los fines de la Asociación.*

Los bienes de las Órdenes religiosas podrán ser nacionalizados.

²⁰³ HUERTAS, *200 anys de premsa diària a Catalunya*, 402, i GUILLAMET, *Història de la premsa, la ràdio i la televisió a Catalunya 1641-1994*, 127-129.

²⁰⁴ CÁRCEL, *Historia de la Iglesia. III. La Iglesia en la época contemporánea*, 149-158.

Artículo 27. La libertad de conciencia y el derecho de profesar y practicar libremente cualquier religión quedan garantizados en el territorio español, salvo el respeto debido a las exigencias de la moral pública.

Los cementerios estarán sometidos exclusivamente a la jurisdicción civil. No podrá haber en ellos separación de recintos por motivos religiosos.

Todas las confesiones podrán ejercer sus cultos privadamente. Las manifestaciones públicas del culto habrán de ser, en cada caso, autorizadas por el Gobierno.

*Nadie podrá ser compelido a declarar oficialmente sus creencias religiosas.*²⁰⁵

La Constitució proclamava l'aconfessionalitat de l'Estat, la llibertat de consciència i la pràctica de qualsevol religió mentre es respectés la moral pública. L'article més ofensiu i intolerant pels catòlics era el 26 que, com hem vist, tractava especialment sobre les congregacions religioses. No podrien ensenyar ni dedicar-se ni a la indústria o el comerç i els seus béns podrien ser nacionalitzats. Quedaven doncs, en una sorprenent indefensió jurídica. Es dissolen els ordes amb vot d'obediència a una autoritat estrangera (naturalment es refereix als jesuïtes). El 24 de gener de 1932 es va publicar a la *Gaceta* el decret de dissolució a Espanya de la Companyia de Jesús.²⁰⁶

L'Església no es va mostrar reticent per acceptar la República, encara que òbviament no hi estava entusiasmada.²⁰⁷ El nunci Federico Tedeschini envià als bisbes, pocs dies després de la proclamació de la República, una nota en la qual es comunicava el desig de la Santa Seu que sacerdots, religiosos i fidels de cada diòcesi respectessin els poders constituïts i els obeïssin a fi de mantenir l'ordre i el bé comú.²⁰⁸ Tot i això, l'Església no va saber establir un diàleg fructífer —cal destacar les gestions del cardenal Vidal i Barraquer essent arquebisbe de Tarragona—,²⁰⁹ malgrat que també és cert que la majoria republicana es va mostrar agressiva davant dels principis catòlics de bona part del país, i amb això, va dividir la societat.²¹⁰

²⁰⁵ CONGRESO DE LOS DIPUTADOS, *Constitución de la República Española*, 9 de desembre de 1931 [en línia], <http://www.congreso.es/docu/constituciones/1931/1931_cd.pdf> [Consulta: 25 de maig de 2015].

²⁰⁶ LABOA-PIERINI-ZAGHENI, *Historia de la Iglesia*, 1348, i ALBERTÍ, *El silencio de les campanes. De l'anticlericalisme del segle XIX a la persecució religiosa durant la guerra civil a Catalunya*, 126-133.

²⁰⁷ Una acurada visió de conjunt la trobem a: BATLLORI, *L'Església i la II República espanyola. Obra completa XVIII*. També és fonamental atendre la publicació de l'*Arxiu Vidal i Barraquer: Església i estat durant la Segona República espanyola: 1931-1936*, edició a cura de M. Batllori i V. M. Arbeloa.

²⁰⁸ *Ibíd.*, 1346-1354, i CÁRCEL, *Historia de la Iglesia. III. La Iglesia en la época contemporánea*, 147-148.

²⁰⁹ *Ibíd.*, 148, i BATLLORI-ARBELOA, *Arxiu Vidal i Barraquer: Església i estat durant la Segona República espanyola: 1931-1936*.

²¹⁰ VICENS VIVES, *Historia de España y América*, 378-379.

A Catalunya, la proclamació de la República va sotraguejar l'Església, tot i que molts fidels que tenien presents les persecucions de la dictadura de Primo de Rivera contra el catalanisme rebien el nou règim amb certa esperança i simpatia. En general, tant laics com sacerdots miraren de forma positiva el canvi polític. El diari *El Matí*, portaveu d'un sector catòlic i catalanista inspirat per Carles Cardó,²¹¹ es declarava indiferent davant de la sort de la monarquia i s'alegrava de la proclamació de la República Catalana feta per Francesc Macià el 14 d'abril.²¹² Al cap de tres dies i després de diverses negociacions amb Madrid, es renuncia a «*la República Catalana a canvi de constituir un poder polític català autònom, que es va decidir anomenar Generalitat, restaurant el nom històric, i a l'espera de l'aprovació d'un estatut d'autonomia*».²¹³

Hi era hostil el bisbe de Barcelona, Mons. Manuel Irurita, però la seva actitud quedava compensada pel cardenal de Tarragona, Francesc Vidal i Barraquer, descendent espiritual de Torras i Bages. Vidal i Barraquer va forçar el bisbe Irurita a visitar al president Macià. Malgrat això, la política laïcista del govern i el verbalisme anticlerical de les esquerres va fer impossible la bona entesa entre l'Església i l'Estat.²¹⁴

Francesc Macià presidí la Generalitat fins a la seva mort el 25 de desembre de 1933. Lluís Companys n'assumí el càrrec fins al 1934, quan se suspèn l'Estatut i s'empresona els membres del govern de Catalunya.²¹⁵

Però sigui com sigui i, malgrat la situació, en cap moment minva el nombre de publicacions de tipus religiós i catòlic militant, nascudes a l'empara de noves institucions, com la Federació de Joves Cristians de Catalunya i l'Acció Catòlica.²¹⁶

---

²¹¹ Val la pena conèixer l'obra de CARDÓ, *Les dues tradicions. Història espiritual de les Espanyes*, «dedicada a la santa memòria del cardenal Vidal i Barraquer, arquebisbe de Tarragona i primat de les Espanyes, mort en l'exili per haver amat la justícia i odiat la iniquitat».

²¹² VILAR, *Història de Catalunya*, volum VI, 360.

²¹³ *Ibid.*, 334.

²¹⁴ *Ibid.*, 360-361.

²¹⁵ *Ibid.*, 377-381.

²¹⁶ TORRENT-TASIS, *Història de la premsa catalana*, volum I, 784.

3.4 LA «HOJA DOMINICAL» I LA «FULLA DOMINICAL»

3.4.1 Primer diumenge de Quaresma de 1892

La *Hoja Parroquial de Santa Ana*, enmig d'aquesta situació política variable i complicada, va tenir molta acceptació. Fou aquest el motiu pel qual Mn. Josep Ildefons Gatell va impulsar una publicació de més abast, la *Hoja Dominical*, publicada per l'Obra de Bones Lectures, associació fundada també per ell amb la intenció de vetllar per *la bona premsa* i amb finalitats educatives i d'apostolat.

Mn. Gatell avisava: «*La imprenta, que debería ser una gran potencia educativa, se convierte á menudo en elemento de seducción; debería ser un apostolado, un magisterio, y se convierte en un negocio que produce tanto mas cuanto mas estimula las pasiones y concupiscencias.*»²¹⁷

La *Hoja Dominical* vol omplir un buit que segons els seus iniciadors hi havia a la societat, per contrarestar la invasió d'escrits *dolents* amb altres de *bons*.²¹⁸ Modelada a l'estil de la *Hoja Parroquial de Santa Ana* però amb la diferència que la *Hoja Dominical* no es limitava a una parròquia, sinó que estenia la seva acció a diferents parròquies de Catalunya, conferències de Sant Vicenç de Paül, escoles, centres catòlics, hospitals i presons.

L'Obra de Bones Lectures en traurà el primer número el primer diumenge de Quaresma de 1892. I durant bastants anys sortirà paral·lelament amb la *Hoja Parroquial o Semanal de Santa Ana*. L'any 1900 la *Hoja Dominical* tenia un tiratge de 18.000 exemplars setmanals que la feia un element de propaganda catòlica considerable, segons els mateixos redactors. I amb la intenció de ser això, un instrument d'evangelització, es donaven 100 exemplars per una pesseta, per tant, cada *Hoja* valia un cèntim.²¹⁹

Cal destacar que la *Hoja Dominical* (*Imatge 2*) tenia, a partir de 1907, dues edicions, una de castellana i l'altra catalana, anomenada *Fulla Dominical* —amb un tiratge de 12.000

²¹⁷ GATELL, *La Parroquia Mayor de Santa Ana. Su iglesia, su personal, su administración, su culto, sus instituciones de beneficencia, de enseñanza, de zelo y de piedad*, 47-49.

²¹⁸ *Ibíd.*, 51.

²¹⁹ *Ibíd.*, 47-49.

exemplars—. ²²⁰ Aquest fet va mantenir-se fins la Guerra Civil quan va deixar de sortir, a causa de la situació politicosocial que la guerra va comportar. La doble edició permetia que cadascuna tingués el seu director; a l'edició catalana, Mn. Frederic Clascar ²²¹ i a la castellana, el seu impulsor, Mn. Josep Ildefons Gatell. ²²²

3.4.2 Característiques de la nova publicació

3.4.2.1 Format i continguts

El format era de 240 x 160 mm i comptava amb quatre pàgines, de les quals les tres primeres eren comunes a totes les parròquies, s'hi trobava el santoral de les diferents diòcesis d'Espanya, les festes i misteris de la setmana, i altres continguts ja esmentats en la *Hoja Parroquial*. La quarta pàgina es reservava per a les notícies de cada parròquia i fins i tot algunes tenien capçalera pròpia (*Imatge 3*).

Els Altés, fins a l'any 2012 impressors del *Full Dominical*, i que ja ho eren en aquests anys inicials, expliquen ²²³ que per poder confeccionar la quarta pàgina, calia esperar el dissabte cap a les tres de la tarda, quan els escolans arribaven a la impremta amb les notícies parroquials i horaris de culte de la setmana juntament amb una pilota. Mentre els impressors muntaven i imprimien la quarta pàgina els escolans s'entretenien jugant a futbol. Al voltant de les sis de la tarda podien emportar-se el paquets dels fulls cap a la respectives parròquies. La *Fulla Dominical* estava a punt de ser repartida l'endemà, diumenge. Fins i tot, hi havia parròquies de fora de Barcelona que s'havien adherit a aquesta publicació i cada setmana havien d'anar a recollir-la.

²²⁰ MASSOT, *Escriptors i erudits contemporanis. Cinquena sèrie*, 57.

²²¹ Mn. Frederic Clascar és un erudit sovint oblidat, redactor de *La Veu de Catalunya*, precursor i impulsor de nombroses iniciatives: el moviment litúrgic, el moviment bíblic, la renovació de la catequesi i la divulgació del llibre religiós en català. Val la pena el capítol que li dedica el P. Massot al llibre *Escriptors i erudits contemporanis. Cinquena sèrie* i també del mateix autor, la conferència impartida davant el ple de l'IEC: *Frederic Clascar i Sanou. Semblança biogràfica*. I encara MAS I SOLENCH, *Frederic Clascar i Sanou*, on s'afirma que a la *Fulla Dominical* hi donava «llicions litúrgiques, modeliques en aquells moments».

²²² «Hoja Dominical», en *Reseña Eclesiástica. Publicación mensual de la Asociación de Eclesiásticos para el Apostolado Popular*, gener de 1909, any I, n. 1, 40.

²²³ En una conversa que tinguérem personalment l'any 1995.

Año II. Barcelona, primer domingo de Enero de 1893. Núm. 44.

Se publica con la aprobación del Excmo. é Ilmo. Sr. Obispo de la Diócesis, quien se ha dignado conceder 40 dias de indulgencia á los que leyeren ú oyesen leer la presente hoja.— El Excmo. é Ilmo. Sr. Obispo de Vich concede también 40 dias de indulgencia á los fieles de su Diócesis que lean la *Hoja Dominical*, se suscriban á ella ó de cualquier modo fomenten y protejan su propagación.

FIESTAS DE LA SEMANA

Día 1. Domingo, La Circuncisión. Santos Concordio y Magno, mrs., y Santa Eufrasia.

- » 2. Lunes, Santos Martiniano, Gregorio, Macario, é Isodoro, ob.
- » 3. Martes, Santos Antero, papa y mr., Cirino y Daniel, y Sta. Genoveva.
- » 4. Miércoles, Santos Tito, Rigoberto, ob., Aquilino, y Sta. Benita.
- » 5. Jueves, Santos Telesforo, papa y mr., Simeón, estilita, y Eduardo.
- » 6. Viernes, EPIFANÍA ó Ad. de los S. Reyes Melchor, Gaspar y Baltasar.
- » 7. Sábado, Santos Teodoro, Raymundo, y Julián.

LA CIRCUNCISIÓN

Hoy celebramos la fiesta de la Circuncisión.

El príncipe de los apóstoles, San Pedro, en su primera carta escribía que Jesucristo nos rescató, «no con oro ó plata, que son cosas perecederas, sino con su sangre preciosa.»

Jesucristo obedeciendo á la ley de la Circuncisión impuesta á Abraham, ocho días después de su nacimiento empezó por derramar su sangre por nosotros.

He aquí lo que valen nuestras almas, la del rico como la del pobre, la del grande como la del pequeño: un alma vale la sangre de Jesucristo que empezó á derramarla ocho días después de su nacimiento para consumir más adelante su obra redentora en el Calvario.

Tan queridas le son nuestras almas que por su rescate dió nada menos que el precio de su sangre que es infinito.

Y puesto que las compró con el precio de su sangre divina, nuestras almas le pertenecen, son suyas; puesto que nos amó tanto, amémoste á El, sin olvidar que El no reconoce amor que no sea sellado con sangre como El selló el suyo.

Pero ¿qué sangre ha de ser esta? ¿Tendremos que ir para ello en busca del martirio en aquellos confines de la tierra donde aún se condena á muerte á los cristianos? No; aquí, sin salir de nuestro estado, de nuestra condición, de nuestra familia podemos encontrar también un martirio glorioso, que agrada mucho á Dios, porque es el cumplimiento de su divina voluntad. Cuando Dios nos prueba, cuando hace que sopla en torno nuestro el viento de la adversidad, cuando nos manda penas, contrariedades, tribulaciones; nuestra paciencia, nuestra resignación puede tener todo el valor del martirio. Os arrebató un esposo querido, un padre que era vuestro amparo; os arrancó para llevarlos á su cielo hijos que eran vuestra alegría y vuestra esperanza; no os quejeis, no murmureis ante los sabios designios de su Providencia; al contrario, debeis ofrecerle de corazón esta sangre que es la vuestra. Si le ofrecemos un corazón herido por la pérdida de bienes que considerábamos muy legítimos, esto es también algo de nuestra sangre que el recompensará si se lo damos, ya que no con alegría, al menos con resignación cristiana.

Hay otra sangre que también le debemos: son las lágrimas del arrepentimiento y de la penitencia; lágrimas regeneradoras á las que San Agustín da el nombre de sangre del alma.

IMATGE 2: «Hoja Dominical» de 1893, any II de la seva publicació.

1242

PARROQUIA DE San José Oriol

El Ilmo. Sr. Obispo de Barcelona concede 30 días de indulgencia a cada uno de sus fieles diocesanos que leyeren esta HOJA DOMINICAL, o a los que de cualquier otro modo fomenten y protejan su propagación

Año XXXII

Segundo domingo de marzo de 1923

Núm. 10

FIESTAS DE LA SEMANA

Día 11. ✠ Domingo IV de Cuaresma.—Ss. Eutimio, ob.; Cándido, mr.; Fermín, abad.

Día 12. Lunes.—Ss. Gregorio I, p. y dr.; Mamiliano, mr.—Sta. Sapcha.

Día 13. Martes.—Ss. Rodrigo, pb.; Macedonio y Sabino, mrs.; Ausovino, ob.—Sta. Cristina, vg.; Patricia, mr.

Día 14. Miércoles.—Ss. León, ob.; Afrodisio y Eutiquio, mrs.—Ayuno.

Día 15. Jueves.—Ss. Probo, ob.; Raimundo de Fitero, ab.—Sta. Madrona, virgen y mártir.

Día 16. Viernes.—Ss. Hilario, ob.; Julián, mr.—Ayuno y abstinencia.

Día 17. Sábado.—Ss. Alejandro, Teodoro, Pablo, mrs.; Agrícola, ob.; José de Arimatea.—Ayuno.

Día 18. ✠ Domingo de Pasión.—San Cirilo de Jerusalén, ob. y dr.; B. Salvador de Horta.

CUARENTA HORAS.—Iglesia de la provincial Casa de Caridad, días 11, 12 y 13.—Iglesia de Religiosas Arrepentidas, días 14, 15, 16 y 17.—Iglesia parroquial de San Antonio Abad y Nuestra Señora de los Angeles, día 18.

COMUNION REPARADORA.—Día 11, en la parroquia de San Pablo.—12, en la Iglesia de Nuestra Señora de Pompeya.—13, en la parroquia de San José de Gracia.—14, en la de Santa María del Mar.—16, en la de la Merced.—17, en la de Santa Ana.—18, en la de San Juan de Gracia.

La misa de hoy, 11 de marzo, es de la Dominica IV de Cuaresma. Color violado o rosa.

SPIRITUS SANCTE, DEUS,
MISERERE NOBIS!

3.4.2.2 Estructura de les «fulles»

Des dels inicis de la publicació fins als anys 1930, la *Hoja Dominical* té la mateixa estructura, amb petites variacions. Al principi la *Fulla* era a una sola columna i després passa a dues columnes. La *Hoja Dominical* i la *Fulla Dominical* eren molt semblants però no exactes, en tenir capçaleres diferents variava la distribució malgrat que molts textos eren iguals però en l'idioma corresponent i els gravats eren els mateixos (*Imatges 6 i 7*). Els elements que es trobaven en cada pàgina són els següents:

Pàgina 1: (Imatge 4)

- Festes de la setmana
- Evangeli de la Dominica
- S'hi incloïa un dibuix o gravat

Pàgina 2:

- Comentari a l'Evangeli
- Patró de la setmana

Pàgina 3:

- Diversos textos variats. Ensenyances cristianes. Litúrgia

Pàgina 4:

- Dedicada als cultes i actes de cada parròquia
- Estadística parroquial: hi constaven batejos, matrimonis i defuncions

A partir dels anys 1930:

Pàgina 1:

- La veu del Pastor: escrit del bisbe de Barcelona
- Festes de la setmana
- Evangeli de la Dominica
- Dibuix o gravat

Pàgina 2:

- Apologètica
- Entorn del Sant Evangeli
- Un punt de catecisme

Pàgina 3:

- Diversos textos variats
- Màrtirs i confessors, vida d'algun prevere (s'hi inclou el retrat)

Pàgina 4:

- Dedicada als cultes i actes de cada parròquia
- Estadística parroquial: hi constaven batejos, matrimonis i defuncions

Capçaleres:

A mesura que passen els anys les capçaleres de la *Fulla Dominical* canvien diverses vegades. Estils diferents que sovint denoten clarament tant pel contingut com pel disseny, l'època que s'està vivint (*Imatge 5*).

Numeració:

La numeració d'aquests anys era la d'un col·leccionable, almenys és el que es pretenia. Començava l'any a la pàgina 1 i continuava fins a l'acabament d'aquest. La *Fulla Dominical* s'entenia com quelcom que s'anava complementant. Per aquest motiu, al cap de l'any es podien adquirir enquadernades totes les *fulles* de cada diumenge. Per exemple, l'any 1911 s'oferia la *Fulla* de 1909 enquadernada en rústega per 1,25 pessetes i les de 1910 enquadernades en tela anglesa, amb índex, per 1,75 pessetes. Per correu costaven 1,50 pessetes i 2 pessetes, respectivament.²²⁴

---

²²⁴ *Fulla Dominical*, n. 32 (Any XX, primer diumenge d'agost de 1911).

AÑO XII SEGUNDO DOMINGO DE NOVIEMBRE DE 1903. NÚM. 45

Hoja Dominical

Los Emocentísimos Cardenales Crestoni, Nuncio de su Santidad, y Cas-
 los Arzobispos de Valladolid, conceden 100 días de indulgencia á
 todos y cada uno de los lectores de nuestra HOJA DOMINICAL. También
 concede 40 días de indulgencia el Excmo. é Ilmo. señor Obispo de la
 Diócesis á los que leyeren ó oyeren leer la presente HOJA. 80 á los
 los Excmos. é Ilmos. Arzobispos de Tarragona y Valencia, y 40 á los
 Obispos de Vich, Lérida, Tarragona, Menorca, Almería, Madrid,
 Tortosa, Gerona, Osma, Palencia, León, Tarazona y Provicario General del Ejército y Armada Excmo.
 Obispo de Alón á los que de cualquier modo comenten ó protejan la propagación de la Hoja.

CON LA APROBACIÓN DEL ORDINARIO

FIESTAS DE LA SEMANA

Día 8, Domingo XXIII después de Pentecostés —El Patrocinio de Ntra. Sra.—Stos. Diosdado, pp. y cf.; Claudio, Nicontrato, Sinfiriano, Castorio y Simplicio, mrs.; Alvito, ob. de León; Goldefrido y Mauro, obs y cfs.—
 Sta. Heresvita, reina y monja.
 Día 9, Lunes.—Dedicación de la Basílica del Salvador en Roma.—La imagen del Sto. Cristo.—Stos. Teodoro, Orestes y Alejandro, mrs.; Ursino y Agripino, obs. y cfs.—Stas. Eustolia, noble romana y vg.; Separata, princesa y vg.; Romana, vg.
 Día 10, Martes.—Stos. Andrés Avelino, cf., teatino; Trifón, Respicio, Tiberio y Modesto, mrs.—Stas. Ninfa, vg. y mr.; Florencia, mr.; Trifena y Trifosa, siervas de Cristo; Teolista, vg.
 Día 11, Miércoles.—Stos. Martín, ob. y cf.; Menna, Valentino, Feliciano, Victorino y Atenodoro, mrs.; Verano, ob. y cf.—Sta. Ernestina, vg.
 Día 12, Jueves.—Stos. Martín, pp. y mr.; Diego de Alcalá, cf., franciscano; Emilianó ó Millán de la Cogolla, sb.
 Día 13, Viernes.—Stos. Nicolás I, pp. y cf.; Eugenio III, arzobispo de Toledo; Arcadio, Pascasio, Probo, Eutiquiano y Paulino, mrs.; Homobono, mercader y cf.; Estanislao, de Kostka, S. J., cf.; Siardo, sb. y cf.—Santas Zebina, mr.; Ennata, vg. y mr.
 Día 14, Sábado.—Stos. Josafat é Ibaeto, obs. y mrs.; Serapio, merced.º y mr.; Rufo, primer ob. de Tortosa.—Sta. Veneranda, vg. y mr.
 CUARENTA HORAS.—Iglesia parroquial de Santa María del Pino: 8 y 9.—Iglesia de San Matías, de Religiosas de San Gerónimo: 10, 11, 12 y 13.—Iglesia parroquial de Ntra. Sra. de la Merced y San Miguel Arcángel: 14.

EVANGELIO DE LA DOMINICA

Vigésima tercera después de Pentecostés

Está tomado del Evangelista San Mateo, cap. IX, v. 18—26.

Estaba hablando Jesús á las turbas cuando llegó un hombre principal ó jefe de sinagoga, y adorándole, le dijo: Señor una hija mía está á punto de morir; pero ven, impón tu mano sobre ella y vivirá. Levantándose Jesús, le iba siguiendo con sus discípulos, cuando he aquí que una mujer, que hacía ya doce años que padecía un flujo de sangre, vino por detrás, y tocó el ruedo de su vestido. Porque decía ella entre sí: Con que pueda solamente tocar su vestido, me verá curada. Mas volviéndose, Jesús y mirándola, dijo: Hija ten confianza, tu fe te ha curado. En efecto, desde aquel punto quedó curada la mujer. Venido Jesús á la casa de aquel hombre principal, y viendo á los tañedores de flautas ó música fúnebre y el alboroto de la gente, decía: Retiraos: pues no está muerta la niña, sino dormida. Y hacían burla de El. Mas echada fuera la gente, entró, y la tomó de la mano. Y la niña se levantó. Y divulgóse el suceso por todo aquel país.

COMENTARIO

La página del Evangelio de hoy es la relación de dos milagros que realizó Jesucristo: la curación de una enferma y la resurrección de una muerta. Una mujer cuya vida se iba agotando á efecto de un flujo de sangre, resuelve á ir á encontrar á Jesús en busca de remedio para su mal; pero á Jesús ella no le conoce, carece de títulos para acercarse á él, no se atreve á hablarle, tiene reparos en ir á declarar en público la enfermedad de que padece; más en cambio tiene una gran fe en Cristo, tanto que ella se decía entre sí: con que pueda solamente tocar su vestido, me verá curada. Y aquella mujer, que no se atrevía á hablar á Jesús, que se contentaba con tocarle el ruedo de su vestido, mereció que Jesús se volviese hacia ella, y mirándola le dirigiese esta frase: «Hija, tu fe te ha curado», como efectivamente sucedió que desde aquel punto quedó curada.
 El segundo milagro, en el que va interpelado el primero, es una resurrección. Un hombre principal, jefe de sinagoga, se acerca á Jesús diciéndole que tiene una hija

HOJA DOMINICAL

El Eminentísimo Cardenal Casañas, Obispo de Barcelona, concede 200 días de indulgencia a todos y cada uno de los lectores de nuestra HOJA DOMINICAL. También conceden a los que leyeren ú oyeren leer la presente HOJA, 100 días los Eminentísimos Cardenales, Cretoni, Nuncio de Su Santidad y Cascajares, Arzobispo de Valladolid; 80 días de indulgencia los Excmos. é Ilmos. Arzobispos de Tarragona y Valencia, 50 a los fieles de sus respectivas jurisdicciones los Obispos de Jaén y Coria y 40 los de Vich, Lérida, Teruel, Menorca, Almería, Madrid, Tortosa, Gerona, Osma, Palencia, León, Tarazona, Plasencia, Pamplona, Seo de Urgel, Cartagena, Huesca, Córdoba, Badajoz, Santander, Zamora, Oviedo, Málaga, Mondoñedo, Canarias y Provicario General del Ejército y Armada Excmo. Sr. Obispo de Sión, a los que de cualquier modo fomenten y protejan la propagación de la Hoja.

La HOJA DOMINICAL que publica la OBRA DE BUENAS LECTURAS es redactada por la Asociación de Eclesiásticos para el Apostolado popular.

CON LA APROBACIÓN DEL ORDINARIO

Se recomienda sea prestada esta Hoja a algún amigo ó conocido

FIESTAS DE LA SEMANA

Día 7, Domingo, ✠ XVIII después de Pentecostés.—Nuestra Señora del Rosario.—Jubileo del Santo Rosario.—Sios. Marcos, p. y cf.; Augusto, pbro. y cf.; Martín, ab. y cf.—Stas. Julia, Justina y Ostia, vgs. y mrs.

Día 8, Lunes.—Stos. Simeón el Justo; Demetrio, procónsul y mr.—Stas. Brígida, vda.; Reparada y Benedicta, vgs. y mrs.; Pelagia, penitente.

Día 9, Martes.—Stos. Dionisio Areopagita, ob. y mr.; Abrahán; patr.; Gisleno, ob. y cf.—Santas Atanasia, mr.; Publia, ab.

Día 10, Miércoles.—Stos. Francisco de Borja, S. J., cf.; Gereón y 318 comps. mrs.; Victor y comps. mrs. Luis Bertrán, cf., dom.^o—Sta. Eulampia, vg. y mr.

Día 11, Jueves.—Stos. Taraco, Probo y Andrónico, mrs.; Nicasio y Germán, obs. y mrs.; Sarmatas, monje y mr.; Fermín ob. y cf.; Gumaro y Emiliano ó Millán, cfs.—Stas. Plencia vg. y mr.; Zenaida y Fílonilla, herms.; Plácida, vg.

Día 12, Viernes.—Nuestra Señora del Pilar de Zaragoza—Stos. Valfridos y Salvino, obs. y cf.; Serafín de Monte Granario, cf., capuchino.—Sta. Domnina, mr.

Día 13, Sábado.—Stos. Eduardo, rey y cf.; Fausto, Juanuario y Marcial, mrs.; Daniel, Samuel, Angel, Domno ó Donulo, León, Nicolás y Ugolino, franciscanos, mrs.; Gerardo y Venancio, abs. y cfs.—Sta. Lelidonia, vg.

MES DEL SANTÍSIMO ROSARIO

Hemos entrado en el mes de Octubre, dedicado al Rosario. Su Santidad el Papa León XIII recomendaba con mucha insistencia la práctica de esta devoción tan tradicional en nuestras familias cristianas, deseando que este mes se consagre a la práctica de esta devoción que puede obtenernos tantas gracias, y a la que van anejas tantas indulgencias.

Fiesta de Nuestra Señora del Rosario

Otra de las más fecundas devociones que se practican en la sociedad cristiana es el santo Rosario. A pesar de haber transcurrido seis siglos desde su prodigiosa creación, las almas piadosas acuden a este método celestial de orar, así para librarse del espíritu del mal, como para difundir la fé y la piedad en los que carecen de estos preciosos bienes.

La devoción del Rosario se instituyó singularmente para reconocer la dignidad Madre de Dios y su excelencia sobre todas las demás criaturas, por aquellas

3.4.3 Fet curiós: dies d'indulgència

Era tal la importància de la religió en aquells moments que la *Fulla Dominical* va esdevenir una peça clau per a l'evangelització. Això queda demostrat, des dels seus inicis fins a l'any 1935, en el fet que la *Fulla* va encapçalada per un escrit en el qual els bisbes de diferents diòcesis d'Espanya concedeixen 40, 80, 100 o 200 dies d'indulgència —certes conseqüències del pecat poden ser objecte de remissió— a aquells que la llegeixin o l'escoltin d'algú altre, o bé n'estenguin la seva coneixença. Sota la capçalera sempre hi constava la recomanació de deixar el full a amics i coneguts (*Imatges 6 i 7*). La lectura dels diferents escrits situats sota la capçalera mostren clarament la mentalitat de l'època. Vegem-ne alguns d'aquests anys:

1893:

*Se publica con la aprobación del Excmo. é Ilmo. Sr. Obispo de la Diócesis, quien se ha dignado conceder 40 días de indulgencia á los que leyeren ú oyesen leer la presente hoja.- El Excmo. é Ilmo. Sr. Obispo de Vich concede también 40 días de indulgencia á los fieles de su Diócesis que lean la Hoja Dominical, se suscriban á ella ó de cualquier modo fomenten y protejan su propagación.*²²⁵

1903:

*Los Eminentísimos Cardenales Cretoni, Nuncio de su Santidad, y Cascajares, Arzobispo de Valladolid, conceden 100 días de indulgencia a todos y cada uno de los lectores de nuestra HOJA DOMINICAL. También concede 40 días de indulgencia el Excmo. é Ilmo. señor Obispo de la Diócesis á los que leyeren ú oyeren leer la presente Hoja. 80 días los Excmos. é Ilmos. Arzobispos de Tarragona y Valencia, y 40 á los fieles de sus respectivas jurisdicciones los Obispos de Vich, Lérida, Teruel, Menorca, Almeria, Madrid, Tortosa, Gerona, Osmá, Palencia, León, Tarazona y Provicario General del Ejército y Armada. Excmo. señor Obispo de Sión á los que de cualquier modo fomenten y protejan la propagación de la HOJA.*²²⁶

1906:

El Eminentísimo Cardenal Casañas, Obispo de Barcelona, concede 200 días de indulgencia a todos y cada uno de los lectores de nuestra HOJA DOMINICAL. También conceden á los que leyeren ú oyeren leer la presente Hoja, 100 días los Eminentísimos Cardenales Cretoni,

²²⁵ *Hoja Dominical*, n. 45 (Any II, segon diumenge de gener de 1893).

²²⁶ *Hoja Dominical*, n. 45 (Any XII, segon diumenge de novembre de 1903).

*Nuncio de Su Santidad, y Cascajares, Arzobispo de Valladolid; 80 días de indulgencia los Excmos. é Ilmos. Arzobispos de Tarragona y Valencia, 50 á los fieles de sus respectivas jurisdicciones los Obispos de Jaén y Coria, y 40 los de Vich, Lérida, Teruel, Menorca, Almeria, Madrid, Tortosa, Gerona, Osma, Palencia, León, Tarazona, Plasencia, Pamplona, Seo de Urgel, Cartagena, Huesca, Córdoba, Badajoz, Santander, Zamora, Oviedo, Málaga, Mondoñedo, Canarias y Provicario General del Ejército y Armada. Excmo. Sr. Obispo de Sión á los que de cualquier modo fomenten y protejan la propagación de la HOJA.*²²⁷

1911:

*La Fulla Dominical, redactada de la Associació d'Eclesiàstichs per a l'Apostolat Popular, té concedides indulgències dels Bisbes de terres de llengua catalana.*²²⁸

---

²²⁷ *Hoja Dominical*, n. 40 (Any XV, primer diumenge d'octubre de 1906).

²²⁸ *Fulla Dominical*, n. 32 (Any XX, primer diumenge d'agost de 1911).

Año XIX

Primer domingo de Enero de 1910

Núm. 1

HOJA DOMINICAL

El Eminentísimo Cardenal Casañas, Obispo de Barcelona, concedió 200 días de indulgencia á todos y cada uno de los lectores de nuestra HOJA DOMINICAL, También conceden á los que leyeren ú oyeren leer la presente HOJA, 80 días de indulgencia los Excmos. é Ilmos. Arzobispos de Tarragona y Valencia, 50 á los fieles de sus respectivas jurisdicciones los Obispos de Jaén y Coria y 40 los de Vich, Lérida, Menorca, Almería, Tortosa, Osma, Palencia, León, Tarazona, Plasencia, Pamplona, Seo de Urgel, Cartagena, Huesca, Córdoba, Badajoz, Santander, Zamora, Oviedo, Málaga, Mondoñedo, Canarias y Provicario General del Ejército y Armada Excmo. Sr. Obispo de Sión, á los que de cualquier modo fomenten y protejan la propagación de la HOJA.

La HOJA DOMINICAL es redactada por la Asociación de Eclesiásticos para el Apostolado Popular, Canuda, 10, Barcelona.

CON LA APROBACIÓN DEL ORDINARIO
EDICION CASTELLANA

Se recomienda sea prestada esta Hoja á algún amigo ó conocido

Fiestas de la semana

Día 2, Domingo. ✠ La venida de Nuestra Señora en carne mortal á Zaragoza.—Stos. Isidro, ob. de Antioquía y mr.; Siridión, ob.; Macario y Abelardo, obs.—Sta. Teodota, vg.

Día 3, Lunes.—Stos. Antero, papa y mr.; Teógenes, Daniel y otros, mrs.; Gordio, centurió, mr.; Florencio, ob. y mr.; Zósimo y Atanasio, m. s.—Santa Genoveva, vg.

Día 4, Martes.—Stos. Tito y Rigoberto, obs.; Prisco y Prisciliano, presbíteros, mrs.; Hermeto, mr.—Stas. Dafrosa y Benedicta, mrs., y Angela de Fulgino, vg.

Día 5, Miércoles.—Santos Telesforo, papa y m.; Simeón Estilita, mr. y cf.; Rogerio, cf., franciscano; Gerloco, cf., premonstratense; Eduardo, rey y cf.—Stas. Emiliana, Sinclética y Apolinaria, vgs.

Día 6, Jueves. ✠ EPIFANÍA DEL SEÑOR, ó Adoración de los Santos Reyes Melchor, Baltasar y Gaspar.—Stos. Meliano, ob. y cf.; Nilanmón, cf.; Juan de Ribera, arz. de Valencia.—Sta. Macra, vg. y mr.—I. B.

Día 7, Viernes.—La pérdida y hallazgo del Niño Jesús en el Templo.—Stos. Luciano, pbro. y mr.; Julián, ob. de Toledo y mr.; Raimundo de Peñafort, cf.; Albeo, ob. y cf.; Reinoldo, mr.—Sta. Kentigerna, vg.—Abrense las velaciones.

Día 8, Sábado.—Stos. Luciano, ob. y mr.; Maximiliano, Julián, Eugenio, Teófilo y Eladio, mrs.; Apolinar, Severino, Máximo, Paciente y Aldrico, obs. y cfs.—Sta. Gudula, vg.

La adoración de los Santos Reyes

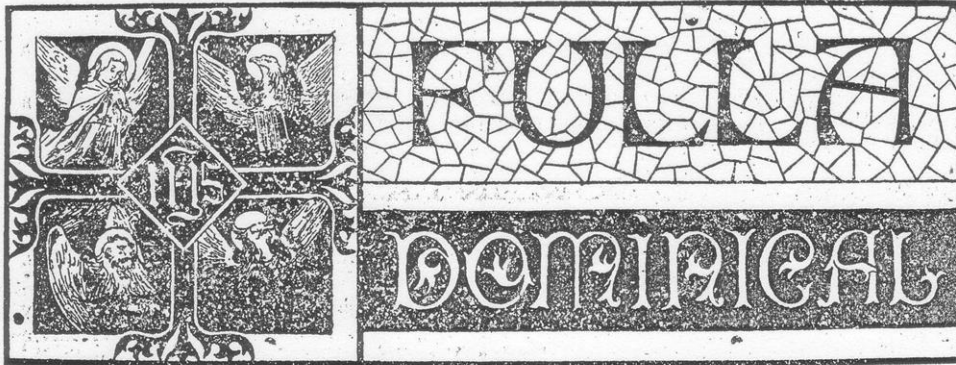
IMATGE 6: «Hoja Dominical» de 1910, amb la recomanació de deixar el full a amics i coneguts.

Any XIX

Primer diumenge de Janer de 1910

Núm. 1

EDICIO CATALANA

LA FULLA DOMINICAL, publicada y redactada per la Associació d'Eclesiàstics per a l'Apostolat Popular, té indulgències concedides dels Bisbes de terra catalana. (Ab llicència).

Festes de la setmana

Día 2, Diumenge. ✠ La vinguda de Nostra Senyora en carn mortal a Saragoça.—Sants Isidro, b. de Antioquia y mr.; Siridió, b.; Macari y Abelard, bs.

Día 3, Dilluns.—Sts. Anter, p. y mr.; Teógenes, Daniel y altres, mrs.; Gordi, centurió, mr.; Florenci, b. y mr.; Sósím y Atanasi, mrs.—Sta. Genoveva, vg.

Día 4, Dimarç.—Sts. Tit y Rigobert, mrs.; Prisc y Prisciliá, preveres, mrs.; Hermet, mr.—Stes. Dafrosa y Benedicta, mrs, y Angela de Fulgino, vg.

Día 5, Dimecres.—Sts. Telesfor, p. y mr.; Simeó Estilita, mr. y cf.; Rogeri, cf.; francescá; Gerloch, cf., premonstratens; Eduard, rey y cf.—Stes. Emiliana,

Día 6, Dijous. ✠ EPIFANIA DEL SENYOR, ó Adoració dels Sants Reys Melchor, Baltasar y Gaspar.—Sts. Meliá, b. cf.; Nilanmó, cf.; Joan de Ribera, arq. de Valencia.—Sta. Macra, vg. y mr.—I. B.

Día 7, Divendres.—La pèrdua y troballa del Infant Jesús en lo Temple.—Sts. Lluciá, pvre. y mr.; Juliá, b. de Toledo y mr.; Raimond de Penyafor, cf.; Albeu, b. y cf.; Reinold, mr.—Sta. Kentigerna, vg.—*Obrense les velacions.*

Día 8, Dissapte.—Sants Lluciá, b. y mr.; Maximiliá, Juliá, Eugeniá, Teófil y Eladi, mrs.; Apolinar, Severi, Máxim, Pacient y Aldrich, bs. y cfs.—Sta. Gudula, vg.

L'ADORACIÓ DELS SANTS REYS

EVANGELI DE LA DOMINICA DINS LA OCTAVA DE NADAL

(Lluch, 2, 33-40)

En aquell temps, Joseph y Maria, mare de Jesús, eren en admiració de lo que's deya de l'Infant. Y Simeó'ls benehi y digué a Maria: Veusaquí que aquest Noy es posat pera cayguda y resurrecció de molts a Israel, y pera senyal al qual se contradíu—y a tú metexa, una espasa te traspasarà l'ànima—a fi de que's revelen los pen-saments de molts cors.

3.4.4 Les impremtes

Des dels inicis i fins al 1906 la *Fulla Dominical* va ser impresa a la Casa Provincial de la Caritat, igual que la *Hoja Parroquial*. En arribar aquesta data, passarà a ser impresa per la impremta Altés situada al carrer dels Àngels, 22 i 24, després al carrer Tuset, 28, i més endavant al carrer de Cavaller, 87, aquests de Barcelona, i finalment, al carrer Cobalt, 160 de l'Hospitalet de Llobregat. Ca n'Altés va imprimir la *Fulla Dominical* fins a l'any 2012. Durant algun període curt hi va haver canvis d'impremta, però va ser per poc temps, com veurem.

La Impremta i Editorial Altés S.L. és una de les impremtes més sòlides i més vinculades als moviments culturals del segle XX. L'historiador Albert Manent la qualifica d'impremta noucentista i n'explica una mica la seva història:

El fundador fou Francesc Altés i Alabart, nascut a Batea (Terra Alta). Essent adolescent s'incorporà a l'exèrcit carlí, durant la tercera guerra, no li deixaren tocar armes per l'edat i el posaren a la impremta on va aprendre l'ofici. Emigra a Barcelona, s'hi casà i tingué sis fills, abans d'establir-se (des del 1947) al carrer de Cavaller 87, del barri de les Corts, la impremta Altés passà per molts locals. En un d'ells al carrer dels Àngels, hi havia fins i tot una tertúlia literària, amb Gasol, Riba, Carrasco i Formiguera, López-Picó, Foix, Rucabado, Ramon Sunyer, etc. Els Altés d'una forta empremta catòlica publicaren força revistes i llibres de tema religiós, i encara fan, per exemple, el Full Dominical del bisbat de Barcelona. Convé destacar que en cent anys han editat 284 revistes, entre les quals "La Voz del Contibuyente" i "La Guardia Civil", al costat de les més nacionalistes com "El Borinot", "L'Estevet" i "L'Intransigent". L'Altés era la impremta de J. M. López-Picó, que hi féu imprimir "La Revista" i a més quaranta-tres obres pròpies. J. M. de Segarra, n'hi edità tres; J. V. Foix onze, etc. Entre les publicacions periòdiques ben "raçadament" noucentistes hi destacaríem "Monitor", de J. Foix i J. Carbonell, "Terramar", de Sitges i el bulletí "Acció Catalana" que dirigia J. V. Foix. Ja més ençà els "Quaderns literaris" (revista) de Josep Janés i les obres de l'editor Torrell de Reus. Durant la guerra l'Altés continuà, per bé que un nét del fundador, Pere Altés i Escribà morí al front, igual que tres treballadors més. En la dura postguerra, l'empresa familiar es va anant refent i renovà la maquinària i quan va caldre edità algun llibre literari sense permís de la censura, la qual cosa li costà alguna multa.²²⁹

²²⁹ A. MANENT, «L'Altés i les impremtes noucentistes», en *La Vanguardia*, 6 de gener de 1987, *Cultura*, 32.

En els seus començaments la *Fulla Dominical* s'imprimia amb el procediment de les lletres movibles, de caixa; a partir dels anys 20 amb la linotípia i després per fotocomposició i òfset, fins avui que s'usen les tècniques de disseny i impressió més modernes, gràcies a les tècniques informàtiques.

3.4.5 *Economia precària*

En arribar l'any 1910 l'economia de la *Fulla Dominical* devia ser força precària, ja que calgué un contracte que ho encarrilés. El van signar Josep Pujol i Fernández que en aquell moment era president de l'Obra de Bones Lectures, Mn. Enric Pla i Deniel com a vicepresident segon de l'Associació d'Eclesiàstics per a l'Apostolat Popular, que més endavant seria cardenal de Toledo i Primat d'Espanya, i Francesc Altés com a impressor.

El contracte establia que l'Associació d'Eclesiàstics es feia càrrec de l'administració de la publicació des del mes de juliol i es comprometia a comprar-ne la propietat quan s'hagués superat el dèficit. L'Obra de Bones Lectures es comprometia a posar-se d'acord amb els Altés per eixugar en un termini de cinc anys el dèficit que hi hagués el 30 de juny de 1911. El més curiós d'aquest contracte és que no porta cap data llevat d'un 1910 escrit a mà en el marge del text mecanografiat.²³⁰

Així, la *Fulla* va continuar sortint fins al 19 de juliol de 1936. Mentrestant, els Altés s'hi feien més savis que rics. Moltes vegades van haver d'esquinçar rebuts d'aquesta publicació perquè no s'hagués de suspendre per manca de pagament.²³¹

3.5 L'OBRA DE BONES LECTURES

L'Obra de Bones Lectures²³² va ser fundada a Barcelona per Mn. Josep Ildefons Gatell el 1890²³³ com a obra de sanejament religiós i social que treballava per *la bona premsa* i editava

²³⁰ ALTÉS, «El Full de cada diumenge», en *Àlbum de família 1886-1986*.

²³¹ *Ibíd.*

²³² J. AYMAR I RAGOLTA, «Full Dominical», en *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, volum II, 228.

²³³ GATELL, *La Parroquia Mayor de Santa Ana. Su iglesia, su personal, su administración, su culto, sus instituciones de beneficencia, de enseñanza, de zelo y de piedad*, 50.

tota classe d'opuscles, llibres i fulles soltes. «*Que la prensa cumpla sus fines educativos y de apostolado es lo que se propone la Obra de Buenas Lecturas*».²³⁴

Estava formada per homes i dones que volien contribuir a contrarestar la invasió d'escrits perjudicials, segons el parer de l'Església: «*Tiene el doble objeto de evitar en lo posible los funestos efectos de desmoralización por medio de las lecturas perniciosas, contrarrestándolas con publicaciones de doctrina intachable y moral sana*».²³⁵ Calia un periodisme catòlic capaç de competir amb els grans periòdics liberals de l'època.²³⁶

De l'Obra de Bones Lectures, institució de zel que tingué la benedicció apostòlica del papa Lleó XIII,²³⁷ en sorgí la conferència d'homes amb el seu *Círculo de estudios* i biblioteca i la conferència de dones amb reunions mensuals, biblioteca ambulant i més endavant la Biblioteca Popular per a la dona. Aquesta fou inaugurada el 28 de març de 1909 i instal·lada al claustre superior de la parròquia de Santa Anna, Mn. Gatell hi aportà més d'un centenar de volums i un donatiu de cinc-centes pessetes per a les primeres despeses i en fou el primer consiliari. La biblioteca, impulsada sobretot per Francesca Bonnemaïson, va ser la primera d'Europa destinada a les dones.²³⁸

*Se reunirán las señoras de la Obra á las 11 de la mañana, y los caballeros á las 6 y media de la tarde en el salón de Juntas. La conferencia de la mañana la dará nuestro Rdo. Cura Párroco, Presidente de la Obra, y por la tarde el Sr. Marqués de Mentolín, dará lectura de un importante trabajo sobre la Apologética contemporánea. En ambas sesiones se expondrá el estado actual de la Obra, la marcha que ésta se propone seguir en el año en que hemos entrado y otros asuntos referentes á la misma y se distribuirán el Boletín y Repertorio de Buenas Lecturas y otras publicaciones de propaganda.*²³⁹

La junta de l'Obra de Bones Lectures estava formada per Mn. Josep Ildefons Gatell, rector de Santa Anna, president; Javier de Salas Carbajo, general de brigada i comandant general d'artilleria, vicepresident; Luis Sagnier i Villavechia, vicepresident 2n; Trinidad de

²³⁴ GATELL, *La Parroquia Mayor de Santa Ana. Su iglesia, su personal, su administración, su culto, sus instituciones de beneficencia, de enseñanza, de zelo y de piedad*, 50.

²³⁵ *Hoja Semanal Parroquia Mayor de Santa Ana*, n. 14 (Any V, primer diumenge d'abril de 1893).

²³⁶ HIBBS-LISSORGUES, *Iglesia, prensa y sociedad en España (1868-1904)*, 400.

²³⁷ GATELL, *La Parroquia Mayor de Santa Ana. Su iglesia, su personal, su administración, su culto, sus instituciones de beneficencia, de enseñanza, de zelo y de piedad*, 51.

²³⁸ Val la pena conèixer la relació de Francesca Bonnemaïson amb la parròquia de Santa Anna i les tasques organitzades amb el suport de Mn. Gatell: MARIN, *Francesca Bonnemaïson. Educadora de ciutadanes*, 23. 32. 95-108.

²³⁹ *Hoja Semanal Parroquia Mayor de Santa Ana*, n. 1 (Any IX, primer diumenge de gener de 1897).

Fontcuberta, tesorero; Eduardo María Vilarrasa, arxiprest; José Pujol Fernández, Carlos de Fontcuberta, Sebastián Pascual, Bartolomé Oller, Juan Masó, Francisco Suarez Brabo, Fernando Camps, Antonio María Borrell, Gabriel Borrell, Francisco Maspons, Ramon María Pons, Benito de Pomés i Cayetano Pareja, secretari.²⁴⁰

«Últimamente para asociar á la obra á las señoras cristianas, se ha instituido la Liga de damas cooperadoras.»²⁴¹ La junta de cooperadores tenia aquests càrrecs: presidenta, Mercedes Llopart, vídua de Sivatte; vicepresidenta, Felicia Donato, vídua de Roselló; tesorera, Isabel Murray, vídua de Villalonga; secretària, Maria Nueda de Guasch.²⁴²

El 1904, Mn. Gatell publica que l'Obra de Bones Lectures havia recaptat i invertit en publicacions i propaganda 105.000 pessetes, publicat i distribuït uns 7.000.000 d'exemplars de la *Fulla Dominical*, 60.000 exemplars del *Repertori de Bones Lectures*, 650.000 del *Amigo del Obrero* i més de 300.000 entre llibres, opuscles i fulls amb 45 títols diferents.²⁴³

3.6 L'ASSOCIACIÓ D'ECLESIASTICS PER A L' APOSTOLAT POPULAR

L'Associació d'Eclesiàstics per a l'Apostolat Popular fou una entitat fundada a Barcelona el 19 de juliol l'any 1905,²⁴⁴ essent bisbe el cardenal Salvador Casañas.²⁴⁵ La seva finalitat era fomentar entre els eclesiàstics barcelonins l'estudi, sobretot en els aspectes personals i pràctics. Ho feien amb reunions mensuals, lectura de llibres i revistes i conferències.

²⁴⁰ GATELL, *La Parroquia Mayor de Santa Ana. Su iglesia, su personal, su administración, su culto, sus instituciones de beneficencia, de enseñanza, de zelo y de piedad*, 51-52.

²⁴¹ *Hoja Semanal Parroquia Mayor de Santa Ana*, n. 14 (Any V, primer diumenge d'abril de 1893).

²⁴² GATELL, *La Parroquia Mayor de Santa Ana. Su iglesia, su personal, su administración, su culto, sus instituciones de beneficencia, de enseñanza, de zelo y de piedad*, 52.

²⁴³ *Boletín de la Obra de Buenas Lecturas*, (1904) 83-84.

²⁴⁴ *Reseña Eclesiástica. Publicación mensual de la Asociación de Eclesiásticos para el Apostolado Popular*, n. 1 (Any I, gener de 1909), 1.

²⁴⁵ «Barcelona 1834-1908. Bisbe i cardenal. Estudià al Seminari de Barcelona i es graduà a València en Teologia i Dret. Ordenat el 1858, fou professor del Seminari, rector de la parròquia del Pi i canonge. Mantingué una polèmica políticoreligiosa amb Joan Mañé i Flaquer i publicà "Una constitución pontificia y el 'Diario de Barcelona'" (1875), contra el reconeixement del regne d'Itàlia per part del govern espanyol. Fou preconitzat bisbe de Cèramo i administrador apostòlic de la Seu d'Urgell (1879) per suplir el bisbe Josep Caixal, exiliat a Roma, on morí el mateix any. A més de les pastorals, destacaren els sermons, amb projecció patriòtica, del mil·lenari de Montserrat (1880) i de la restauració del monestir de Ripoll (1893). Fou senador reial per la Província Eclesiàstica Tarraconense i defensà la catalanitat d'Andorra durant les crisis provocades per les pretensions franceses (1882, 1884, 1895). Dues pastorals (1890 i 1891) sobre les crisis religioses de l'època li valgueren cartes públiques de Lleó XIII. Fou atacat pels integristes, especialment per l'exsacerdot Pey i Ordeix. Nomenat cardenal el 1895, en morir el bisbe de Barcelona, Josep Morgades (1901), havia estat demanat per la ciutat el seu nomenament com a bisbe. Instituí l'apostolat social popular i protegí l'Acció Social Popular de Gabriel Palau. El Nadal del 1905 l'anarquista Sala atemptà contra la seva vida als claustres de la catedral però en sortí il·lès. Ajudà de fet Solidaritat Catalana (1906). Fundà una congregació de missioneres diocesanes (1885) i una de religioses, dedicades als malalts (1887)» (BONET, «Casañas i Pagés, Salvador», en *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, volum I, 465).

Estenien els contactes a persones seglars més o menys vinculades a l'associació. «*Pueden ser socios activos todos los sacerdotes residentes en la diócesis de Barcelona. Pueden ser socios protectores así los eclesiásticos como los seglares que con sus donativos contribuyan al fomento de la Asociación. La cuota es voluntaria, siendo la cuota mínima de los socios activos de una peseta mensual. Con ella tienen derecho á recibir gratis la RESEÑA ECLESIASTICA.*»²⁴⁶ Els socis podien assistir a les classes bisetmanals de francès i alemany, dirigides per competents professors. Durant tot el dia el preveres podien freqüentar la biblioteca i la sala de lectura.²⁴⁷

L'associació tenia tres seccions particulars: de ministeris, de propaganda oral i estudi de les qüestions socials, i de propaganda escrita. La primera exercia el ministeri de predicació, conferències, visites a escoles i hospitals, i especialment a parròquies i en centres obrers. La segona era un cercle d'estudis socials i d'una secció de conferenciants. La tercera es dedicava a la propaganda escrita, publicant fulls i fulletons.²⁴⁸

A partir de 1909 editaren la revista *Reseña Eclesiástica* i, en col·laboració amb els monjos de Montserrat, el 1914 iniciaren *Vida Cristiana*, la primera revista que s'ocupava de litúrgia a Catalunya. L'Associació d'Eclesiàstics per a l'Apostolat Popular va ser l'hereva de la *Fulla Dominical*. Quan l'associació ja es trobava ben arrelada, Mn. Gatell els confià la *Fulla* i a partir de l'any 1905, un grup de rectors la redactaran i anys després, també seran els qui la publicaran. Mn. Gatell en garantia, així, la seva perpetuïtat. Des de 1905 fins a 1909 la *Fulla* era redactada per l'Associació d'Eclesiàstics i publicada per l'Obra de Bones Lectures. A partir de 1910 serà l'Associació d'Eclesiàstics qui n'assumeix la redacció i la publicació (*Imatges 8-9*).

Mn. Joan Bonet i Baltà (1906-1999), historiador, definirà els preveres de dita associació com a «*capellans lletraferits*», com a eclesiàstics que tenien traça i interès per la literatura i pel sentit romàntic.²⁴⁹

²⁴⁶ *Reseña Eclesiástica. Publicación mensual de la Asociación de Eclesiásticos para el Apostolado Popular*, n. 1 (Any I, gener de 1909), 1.

²⁴⁷ *Ibíd.*

²⁴⁸ *Ibíd.*

²⁴⁹ L'any 1995 vaig poder tenir una conversa sobre l'Associació d'Eclesiàstics i el *Full Dominical* amb Mn. Bonet i Baltà.

L'Associació d'Eclesiàstics per a l'Apostolat Popular va néixer per iniciativa de Mn. Josep Albornà i Mn. Gatell en va ser cofundador. Mn. Albornà, rector de Bigues en aquells moments, va adreçar una carta a Mn. Gatell tot demanant consell sobre la iniciativa de crear dita associació. A Mn. Gatell va agradar-li la idea i va buscar informació de Mn. Albornà en el calendari diocesà, les dades estaven equivocades, i va trobar que tenia prop de 70 anys, quan encara no en tenia 40. Per això, Mn. Gatell va respondre-li que li semblava bé però que a les seves edats no era convenient. Mn. Albornà es mostra sorprès i el va visitar per aclarir l'error. No va caldre gaire temps perquè diversos sacerdots redactessin el reglament de l'associació. Aquest va ser aprovat pel cardenal Salvador Casañas el 15 de juliol de 1905.²⁵⁰

Mn. Gatell en fou vicepresident primer i quan morí el president —el bisbe auxiliar Ricard Cortes— li volgueren adjudicar el càrrec però ell s'hi va negar i va proposar el canonge magistral, Dr. Mas, que més endavant seria bisbe de Girona.²⁵¹

L'article primer del reglament manifesta que la societat té per objecte la unió dels preveres que a exemple de Jesucrist se senten moguts per l'Esperit del Senyor a evangelitzar els pobres i dedicar-se a l'apostolat popular en totes les formes requerides per les circumstàncies socials. Amb aquesta finalitat l'associació tindrà com a protectors i models «els grans apòstols Sant Francesc de Sales, Sant Vicenç de Paül i el Beat Josep Oriol».²⁵²

Durant dos anys la seu de l'associació era la parròquia de Santa Anna, on Mn. Gatell hi donà diverses conferències. Després, es traslladaren al carrer Canuda, número 10, fins a la Guerra Civil, quan els preveres van haver de fugir i la casa va ser saquejada.²⁵³

²⁵⁰ *Reseña Eclesiástica. Publicación mensual de la Asociación de Eclesiásticos para el Apostolado Popular*, n. 109 (Any X, gener de 1918), 4-5.

²⁵¹ *Ibíd.*, 5.

²⁵² *Reglamento de la Asociación de Eclesiásticos para el Apostolado Popular*.

²⁵³ El tercer número de la *Hoja Diocesana* de 1939 (23/04/1939) ho explicarà en un article.

Año XIX

Cuarto domingo de Mayo de 1910

Núm 21

Hoja Dominical

El Excmo. y Rdmto. Sr. D. Juan José Laguarda, Obispo de Barcelona, concede 60 días de indulgencia á todos y cada uno de los lectores de nuestra HOJA DOMINICAL. También conceden á los que leyeren ú pyeren leer la presente HOJA, 80 días de indulgencia los Excmos. é Ilmos. Arzobispos de Tarragona y Valencia; 50 á los fieles de sus respectivas jurisdicciones los Obispos de Jaén y Coria y 40 los de Vich, Lérida, Menorca, Almería, Tortosa, Osma, Palencia, León, Tarazona, Plasencia, Pamplona, Seo de Urgel, Cartagena, Huesca, Córdoba, Badajoz, Santander, Zamora, Oviedo, Málaga, Mondoñedo, Canarias y Provicario General del Ejército y Armada excelentísimo Sr. Obispo de Sión.

La HOJA DOMINICAL es redactada por la Asociación de Eclesiásticos para el Apostolado Popular, Canuda, 10, Barcelona.

Con la aprobación del Ordinario. — EDICION CASTELLANA

Se recomienda sea prestada esta Hoja á algún amigo ó conocido

Fiestas de la semana

Día 22, Domingo ✠ I después de Pentecostés. — LA SANTÍSIMA TRINIDAD — Stos. Marciano, ob. y cf.; Faustino, Timoteo, Venusto, Casto, Emilio y Basilio, mrs.; Román, abad; Fulco, cf.; Juan Bta Rossi, cf. — Santas Quiteria y Julia, vgs. y mrs.; Rita de Casia, vg y monja.

Día 23, Lunes — La aparición de Santiago á D. Ramiro I, la víspera de la batalla de Clavijo — San Desiderio, ob y mr. — Sta. Humiliana, vg.

Día 24, Martes. — Stos. Melcicio, general, y comos, mrs.; Robustiano, mártir; Vicente de Lerins, pbro.; R. Juan de Prado, mr. — Stas Juana, casada; Susana y Paladia, mrs.

Día 25, Miércoles. — Stos. Urbano, pp. y mr; Gregorio VII y Bonifacio IV, pps. y cfs; Genadio, ob. de Astorga, cf. — Sta. Maria Magdalena de Pazzis, vg, carmelita; Beata Magdalena Sofia Barat, vg. y fund.

Día 26, Jueves — ✠ CORPUS CHRISTI. — La invención del cuerpo de San Ildefonso, arzob de Toledo. — Stos. Eleuterio, p. y mr.; Felipe Neri, cf y fund.; Zacarias, ob. y mr; Agustín, ob, apóstol de Inglaterra; Prisco, mr. — *Procesión general.*

Día 27, Viernes. — Stos Juan I, pp. y mr.; Julio, soldado y mr; Ramulfo, mr. — Stas. Restituta, vg. y mr.; Valdesca, vg.

Día 28, Sábado — Dedicación de la Catedral de Lérida — Stos. Germán, ob. y cf, Justo, ob de Urgel y cf.; Justo, cf.

Día 29, Domingo ✠ II después de Pentecostés. — Santos Máximo y Maximino, obs y cfs; Eleuterio, cf.; Voto y Félix, cfs, en Zaragoza; Restituto, mr. — Sta. Teodosia, mr.

San Felipe Neri conversando con San Félix de Cantalicio.

IMATGE 8: «Hoja Dominical» de 1910, redactada per l'Associació d'Eclesiàstics per a l'Apostolat Popular, edició castellana.

Fulla Dominical

Edició catalana

La FULLA DOMINICAL, redactada de la *Associació d'Eclesiàstics per a l'Apostolat Popular*, té concedides indulgències dels Bisbes de terres de llengua catalana.

(Ab llicència)

Se recomana s'ha dexada aquesta Fulla a algun amic o conegut

Festes de la setmana

Día 6, Diumenge ✠ IX després de Pentecostès.—La Transfiguració de N. S. Jesucrist.—Sts. Sixte II, p. y mr.; Hormisdas, p. y cf.; Esteve, abat, y monjos benedictins, màrtirs, a Burgos; Just y Pastor, germans, mrs.—Santa Digna, mr.

Día 7, Dilluns.—Sts. Gayetà, cf. y fd.; Donat, b. y mr.; Albert de Sicília, cf., carmelita; Faust, mr.; Victrici, b. y mr.—Sta. Eutropia, màrtir.

Día 8, Dimarç.—Sts. Ciriach, diaca y mr.; Llach, Esmeragd y altres, mrs.; Marí el Vell, mr.; Emilià y Miró, bs.

Día 9, Dimecres.—Dedicació de la Catedral de Segorbe.—Sts. Romàn, Secundà, Marcellà, Firm, Rústich, Verià, Numidich, Julià, Marcia y comps., mrs.; Domicià, bisbe y cf.—Sta. Eunomia, mr.

Día 10, Dijous.—Sts. Llorens, diaca y mr.; Fedlimid, b. y cf.; Deudad, llaura i ór.—Santes Asteria, Basa, Paula y Agatònica, vs. y ms.

Día 11, Divendres.—Sts. Rufi y Alexandre, bs. y mrs.; Tausí y Gaugerich, bs. y cfs., Tiburci, mr.—Stes. Susagna y Filomena, vgs. y mrs.; Digna, vg.

Día 12, Dissapte.—Sts. Eupli, diaca y mr.; Erculá, b. y cf.; Porcari, ab. de Lerins, y monjos, mrs.—Stes. Clara, vg. y fd.; Hilaria, mr.

Día 13, Diumenge ✠ X després de Pentecostès.—Sts. Cassià, b. y mr.; Cassià, mestre y mr.; Hipòlit, militar y mr.; Joan Bérchmans, cf., jesuïta.—Stes. Concordia, mr.; Centona y Elena, vgs. y mrs.; Radegunda, reyna.

La Missa d'avuy, 6 d'Agost, es de la Transfiguració de Nostra Senyor Jesucrist, ab l'últim Evangeli de la Dominica IX després de Pentecostès. Els ornaments, blanchs.

¡Causa nostrae laetitiae, ora pro nobis!

¡Causa de nostra alegría, pregau per nosaltres!

125

IMATGE 9: «Fulla Dominical» de 1911, redactada per l'Associació d'Eclesiàstics per a l'Apostolat Popular, edició catalana.

3.7 DE 1936 A 1939: LA GUERRA CIVIL

La guerra civil espanyola va començar el 18-19 de juliol de 1936 i va acabar l'1 d'abril de 1939. Les tensions acumulades durant els anys de la Segona República, bipolaritzades en les forces de dreta i d'esquerra, van esclatar violentament el juliol de 1936. Un cop d'estat orquestrat des de la dreta —els militars es presenten com a defensors d'Espanya i de la catòlica Europa—,²⁵⁴ com una croada contra el comunisme i, per tant, contra el govern del Front Popular esquerrà, elegit democràticament el febrer d'aquell mateix any, va donar lloc a una guerra sagnant d'àmplies conseqüències. L'esquerra espanyola i europea va idealitzar la guerra com una resistència enfront el feixisme.²⁵⁵

La Guerra Civil constitueix, sens dubte, l'esdeveniment més traumàtic i dolorós de la història de l'Espanya contemporània. Arran del cop d'estat del general Franco, la societat espanyola es dividí en dos bàndols irreconciliables i s'inicià un conflicte armat que es desenvolupà al llarg dels tres anys. Tots els habitants de l'Espanya del moment es veieren obligats a posicionar-se en un bàndol o en l'altre, i el conflicte separà i enfrontà partits polítics, ideologies i creences religioses i fins i tot famílies.

La duració de la guerra s'explica perquè el cop d'estat no va triomfar arreu. Mentre en algunes zones triomfava de seguida, en d'altres la resistència de les forces lleials a la República va impedir-ho. L'Estat espanyol quedava, doncs, dividit en dues zones completament antagòniques: d'una banda, l'Espanya nacional, liderada pel general Franco i, de l'altra banda, l'Espanya republicana.²⁵⁶

Els nacionals pretenien imposar un règim totalitari —llavors en plena expansió a tot Europa—, els republicans volien mantenir el sistema democràtic liberal, i els més radicals fins i tot pensaven d'imposar el comunisme. La Guerra Civil va ser el fracàs de tota una societat que no va saber resoldre els seus problemes de manera pacífica i democràtica. En el sector franquista, molts líders no volien la democràcia, en el sector republicà, els comunistes volien instaurar una dictadura del proletariat, tipus la de l'URSS —lògicament no

---

²⁵⁴ CARR, *España 1808-1975*, 624.

²⁵⁵ JOVER-GÓMEZ-FUSI, *España: sociedad, política y civilización (siglos XIX-XX)*, 693.

²⁵⁶ CARR, *España 1808-1975*, 649-663.

democràtica— i els anarquistes volien la supressió de l'Estat i de les religions. Així, els tres grans models polítics de l'època tingueren protagonisme en la guerra espanyola.²⁵⁷

El Manifest electoral inspirat per Lluís Vila d'Abadal recull la situació dels catòlics catalans i el dilema plantejat a l'hora de triar la llibertat religiosa o la llibertat nacional. Molts volen romandre fidels a llur doble idealitat però això no podrà ser i es presentarà el dilema de votar «*contra Catalunya o contra la Religió*».²⁵⁸

3.8 PERSECUCIÓ RELIGIOSA

El sollevament militar va desencadenar en la zona republicana reaccions anticlericals i antireligioses estremidores i generals. En poques setmanes desaparegué no només el culte litúrgic sinó, materialment, les esglésies, capelles i convents. Semblava que una bogeria s'havia apoderat del país. Esglésies convertides en estables, en mercats o simplement destruïdes, exhibició enmig del carrer de mòmies exhumades de les esglésies, imatges aniquilades, destrucció del patrimoni eclesiàstic. Al costat de tanta ruïna material destaquen el nombre de sacerdots i religiosos assassinats a causa de la seva fe.²⁵⁹

Arguments recurrents per explicar el que succeí són la injustícia social existent, el suport d'un sector del clergat a la classe privilegiada, la identificació de l'Església amb el poder econòmic. Altres, però, assenyalen la confusió entre l'espiritual i el temporal, la ignorància religiosa del poble i la voluntat de l'aristocràcia terratinent d'impedir la reforma agrària.

Segons aquesta argumentació, la persecució, especialment, no fou un producte antireligiós sinó d'un fort sentiment anticlerical i les arrels d'aquest anticlericalisme serien, com s'ha dit, d'ordre social, econòmic i polític. Malgrat això, cal tenir en compte la implicació clerical en el desenvolupament de la guerra. El 30 de setembre de 1936, Mons. Pla i Deniel, bisbe de Salamanca, escrivia en una pastoral anomenada *Las dos ciudades* que «*una España laica no es ya España*», i que la rebel·lió «*reviste, sí, la forma de una guerra*

²⁵⁷ Per a més detalls, l'obra de RANZATO, *El pasado de bronce: la herencia de la guerra civil en la España democrática*.

²⁵⁸ BATLLORI-ARBELOA, *Arxiu Vidal i Barraquer: Església i estat durant la Segona República espanyola: 1931-1936*, volum IV, 1268-1269.

²⁵⁹ ALBERTÍ, *El silenci de les campanes. De l'anticlericalisme del segle XIX a la persecució religiosa durant la guerra civil a Catalunya*, 187-303.

civil, pero en realidad es una cruzada. Fue una sublevación, pero no para perturbar sino para restablecer el orden».²⁶⁰

3.9 LA DARRERA «FULLA DOMINICAL» ABANS DE LA GUERRA

La darrera *Fulla Dominical* abans de la guerra no mostra cap indicatiu dels moments que s'atansaven. Data del tercer diumenge de juliol de 1936 (19 de juliol), any XLV de la seva publicació, número 29. Així, la carta dominical del bisbe Irurita, en l'apartat «*La veu del Pastor*», parla sobre els perills de les excursions estivals (*Imatge 10*). Realment crida l'atenció que es pogués parlar d'un tema tan estiuenc a les portes de la guerra, però en certa manera és normal perquè no sabien si, o quan, esclataria una revolta. Aquest fet demostra l'impacte traumàtic que suposà per a tota la societat catalana el cop d'estat del 17 de juliol. El text del bisbe deia:

Altre dels perills dels mesos estivals són les excursions. No perquè haguem de condemnar-les; sinó perquè moltes vegades s'organitzen a base, més que excursionisme saludable i instructiu, de perillosa mescla, exclosa la vigilància i inspecció dels pares, sense tornar a la llar fins ben entrada la nit. I tenint tan sols com a terme de l'excursió l'assistir a algun espectacle o diversió prèviament escollida i tant més perillosa, quan més lluny de l'ambient de la família. ¡Quin camp tant ample obre a les nostres joventuts l'excursionisme de l'estiu si volguessin adreçar llurs excursions a catequitzar els nens i nenes, quasi desamparats, de molt pobles! ¡A visitar les ermites i santuaris tan abundants a Catalunya! ¡A visitar els sagraris dels pobles en els quals Jesús no rep, quasi, altra visita que no sia la del pobre pàrroco! [...] ¡Feliços els que tornen a llurs cases honestament cansats de tals excursions, tan útils per al cos, com per a l'ànima! ¡Beneït mil vegades aquest apostolat de l'estiu!²⁶¹

«*La veu del Pastor*» (*Imatge 11*) era l'espai que avui dia anomenem «*Paraula i vida*» en la qual el bisbe de la diòcesi s'adreça als feligresos fent una reflexió sobre un tema concret. Aquest espai signat pel bisbe es remunta als anys trenta, com ja s'ha dit (*Imatge 12*).

²⁶⁰ LABOA-PIERINI-ZAGHENI, *Historia de la Iglesia*, 1351-1354.

²⁶¹ *Fulla Dominical*, n. 29 (Tercer diumenge de juliol de 1936), 113.

LA VEU DEL PASTOR

Altre dels perills dels mesos estivals són les *excursions*. No perquè haguem de condemnar-les; sinó perquè moltes vegades s'organitzen a base, més que d'excursionisme saludable i instructiu, de perillosa mescla, exclosa la vigilància i inspecció, dels pares, sense tornar a la llar fins ben entrada la nit, i tenint tan sols com a terme de l'excursió l'assistir a algun espectacle o diversió prèviament escollida, i tant més perillosa, quant més lluny de l'ambient de la família. ¡Quin camp tan ample obre a les nostres joventuts l'excursionisme de l'estiu, si volguessin adreçar llurs excursions a catequitzar els nens i nenes, quasi desemparats, de molt pobles! ¡A visitar les ermites i santuaris, tan abundants a Catalunya! ¡A visitar els sagraris dels pobles, en els quals Jesús no rep, quasi, altra visita que no sia la del pobre pàrroco! ¡A visitar les cases de muntanya per a socórrer els pobres treballadors de la terra, que viuen, moltes vegades, en la més espantosa misèria material, moral i religiosa! ¡Feliços els que tornen a llurs cases honestament cansats de tals excursions, tan útils per al cos, com per a l'ànima! ¡Beneït mil vegades aquest apostolat de l'estiu!

† MANUEL, Bisbe de Barcelona.

FESTES DE LA SETMANA

Dia 19 ✠ Diumenge VII després de Pentecosta.—Sant Vicenç de Paül, fdr. i Santes Justa i Rufina.

Sant Vicenç de Paül.

Dia 20. Dilluns. — Sant Elies, prof., i Sant Jerònim, Emilià, fundador.

Dia 21. Dimarts. — Santa Pràxedes, vg., i Sant Daniel, profeta.

Dia 22. Dimercres.—Santa Maria Magdalena, penit.

Dia 23. Dijous.—Sant Libori, b. i cf., i Sant Apollinar, b. i mr.

Dia 24. Divendres.—Santa Cristina, vg. i mr.

Dia 25 ✠ Dissabte.—Sant Jaume, ap., patró d'Espanya.

Dia 26 ✠ Diumenge VIII després de Pentecosta.—Santa Anna, mare de la Santíssima Verge Maria.

EVANGELI DE LA DOMINICA

Alerta amb els hipòcrites

Guardeu-vos dels falsos profetes, que vénen a vosaltres amb vestimenta d'ovella, i per dintre són llops rapacers. Per llurs fruits els coneixereu; ¿és que d'arços es cullen raïms, i d'abrulls figues? Així tot arbre bo fa fruits bons, l'arbre dolent fa fruits dolents. No pot arbre bo llevar fruits dolents, ni arbre dolent fer fruits bons. Tot arbre que no fa fruit bo, és tallat i llançat al foc. Per llurs fruits, doncs, els coneixereu.

No tot el qui em diu: Senyor, Senyor, entrarà en el regne dels cels, sinó el qui fa la voluntat del meu Pare que és en els cels. (St. Mateu, VII, 15-21).

Any XLII

Tercer diumenge de novembre de 1933

Núm. 47

LA VEU DEL PASTOR

Com estimava el Salvador la seva Església! Ell la veia, llavor petita aleshores, transformant-se en arbre grandíós, que desafiaria totes les tempestats. Els nostres feligresos de la pagesia saben prou com s'estima un arbre, un arbre plantat potser amb avís, ple de nius i de cançons, ric de flor i de fruita sanita i nodritiva. Potser durant llargues anyades l'han vist i se n'han aprofitat sense fer-ne gran cabal. Si un dia, però, els el volen aterrar, aleshores demostraran l'amor que senten per l'arbre, i faran tots els passos que calguin per impedir la mort del tronç venerable. Mil vegades més venerable és l'arbre sagrat de la Creu en què morí el nostre adorat Salvador, i l'arbre sobrenatural de l'Església catòlica, bressol de tota civilització i mare pròdiga de fruits de vida eterna. No permeteu que els vostres fills cerquin ombres emmetzinades. Que visquin i morin a l'ombra de la Creu, de l'Església, tan expressivament descrites per Jesús en l'Evangeli d'avui.

† MANUEL, Bisbe de Barcelona.

FESTES DE LA SETMANA

Dia 19. † Diumenge XXIV després de Pentecosta.—Santa Elisabet, reina d'Hongria, vda.

Santa Cecília.

Dia 20. Dilluns.—Sant Fel·liu de Valois, cf. i Sant Octavi, màrtir.

Dia 21. Dimarts.—La Presentació de la Mare de Déu al Temple.

Dia 22. Dimecres.—Sta. Cecília, vg. i mr.

Dia 23. Dijous.—Sant Climent, p. i màrtir, i Santes Lucrècia i Felícitas.

Dia 24. Divendres.—Sant Joan de la Creu, fdr. i dr., i Santa Flora, vg. i màrtir.

Dia 25. Dissabte.—Sant Mercuri, soldat, mr., i Santa Caterina, vg. i mr.

Dia 26. † Diumenge XXV després de Pentecosta.—Els Desposoris de la Mare de Déu, i Sant Conrad, b.

DELS LLIBRES DIVINS

Paràbola del gra de mostassa i del llevat.

Una altra paràbola els proposà, dient: Es semblant el regne dels cels a un gra de mostassa que un home prengué i sembrà en el seu camp; que bé és la més petita de totes les granes, però, quan ha crescut, és major que els llegums, i es fa arbre, talment, que vénen els ocells del cel i s'ajouquen a les seves branques.

Una altra paràbola els digué: Es semblant el regne dels cels al llevat, que una dona prengué i escondí dins tres mesures de farina, fins que tot llevà.

Totes aquestes coses digué Jesús en paràboles a les multituds, i sense paràboles no els parlava; per tal que s'acomplís el que havia estat dit pel profeta, que diu: Obriré en paràboles la meua boca; proferiré coses escondides des de la creació.

FULLA·DOMINICAL J. BUSQUETS

Any XXXVIII.

Segon diumenge de juny de 1929

Núm. 23

FESTES DE LA SETMANA

Dia 9 ✚ Diumenge.—III després de Pentecosta. Ss. Prim, Felicià.

Dia 10. I.—Ss. Timoteu i Marc. Ss. Maurici, ab.; Margarida.

Dia 11. Dimarts.—Ss. Bernabé, apòstol, Felu i Fortunat, germans.

Dia 12. Dimecres.—Ss. Joan de Sahagún, Lleó III, p.

Dia 13. Dijous.—El Cor Eucarístic de Jesús. S. Antoni de Pàdua, cf.

Dia 14. Divendres.—Ss. Basili, dr.; Metodi, b.; Eliseu, prof.

Dia 5. Dissabte.—Ss. Modest, Crescència, Benilda, Lívia, Leònida i Eutròpia, mrs.

Dia 16 ✚ Diumenge.—IV després de Pentecosta. Ss. Joan Francesc de Regis, S. J.; Ferreol, pvre.; Quirze.

QUARANTA HORES.—Dia 9: a l'església de l'Immaculat Cor de Maria.—Dies 10, 11 i 12: a la Casa de Caritat.—Dies 13, 14 i 15: a les Saleses.—Dia 16: a Nostra Senyora de l'Esperança.

ADORACIO NOCTURNA.—Dia 9: Torn de Nostra Senyora dels Dolors.—Dia 10: del Sant Angel Custodi.—Dia 13: del Sagrat Cor de Jesús.—Dia 14: del Beat Salvador d'Horta.—Dia 15: Vetlla general en la solemne Nit Eucarística del Tibidabo.—Dia 16: Torn de la Sagrada Família.

La Missa d'avui, 9 de juny, és de la Dominica III de Pentecosta (EUCOLOG, pàg. 314). Color verd. La del diumenge vinent, a la pàg. 318.

Sant Antoni de Pàdua.

4. ANY DE LA VICTÒRIA: UNA NOVA ÈPOCA

4.1 CONSEQÜÈNCIES DE LA GUERRA

Acabada la Guerra Civil —que havia durat nou-cents vuitanta-nou dies: dos anys, vuit mesos i setze dies—,²⁶² els nacionals de Franco van aconseguir una pau sense condicions. Va ser la seva *victòria* i l'aplicaren sense contemplacions. A partir de l'1 d'abril de 1939, quan s'anunciava el final de la guerra,²⁶³ començava una nova etapa de la història, s'instaurava un nou règim polític que dominaria Espanya fins a l'any 1975.²⁶⁴ El 19 de maig de 1939 desfilaven les tropes victorioses per la *Castellana* a Madrid, era la primera desfilada de la Victòria a la capital de l'Estat.²⁶⁵

Després de tres anys de conflicte armat, Espanya era un país literalment destrossat, s'havia perdut el 15% de la riquesa nacional, retornant al nivell de renda de l'any 1914.²⁶⁶ Tot i que no hi ha unanimitat entre els historiadors pel que fa a les xifres de morts, a continuació podem veure algunes dades que donen idea del drama que suposà el conflicte, especialment entre la població civil.²⁶⁷

<i>Baixes exèrcit sollevat</i>	<i>Baixes exèrcit republicà</i>	<i>Baixes per malaltia</i>	<i>Baixes a causa de la repressió republicana</i>	<i>Baixes a causa de la repressió franquista*</i>	<i>Baixes a causa dels bombardejos</i>	<i>Total</i>
148.000	120.500	165.000	50.000	400.000	10.000	893.500

* S'inclouen els represaliats en la immediata postguerra.

Les baixes marcaren la societat del moment. Si ens centrem només a Catalunya, el percentatge de morts directes se situaria entre un 1,8% i un 2% del total de la població. Un

²⁶² ÁLVAREZ, *Para ganar la guerra, para ganar la paz. Iglesia y Guerra Civil: 1936-1939*, 427.

²⁶³ «El último parte de la guerra civil. "En el día de hoy, cautivo y desarmado el Ejército rojo, han alcanzado sus últimos objetivos militares las tropas nacionales. La guerra ha terminado. Burgos, 1 de abril de 1939. Año de la Victoria. Firmado: El Generalísimo Franco"» (DÍAZ-PLAJA, *La España franquista en sus documentos*, 9).

²⁶⁴ AGUSTÍ, *Historia de Cataluña*, 191.

²⁶⁵ ÁLVAREZ, *Para ganar la guerra, para ganar la paz. Iglesia y Guerra Civil: 1936-1939*, 427.

²⁶⁶ J. L. ORELLA, «El nuevo estado español, después de la guerra (1939-1945)», en PAREDES, *Historia de España contemporánea*, 776.

²⁶⁷ SECO, *Historia de España. Época contemporánea*, volum VI, 357, i J. L. ORELLA, «El nuevo estado español, después de la guerra (1939-1945)», en PAREDES, *Historia de España contemporánea*, 776-778.

primer càlcul aproximat de les morts directament provocades per la Guerra Civil a Catalunya, dóna els següents resultats:²⁶⁸

<i>Morts en combat</i>	<i>Morts per bombardeig</i>	<i>Repressió 1936-1939</i>	<i>Repressió 1938-1953</i>	<i>Total morts directes</i>
36.000 - 41.000	5.500	8.500 - 9.000	4.000	54.000 - 59.500

Un total aproximat de 900.000 persones mortes en tot el territori espanyol, sense comptar ferits i desapareguts, dificultarà la reconstrucció del país. 250.000 cases van quedar malmeses i 250.000 més, inhabitables, dades que significaven aproximadament un 16% del total edificat. El transport per ferrocarril també va quedar molt afectat: 1.000 locomotores inservibles, amb 13.000 vagons de mercaderies i 3.000 vagons de passatgers destruïts.²⁶⁹

Els sectors econòmics i el poder adquisitiu van experimentar una forta reducció que arribà al 21% en la producció del sector agrícola i en un 31% en la producció industrial. La renda nacional disminueix un 26% i la renda per capita, un 28%.²⁷⁰

Tot plegat, va comportar que els vençuts no cabessin a la nova Espanya: la presó, els treballs forçats o la mort, per als detinguts i, amb una mica de sort, només la depuració i, per a molts, l'exili, foren les úniques sortides que els esperaven.

Així, les dues Espanyes quedaren reduïdes a una de sola, la dels vencedors.²⁷¹ La guerra, en realitat, no va pas arreglar les diferències i només alguns van continuar vivint amb certa normalitat. Molta gent ja havia passat la frontera cap a França, entre ells, un bon nombre de catalans. Aquest èxode fou una part molt important del drama final de la Guerra Civil.

*«El catalanisme, la catalanitat, la cultura i, fins i tot, la llengua catalana [...] en quedaren greument afectats. Si a Espanya havien perdut les esquerres tan sols, a Catalunya, qui sofrí els estralls de la guerra i del nou règim fou el país en conjunt i en especial els seus símbols més representatius.»*²⁷²

²⁶⁸ VILAR, *Història de Catalunya*, volum VII, 23.

²⁶⁹ SECO, *Historia de España. Época contemporánea*, volum VI, 382, i J. L. ORELLA, «El nuevo estado español, después de la guerra (1939-1945)», en PAREDES, *Historia de España contemporánea*, 777.

²⁷⁰ SECO, *Historia de España. Época contemporánea*, volum VI, 367-380.

²⁷¹ VILAR, *Història de Catalunya*, volum VII, 33-34.

²⁷² *Ibíd.*, volum VI, 420.

La premsa catalana tampoc no podia quedar absent dels trasbalsos de la Guerra Civil, ni de les seves conseqüències. Es van canviar titularitats de diaris, es va implantar un règim de censura militar, alguns diaris van ser expropiats, altres van resistir i en van néixer de nous.²⁷³

El llibre *Història de la premsa, la ràdio i la televisió a Catalunya (1641-1994)* de Jaume Guillaumet dedica un curt capítol a aquest moment i el titula «1939, punt i a part».²⁷⁴ Realment la Guerra Civil va ser un tall molt gran: serà en aquest moment quan desapareixen la gran majoria de publicacions i s'entra en un llarg període de censura i de prohibició del català.²⁷⁵

També, l'any 1936, l'esclat de la Guerra Civil espanyola havia provocat la supressió de la *Fulla Dominical* com tantes altres publicacions que pateixen persecució o impossibilitat d'impressió a causa de la manca de paper, com veurem més endavant.

Cal remarcar, d'altra banda, la persecució religiosa que s'esdevé en la zona republicana. Es prohibeix tota activitat religiosa i el clergat i els fidels queden subjectes a tot tipus de privacions i sofriments. Molts sacerdots són assassinats²⁷⁶ —en aquest sentit, Catalunya va ser una de les regions més castigades. Amb paraules de Vicente Cárcel Ortí, citat per Cèsar Alcalà: «*Les presons estaven repletes de sacerdots i catòlics, pel simple fet de ser-ho i molts d'ells foren afusellats abans del final de la guerra.*»²⁷⁷ I el P. Massot explicita que «*només a la diòcesi de Barcelona, foren assassinats 277 sacerdots i 425 religiosos*».²⁷⁸ Mn. Josep M. Martí Bonet detalla al *Martiri dels temples a la diòcesi de Barcelona (1936-1939)*, mitjançant 166 fotografies i centenars de documents inèdits, la destrucció del patrimoni cultural soferta a les parròquies de la diòcesi de Barcelona durant la Guerra Civil.

4.2 «HOJA DIOCESANA»

Enmig d'aquesta situació dura i amb tanta precarietat de tota mena, la *Fulla Dominical* reprendrà la seva tasca l'any 1939, tot just acabada la guerra. Llavors, sortirà amb el títol

²⁷³ HUERTAS, *200 anys de premsa diària a Catalunya*, 408.

²⁷⁴ GUILLAMET, *Història de la premsa, la ràdio i la televisió a Catalunya 1641-1994*, 178-180.

²⁷⁵ *Ibíd.*, 248.

²⁷⁶ SECO, *Historia de España. Época contemporánea*, volum VI, 360.

²⁷⁷ ALCALÀ, *Les presons de la República*, 29.

²⁷⁸ MASSOT, *Aproximació a la història religiosa de la Catalunya contemporània*, 128.

canviat i només en castellà: *Hoja Diocesana*, tal com imposaven les circumstàncies. Per tant, desapareixerà l'edició catalana de la *Fulla* i fins al 3 d'agost de 1975 no es tornarà a catalanitzar,²⁷⁹ tot i que el *Full* completament en català ja no es publicarà més, sinó que anirem veient com s'aposta progressivament pel bilingüisme —encara que cada cop amb més prevalença del català— des de 1975 i fins als nostres dies.

Les pressions i amenaces per no fer ús del català eren molt fortes. Així el vicari general de la diòcesi de Barcelona, P. José M. Torrent *c.o.*, va publicar una nota el 2 de març de 1939 demanant als rectors que tots els actes de culte es fessin en castellà:

*Accediendo gustosamente a las indicaciones que nos han sido hechas por las dignísimas autoridades de esta Provincia, rogamos a los Reverendos Rectores de Iglesias, en la seguridad de que nuestro ruego sea devotamente atendido, que en los actos de culto público que se celebren en sus respectivos templos no se use otra lengua vernácula que la lengua española.*²⁸⁰

El primer número de la *Hoja Diocesana* duia la següent data: «Año I. Segundo domingo de Abril de 1939.- Año de la Victoria. Núm. I.» La idea d'uns nous temps, d'una nova Espanya, queda ben reflectida en aquest canvi de nom i sobretot amb la nova numeració. Actualment la numeració dels anys es continua comptant des del 1939, per això, ens trobem en l'any LXXVII.²⁸¹

Dos mesos després de l'ocupació de Barcelona per les tropes franquistes, havia pres possessió de la diòcesi de Barcelona com a administrador apostòlic, el bisbe Miguel de los Santos Díaz de Gómara,²⁸² que era bisbe de Cartagena, estava al costat del règim de Franco, i mantenia una actitud bel·ligerant.²⁸³

²⁷⁹ Moment en què la capçalera ja s'imprimeix en català, tot i que ja feia uns anys que es publicaven alguns articles en català, tal com explicarem en el darrer capítol.

²⁸⁰ BENET, *L'intent franquista de genocidi cultural contra Catalunya*, 454, i SOBREQUÉS, *Història de Catalunya del segle XVII fins als nostres dies*, volum XIV, 114-115.

²⁸¹ En el moment de l'estudi, l'any LXXVII correspon a l'any 2015.

²⁸² «Fitero, Navarra, 1885 - Múrcia 1949. Bisbe auxiliar de Saragossa i titular d'Osma (1924) i de Cartagena-Múrcia (1935) i administrador apostòlic de Barcelona (1939-1942). La seva acció pastoral a Barcelona es caracteritzà per l'aplicació, malgrat que no haguessin estat aprovats mai, dels decrets romans sobre la llengua en la predicació, inspirats pel dictador Primo de Rivera; prohibí l'ús dels ornaments litúrgics, dits "gòtics" i, en general, afavorí la castellanització de la vida religiosa amb intransigència i participant del triomfalisme del règim de Franco. El 1943 retornà a la seva seu de Múrcia» (BADA, «Díaz de Gómara, Miguel de los Santos», en *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, volum II, 22).

²⁸³ SOBREQUÉS, *Història de Catalunya del segle XVII fins als nostres dies*, volum XIV, 115.

Cal destacar que tot i la importància de les publicacions catòliques a l'hora de defensar el català, amb l'arribada del bisbe Díaz de Gómara,²⁸⁴ la *Hoja* queda, com veurem en el següent capítol, al servei del règim establert després de la guerra. Anuncia «*su inquebrantable adhesión*» a les autoritats civils i explica les raons per les quals cal posar-se a favor del franquisme.²⁸⁵ Es prohibeix també la reaparició de tots els altres periòdics religiosos editats abans de la guerra, des d'una revista mensual tan prestigiosa com era *La Paraula Cristiana*,²⁸⁶ fins al més modest butlletí.²⁸⁷ Això mateix es pot dir sobre estampes i medalles amb escrits en llengua catalana.²⁸⁸

4.2.1 Origen de la «Hoja Diocesana»

El 1938, concretament al segon semestre, van reunir-se a Sant Sebastià²⁸⁹ diversos preveres de la diòcesi de Barcelona i socis de l'Associació d'Eclesiàstics per a l'Apostolat

²⁸⁴ Cal tenir en compte que en aquest moment «*les diòcesis catalanes eren cobertes, per part del Vaticà, i amb l'acord del règim de Franco, amb bisbes no catalans, d'esperit bel·ligerant i adversaris de la llengua i de la cultura de Catalunya*» (SOBREQUÉS, *Història de Catalunya del segle XVII fins als nostres dies*, volum XIV, 116).

²⁸⁵ SOBREQUÉS, *Història de Catalunya del segle XVII fins als nostres dies*, volum XIV, 116.

²⁸⁶ Val la pena reproduir la síntesi que fan Torrent i Tasis sobre *La Paraula Cristiana*, com a exemple de moltes publicacions, amb anys d'història que desapareixen arran de la Guerra Civil i que un cop acabada, no obtenen el permís per reprendre'n l'edició. «*“La Paraula Cristiana”: Entre les publicacions religioses [...], la més important, sens dubte, per la seva qualitat intel·lectual i literària, és “La Paraula Cristiana”. És l'intent més seriós per tal de donar al catolicisme català un òrgan de pensament en el qual siguin discutits els temes més importants des del punt de vista teològic, apològic i moral. “La Paraula cristiana” és —i serà fins al darrer número— obra en gran part del seu director, Josep M. Capdevila i de Balanzó, però també del qui redactà els editorials i una gran part dels articles més ressonants que foren publicats durant els dotze anys que sortí la revista: el canonge Dr. Carles Cardó. Els editorials seus i altres articles publicats a “La Paraula Cristiana” per l'eminent canonge de la Seu barcelonina han format la matèria de la major part dels seus llibres, de “La nit transparent” a “La moral de la derrota”. “La Paraula Cristiana” va començar a aparèixer pel gener de 1925. Tenia noranta-sis pàgines i cobertes, de format 245 x 170 mm, i era impresa a la “Tipografia Empòrium”, del carrer Ferlandina, 9 i 11, i des del número 6, a “Occitània” primerament al carrer de l'Encarnació, 27-29 i, més endavant al seu nou estatge de Mallorca, 410. La redacció era al carrer Més Baix de Sant Pere, 1, principal. I l'administració a la Rambla de Sant Josep, 16, principal. El preu de venda era 2,50 pessetes el número solt. El propòsit d'aquesta revista mensual, declarat al primer número, era “d'augmentar la influència del Cristianisme en el nostre tarannà individual i col·lectiu”. Afegeix que tractarà de “totes les qüestions, de qualsevol ordre que siguin, que es vagin plantejant a Catalunya, mirant-les sota el punt de vista cristià”. Era, per tant, una “revista d'estudis religiosos i morals”, i comptava amb un nombrós cos de redactors i col·laboradors. Entre aquests esmentarem, ultra el doctor Carles Cardó, Ferran Valls i Taberner, Josep Barberà, J. Farran i Mayoral, Josep R. Ràfols, Josep M. Batista i Roca, Joan B. Manyà, pvre., el P. Miquel d'Esplugues, P. Voltas, pvre., Miquel Capdevila, F. Maspons i Anglèsell, Alfons M. Ribé, pvre., Pau Vila, Gonçal de Reparaz, Josep M. Junoy, Lluís Bertran i Pijoan, Francesc de P. Blasi, Rafael Benet, Pere M. Bordoy, Josep Moneva i Puyol, Manuel de Montoliu, Aureli Capmany, Jose M. López-Picó, Josep Salvat, A. Ramón i Arrufat, Lluís Millet, Jaume Bofill i Mates, Ramón Rucabado, Octavi Saltor, Joaquim Balsells, Josep M. Llovera, Josep Gudiol, l'italià Guglielmo della Rocca i d'altres. A les pàgines de “La Paraula Cristiana” es van publicar articles ressonants, com el del doctor Cardó sobre “El comunisme de la caritat i el comunisme de la justícia”, i són notables, en un altre ordre, el treball sobre premsa catalana que va publicar-hi Lluís Bertran i Pijoan: “Marginals: Mossèn Jaume Collell, periodista” (número 27, març 1927); “El mig segle d'Il·lustració Catalana” (número 63, març de 1930) i “Les primeries del periodisme català” (número 69, setembre de 1930). “La Paraula Cristiana” deixà d'ésser publicada després del juliol de 1936» (TORRENT-TASIS, *Història de la premsa catalana*, volum I, 678-679).*

²⁸⁷ TORRENT-TASIS, *Història de la premsa catalana*, volum I, 784-788.

²⁸⁸ SOBREQUÉS, *Història de Catalunya del segle XVII fins als nostres dies*, volum XIV, 115.

²⁸⁹ No s'especifica perquè la reunió va ser a Sant Sebastià però cal tenir en compte que Franco havia pensat amb una guerra que seria llarga i havia organitzat una Junta Tècnica per administrar els diversos subministres. L'equip de «*Prensa y Propaganda*» estava ubicat a Sant Sebastià (J. L. ORELLA, «La guerra civil espanyola», en PAREDES, *Historia de España contemporánea*, 760).

Popular, amb el qui aleshores era el seu president, el Dr. Ramon Baucells Serra,²⁹⁰ canonge doctoral de la catedral i canceller-secretari del bisbat de Barcelona. A la reunió hi van assistir, entre d'altres, els preveres Alexandre Pech, Salvador Samaranch, Joan Tusquets, Antoni Coma, Marià Vilaseca i Josep Muntaner. Tots van coincidir en la necessitat de reprendre la publicació d'un full setmanal.²⁹¹

Una llarga carta, o més aviat un informe,²⁹² del Dr. Ramon Baucells fet a petició de l'administrador apostòlic de Barcelona, Mons. Díaz de Gómara, el 4 de març de 1940, explicant amb detall tota la història de com es va gestar la *Hoja Diocesana*, narra que per als associats fou unànime la creença que calia un full setmanal «*de propaganda religiosa que supliera en parte la escasez de sacerdotes que quedábamos con vida*». I amb el qual s'aconseguís intensificar i estendre la instrucció religiosa de la ciutat i diòcesi i al mateix temps, donés algun ajut als preveres, mancats dels llibres per a la seva predicació i apostolat.

L'informe explicita que es va creure convenient que la petició del permís, dirigida a l'autoritat civil per poder publicar la *Hoja*, es fes abans que les tropes franquistes arribessin a Barcelona. Donaven dos motius: el primer, que una vegada *alliberada* la ciutat es disposés el més aviat possible d'un mitjà de propaganda diocesana i parroquial, el segon, eren les serioses dificultats que es preveïen més endavant per obtenir l'autorització corresponent: d'una banda, l'escassetat de paper que cada dia s'accentuava més, i de l'altra, les constants negatives a iniciatives semblants.

²⁹⁰ «Santa Eulàlia de Riuprimer, Osona, 1892 - Barcelona, 1979. Canonge. Cursà els estudis eclesiàstics al Seminari de Vic i a la Pontifícia Universitat de Comillas (Santander), on obtingué graus de doctor en Teologia i en Dret Canònic. El 1916 fou ordenat sacerdot i el 1924 s'incardinà a la diòcesi de Barcelona. Exerci el ministeri a diverses parròquies i fou rector de la parròquia del Pilar de Barcelona. El 1930, arribat a Barcelona el bisbe Manuel Irurita, fou nomenat canceller-secretari del bisbat i l'any següent obtingué una canongia a la catedral. Fou director del "Boletín Oficial del Obispado de Barcelona" i del full diocesà, president de l'Associació d'Eclesiàstics per a la Cultura Popular i censor del periòdic el "El Correo Catalán". Acabada la guerra civil de 1936-1939 fou provisor del Tribunal Eclesiàstic i vicari general. Col·labora en algunes publicacions religioses, dirigí la "Hoja Diocesana" i assessorà diverses institucions d'apostolat i beneficència. D'ideologia integrista, gaudí de la confiança dels bisbes Manuel Irurita i Gregorio Modrego i intervingué decisivament en el govern de la diòcesi de Barcelona. Des del 1949 era prelat domèstic del Papa. Publicà "Orientaciones católicas de sindicación obrera" (Barcelona, 1920), "Enseñanza gráfica del catecismo de la doctrina cristiana" (Barcelona 1934) i "La Acción Católica en la Iglesia según las enseñanzas de los últimos romanos pontífices" (Barcelona 1934)» (J. GALTÉS, «Baucells i Serra, Ramon», en *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, volum I, 251-252).

²⁹¹ J. AYMAR, «Full Dominical», en *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, volum II, 228 i carta-informe del 4 de març de 1940, signada per Mn. Ramon Baucells, en nom de l'Associació d'Eclesiàstics de Barcelona a Mons. Díaz de Gómara, administrador apostòlic de Barcelona, explicant amb detall l'origen de la *Hoja Diocesana*.

²⁹² Carta-informe del 4 de març de 1940, signada per Mn. Ramon Baucells, en nom de l'Associació d'Eclesiàstics de Barcelona a Mons. Díaz de Gómara, administrador apostòlic de Barcelona, explicant amb detall l'origen de la *Hoja Diocesana*.

Les raons que van ocasionar el canvi de nom a *Hoja Diocesana* van ser diverses segons el Dr. Baucells. Primer de tot, garantir, en tot el possible, la uniformitat en l'orientació general de la propaganda religiosa que segons els reunits a Sant Sebastià, no era afavorida per la publicació d'altres fulles setmanals d'entitats o congregacions religioses. També, volien prevenir i resoldre anticipadament els conflictes que es podrien plantejar a l'associació, tenint en compte el «*nuevo estado de cosas de la España Nacional*» com ells mateixos feien notar en alguns escrits interns, davant la significació marcadament catalanista d'alguns redactors de la *Fulla Dominical*. Es va creure que amb aquesta apreciació la publicació quedaria resguardada de les imputacions que s'haguessin pogut fer en la depuració del personal, com s'acostumava a realitzar en les zones que havien passat a domini nacional. La mesura era anomenada pels reunits, hàbil i caritativa. Així, a aquells que podien ser objecte de tals acusacions, se'ls evitaven molèsties i s'assegurava la vida pacífica de la *Hoja*.

Els preveres reunits a Sant Sebastià van decidir que qui hauria de demanar permís a l'autoritat civil era el Dr. Baucells, a causa dels càrrecs que ostentava com a president de l'Associació d'Eclesiàstics per a l'Apostolat Popular, propietària de l'antiga *Fulla Dominical* i com a canceller-secretari del bisbat. I així ho va fer adreçant-se al Ministeri de l'Interior demanant l'autorització per a la publicació de la *Hoja Diocesana*.

Després de moltes dificultats es va aconseguir l'autorització per part de l'«*Ilmo. Sr. Jefe del Servicio Nacional de Prensa con fecha de 16 de enero de 1939*». Dita autorització deia així:

*Visto el contenido de la instancia que suscribe el Rdo. D. Ramón Baucells Serra, solicitando autorización para publicar una hoja semanal religiosa una vez liberada Barcelona, destinada a la ilustración y formación cristiana de los fieles. La mencionada hoja llevará por título el de "Hoja Diocesana" y su tamaño será el de cuatro páginas de unos 42 x 30. Este Ministerio ha tenido a bien acceder a la mencionada solicitud.*²⁹³

Atès que la supervivència del bisbe de Barcelona, Dr. Manuel Irurita, era aleshores insegura i el lloc on es trobava, inconegut, el mateix Dr. Baucells ho va comunicar al nunci

²⁹³ L'autorització queda recollida en la carta-informe del 4 de març de 1940, signada per Mn. Ramon Baucells, en nom de l'Associació d'Eclesiàstics de Barcelona a Mons. Díaz de Gómara, administrador apostòlic de Barcelona, explicant amb detall l'origen de la *Hoja Diocesana*.

del Papa, Mons. Gaetano Cicognani, el qual va aprovar sense cap reserva el projecte per tirar endavant la publicació. També ho va notificar al canonge Lluís de Despujol,²⁹⁴ en una visita que li va fer a Sant Sebastià, i del qual va rebre la plena aprovació i la seguretat que el cardenal primat ho veuria amb bons ulls.

És complicat afirmar o desmentir si Mons. Irurita ja era mort en aquests moments,²⁹⁵ però mentre es mantenia la incògnita es podien mantenir els càrrecs diocesans, que s'haguessin perdut en saber-se l'assassinat del bisbe de Barcelona, ja que d'acord amb el Dret Canònic tots els càrrecs cessen a la mort del bisbe.²⁹⁶

El mateix Dr. Baucells, en l'informe de 1940 adreçat a l'administrador apostòlic, explica que l'any 1938 ell era canceller-secretari del bisbat, càrrec que no se li havia retirat, i amb el qual el continuaven considerant els sacerdots diocesans establerts a diferents diòcesis d'Espanya. Destaca que quan se'ls plantejava algun dubte recorrien a ell amb confiança, en no poder recórrer al cap de la diòcesi.

Aclarir les circumstàncies de la mort del bisbe Irurita no és fàcil, ja que hi ha molts parers²⁹⁷ i demanaria un extens treball d'investigació. Oficialment, avui en dia, es creu que Mons. Manuel Irurita s'havia refugiat uns quants mesos a casa del joier Antoni Tort al carrer del Call, n. 17. Malgrat la gestió del cònsol francès, Jean Tremoulet, no volgué dimitir del càrrec, la qual cosa va dificultar la seva possible sortida a l'estranger. Després d'un escorcoll, sembla que va ser detingut i conduït al local del comitè de Pere IV i d'allà a la txeca de Sant Elies.²⁹⁸ Finalment, fou portat al cementiri de Montcada i Reixac on va ser assassinat juntament amb altres persones, el desembre de 1936, però no se'n van trobar les restes fins al 1940.²⁹⁹ En resum, una història molt controvertida i plena d'enigmes encara per aclarir,³⁰⁰ mostra dels traumes que encara persisteixen en la societat en el moment d'afrontar el seu passat més feridor.

²⁹⁴ Sobre les controvertides activitats de Lluís Maria Despujol i Ricart (1895-1981), canonge de la Seu de Barcelona i màxim representant de l'Hospital de la Santa Creu, vegeu MESTRE - SOLÉ, «Notes per a un article sobre l'estany d'Ivars», *Quaderns de El pregoner d'Urgell* n. 24 (2011), 3-16.

²⁹⁵ RAGUER, *Arxiu de l'Església catalana durant la guerra civil*, 40-41.

²⁹⁶ CIC, n. 428.

²⁹⁷ MASSOT, *Església i societat a la Catalunya contemporània*, 112-113.

²⁹⁸ ALCALÀ, *Les presons de la República*, 104. 258-276.

²⁹⁹ CLARA, «El misteri de la mort del bisbe Irurita. Estat de la qüestió i noves dades», *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins* XLIX (2008), 87-98, i PICAS, *En defensa de l'Església de Catalunya del 1936 barroerament calumniada*, 11-12.

³⁰⁰ MANENT - RAVENTÓS, *L'Església clandestina a Catalunya durant la guerra civil (1936-1939). Els intents de restablir el culte públic*, 64-67.

4.2.2 Director i administrador de la «Hoja»

4.2.2.1 Nomenaments

L'autoritat civil exigia que a la sol·licitud del permís adreçada al ministre de l'Interior, s'hi proposessin, d'acord amb l'Estatut de la Premsa del moment, un director i un vicedirector. Per aquest motiu, es va proposar com a director el Dr. Baucells, en tenir el càrrec de president de l'Associació d'Eclesiàstics, i com a vicedirector, Mn. Antoni Coma Sardaños, membre de la junta de l'Associació i president de la secció de propaganda de dita associació.

En relació amb l'ordre eclesiàstic i jeràrquic, el Dr. Baucells afirma que des que va entrar a l'Associació d'Eclesiàstics l'any 1919 i des que n'era el president, l'any 1935, mai no va dubtar que qui tenia el càrrec de director de la *Fulla* setmanal i de totes les publicacions que sortien del si de l'Associació, com la revista *Reseña Eclesiástica*, era el president de l'Associació.

Tan aviat com va ser possible, amb la *normalització* de les circumstàncies, i davant l'insistent demanda dels rectors que volien la *Fulla*, va començar a publicar-se la *Hoja Diocesana*, actuant d'administrador Mn. Moisés Alujas,³⁰¹ que ja ho havia estat de la *Fulla Dominical*.

Aquests nomenaments es van notificar de viva veu al bisbe administrador apostòlic de Barcelona, Miguel de los Santos Díaz de Gómara, que els aprovà. Però no se'n va fer cap nomenament per escrit, fet que comportarà, més endavant, diversos problemes. Tot i que, el Dr. Baucells sempre va notificar a la junta de l'Associació les decisions preses a Sant Sebastià. Consta d'aquesta manera en l'acta de la sessió de la junta del 8 de maig de 1939:

---

³⁰¹ «Martorell, Baix Llobregat, 1882 - Barcelona 1978. Prevere i liturgista. Féu estudis al Seminari de Barcelona i fou ordenat prevere (1905), i es llicencià en Teologia l'any següent a la Universitat Pontifícia de Tarragona. Ocupà diversos càrrecs parroquials i el 1957 rebé un darrer nomenament com a rector d'Esparreguera. Formà part del grup de preveres fundadors de l'Associació d'Eclesiàstics per a la Cultura Popular. Redactor i des de 1940 membre del consell directiu de la "Hoja Diocesana", durant vint-i-cinc anys en fou de fet el principal animador. Combinà la pastoral amb l'estudi de la litúrgia. Amic de Lluís Carreras, Manuel Trens i Gregori Sunyol, el 1913 publicà "Realidad del Movimiento Litúrgico de Barcelona", text de la ponència llegida a la Setmana Litúrgica de Mont-Cèsar. Treballà en el I Congrés Litúrgic de Montserrat (1915) i fou col·laborador de la "Reseña Eclesiástica" i de la "Revista Litúrgica" (1947-1951). Publicà "Santo Tomás de Aquino y la Inmaculada Concepción de la Virgen María" (1909)» (J. BELLAVISTA, «Alujas i Bros, Moisés», en *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, volum I, 67).

*El presidente, Dr. Baucells, expuso a los concurrentes sus gestiones hechas en San Sebastián, antes de la liberación de Barcelona, referentes a la publicación en nombre de la Asociación de Eclesiásticos, de la “Hoja Diocesana”, aprobándose unánimemente sus gestiones a las que la Junta queda muy agradecida.*³⁰²

A la relació del personal de la publicació sol·licitada pel Govern Civil i en els documents dirigits al ministre de la Governació i al governador Civil, amb motiu de la manca de paper, constaven el Dr. Baucells, com a director i Mn. Alujas com a administrador. Fins arribat l'any 1940, ningú no va gosar dubtar de qui era el director de la *Hoja Diocesana*.

4.2.2.2 Pugna de directors

En arribar el mes de gener de 1940, Mn. Alujas va adreçar una carta³⁰³ al Dr. Baucells, expressant el seu disgust en veure que aquest darrer es presentava com a director sense haver estat nomenat i sense que ell n'hagués estat destituït o n'hagués presentat la dimissió. Afirmava que per a la destitució «*es necesario un acuerdo de la Junta, que deberá fundarse en causas justificadas, que no existiendo motivaría una obligada defensa mía*» i pel que fa a la dimissió, destaca que «*mi dimisión no la he presentado*». Espera i desitja que el Dr. Baucells, com a president de l'Associació serà el primer en respectar els seus drets i els seus mèrits i rectificarà. I fa un avís: «*No se apelen al sofisma de que “Hoja Dominical” ha cambiado el adjetivo en “Diocesana”, pues éste no ha cambiado la esencia de las cosas.*»

L'endemà mateix, Mn. Alujas envia una altra carta,³⁰⁴ aquest cop al Dr. Lluís Urpí, canceller-secretari del bisbat de Barcelona. Hi demana que sigui el bisbe, com a president nat de l'Associació, que nomeni director, redactors i administrador de la *Hoja Diocesana* i que es destinin els beneficis a allò que millor li sembli. I acaba afirmant que «*por mi parte, no es necesario manifestarle que estoy conforme con la solución que V. o el Sr. Obispo estime más procedente, pues confío que en último término no se me negaría una parroquia*». Curiosa expressió que denota la dedicació exclusiva a les tasques de la *Hoja Dominical* i de l'Associació.

³⁰² Carta-informe del 4 de març de 1940, signada per Mn. Ramon Baucells, en nom de l'Associació d'Eclesiàstics de Barcelona a Mons. Díaz de Gómara, administrador apostòlic de Barcelona, explicant amb detall l'origen de la *Hoja Diocesana*.

³⁰³ Carta del 22 de gener de 1940, escrita per Mn. Moisés Alujas a Mn. Ramon Baucells.

³⁰⁴ Carta del 23 de gener de 1940, escrita per Mn. Moisés Alujas a Mn. Lluís Urpí, canceller-secretari del bisbat.

I arribat el 14 de febrer, Mn. Moisés Alujas Bros, en una llarga carta, reclama al bisbe el càrrec de director i administrador de la *Fulla*. Segons Mn. Alujas, el càrrec de director, redactor i administrador de la *Fulla Dominical* li pertanyia des del mes de desembre de 1925, quan la junta directiva de l'Associació d'Eclesiàstics de Barcelona, formada pels mossens Llovera, president, Puig, Reig, Canadell, Tarré, Carreras, Montserrat, Balcells Buigas, Balcells Masó, Artigues, Toldrà i Dini, el van nomenar director, redactor, i administrador de la *Fulla Dominical*, càrrecs a perpetuïtat però no vitalicis. No s'està d'afirmar que va ostentar el càrrec a satisfacció de tots, que fins i tot va ser perseguit durant la guerra com a director de la *Fulla*, i que la seva serventa va ser assassinada i casa seva saquejada.³⁰⁵ Torna a insistir que mai no ha estat destituït i que mai no ha presentat la seva dimissió.³⁰⁶

Segons Mn. Alujas, la *Hoja Diocesana* era la continuació de la *Fulla Dominical*, mentre que el Dr. Baucells defensa que la *Hoja* no té res a veure amb la *Fulla*. Al mateix temps, el Dr. Baucells es contradia quan en la carta-informe dirigida al bisbe Díaz de Gómara s'expressa així: «*Es una sustitución. Únicamente puede considerarse la misma en la práctica en cuanto que se publica semanalmente por la misma asociación, con fines similares y en general con las mismas normas de organización.*»³⁰⁷

Per la seva banda, el Dr. Baucells explica que la controvèrsia es porta a consideració de la junta de l'Associació d'Eclesiàstics, i tots els membres, a excepció, és clar, de Mn. Alujas, el reconeixen a ell com a director, a Mn. Alujas com a administrador i a Mn. Coma com a vicedirector.

Aquesta falta d'entesa va necessitar per força la intercessió del bisbe Díaz de Gómara, que va demanar un seguit de dades als qui pugnaven pel mateix càrrec. La carta signada per Mons. Díaz de Gómara al cap de sis dies de rebre la de Mn. Alujas, requereix a l'Associació d'Eclesiàstics la resposta a 12 punts molt concrets sobre l'origen de la *Hoja Diocesana*, els nomenaments, si la *Hoja* és continuadora de la *Fulla*, i totes les dades de tiratge i econòmiques possibles, a fi d'interposar «*nuestra autoridad en la cuestión que se ventila acerca de la vigencia de sus expresados cargos.*»³⁰⁸

³⁰⁵ El tercer número de la *Hoja Diocesana* de 1939 (23/04/1939) ho explicarà en un article, com veurem en el proper capítol.

³⁰⁶ Carta del 14 de febrer de 1940, escrita per Mn. Moisés Alujas a Mons. Díaz de Gómara, administrador apostòlic de Barcelona.

³⁰⁷ Carta del 4 de març de 1940, escrita per Mn. Ramon Baucells, en nom de l'Associació d'Eclesiàstics de Barcelona a Mons. Díaz de Gómara, administrador apostòlic de Barcelona.

³⁰⁸ Carta del 20 de febrer de 1940 de Mons. Díaz de Gómara, administrador apostòlic de Barcelona.

4.2.2.3 Resposta del bisbe

Arribava el mes de març de 1940, i la petició de Mn. Alujas no tenia resposta, ja que el bisbe encara no s'havia pronunciat sobre la qüestió de la direcció de la *Hoja*. Mentrestant, Mn. Alujas continuava tenint problemes: un dels redactors d'apologètica de la *Hoja*, Mn. Marià Vilaseca, li enviava una carta per queixar-se de la no-publicació dels seus escrits i insinua que la manca de publicació respon a idees poc nobles. Mn. Alujas li respondrà que la supressió dels escrits té a veure amb «*las exigencias de la compaginación*» i a la «*publicación de temas y notas de actualidad, la misma sección “Mártires y Confesores” y otros temas importantes han obligado no pocas veces a suprimir algunas de las tres secciones fijas*». ³⁰⁹ Veiem, doncs, que d'una banda Mn. Alujas continua al capdavant de la confecció de la *Hoja* i que de l'altra, s'empren termes ben periodístics i ben actuals, també.

Mn. Alujas per por que aquest fet fos mal entès i mal explicat a causa de l'afer, encara no resultat, de la direcció de la *Hoja*, decideix enviar copia de la carta al secretari-canceller del bisbat, Mn. Lluís Urpí i li manifesta l'ambient ingrát que l'envolta. ³¹⁰

Finalment, el 6 d'abril de 1940, el bisbe de Barcelona respon al conflicte entre Mn. Alujas i el Dr. Baucells amb una carta de cinc pàgines i amb una decisió molt salomònica. Mons. Miguel de los Santos Díaz de Gómara disposa que la *Hoja Diocesana* continuarà publicant-se amb les mateixes característiques i, que Mn. Ramon Baucells en serà el director i Mn. Moisés Alujas, l'administrador. El bisbe lloa i enumera la tasca feta per cadascun dels preveres:

CONSIDERANDO que la labor realizada por el Rdo. Lic. Alujas al frente de la “Hoja Diocesana” y, como administrador de la “Hoja Diocesana” es altamente laudable por el impulso dado a su tiraje, por la rectitud de su administración y por el celo con que logró elevarla al grado de prosperidad que patentizan las diversas certificaciones y estados que ha presentado y obran en este expediente,

CONSIDERANDO que es igualmente laudable la gestión que el M. I. Sr. Dr. D. Ramón Baucells inició ya en San Sebastián para que cuando Barcelona fuera felizmente liberada contara la diócesis con un elemento tan poderoso de actividad espiritual como una Hoja semanal, en la cual

³⁰⁹ Carta de Mn. Mariano Vilaseca, l'11 de març de 1940, i carta de resposta de Mn. Moisés Alujas, el 30 de març de 1940.

³¹⁰ Carta de Mn. Moisés Alujas, el mateix 30 de març de 1940 —quan respon a Mn. Vilaseca—, adreçada a Mn. Lluís Urpí, secretari-canceller del bisbat de Barcelona.

obró con grande y meritorio celo por el cargo que tan merecidamente ostentaba de Canciller-Secretario de Cámara del llorado Dr. Irurita (q. e. p. d.) y por su cualidad de Presidente de la Asociación de Eclesiásticos de Barcelona viéndose coronada su actuación con la publicación de la actual “Hoja Diocesana.”³¹¹

La *Hoja Diocesana* es mantindrà, doncs, en mans de l'Associació d'Eclesiàstics, a través d'un consell format pel canceller-secretari de cambra, el Dr. Baucells com a president de l'associació, el Dr. Vilaseca i Mn. Alujas, com a vocals i el Dr. Coma, com a secretari.

Mons. Díaz de Gómara dóna suport al nom escollit d'aquesta manera:

CONSIDERANDO que está muy bien designada la actual Hoja con el apelativo de Diocesana, por lo que hace a su denominación, sustituyendo a la anterior Hoja Dominical, como tuvimos la satisfacción de manifestar oralmente al Dr. Baucells cuando Nós visitó y refirió los antecedentes y curso de la publicación actual, pero las discrepancias surgidas sobre estimación de si es la misma o completamente nueva la Hoja Diocesana en relación con la antigua Hoja Dominical, la necesidad de precisar a quién ha de corresponder la dirección y administración de la misma [...] exigen de Nós una resolución que armonice lo antes actuado y hoy existente con la inmediata intervención que estimamos debe tener el Prelado en una Hoja Diocesana, de acuerdo con este criterio, en uso de nuestras facultades ordinarias y procurando dejar a salvo lo ya oficialmente consignado ante la Autoridad Civil, y teniendo en cuenta lo solicitado por ambas partes en litigio, POR EL PRESENTE DISPONEMOS [...] Continuará la publicación “Hoja Diocesana” en la misma forma que actualmente se hace [...] DIRECTOR de la misma el M. I. Sr. Dr. D. Ramón Baucells Serra, y ADMINISTRADOR el Rdo. Lic. D. Moisés Alujas Bros.³¹²

Així, sense variar el que ja estava consignat davant l'autoritat civil, queda resolt el conflicte i la *Hoja* continuarà amb el nom de *Hoja Diocesana* fins al 3 de maig de 1964.

4.2.3 Concreció de números de l'any 1939

De les dades sol·licitades per Mons. Díaz de Gómara se'n podran desprendre les següents apreciacions: que el tiratge de la *Fulla Dominical* l'any 1925 era d'uns 35.000 exemplars, i

³¹¹ Carta del 6 d'abril de 1940, signada per Mons. Díaz de Gómara, administrador apostòlic de Barcelona.

³¹² *Ibíd.*

que en anys successius es va arribar als 70.000, i que el 1939-1940, tot i les dificultats, era d'uns 50.000 exemplars (*Imatge 13*).³¹³

L'import del tiratge dels 38 números de 1939 va donar un benefici de 16.809,50 pessetes, tenint en compte que les despeses foren de 68.163,60 pessetes que incloïen la impressió, els dibuixos i clixés, el material d'escriptori, diners per a l'Associació, llibres i el conserge; els ingressos provenien majoritàriament del cobrament de subscripcions —80.148,65 pessetes— i alguns anuncis —200 pessetes—, més 4.624,45 pessetes de rebuts en cartera.³¹⁴

El preu de la subscripció es fixa primer en cinc cèntims i després es va passar a quatre cèntims. El fons de la *Fulla Dominical* el 1925 era de 500 pessetes, mentre que el 1936 era de 20.000 pessetes dipositades a la Caixa de Pensions de la Via Laietana, 56; i el 1940 encara es conservava aquesta quantitat.³¹⁵

Els redactors de la *Hoja Diocesana* que pertanyien normalment a l'Associació d'Eclesiàstics amb seu al Palau episcopal cobraven l'any 1939, entre 20 i 25 pessetes per pàgina. El director tenia assignades 175 pessetes mensuals i un 20% del benefici de l'antiga *Fulla*, que no sempre cobrava i que en el cas del Dr. Baucells mai no havia cobrat.³¹⁶

³¹³ Carta del 14 de febrer de 1940, escrita per Mn. Moisés Alujas a Mons. Díaz de Gómara, administrador apostòlic de Barcelona.

³¹⁴ Exercici de la *Hoja Diocesana* de 1939 (nou mesos incomplets). El compte final té una desviació de 0,10 cèntims.

³¹⁵ Carta del 26 de febrer de 1940, escrita per Mn. Moisés Alujas al secretari-canceller del bisbat de Barcelona.

³¹⁶ Carta del 4 de març de 1940, escrita per Mn. Ramon Baucells, en nom de l'Associació d'Eclesiàstics de Barcelona a Mons. Díaz de Gómara, administrador apostòlic de Barcelona.

IMPRESA Y EDITORIAL **ALTÉS** CALLE TUSET, N.º 28
 TELÉFONO 79381. - TALLERES: TELÉFONO 73135
 BARCELONA

23 febrero 1939.

Rdo. D. Moisés Alijas, Pbro.
 Asociación de Eclesiásticos.

Nota del tiraje de Hoja Diocesana en el
 año 1939.

HOJA N.º:	EJEMPLARES	HOJA N.º:	EJEMPLARES.
1.	12.900	Suma anterior	860.035
2.	26.150	21.	44.985
3.	36.100	22.	46.110
4.	38.550	23.	46.085
5.	44.300	24.	46.535
6.	46.750	25.	46.385
7.	48.200	26.	47.975
8.	47.980	27.	51.685
9.	47.465	28.	50.635
10.	47.090	29.	50.135
11.	50.925	30.	51.335
12.	46.720	31.	51.100
13.	46.575	32.	52.145
14.	45.400	33.	51.820
15.	47.135	34.	53.420
16.	45.935	35.	53.815
17.	46.665	36.	45.940
18.	46.685	37.	35.000
19.	44.805	38.	53.640
20.	43.705	Total	1.738.730
Suma y repes.	860.035		

1.738.730 ejemplares.

IMATGE 13: Document de la impremta Altés on es detallen el nombre d'exemplars de cada número de la «Hoja Diocesana» de 1939 (Arxiu Diocesà de Barcelona).

5. 25 ANYS DE «HOJA DIOCESANA»

5.1 ELS QUATRE PRIMERS NÚMEROS DE LA «HOJA DIOCESANA»

5.1.1 *Un nou estil de full, de caire franquista*

La *Hoja Diocesana* va ser vigent amb aquest nom durant 25 anys —del 9 d'abril de 1939 al 26 d'abril de 1964— i el 3 maig de 1964 el full pren el nom de *Hoja Dominical*, com veurem més endavant.

És interessant fixar-nos particularment en els quatre primers números de la *Hoja Diocesana* que denoten el nou estil del full amb un marcat caire franquista. Sobretot en els seus inicis, fruit del moment politicosocial i acatant les lleis vigents, recordem especialment la llei de premsa de 1938, redactada per José Antonio Giménez-Arnau, *director general de Prensa en el Ministerio de Gobernación* dirigit per Ramón Serrano Suñer.³¹⁷

Aquesta llei suposa el control de tota activitat periodística i instaura la censura prèvia,³¹⁸ que no se suprimirà parcialment fins a la llei de premsa i impremta de l'any 1966³¹⁹ impulsada per Manuel Fraga Iribarne, llavors ministre d'Informació i Turisme.³²⁰

Dita llei de guerra del 22 d'abril de 1938, anomenada «*Ley Suñer*»,³²¹ vigent durant 28 anys i inspirada directament en el feixisme italià³²² i en el nacionalsocialisme alemany,³²³ és bastant explícita sobre el tipus de premsa que permetrà el nou règim.³²⁴ Com afirma Justino Sinova, Franco es resistirà durant tots aquests anys a canviar-la o substituir-la, rebutjant les propostes de canvi d'alguns ministres que consideraven necessària una certa autonomia per

³¹⁷ Trobem una visió justificatòria d'aquesta qüestió a les seves memòries: SERRANO SUÑER, *Memorias: entre el silencio y la propaganda, la historia como fue*. Ramón Serrano Sunyer, cunyat de Franco (*el cuñadísimo*), destacà pel seu creixent poder des del ministeri de Governació i, a partir de l'octubre de 1940, des d'Afers Estrangers (VILAR, *Història de Catalunya*, volum VII, 35).

³¹⁸ J. SINOVA, «La difícil evolución de la prensa no estatal», en ÁLVAREZ, *Historia de los medios de comunicación en España*, 263.

³¹⁹ GUILLAMET, *Història del periodisme. Notícies, periodistes i mitjans de comunicació*, 191.

³²⁰ FIGUERES, *Premsa i nacionalisme. El periodisme en la reconstrucció de la identitat catalana*, 241.

³²¹ J. M. DELGADO, «Prensa y propaganda bajo el franquismo», en LUDEC-DUBOSQUET, *Centros y periferias: prensa, impresos y territorios en el mundo hispánico contemporáneo: homenaje a Jacqueline Covo-Maurice*, 221-226.

³²² GUILLAMET, *Història del periodisme. Notícies, periodistes i mitjans de comunicació*, 191.

³²³ FIGUERES, *El periodismo catalán. Prensa e identidad. Un siglo de historia (1879-1984)*, 409.

³²⁴ J. M. DELGADO, «Prensa y propaganda bajo el franquismo», en LUDEC-DUBOSQUET, *Centros y periferias: prensa, impresos y territorios en el mundo hispánico contemporáneo: homenaje a Jacqueline Covo-Maurice*, 224-226.

a les publicacions,³²⁵ mantenint així un control ferri sobre la informació: l'Estat es converteix en amo de tota l'activitat informativa.³²⁶

En el preàmbul de la llei de premsa de 1938 s'afirma que el periodista es un «*apóstol del pensamiento y de la fe de la Nación*».³²⁷ Així, totes les empreses informatives es converteixen en una «*institución nacional*»³²⁸ amb la missió política de propagar les idees nacionalsindicalistes. En l'article primer s'expressa que «*Corresponde al Estado la organización, vigilancia y control de la Institución nacional de la prensa periódica*». I en l'article segon s'explicita què abasta aquesta llei:³²⁹

En el ejercicio de la función expresada corresponde al Estado.

- 1) *La regulación del número y extensión de las publicaciones periódicas.*
- 2) *La intervención en la designación del personal directivo.*
- 3) *La reglamentación de la profesión de periodista.*
- 4) *La vigilancia de la actividad de la Prensa.*
- 5) *La censura mientras no se disponga su supresión.*
- 6) *Cuantas facultades se deduzcan del precepto contenido en el artículo primero de esta ley.*

A més de tot això, l'administració disposava d'àmplies facultats sancionadores que li permetien tant imposar multes com decretar la confiscació d'un diari o bé destituir-ne el director³³⁰ o designar-lo³³¹ i desposseir de la seva condició professional qualsevol periodista.³³²

Segons Sinova no hi ha rastre de la participació de capellans en la pràctica de la censura de premsa, malgrat que la jerarquia de l'Església hi estava d'acord, amb algunes excepcions.³³³ Ángel Herrera Oria³³⁴ va jutjar severament la censura i això que alguns

³²⁵ J. SINOVA, «La difícil evolución de la prensa no estatal», en ÁLVAREZ, *Historia de los medios de comunicación en España*, 263.

³²⁶ *Ibíd.*, *La censura de prensa durante el franquismo*, 39.

³²⁷ *Ibíd.*

³²⁸ *Ibíd.*, «La difícil evolución de la prensa no estatal», en ÁLVAREZ, *Historia de los medios de comunicación en España*, 263.

³²⁹ *Ibíd.*, *La censura de prensa durante el franquismo*, 39.

³³⁰ *Ibíd.*, 48.

³³¹ GUILLAMET, *Història del periodisme. Notícies, periodistes i mitjans de comunicació*, 191.

³³² J. SINOVA, «La difícil evolución de la prensa no estatal», en ÁLVAREZ, *Historia de los medios de comunicación en España*, 264.

³³³ *Ibíd.*, *La censura de prensa durante el franquismo*, 269.

³³⁴ Cardenal i bisbe de Màlaga. Neix a Santander el 19 de desembre de 1886 i mor a Madrid el 28 de juliol de 1968. Renovador de l'Acció Catòlica, del periodisme i de la predicació sagrada a Espanya. Estudià Dret a Valladolid i Deusto i Lletres a Deusto i Madrid. Advocat de l'Estat, demanà excedència per presidir la *Asociación Católica Nacional de*

membres de la *Asociación Católica Nacional de Propagandistas* (ACNP), l'associació per ell fundada, dirigien les operacions de control.

A part de la censura prèvia, sovint l'excusa per no permetre l'edició de publicacions era la manca de paper³³⁵ o reduir-ne els contingents,³³⁶ i així les empreses editores es veien obligades a plegar.

Recordem la reunió de capellans de 1938 a Sant Sebastià, explicada en el capítol anterior, preveient ja aquesta possibilitat. Aquests van tenir més sort que els editors del significatiu diari catòlic *El Debate*³³⁷ de l'*Editorial Católica*, a qui el mateix Franco, uns quants anys després, el 1945, en va negar la reaparició a Ángel Herrera Oria³³⁸ fent servir encara l'explicació de la manca de paper.³³⁹

Pel que fa a la prohibició de l'ús del català, també val la pena citar la circular del governador civil de Barcelona, Wenceslao González Oliveros,³⁴⁰ del 6 de setembre de 1939, publicada en el *Boletín Oficial de la Provincia de Barcelona*, on es reitera la prohibició d'utilitzar títols comercials o qualsevol classe de «inscripciones rojo-separatistas» sota l'amenaça de fortes sancions econòmiques, que oscil·len entre 100 o 1.000 pessetes diàries, per aquells que persisteixin en la seva utilització,³⁴¹ ja que nombroses persones i empreses es resistien a abandonar l'ús de l'idioma propi del país.³⁴² En el text es refereix a rètols i tota classe d'escrius, anuncis i documents:

Propagandistas (ACNP). Fou director del diari *El Debate*. Ordenat sacerdot el 1940 a Friburg on havia estudiat (HERRERA ORIA, *Obras selectas*). Mn. Josep Maria Guix, que aviat esdevindria bisbe auxiliar de Barcelona, destacava del cardenal Herrera Oria: «Me limito a apuntar su empeño en formar la conciencia social de los españoles durante los 28 años de su vida sacerdotal, cumplidos justamente el día de su muerte.» (J. M. GUIX, «El cardenal Herrera Oria, gran promotor de la conciencia social», *El Correo Catalán* (06/08/1968), 18).

³³⁵ SINOVA, *La censura de prensa durante el franquismo*, 42-43.

³³⁶ J. SINOVA, «La difícil evolución de la prensa no estatal», en ÁLVAREZ, *Historia de los medios de comunicación en España*, 265.

³³⁷ SINOVA, *La censura de prensa durante el franquismo*, 268.

³³⁸ TUSELL, *Franco y los católicos. La política interior española entre 1945-1957*, 52.

³³⁹ SINOVA, *La censura de prensa durante el franquismo*, 42-43; 268-269.

³⁴⁰ «El día 10 de juliol de 1939 arribà a Barcelona el primer governador civil designat pel nou règim per regir la ciutat i la província, una vegada acabat el període especial d'ocupació.» «Dos mesos després d'arribat, Wenceslao González Oliveros era nomenat pel ministre de la Governació "Jefe provincial de Prensa" de Barcelona.» (BENET, *Catalunya sota el règim franquista. Informe sobre la persecució de la llengua i la cultura de Catalunya pel règim del general Franco (1a part)*, 288-289).

³⁴¹ DÍAZ-PLAJA, *La España franquista en sus documentos*, 28-29.

³⁴² BENET, *Catalunya sota el règim franquista. Informe sobre la persecució de la llengua i la cultura de Catalunya pel règim del general Franco (1a part)*, 295-296.

*Barcelona y su provincia han de ofrecer a sus residentes y visitantes nacionales y extranjeros el aspecto de una tierra tan íntegramente española como lo fue en los tiempos de su más gloriosa tradición, en que los Monarcas, inmortales fundadores del Imperio español, se complacían en residir en esta urbe como en su propia sede, he dispuesto conceder un plazo que terminará el 15 del corriente mes de setiembre para que desaparezcan los restos que queden de inscripciones rojo-separatistas y sean sustituidas por textos correctamente redactados en el idioma nacional, los que todavía aparezcan en cualquier otra lengua, en fachadas, muestras comerciales, documentación utilizada en la relación con el público, inscripciones y rótulos, así como toda clase de escritos, anuncios y documentos de entidades públicas y privadas, asociaciones y fundaciones de cualquier especie, y, desde luego, las que pertenezcan a los servicios públicos sin excepción, así en la capital como en la provincia.*³⁴³

A partir d'aquí, tota publicació editada en català, sigui quina sigui la seva ideologia, queda prohibida.³⁴⁴ Com explica Josep Benet a *Catalunya sota el règim franquista. Informe sobre la persecució de la llengua i cultura catalana*, es calcula que, el juliol de 1936, el nombre de publicacions periòdiques escrites en català era superior al miler, però les autoritats franquistes prohibiren absolutament la publicació de cap mena de periòdic en llengua catalana, àdhuc els periòdics religiosos que, en nombre de diversos centenars, havien deixat de publicar-se just començada la guerra, i tampoc no es va autoritzar l'aparició de cap nou diari religiós en llengua catalana.³⁴⁵

Com afirma Josep Maria Figueres: «No hi valgué ni tan sols el fet que alguns catalans, per motius religiosos, econòmics o polítics, s'haguessin passat als rengles del franquisme durant la guerra; tampoc ells podien editar en català.» I continua dient que «la cultura catalana restà, dins el país, en silenci. El "Año de la Victoria" propiciava la premsa clandestina. Fins a Déu els catalans havien de pregar en "el idioma del Imperio"!».³⁴⁶

L'administrador apostòlic de la diòcesi de Barcelona, Miguel de los Santos Díaz de Gómara —explica Benet— «predicava públicament que l'ensenyament "debe ser siempre en castellano" i que en castellà "debéis enseñar a hablar, a escribir y a rezar a Dios"».³⁴⁷

³⁴³ DÍAZ-PLAJA, *La España franquista en sus documentos*, 28.

³⁴⁴ FIGUERES, *El periodismo catalán. Prensa e identidad. Un siglo de historia (1879-1984)*, 379.

³⁴⁵ BENET, *Catalunya sota el règim franquista. Informe sobre la persecució de la llengua i la cultura de Catalunya pel règim del general Franco (1a part)*, 256-257.

³⁴⁶ FIGUERES, *La premsa catalana: apreciació històrica*, 95.

³⁴⁷ BENET, *Catalunya sota el règim franquista. Informe sobre la persecució de la llengua i la cultura de Catalunya pel règim del general Franco (1a part)*, 431-432.

La trona es converteix en mitjà per a la propagació de *l'idioma nacional*, en un esforç per eradicar el català. És una agressiva campanya anticatalanista amb esperit de croada, empresa pel bisbe Díaz de Gómara.³⁴⁸

També Benet explica el cas del *Full Parroquial* de Valls que el 19 de febrer de 1939 fou editat en català i prohibit immediatament. Malgrat que volia difondre criteris de pau i ressorgiment religiós, no fou del gust de certes autoritats locals i el diumenge següent va sortir amb una nova presentació i escrit «*en castellano*».³⁴⁹

Tot l'esforç de premsa en català que durant molts anys havia fet l'Església es perd en l'intent de mantenir el full dominical com a òrgan d'informació i sobretot de formació espiritual i catequètica, sotmès, per tant, a les lleis vigents del moment. És veritat que en general el clergat acceptà el règim franquista però les instruccions que es rebien referents a no fer ús de la llengua catalana eren sovint desobeïdes.³⁵⁰

5.1.2 Contingut i maquetació

La *Hoja Diocesana* comptava amb els mateixos apartats que havia tingut la *Fulla Dominical* però amb un marcat contingut doctrinal que vol suplir els anys de persecució religiosa i la manca de capellans, qüestió que veurem una mica més endavant. Els apartats més habituals eren: «*“Fiestas de la semana”, “Evangelio de la Dominica”, “De Apologética”, “Liturgia”, “Mártires y confesores”...*», aquest darrer l'analitzarem més a fons. L'any 1949 a més de «*Fiestas de la semana*» s'afegeix l'apartat «*Indicador litúrgico*»³⁵¹ fent la tasca de gallofa setmanal.

També es manté, com en altre temps, la numeració de les pàgines seguides a fi que es pogués enquadernar a final d'any. El format de maquetació és una mica més gran que la *Fulla Dominical* d'abans de la guerra: passa a ser de 246 x 175 mm i cada apartat va separat amb un filet de mig punt que anirà essent més gruixut a mesura que passen els anys.

³⁴⁸ N. COOPER, «La Iglesia: de la “cruzada” al cristianismo», en PRESTON, *España en crisis. Evolución y decadencia del régimen de Franco*, 100.

³⁴⁹ BENET, *Catalunya sota el règim franquista. Informe sobre la persecució de la llengua i la cultura de Catalunya pel règim del general Franco (1a part)*, 428-429.

³⁵⁰ N. L. JONES, «El problema catalán desde la guerra civil», en PRESTON, *España en crisis. Evolución y decadencia del régimen de Franco*, 399.

³⁵¹ *Hoja Diocesana*, n. 1 (02/01/1949), 3.

5.1.3 Primer número de la «Hoja»

Tot i la pugna de directors i el seguit de disputes que hem vist al capítol anterior, la *Hoja Diocesana* torna a editar-se regularment cada setmana des del segon diumenge d'abril de 1939, diumenge de Pasqua, data molt significativa per iniciar aquesta nova etapa, s'esqueia en 9 d'abril, malgrat que només es feia constar «*Segundo domingo de abril de 1939*». En el següent número s'hi afegirà la localització, *Barcelona*, i no serà fins al número 7 que s'hi posarà la localització i la data: «*Barcelona, domingo, 21 de mayo de 1939.*»

El primer número tingué un tiratge de 12.900 exemplars, que va anar augmentant ràpidament en els següents números, fins a arribar als 53.640 exemplars (*Imatge 13*) del número 38 amb data del 31 de desembre de 1939. La causa d'un increment tan ràpid es pot deure a distints factors.

D'una banda, com hem dit, la necessitat de formació espiritual i catequètica dels feligresos donada la manca de capellans, tal com s'expressa en l'escrit de portada del primer número. Recordem que la repressió revolucionària a Espanya va ser especialment violenta en l'àmbit religiós, es pot parlar de 6.832 sacerdots diocesans assassinats, inclosos 13 bisbes i un bon nombre de seminaristes, a més de 2.365 religiosos i 283 religioses, i també s'hi poden afegir 2.125 seglars de l'Adoració nocturna, 283 membres de la *Asociación Católica Nacional de Propagandistas* i 1.608 escoltes catòlics.³⁵²

Tenint en compte aquestes xifres, cal destacar que ja des del primer número de la *Hoja Diocesana* s'incorpora l'apartat anomenat «*Mártires y confesores*» amb una nota de la redacció on explica que es prenen aquestes paraules en sentit cristià i popular, no en sentit canònic i litúrgic, cosa que requeriria prèvia declaració de l'autoritat de l'Església. En aquesta secció es publica la biografia de capellans assassinats durant la guerra, la majoria pel sol fet de ser clergues, més endavant s'hi afegiran laics catòlics, fins i tot una família completa amb el seu xofer: «*Los esposos Plácido Armengol y Emilia Serra y sus tres hijos, José María, Manuel y Ermengol y el chófer Francisco Ribes.*»³⁵³ També crida l'atenció que

³⁵² J. L. ORELLA, «La guerra civil española», en PAREDES, *Historia de España contemporánea*, 769.

³⁵³ *Hoja Diocesana*, n. 25 (24/09/1939), 145.

en aquest apartat hi consten només dues dones entre l'any 1939 i el 1945: Montserrat Subirachs Cunill³⁵⁴ i la religiosa concepcionista M. Dolores Roca Vilardell.³⁵⁵

La secció *Mártires y confesores* es mantindrà fins a l'any 1945, malgrat que en els darrers anys, no surt regularment cada setmana.

A partir del número 17, del 30 de juliol de 1939, i durant tres números successius, es publica una immensa llista de sacerdots diocesans assassinats o desapareguts durant la «dominación roja».³⁵⁶

D'altra banda, l'increment en el tiratge de manera tan ràpida també es pot deure al fet que la *Hoja* s'editava completa, sense que el llapis vermell de la censura prèvia³⁵⁷ fes avorrida o impossible la seva lectura, ja que els butlletins diocesans gaudien d'exempció de censura.³⁵⁸

Cal remarcar que la *Hoja Diocesana* surt com a «Año I, Año de la Victoria», per tant es perd la numeració anterior que s'havia quedat en l'any XLV, n. 29 del «Tercer diumenge de juliol de 1936», que s'esqueia en 19 de juliol, tal com ja hem explicat anteriorment.

En el primer número de l'any 1939, obre la publicació un escrit amb el títol: «A nuestros lectores», signat per la direcció. Aquest article, de marcat caire pro règim franquista demostra com serà la *Hoja* durant unes quantes desenes d'anys. Com afirma Benet: «L'esperit que inspirava la nova publicació es palesa en aquestes paraules que consten en la primera plana del primer número.»³⁵⁹ L'escrit s'expressa de la següent manera (*Imatge 14*):

El día 19 de Julio de 1936, se publicó el último número de la "Hoja Dominical", la que tuvo que suspenderse a causa de los acontecimientos de todos conocidos. Liberada Barcelona por nuestro glorioso Ejército Español y normalizada la situación de nuestra ciudad y diócesis, la Asociación de Eclesiásticos para el Apostolado Popular reanuda hoy la publicación de la

³⁵⁴ *Hoja Diocesana*, n. 38 (22/09/1940), 226.

³⁵⁵ *Hoja Diocesana*, n. 20 (18/05/1941), 79.

³⁵⁶ *Hoja Diocesana*, n. 17 (30/07/1939), 99.

³⁵⁷ J. SINOVA, «La difícil evolución de la prensa no estatal», en ÁLVAREZ, *Historia de los medios de comunicación en España*, 267.

³⁵⁸ *Ibíd.*, *La censura de prensa durante el franquismo*, 269.

³⁵⁹ BENET, *Catalunya sota el règim franquista. Informe sobre la persecució de la llengua i la cultura de Catalunya pel règim del general Franco (1a part)*, 422.

mencionada HOJA que, en atención a las presentes circunstancias se presenta con el nombre de “HOJA DIOCESANA” y con dimensiones algo mayores. Es nuestro vivo deseo, que no haya familia en Barcelona en la que semanalmente no entre algo de Evangelio y de Catecismo. ¡Cuánta necesidad hay de este apostolado en estos momentos de tan escaso número de sacerdotes y que recogen la herencia de tan vasta y profunda propaganda contra Jesucristo y su Santa Iglesia!

La “HOJA DIOCESANA” viene a satisfacer esta necesidad. Y en su primer número se complace en expresar con el mayor fervor su inquebrantable adhesión a la Santa Sede en las personas de nuestro Santísimo Padre, el Papa Pío XII, y de nuestro amantísimo Prelado Diocesano, Excmo. Dr. D. Miguel de los Santos Díaz Gómara, Administrador Apostólico de esta Diócesis, así como al glorioso Movimiento Nacional, salvador de España, en la persona de nuestro invicto Caudillo, Generalísimo Franco.

En aquest primer número, a la darrera pàgina de la *Hoja Diocesana*, s'explicita que continua essent publicada per l'Associació d'Eclesiàstics per a l'Apostolat Popular, ara *Asociación de Eclesiásticos para el Apostolado Popular* amb seu al Palau Episcopal, ja que, com veurem, la seu habitual al carrer Canuda havia estat saquejada.

En els propers números, segurament perquè des del segon número cada parròquia recupera la contraportada per a les seves notícies, aquesta dada ja no hi consta, malgrat que l'Associació d'Eclesiàstics per a l'Apostolat Popular continua essent-ne la impulsora. Sí que es manté en tots els números que els impressors segueixen essent els Altés, al carrer Tuset, 28 de Barcelona.

Año I. Segundo domingo de abril de 1939. - Año de la Victoria. Núm. I

A NUESTROS LECTORES

El día 19 de Julio de 1936 se publicó el último número de la Hoja Dominical, la que tuvo que suspenderse a causa de los acontecimientos de todos conocidos. Liberada Barcelona por nuestro glorioso Ejército Español y normalizada la situación de nuestra ciudad y diócesis, la Asociación de Eclesiásticos para el Apostolado Popular reanuda hoy la publicación de la mencionada HOJA que, en atención a las presentes circunstancias, se presenta con el nombre de HOJA DIOCESANA y con dimensiones algo mayores. Es nuestro vivo deseo, que no haya familia en Barcelona en la que semanalmente no entre algo de Evangelio y de Catecismo. ¡Cuánta necesidad hay de este apostolado en estos momentos de tan escaso número de sacerdotes y que recogen la herencia de tan vasta y profunda propaganda contra Jesucristo y su Santa Iglesia!

La HOJA DIOCESANA viene a satisfacer esta necesidad. Y en su primer número se complace en expresar con el mayor fervor su inquebrantable adhesión a la Santa Sede en las personas de nuestro Santísimo Padre, el Papa Pío XII, y de nuestro amantísimo Prelado Diocesano, Excmo. Dr. D. Miguel de los Santos Díaz Gomara, Administrador Apostólico de esta Diócesis, así como al glorioso Movimiento Nacional, salvador de España, en la persona de nuestro invicto Caudillo, Generalísimo Franco.

LA DIRECCION

FIESTAS DE LA SEMANA

Día 9 ✠ Domingo. — Pascua de Resurrección. Ss. Demetrio, Hilario y Marcelo; Sta. María Cleofé.

Resurrección del Señor.

Día 10. Lunes. Ss. Ezequiel, Pompeyo y Marcario.

Día 11. Martes. — S. León I el Grande.

Día 12. Miércoles. — Ss. Zenón y Víctor.

Día 13. Jueves. — San Hermenegildo.

Día 14. Viernes. — S. Justino el Filósofo.

Día 15. Sábado. — San Crescencio.

Día 16 ✠ Domingo. — De Quasimodo o in Albis. S. Toribio.

LITURGIA

El santo día de Pascua.

La palabra Pascua (en latín *Pascha*) viene de una palabra judía *Pesach* que significa paso, y recuerda el paso del Ángel exterminador y la salida de Egipto. La Resurrección de Cristo coincidió con la Pascua judía; de aquí el nombre de la fiesta y también su simbolismo. El paso del mar Rojo es una figura del Bautismo, que era administrado a los catecúmenos en la noche. La Misa está llena de alusiones a la Resurrección de Cristo y al Bautismo, que es para el alma una verdadera resurrección. La Secuencia o prosa es una de las más bellas preces entre esta rica colección de Prosas que se hallan en los misales de la Edad media. Bajo su forma ingenua, sencilla, contiene todos los elementos del drama o misterio que se formó de ella y que alcanzó un gran éxito en la historia del teatro cristiano.

IMATGE 14: Primer número de la «Hoja Diocesana» tot just acabada la guerra civil.

5.1.4 Segon número de la «Hoja»

5.1.4.1 Òrgan de propaganda

Realment podem dir que el full esdevé premsa franquista, «òrgan de propaganda “espanyolista”». ³⁶⁰ Fins i tot, en el segon número de la *Hoja Diocesana* (Imatge 15), distribuïda a tots els temples de la diòcesi de Barcelona, ³⁶¹ del tercer diumenge d’abril de 1939 (16 d’abril), la portada publica, sota l’apartat «*Fiestas de la Semana*», un retrat del papa Pius XII a la part inferior esquerra i un retrat del general Franco, a la part inferior dreta (es dona, doncs, preeminència al *Caudillo* en utilitzar la part dreta de la publicació). Sota la imatge de Franco es llegeix: «*S. E. el Jefe del Estado Español, D. Francisco Franco Bahamonde, Invicto Generalísimo de los ejércitos del Aire, Mar y Tierra, Jefe Supremo de la Santa Cruzada que ha devuelto a España la santa libertad y la paz.*» I com si Pius XII i Francisco Franco fossin equiparables, el retrat del papa porta el següent peu de foto: «*S. S. Pío XII. Jefe supremo de la Iglesia Católica, Padre de los príncipes y de los reyes, Vicario de Ntro. Señor Jesucristo Príncipe de la Paz.*» Fixem-nos que utilitza els mateixos mots per parlar d’un i altre: «*Jefe supremo de...*» i queda estrany l’ús que es fa de la paraula «*paz*», perquè s’entén que Nostre Senyor Jesucrist és Príncep de la Pau en la imatge de Pius XII i, en canvi, qui retorna a Espanya la llibertat i la pau és *l’invicte generalíssim*.

Recordem que Pius XII (cardenal Eugenio Pacelli) havia estat elegit en un breu conclave de només tres escrutinis el 2 de març de 1939, ³⁶² dia que complia 63 anys, per 48 dels 53 vots. ³⁶³ La seva coronació va ser el 12 de març, enmig d’una gran expectació, ³⁶⁴ era la primera vegada que es muntava la tribuna per a la premsa que havia de ser ocupada per centenars de periodistes de tot el món. ³⁶⁵ Crida, doncs, l’atenció que no es faci cap referència a l’elecció del nou Pontífex en els primers números de la *Hoja*. Aquest Papa regirà l’Església fins a la seva mort a Castel Gandolfo el 9 d’octubre de l’any 1958. ³⁶⁶

³⁶⁰ BENET, *Catalunya sota el règim franquista. Informe sobre la persecució de la llengua i la cultura de Catalunya pel règim del general Franco (1a part)*, 425.

³⁶¹ *Ibid.*, 422.

³⁶² CÀRCEL, *Historia de la Iglesia. III. La Iglesia en la época contemporánea*, 437.

³⁶³ O’MALLEY, *Historia de los papas. Desde Pedro hasta hoy*, 311.

³⁶⁴ WALTER, *Pío XII. Sa vie, sa personnalité*, 267-281.

³⁶⁵ ALCOVER, *Pío XII, el papa de la paz*, 189-190.

³⁶⁶ CÀRCEL, *Historia de la Iglesia. III. La Iglesia en la época contemporánea*, 439.

Año I

Barcelona, tercer domingo de abril de 1939. - Año de la Victoria

Núm. 2

EL TIEMPO PASCUAL

Muy profundo es el simbolismo del Tiempo Pascual. Responde al periodo de los cuarenta dias que el Señor resucitado pasó en medio de sus Apóstoles y de sus discípulos hasta la Ascensión y de los diez dias que transcurrieron de la Ascensión a Pentecostés. Este cincuentenario sagrado fué también celebrado desde remota antigüedad, todo ayuno estaba suspendido; se suprimían aun las genuflexiones y prosternaciones, se oraba de pie. Las alegrías pascales se extendían de esta suerte hasta Pentecostés; era como una fiesta única. La Liturgia nos ha conservado este carácter de alegría por la repetición frecuente de aleluyas, que son un canto de gozo. La misa de la Octava de Pascua nos recuerda hoy aun que el primer lugar en la plegaria estaba reservado a los Catecúmenos que habían recibido el Bautismo en la noche pascual.

El presente Domingo es llamado de Quasimodo por razón de las dos primeras palabras latinas del Introito, o de *Albis*. La semana pascual estaba enteramente consagrada a los neófitos. Estos conservaban sus blancos vestidos de que se les había revestido en el Bautismo y no los dejaban hasta el presente domingo llamado por este motivo *de albis depositis*.

FIESTAS DE LA SEMANA

Día 16 ☿ Domingo.—De Quasimodo o de *Albis*.—Sa. Toribio y Fructuoso. Día 17. Lunes.—Sa. Amato y Rodulfo. Día 18. Martes.—Sa. Eleuterio y Perfecto. Día 19. Miércoles.—Sa. Hermógenes, Expedito y Rufo. Día 20. Jueves.—Sa. Teótimo, Sulpicio y Cesario. Día 21. Viernes.—Sa. Anselmo y Silvio. Día 22. Sábado.—Sa. Estero y Cayo. Día 23 ☿ Domingo.—II después de Pascua. La Divina Pastora. Sa. Jorge y Adalberto.

S. S. Pío XII
Jefe supremo de la Iglesia Católica, Padre de los príncipes y de los reyes, Vicario de Dios, Señor Jesucristo Príncipe de la Paz.

S. E. el Jefe del Estado Español, D. Francisco Franco Bahamonde. Insiste Generalísimo de los ejércitos del Aire, Mar y Tierra, Jefe Supremo de la Santa Cruzada que ha devuelto a España la santa libertad y la paz.

IMATGE 15: Segon número de la «Hoja Diocesana» amb el retrat de Pius XII i F. Franco.

5.1.4.2 Contraportada parroquial

Com ja hem dit, a partir d'aquest segon número cada parròquia recupera la contraportada del full per als seus avisos, horaris de misses, de despatx parroquial, de confessions i per a publicar-hi petites notícies. Algunes parròquies tenien fins i tot la seva capçalera a la contraportada, ben dissenyada, segons l'època (*Imatge 16*).

IMATGE 16: Capçalera de la parroquia de Nostra Senyora de la Bonanova a la contraportada del n. 2 de la «hoja diocesana».

5.1.5 Tercer número de la «Hoja»

El tercer número, del quart diumenge d'abril de 1939 (23 d'abril), inclou un article sense signar, com la majoria dels articles de la *Hoja*, que porta per títol «*Hoja Dominical y la persecución*» on s'exposa com també la *Fulla Dominical* va patir la persecució i tots els seus arxius van quedar destruïts. En el text, que ara reproduïm, es fa memòria del seu fundador, Mn. Idefons Gatell, i es veu clar, malgrat els canvis, que es consideren hereus i continuadors de l'obra iniciada pel Dr. Gatell:

Hoja Dominical, como otras publicaciones de índole religiosa, no debía escapar a la persecución. Pocos días después del 19 de Julio nos personamos en el domicilio social de la Asociación de Eclesiásticos, Canuda, 10, que hallamos totalmente devastado. Ficheros, talonarios, máquina de escribir, mobiliario de oficinas, todo había sido robado o destruido. La biblioteca de Hoja Dominical, así como las colecciones de la misma, desde la fundación por el Rdo. Dr. Gatell, colecciones de clichés, corrieron la misma suerte. El domicilio particular del Administrador fue objeto de especial furor por parte de los revolucionarios, especialmente al dar con los libros de contabilidad y listas de suscriptores. Con ellas, creían tener el medio de "saber muchas cosas", decían, del obispado. Sus ilusiones quedaron frustradas por negarse quien les

abrió la porta a revelar el paradero del Administrador, quizás por esta causa, Dios lo sabe, aquella persona humilde e inocente tuvo la gloria de aumentar el número de víctimas cruentas de la persecución.

Hoja Dominical ha reaparecido con el nuevo nombre de Hoja Diocesana, y se asocia a la gloria del triunfo y aspira a continuar la obra y la misión que con ella quiso realizar su fundador, el Rdo. Doctor Ildefonso Gatell, de santa memoria, allí por los años de 1891.

També en aquest número, i a primera pàgina, hi ha una nota curiosa —destacada per Josep Benet a *Catalunya sota el règim franquista*—,³⁶⁷ que opina sobre les dones que van sense mitges i planteja sense preàmbuls:

Es una costumbre anticristiana y antiespañola la que quieren introducir algunas mujeres al no usar medias y, sin medias, usar sandalias, como los frailes descalzos. Ya se ve que no les induce a ello ni el espíritu de penitencia ni el de ahorro.

5.1.6 Quart número de la «Hoja»

I en el número quatre, del cinquè diumenge d'abril de 1939 (30 d'abril), es publica la darrera part de la «*Carta colectiva de los obispos españoles (1º de julio de 1937) a los de todo el mundo con motivo de la guerra en España*», que analitzarem en el proper apartat. A continuació d'aquest ve un llarg article amb el títol «*Por qué los católicos estamos con Franco*», on s'explicita què vol Franco i què volien els *rojos*, a partir de comparacions que es refereixen a l'Església, l'escola, la família... fent elogi al caràcter confessional del règim franquista. Les comparacions són d'aquest estil: «*Franco quiere que en nuestras escuelas se enseñe el Catecismo y que los maestros sean de palabra y con los hechos católicos ejemplares; los rojos querían que los niños recibiesen una educación contraria a la Ley de Dios y han perseguido tenazmente a los maestros cristianos.*»

Benet recull aquest article i el resumeix així: «*Escrit en un to plenament bel·ligerant, explicava per què “los buenos catalanes”, “los católicos de verdad”, han d'estar al costat del franquisme.*»³⁶⁸ Però resulta que en cap moment l'article fa al·lusió a «*los buenos catalanes*» sinó a «*los buenos católicos*» o bé, a «*los buenos españoles*».

³⁶⁷ BENET, *Catalunya sota el règim franquista. Informe sobre la persecució de la llengua i la cultura de Catalunya pel règim del general Franco (1a part)*, 422.

³⁶⁸ *Ibíd.*, 422-424.

5.1.7 Carta col·lectiva dels bisbes espanyols

Els quatre primers números de la *Hoja Diocesana* comencen forts pel que fa a presa de posició i afirmacions pròpies de l'època, segurament sense elles no s'hauria permès l'edició i el full no hauria perdurat fins als nostres dies.

Així, aquests quatre primers números incorporen, repartida en parts, la «*Carta colectiva de los obispos españoles (1º de julio de 1937) a los de todo el mundo con motivo de la guerra en España*», carta redactada pel cardenal Isidre Gomà i signada per 43 bisbes —alguns d'ells eren també administradors apostòlics de diòcesis vacants— i per cinc vicaris capitulars.³⁶⁹ Tal com explica el prevere i historiador Joan Bada, «*no havien signat ni el metropolità i primat de Catalunya, Vidal i Barraquer, com tampoc el bisbe de Lleida, l'oratorià Salvi Huix,³⁷⁰ assassinat en els primers moments de la revolta, ni el bisbe de Barcelona, Manuel Irurita, desaparegut a partir del 3 de desembre de 1936; tampoc l'auxiliar de Tarragona, Manuel Borràs, que també havia estat assassinat*».³⁷¹ Tampoc la va signar Mateo Múgica Urrestarazu, bisbe de Vitòria.³⁷²

Segons Vicente Cárcel, Francesc Vidal i Barraquer, no va signar perquè, tot i considerar el document *admirable de fons i de forma*, pensava que era poc adequat a la condició dels qui havien de subscriure'l, ja que creia que se li donaria una interpretació massa política, i Mons. Múgica no podia avalar amb la seva signatura un document que exaltava els *nacionals*, responsables dels assassinats de 14 sacerdots bascos, acusats de separatisme.³⁷³

En la carta, els bisbes espanyols escriuen als seus germans en l'episcopat mundial agraint el suport davant del trastorn profund que pateix Espanya i afirmen clarament que hi ha molt desconeixement del que veritablement succeeix en el país,³⁷⁴ tot culpant l'esperit anticristià, algunes doctrines polítiques —especialment el comunisme provinent de URSS—, la tasca tendenciosa de forces internacionals ocultes... No perdem de vista que aquesta carta porta data d'1 de juliol de 1937 i es publica a la *Hoja* el segon diumenge d'abril de 1939 (9 d'abril).

³⁶⁹ CÁRCEL, *Historia de la Iglesia en la España contemporánea (siglos XIX y XX)*, 175-176.

³⁷⁰ L'apartat «*Mártires y confesores*» de la *Hoja Diocesana*, n. 18 (06/08/1939), 105, es dedica al bisbe de Lleida, P. Salvi Huix, assassinat el 5 d'agost de 1936; aquest demanà ser el darrer executat i abans donà l'absolució sacerdotal i la benedicció episcopal als sacerdots que també foren afusellats amb ell al cementiri de Lleida.

³⁷¹ BADA, *Societat i Església a Catalunya. Cent anys entre constitucions i dictadures (1876-1978)*, 170.

³⁷² CÁRCEL, *Historia de la Iglesia en la España contemporánea (siglos XIX y XX)*, 176.

³⁷³ *Ibíd.*

³⁷⁴ BADA, *Societat i Església a Catalunya. Cent anys entre constitucions i dictadures (1876-1978)*, 170.

Cal destacar que es refereixen en diverses ocasions a la premsa catòlica estrangera; d'una banda, li agraeixen que hagi fet seva la veritat de les seves declaracions, però de l'altra, expressen el dolor pel fet que, segons ells, una bona part de la premsa catòlica estrangera hagi contribuït a la desviació mental a la qual fan referència al llarg de tota la carta. Ho expressa així: «*Y lo que más nos duele es que una buena parte de la prensa católica extranjera haya contribuido a esta desviación mental, que podría ser funesta para los sacratísimos intereses que se ventilan en nuestra patria...*»

I defensen *el alzamiento* responnent a una revista estrangera, no diu quina, que dubtava que aquest fos necessari i que fos causa de tantes morts.

5.2 LA RESTA DE NÚMEROS DE LA «HOJA DIOCESANA» DE L'ANY 1939

A partir del número 5 de la *Hoja Diocesana* de 1939, es recupera l'apartat on el bisbe escrivia. «*La voz del pastor*» hauria de recollir articles signats pel bisbe, però en aquest cas, es fa un breu comentari a la primera carta pastoral de Miguel de los Santos Díaz de Gómara, administrador apostòlic de la diòcesi de Barcelona, que versava sobre «*La paz, obra de la justicia*», i se'l felicita efusivament, d'aquesta manera:

Nuestra humilde Hoja Diocesana que en su primer número expresó su inquebrantable adhesión al Excmo. Dr. D. Miguel de los Santos Díaz Gómara, Administrador Apostólico de la Diócesis, se complace en elevarle su más efusiva felicitación con motivo de esta Carta Pastoral, y en reiterarle el testimonio más sincero de su fiel colaboración a sus sabias y altas orientaciones pastorales.

I en el número 6, del 14 de maig, es publica a portada un fragment de l'al·locució pronunciada per Pius XII a través de Ràdio Vaticana³⁷⁵ i dirigida al poble espanyol el 16 d'abril de 1939 amb motiu de l'acabament de la guerra civil. Com explica Bada, «*el papa expressava la seva paternal congratulació per la pau i la victòria que Déu havia concedit a l'heroisme cristià enfront de les forces anticristianes*».³⁷⁶ L'historiador destaca també que en una al·locució de menys de deu minuts, Pius XII fins a tres vegades animava «*els enganyats derrotats a buscar la llum, i exhortava els dirigents —polítics i eclesiàstics— a*

³⁷⁵ ÁLVAREZ, *Para ganar la guerra, para ganar la paz. Iglesia y guerra civil: 1936-1939*, 443-445.

³⁷⁶ BADA, *Societat i Església a Catalunya. Cent anys entre constitucions i dictadures (1876-1978)*, 172.

*mostrar-se benèvol, mansuets, amorosos i pacients intentant fer-los retornar a l'Església i a la Pàtria».*³⁷⁷ En canvi, la *Hoja*, no fa cap referència a aquestes expressions i en reproduïx un tros on es limita a exaltar la catòlica i heroica Espanya.

En aquest mateix número es comença a publicar la pastoral del 30 de setembre de 1936, «*Las dos ciudades*» del bisbe de Salamanca, Enrique Pla i Deniel, que s'allargarà fins al número 10. Publicar aquesta famosa pastoral de tres anys enrere crida l'atenció i dóna noció d'allò que es vol transmetre i que la carta expressava: «*“Una España laica no es ya España”, y que la rebelión “reviste, sí, la forma de una guerra civil, pero en realidad es una cruzada. Fue una sublevación pero no para perturbar sino para restablecer el orden.”*»³⁷⁸

El número 9, del 4 de juny de 1939, fa referència a la festa del Corpus que es pot tornar a celebrar amb gran solemnitat, després que des de 1931 se'n prohibís la processó. Un fragment de l'article, sense signar, s'expressa així:

Actualmente, gracias a Dios y a la providencial victoria del glorioso Ejército de la Cruzada Nacional, puede celebrarse con toda solemnidad la procesión del Corpus. Y este año, que es el de la Victoria, debe revestir toda la solemnidad posible, aunque nos veamos privados de muchos ornamentos y utensilios sagrados, destruidos o robados por el marxismo.

Quan s'arriba al número 21,³⁷⁹ es comença a publicar l'encíclica *Divini Redemptoris*, contra el comunisme, del papa Pius XI (19 de març de 1937), que s'allargarà fins a la *Hoja Diocesana* número 24.³⁸⁰ Dita encíclica es publica cinc dies després de la *Mit brennender Sorge* (14 de març de 1937). Com explica Sinova, les autoritats franquistes havien prohibit la publicació de l'encíclica *Mit brennender Sorge*, crítica amb el nazisme i també prohibeixen qualsevol crítica al feixisme,³⁸¹ per tant, tampoc no es publica l'encíclica *Non Abbiamo Bisogno* (29 de juny de 1937). En aquestes encícliques Pius XI no es limita a assenyalar els errors i a prevenir els perills, sinó que assenyalava el camí de l'Acció Catòlica.³⁸² Cal tenir en compte que quan la *Hoja* publica la *Divini Redemptoris* de Pius XI, el papa ja és Pius XII.

³⁷⁷ *Ibíd.*

³⁷⁸ LABOA - PIERINI - ZAGHENI, *Historia de la Iglesia*, 1354.

³⁷⁹ *Hoja Diocesana*, n. 21 (27/08/1939).

³⁸⁰ *Hoja Diocesana*, n. 24 (17/09/1939).

³⁸¹ SINOVA, *La censura de prensa durante el franquismo*, 268.

³⁸² CÁRCCEL, *Historia de la Iglesia. III. La Iglesia en la época contemporánea*, 425.

5.3 LA POSTGUERRA I MÉS ENLLÀ

5.3.1 En l'àmbit periodístic i polític

La dictadura franquista que durarà fins al 1975 domina tots els sectors de la societat i, com hem vist, la premsa queda sotmesa a la censura prèvia d'una manera exagerada, situació que propiciarà el sorgiment de molta premsa clandestina.³⁸³ Tot plegat, són quasi 40 anys de premsa no autoritzada i «sota la vigència de la més restrictiva de les situacions político-legals, era el mateix govern el principal empresari de premsa».³⁸⁴

Josep Faulí, citant Jaume Guillamet, explica que una «divisió significativa assenyala tres etapes en la història de la premsa posterior a la guerra civil: anys de censura, anys de llibertat vigilada i anys de llibertat».³⁸⁵

Des del final de la guerra fins a l'any 1951, la premsa pateix un control inflexible, sobretot i tal com hem explicat, per la llei de premsa de 1938.³⁸⁶ Els primers 25 anys del franquisme —explica Guillamet— culminen amb el referèndum de 1964 i una campanya propagandística recordant aquests anys de pau en uns mitjans de comunicació sotmesos a un control absolut i actiu. És la pau de la por, que va costar més d'un milió de morts a tot Espanya.³⁸⁷ Només cal esmentar, entre tants d'altres, que el president de la Generalitat, Lluís Companys, detingut per la Gestapo a França i lliurat a Franco pel règim de Vichy, fou afusellat a Montjuïc el dia 15 d'octubre de 1940, després d'un sumari consell de guerra.³⁸⁸

Durant aquest primer quart de segle de la dictadura, llevat de l'Església catòlica, només les empreses periodístiques clarament addictes al règim foren autoritzades a editar diaris i revistes,³⁸⁹ evidentment en castellà. Cal destacar que l'any 1940 s'autoritza la publicació de la revista *Ecclesia*, òrgan central de l'Acció Catòlica Espanyola i portaveu en tot moment

³⁸³ FIGUERES, *Premsa i nacionalisme. El periodisme en la reconstrucció de la identitat catalana*, 220.

³⁸⁴ GUILLAMET, *La premsa a Catalunya*, 48.

³⁸⁵ FAULÍ, *Repertori d'una recuperació. Premsa en català 1939-1976*, 12.

³⁸⁶ J. J. SÁNCHEZ, «La premsa en España», en ALBERT, *Historia de la prensa*, 218.

³⁸⁷ GUILLAMET, *Història de la premsa, la ràdio i la televisió a Catalunya (1641-1994)*, 182.

³⁸⁸ N. L. JONES, «El problema catalán desde la guerra civil», en PRESTON, *España en crisis. Evolución y decadencia del régimen de Franco*, 400.

³⁸⁹ GUILLAMET, *La premsa a Catalunya*, 48.

del pensament de l'Església. Això sí, tota publicació catòlica estava sotmesa a la pertinent censura eclesiàstica.³⁹⁰

El 1943 es permet la impressió dels primers llibres en català de la postguerra, *L'Atlàntida* i *Canigó* de Jacint Verdaguer, amb ortografia no normalitzada,³⁹¹ tot i la prohibició d'editar en la nostra llengua; i no serà fins al 1960 que s'editarà el *Nou Testament* pels monjos de Montserrat;³⁹² la *Hoja* ho anunciarà en un article escrit en català el 1961, signat per P. Termes:

EL "NOU TESTAMENT" DE MONTSERRAT. La corrent de difusió de la Bíblia, la Paraula de Déu, tan viva en algunes nacions, es deixa també sentir intensament a Espanya, a rel de la publicació de l'Encíclica "Divino afflante Spiritu" sobre els estudis bíblics l'any 1953. Quan abans del 1936 el Cardenal Gomà es proposà fer -i féu- una edició de 10.000 exemplars de la concòrdia dels Sants Evangelis, semblava un impossible i una temeritat. Avui, en canvi, les edicions es succeeixen unes a altres. Solament la B.A.C. ha difós més de 800.000 exemplars, entre Bibles completes, Nous Testaments i Sants Evangelis. Posem-hi al costat les edicions de la A.F.E.B.E., de la O.C.S.H.A., del "Apostolado de la Prensa", de les editorials Vilamala, Herder, etc.

En català, però, com a obra de difusió només teníem les edicions del "Foment de Pietat" (Balmesiana), que, per cert, acaba de reeditar totalment refet, el volum dels Sants Evangelis i prepara per ben prompte la segona edició de tot el Nou Testament.

Per això complau de debò que el Monestir de Montserrat s'hagi sumat també al moviment d'estendre a totes les llars la Paraula de Déu, amb una preciosa edició del Nou Testament. Tipogràficament és un volum deliciós, de 12 x 8'5 cm., amb 1.038 planes de paper bíblia, enquadernat en plàstic, que cap a la butxaca molt bé. Però el que més val és el contingut: La traducció catalana molt ben curada, sense rebuscaments en el llenguatge, que es llegeix molt bé i saboreja. Les introduccions generals i a cada un dels llibres estan fetes de forma que diguin molt, amb claretat i amb poques paraules. Les notes abundants, com en quasi cap de les edicions de butxaca. Endemés qui s'enamori de la Paraula de Déu, hi trobarà tota una sèrie de llocs paral·lels dels altres llibres de la Bíblia, de l'Antic i del Nou Testament, i uns índex força complets.

³⁹⁰ J. TARÍN, «Un siglo y medio de prensa católica en España», en HOURDIN, *La prensa católica*, 140.

³⁹¹ L'autorització per publicar Verdaguer s'obtingué el 1941, sempre que fos «con la ortografía de la época». El volum va sortir el 1943 (PLA-CRUZET, *Amb les pedres disperses: cartes (1946-1962)*, 35).

³⁹² BIGORDÀ, *Església i País: tres testimonis*, 372-377.

*Certament, una petita joia que val la pena de difondre i que esperem veure ben prompte en una segona edició (i a un preu assequible a tothom). Ocasió propícia aleshores per polir més encara el text en la versió, notes i introduccions.- P. Termes.*³⁹³

5.3.2 En l'àmbit religiós

El 30 de desembre de 1942 és nomenat bisbe de Barcelona Gregorio Modrego Casaus. La *Hoja Diocesana* comunica la notícia en el número del 7 de febrer de 1943, argumentant que «por estar ya en prensa entonces los números anteriores de *Hoja Diocesana*, no nos fue posible insertar antes en nuestras páginas esta noticia, que por otra parte llegó a conocimiento de todos, por la prensa y por la radio».³⁹⁴

Cal destacar que la circumstància aquí descrita —els fulls s'enviaven a impremta amb molta antelació i això feia que sempre hi hagués un desfasament en la informació— perdurarà, en certa manera, fins a l'any 2012, amb el darrer redisseny. També és veritat que aquest fet és més detectable quan el full vol donar informació, que no pas quan es refereix a qüestions formatives i catequètiques. En aquest mateix número de l'any 1943 escriuen: «*Hoja Diocesana*, cuya finalidad primera es la de divulgar en el pueblo fiel la doctrina y los deseos de su propio Prelado, y servirle de poderoso auxilio en toda su labor pastoral.»³⁹⁵

Ja que parlem del bisbe de Barcelona, cal destacar que el 4 d'abril de 1943, la *Hoja* dona la benvinguda al nou bisbe que havia pres possessió el 27 de març però pel mateix motiu anterior es comunica amb un cert retard: «*Por estar ya anticipadamente impreso el último número de la Hoja Diocesana*, no nos fue posible expresar en el mismo nuestra humilde y fervorosa salutación al que en nombre de la Santa Iglesia rige y regirá los destinos espirituales de nuestra Diócesis».³⁹⁶

La *Hoja* publicarà fragments de la primera pastoral del bisbe Modrego³⁹⁷ a partir del número 22 de 1943. També esmentar que cada any s'inserirà, en el mes de novembre, un requadre felicitant-lo per la seva onomàstica.³⁹⁸

³⁹³ *Hoja Diocesana*, n. extraordinari 4 (29/06/1961), 247.

³⁹⁴ *Hoja Diocesana*, n. 6 (07/02/1943), 21.

³⁹⁵ *Hoja Diocesana*, n. 6 (07/02/1943), 21.

³⁹⁶ *Hoja Diocesana*, n. 14 (04/04/1943), 53.

³⁹⁷ *Hoja Diocesana*, n. 22 (30/05/1943), 86.

³⁹⁸ *Hoja Diocesana*, n. 46 (14/11/1943), 182.

5.3.3 Qüestions al voltant de la «Hoja Diocesana»

5.3.3.1 Fent camí sense gaires variacions

A partir de 1940 la *Hoja Diocesana* fa camí sense gaires variacions. Continuarà essent redactada per l'Associació d'Eclesiàstics per a l'Apostolat Popular situats ara al carrer dels Archs, 5 i impresa pels Altés, que segueixen al carrer Tuset, 28. En el número 34, del 23 d'agost de 1943 incorpora aquestes dades sota la capçalera i el número 29 del 20 de juliol de 1947 indica que els Altés tenen ara els tallers al carrer de Cavaller, 87 i que les oficines continuen a la mateixa ubicació.

Com ja hem dit, els editors de la *Hoja* se senten continuadors de la *Fulla Dominical* d'abans de la guerra civil. Aquest lligam surt diverses vegades en articles variats. Una mostra visible n'és la necrològica del canonge Josep Maria Llovera, que fou president de l'Associació d'Eclesiàstics per a l'Apostolat Popular, publicada l'any 1949:

El día 23 de marzo próximo pasado murió en la paz de Señor el M. I. Dr. D. José Mª Llovera, Canónigo de esta Santa Iglesia Catedral.

El Dr. Llovera, como dignísimo presidente que había sido de la Asociación de Eclesiásticos tuvo siempre especial interés y amor a Hoja Dominical. Es pues justo que Hoja Diocesana, continuación de aquella, dedique un sentido recuerdo al Dr. Llovera y ruegue a sus lectores tengan presentes en sus oraciones a tan preclaro sacerdote, honor de esta diócesis.

El Dr. Llovera brilló siempre por su virtud y talento, por su celo y laboriosidad incansables. Humilde, sencillo, amable, complaciente; siempre afectuoso, asequible y dispuesto a atender y servir a quien a él se acercaba. Amigo sincero, entrañable, de los amigos, a los que jamás olvido y que ocupaban un lugar predilecto en su corazón paternal. Y por encima de todo saber y bondad, su principal nota fue siempre su apostólica generosidad y entereza sacerdotal.

Rogemos a Dios por él, para que su alma sea recibida en el coro de los justos, goce de la gloria del paraíso. Domine, tu da ei veniam.³⁹⁹

---

³⁹⁹ *Hoja Diocesana*, n. 17 (24/04/1949), 66.

5.3.3.2 Format i estructura

La *Hoja Diocesana* conservarà el format dels anys anteriors, la seva estructura serà la mateixa, i destacarà l'ús d'una tipografia molt petita que no feia fàcil la lectura. La capçalera sempre serà la mateixa i en el número de Setmana Santa tindrà una capçalera especial, que cada any es repetirà, més ampla i més lluïda amb un Crist crucificat al centre amb els evangelistes en uns medallons laterals que l'acompanyen i la inscripció «*O Crux ave spes unica*», a excepció de l'any 1948 en què no es fa aquesta modificació. A partir dels anys 60 tindrà més pàgines: en seran 8 o 16, en lloc de quatre. La numeració es mantindrà continuada cada any.

En el primer número de 1940 (6 de gener) segueix la paginació de 1939 i continua, també, encapçalat per «*Año de la Victoria*», però el següent número (14 de gener) ja no té aquest distintiu.

L'apartat la *Veu del Pastor*, és a dir, la carta del bisbe —avui dia *Paraula i Vida*—, que es publicava a partir dels anys 1930, no surt gaire sovint, i és substituït per un comentari a l'evangeli del diumenge corresponent, o bé per un article que tracta temes ben variats i, en algunes ocasions, es publiquen fragments de diferents pastorals del bisbe de Barcelona. També cal destacar que l'any 1944, en alguns números, es publica un apartat sota el títol «*Habla nuestro prelado*», on es donen pautes de conducta moral, per exemple: «*Sobre modestia cristiana en el vestir*»,⁴⁰⁰ «*Normas de moralidad acerca de las playas*»,⁴⁰¹ i «*La moralidad y los esparcimientos*».⁴⁰²

A mesura que passen els anys, cada cop són més els articles que van signats i augmenta la presència de fotografies, que eren, durant els primers anys, quasi inexistent.

5.3.3.3 La publicitat

És també al llarg d'aquests anys que s'incorporarà la publicitat a la *Hoja* de manera regular i habitual. Els primers anuncis són molt senzills i normalment anuncien, en un simple

⁴⁰⁰ *Hoja Diocesana*, n. 26 (25/06/1944), 103.

⁴⁰¹ *Hoja Diocesana*, n. 28 (09/07/1944), 111.

⁴⁰² *Hoja Diocesana*, n. 29 (16/07/1944), 115.

requadre, publicacions religioses de la mateixa Associació d'Eclesiàstics per a l'Apostolat Popular. Després, l'any 1958 i fins al darrer número de 1977, vindran anuncis publicitaris de tota mena i de qualsevol cosa: magatzems de roba, col·legis, rellotgeries, joieries, llibres, roba per a capellans (*Imatge 17*), art litúrgic, medicaments, assegurances, representacions teatrals i fins i tot, un restaurant xinès, «*El gran dragón*» al carrer Ciutat, 5, entre d'altres. Tot un seguit d'ofertes ben variades pensades per als fidels catòlics. La publicitat era una manera d'ajudar al sosteniment de la *Hoja*, una idea, que amb els anys va desaparèixer, per retornar a un full només de formació i informació.

IMATGE 17: Publicitat dels coneguts Almacenes Jorba de Barcelona a la «*Hoja Diocesana*» n. 3 del 21/01/1962, pàg. 34.

5.3.3.4 Curiositats

Durant tots aquests anys el full és ple d'articles que podem anomenar curiosos. Sense perdre de vista l'època a la qual ens estem referint, el full és reflex de la societat del moment, foto nítida del nou estat de les coses. Per exemple, l'any 1945, i durant tres números consecutius, es va publicar un llarg i crític article sobre la bicicleta femenina, amb el títol de «*Digresiones: La bicicleta femenina*», extret de *La Milagrosa*. Vegem-ne el primer fragment:

La bicicleta femenina ha irrumpido en nuestras calles, amenazando, por su copiosidad la regularidad de la circulación, la seguridad personal de los peatones y la integridad de los escaparates de lujo.

No es que nos acoquinemos, sino simplemente ponemos puntitos... al hecho, teniendo en cuenta la similitud psicológica de jinetes y cabalgadura.

La bicicleta es acometedora, es ligera, es voluble, es redonda y es de poco peso; cualidades que cuadran perfectamente en la sutil hada que la monta. Lo único que se diferencia es en que la bicicleta es manejable y mansa; atributos que no concedemos a la amazona conductora.

El travesaño que arranca del sillín al manillar, en la masculina no aparece en la bicicleta femenina. Esta se ha rodeado de adornitos y monerías, que tanto dicen en las hijas de Eva. Llevan su bouquet de flores, sus perfumitos, unas redecillas de color que circundan a las ruedas y otras delicadezas que demuestran que aquel artefacto no es precisamente para salvar grandes distancias a lo que se le destina, sino un trampolín más para la manifestación de su gentileza y de sus atractivos...

Un hombre y una bicicleta son dos cosas distintas. La mujer hace cambiar esta dualidad y constituye un todo homogéneo con el aparato: un bibelot más, como lo es el abanico, el bolsón o la peineta. Esta es la habilidad característica del sexo en el momento que la moda se adueña del objeto y la proclama artículo de elegancia; y eso ha sucedido aquí ni más ni menos.

Al paso que marcha esta invasión, dentro de poco tiempo no podremos comprender a una muchacha sin bicicleta. Tanto nos han acostumbrado ya a verlas de aquesta guisa, que cuando divisemos a alguna que va a pie, nos quedaremos con la boca abierta al ver que todavía queda una que no va en velocípedo.

Es más; nuestra patria era bastante reacia a adoptarla, mientras que en otros países era ya muy frecuente este medio de locomoción; pero cuando vimos un aumento repentino en las calles, dijimos para nuestro intra: “Aquí anda la mujer por medio”. Y así era, en efecto: que aparentando la distraída y la dominada por el medio ambiente, era ella la dominadora y la que imponía este momento y dominio temporal del ciclismo.

Acorta las distancias cuando se utiliza como necesidad, que en el caso que hablamos acostumbra a ser rara vez. Los grandes trayectos son incompatibles con la “bici” que es igual a si propia siempre y no admite transformaciones como el auto o el aeroplano; en los que todavía no se ha dicho la última palabra...

Favorece el desarrollo de la musculatura, y está recomendada a los que necesitan actividad en la respiración, a los nerviosos y neurasténicos, siempre que este ejercicio se haga al aire libre.⁴⁰³

També és destacable, tenint en compte el context històric, moment en què es van forjant els pilars del nacionalcatolicisme, l'aparició d'una nova secció l'any 1946, anomenada «*Hombres que vuelven a la Iglesia*». En ella, durant tot l'any, es publiquen biografies de personatges insignes en l'àmbit de la literatura, la filosofia, la història... que mostren un itinerari de vida que els fa descobrir la fe catòlica o retornar-hi. El primer

---

⁴⁰³ Hoja Diocesana, n. 22 (03/06/1945), 87.

d'aquests articles està dedicat a Chesterton,⁴⁰⁴ després vindran noms famosos com Claudel, Jammes, etc.⁴⁰⁵

5.4 ECONOMIA DE POSTGUERRA

5.4.1 *Beneficis econòmics*

La situació econòmica de la *Hoja* no era gaire reeixida. És clar, que fins llavors, tampoc no havia tingut uns grans beneficis, ans al contrari. Però, tot i això en aquest moment, sortien els números i la *Hoja* s'anava publicant fidel al seu objectiu catequètic. No sabem exactament quin era el preu o donatiu adequat que lliuraven els feligresos a la parròquia per disposar-ne, malgrat que sembla, per un avís de l'any 1945, que la *Hoja* s'apujava de tant en tant i que era el rector de cada parròquia qui n'establia el preu:

Este domingo, Hoja Diocesana se aumenta notablemente de precio a causa de las actuales circunstancias que lo han impuesto a la prensa en general.

*Recomendamos a nuestros lectores, aumenten también su donativo, de acuerdo con el que le señalen sus respectivas parroquias.*⁴⁰⁶

És interessant poder veure els beneficis de 1951, 1952 i 1953, segons consta en un document trobat a l'arxiu de l'arquebisbat de Barcelona:

Balance Hoja Diocesana

Beneficios de 1951: 18.553'80 ptas. depositadas en Caja Diocesana.

“ “ 1952: 13.582'55 ptas. disponible.

“ “ 1953: 38.567'60 ptas. para pagos en 1954.

⁴⁰⁴ *Hoja Diocesana*, n. 3 (20/01/1946), 10.

⁴⁰⁵ Gilbert Keith Chesterton (Londres, 29 de maig de 1874 - Beaconsfield, 14 de juny de 1936), escriptor anglès que va publicar obres sobre filosofia, ontologia, poesia, obres de teatre, articles periodístics, lectures públiques i debats, crítiques de literatura i d'art, biografies, apologètica cristiana i ficció, incloent-hi fantasia i novel·la negra. («Chesterton, Gilbert Keith», en *Gran Enciclopedia Rialp*, volum 7, 105). Paul Claudel (Villeneuve-sur-Fère, 6 d'agost de 1868 - París, 23 de febrer de 1955), diplomàtic, poeta, dramaturg i assagista francès, membre de l'Acadèmia francesa. («Claudel, Paul», en *Gran Enciclopedia Rialp*, volum 5, 761). Francis Jammes (Tournay, 2 de desembre de 1868 - Hasparren, 1 de novembre de 1938), poeta, novel·lista, dramaturg i crític francès. Passà la major part de la seva vida a les regions de Béarn i al País Basc francès. Alguns poemes afegeixen un fort contingut religiós a causa de la seva conversió al catolicisme (BIOGRAFÍAS Y VIDAS, *Francis Jammes* [en línia], <<http://www.biografiasyvidas.com/biografia/j/jammes.htm>> [Consulta: 18 de febrer de 2015]).

⁴⁰⁶ *Hoja Diocesana*, n. 49 (09/12/1945), 195.

*Estado de cuentas hoy**Cobros: 45.533'55 ptas.**Pagos: 69.483'65 ptas.**La diferencia es de: 23.950'10 ptas. Que se han abonado con el saldo 1953.**Para continuar pagos año corriente se dispone de: 14.617'50 ptas.⁴⁰⁷***5.4.2 Col·lectes per a «la bona premsa»**

La premsa era i continua essent un mitjà de comunicació de vital importància per a l'Església. Per això al llarg de molts anys es van fer col·lectes per a *la bona premsa*, acompanyades de pregàries i propagandes. Es pretenia així lluitar contra tot allò que podia ser advers a la doctrina cristiana i donar als fidels lectures constructives. La *Hoja Diocesana* de 1939 explicava en què consistia l'anomenat «*Día de la Prensa Católica*»:⁴⁰⁸

Ante todo, es día de Oración. Por esto, como católicos hemos de levantar el corazón a Dios y pedir su auxilio.

En segundo lugar, Propaganda. Por esto debe darse a conocer a los católicos la necesidad apremiante de la Buena Prensa, su eficacia, la necesidad de sostenerla, de difundirla; asimismo hay que explicar los estragos que causa la Mala Prensa en el orden político-social y en el orden moral, estragos que han de ser contrarrestados por medio de la Buena Prensa.

En tercer lugar, la Colecta. Debemos dar dinero, según nuestras posibilidades, para sostener la prensa católica. Esta es pobre, escasa, y reducida su esfera de acción, necesita de nuestra generosidad, de nuestro esfuerzo, de nuestros sacrificios, de nuestro dinero.⁴⁰⁹

I la *Hoja* de 1952 presentava d'aquesta manera la institució d'aquest dia:

El día de la Prensa Católica, establecida por los prelados en España, desde 1914 y aprobado por la Santa Sede en Italia, desde 1933, ha tenido siempre una triple finalidad de instrucción, oración y cooperación, por lo cual está mandado que en todas las iglesias, en la festividad de San Pedro, recen algunas oraciones por la prensa católica y se tenga una colecta por la misma.

La Iglesia ha proclamado siempre en estos últimos siglos el derecho inalienable de tener su prensa, no sólo eclesiástica, sino informativa, por la gran influencia saludable o nociva que a través de las informaciones se ejercita.

⁴⁰⁷ En un recull de documents diversos sobre el *Full Dominical* a l'Arxiu Diocesà de Barcelona.

⁴⁰⁸ L. HIGUERUELA, «Prensa religiosa y eclesiástica oficial», en FERNÁNDEZ, *Doce calas en la historia de la prensa española especializada*, 262-264.

⁴⁰⁹ *Hoja Diocesana*, n. 12 (25/06/1939), 61.

*El actual Sumo Pontífice Pío XII en su discurso al Congreso Internacional de Periodistas Católicos, celebrado durante el Año Santo, exaltó la gran misión de la prensa estrictamente católica, y repitió la consigna: en cada hogar católico, el periódico católico.*⁴¹⁰

No podem oblidar que a principis del segle XX es van fer a Espanya importants congressos sobre *la bona premsa*. Cal destacar la *Primera Asamblea Nacional de la Buena Prensa*, l'any 1904 a Sevilla,⁴¹¹ i la segona, a Saragossa el 1908. Aquestes assemblees donen les línies programàtiques del que serà l'Associació de la Bona Premsa, que llançarà la idea de celebrar, per primera vegada i arreu d'Espanya, el *Día de la Prensa Católica*, fixat el dia 29 de juny de tots els anys, festivitat de Sant Pere i Sant Pau.⁴¹²

Cada any se celebrava dita jornada a favor de la premsa catòlica, amb conferències, vetllades literàries i musicals, actes col·lectius i es feia la col·lecta.⁴¹³ Vegem tres articles que publicava la *Hoja Diocesana* d'aquells anys. El primer, de 1945:

El día de la prensa católica: El viernes, día 29, festividad de los Apóstoles San Pedro y San Pablo, tendrá lugar en todas las Iglesias la colecta general en favor de la Buena Prensa.

Aunque no hay que contrarrestar la acción nociva de la prensa descaradamente impía e inmoral, la jornada destinada a promover y fomentar la prensa católica no ha perdido su principal objetivo, ya que la prensa católica tiene la misión de ilustrar la fe del pueblo cristiano, dar a conocer la religión en todos sus aspectos.

*Todos debemos contribuir a la expansión, perfeccionamiento y eficacia de la obra de la Buena Prensa con nuestros donativos, según sean nuestras posibilidades, y con nuestras oraciones, para que Dios la bendiga y haga crecer la obra de apostolado encomendada a la prensa católica.*⁴¹⁴

El segon, de 1947:

Colecta por la Buena Prensa: El próximo domingo, festividad de los Apóstoles Santos Pedro y Pablo, en todas las iglesias debe hacerse, como en años anteriores, la colecta por la Buena Prensa.

⁴¹⁰ *Hoja Diocesana*, n. 25 (22/06/1952), 99.

⁴¹¹ RUIZ, *Prensa y propaganda católica (1832-1965)*, 96.

⁴¹² L. HIGUERUELA, «Prensa religiosa y eclesiástica oficial», en FERNÁNDEZ, *Doce calas en la historia de la prensa española especializada*, 251-253.

⁴¹³ *Ibíd.*, 253.

⁴¹⁴ *Hoja Diocesana*, n. 25 (24/06/1945), 99.

*Es la prensa poderoso instrumento de propaganda y de difusión. De ella deben servirse los católicos para el bien y para combatir el mal. Al perfeccionamiento y eficacia de la Buena Prensa debemos contribuir con nuestros donativos, según podamos y con nuestras oraciones.*⁴¹⁵

I el darrer, de 1950:

No se objete que en España ha desaparecido completamente la prensa inconveniente, la prensa que no deben leer los buenos hijos de la Iglesia, pues a tal objeción puede replicarse lo que decía el Sr. Obispo de Jaén a propósito del “Día de la Buena Prensa”. Así decía: “Tenemos que confesar con pena, en honor de la verdad, que, al menos entre las revistas llamadas gráficas, es muy frecuente hallar páginas reprobables y hasta descaradamente lúbricas. Eso sí, con el pretexto consabido de exhibiciones artísticas, deportes, piscinas... en fin, de fiestas mundanas, muy al día -por lo que se ve- en las grandes metrópolis del vicio y del neopaganismo pero reñidas con la moral austera del Evangelio”.

*Nuestro Santísimo Padre, el Papa, el Domingo de Pasión, ¿no se lamentaba por ventura, de los graves daños causados por una vasta serie de publicaciones? Contribuyamos, pues, al bien de la sociedad con nuestras oraciones y con nuestros donativos, si ello nos fuera posible, por la Buena Prensa.*⁴¹⁶

Tot l'interès per impulsar *la bona premsa*, o la premsa catòlica, feia que de tant en tant els bisbes espanyols donessin normes morals als escriptors i a les publicacions catòliques; n'és un exemple aquest escrit a la *Hoja* de 1951:

Una de las graves advertencias de los Excmos. Metropolitanos españoles la dirigen a la Prensa católica, dándole normas sobre crítica, propaganda y publicidad de obras literarias, teatrales, cinematográficas de carácter heterodoxo e inmoral.

Para ponderar los daños inmensos que en el orden moral producen todas estas manifestaciones, recordemos que en expresión de un crítico francés, los malos escritores son “malhechores temerarios”. Recordemos también que el cine escandaloso fue calificado, ya en el año 1916, por el Fiscal del Tribunal Supremo español como “escuela del crimen”, y que el teatro decía Bossuet que había sido en todos los tiempos y en todos los países, con raras excepciones, “escuela de inmoralidad y causa de decadencia.”

Su Santidad Pío XII, con ocasión de la canonización de María Goretti, advertía: “La conjura de las malas costumbres, valiéndose de libros, de ilustraciones, de espectáculos, de audiciones, de

⁴¹⁵ *Hoja Diocesana*, n. 25 (22/06/1947), 99.

⁴¹⁶ *Hoja Diocesana*, n. 26 (25/06/1950), 102.

modas... intenta desarraigar del seno de la sociedad y de las familias con daño principalmente de la niñez, aún de la más tierna, las que eran defensas naturales del seno de la sociedad.”

Acerca de la producción inmoral o heterodoxa, dicen los Excmos Metropolitanos: “Asimismo se da el caso frecuente y lamentable de que semejantes producciones heterodoxas o inmorales encuentren eco y aplauso en escritores, oradores y publicistas católicos que por cierto prurito u orgullo de imparcialidad se complacen en tejer inconsiderables elogios de las mismas por su técnica o estilo brillante; y hasta ha llegado a ponerse como de moda en nuestra patria la peligrosa tendencia de citar con encomio libros y obras de militantes heterodoxos de la hora actual, silenciando incluso producciones católicas, aunque sean beneméritas.”

“Todas las malas acciones públicas, continúan los Rvdmos. Prelados, son de algún modo escandalosas; porque dada la corrupción de la naturaleza y nuestra inclinación al mal, no faltará quien se sienta movido a la imitación, o quien sufra detrimento de la virtud. Y son reos de escándalo no sólo los que hacen el mal, sino los que lo aconsejan, o lo mandan, o lo aplauden, o lo aprueban, o pudiendo no lo impiden.”

Pues bien —prosiguen los Prelados—, una de las especies de cooperación y escándalo más eficaz es la que venimos describiendo e impugnando de la propaganda y publicidad de escritos y películas de tipo heterodoxo e inmoral.”

Citan los Rvdmos. Prelados el siguiente documento del Santo Oficio del año 1923 que dice: “Sucede muchas veces que escritores, aún de los tenidos vulgarmente por buenos católicos, en los diarios y revistas alaban, magnifican y aprueban libros, escritos, pinturas, esculturas y otras obras de ingenio y de arte contrarias a la doctrina católica y al sentimiento cristiano, y aún aprobadas a veces expresamente por la Santa Sede.”

“Fácilmente se entiende cuán grave escándalo de los fieles, con detrimento de la fe y de las costumbres, puede brotar de aquí, si los pastores de las almas no advierten y dejan pasar sin amonestación y sin castigo.”⁴¹⁷

Avui, ja no es parla de la jornada o col·lecta per *la bona premsa*, però això no vol dir que no es vulgui potenciar aquesta necessitat; no oblidem que arran del Concili Vaticà II, el 1967, s’institueix la celebració anual de la Jornada Mundial de les Comunicacions Socials —única celebració mundial i col·lecta impulsada directament pel Concili—, seguint l’esperit del decret *Inter Mirifica*,⁴¹⁸ i tal com explica la instrucció pastoral *Communio et Progressio* de

⁴¹⁷ *Hoja Diocesana*, n. 45 (11/11/1951), 177.

⁴¹⁸ «Per reforçar més eficaçment el multiforme apostolat de l’Església en relació amb els mitjans de comunicació social cal que, cada any se celebri, a totes les diòcesis del món, a judici del bisbe, una diada en què els fidels siguin instruits sobre llurs deures en aquest sector, siguin invitats a pregar per aquesta intenció i a fer almoïna per aquest fi, almoïna que es destinarà religiosament a mantenir i a incrementar, segons les necessitats del món catòlic, les institucions i les iniciatives promogudes per l’Església» (CONCILI VATICÀ II, Decret *Inter Mirifica*, n. 18).

1971.⁴¹⁹ A partir d'aquests dos documents es marquen els objectius de la Jornada, que se celebra ara el diumenge abans de Pentecosta. L'anunci del tema⁴²⁰ de cada any es fa el 29 de setembre, festa dels Arcàngels Miquel, Rafael i Gabriel, aquest últim patró dels treballadors de la ràdio. Tradicionalment, el Missatge del Sant Pare per a aquesta Jornada Mundial es fa públic el 24 de gener, dia dedicat a la memòria de Sant Francesc de Sales,⁴²¹ patró dels periodistes.⁴²² Les conferències episcopals i les oficines diocesanes compten així amb temps per preparar el material necessari per a les celebracions nacionals i locals.⁴²³

Els objectius de la Jornada continuen essent pràcticament els mateixos que els que pretenia *la bona premsa*, és a dir, la formació de les consciències, la invitació a pregar pels mitjans de comunicació perquè siguin emprats conforme al voler de Déu sobre la humanitat

⁴¹⁹ *Communio et Progressio*, n. 100 i 167.

⁴²⁰ És interessant veure quins han estat els temes escollits pel Sant Pare, cada any des de 1967, en la Jornada Mundial de les Comunicacions Socials, es poden consultar a <http://www.pccs.it/gmcs/gmcs_spa.htm> [Consulta: 2 de maig de 2015].

⁴²¹ Sant Francesc de Sales era fill dels marquesos de Sales. Va néixer a Savoia l'any 1567. Es va educar a Annecy, París i Pàdua. El 1593 és ordenat sacerdot. Passava llargues hores d'oració i deia: «Les ànimes es guanyen amb els genolls.» Atén sense pressa al confessoriat, predica i assisteix tots els necessitats. El seu zel apostòlic no tenia fronteres. Chablais havia caigut sota el protestantisme i cap allí es dirigeix amb el seu cosí Lluís. Un treball pacient i costós. Ell redactava les cèlebres *Controvèrsies*, que arribaven fins a tots els que no podien escoltar-lo. A ell es deu la conversió de més de seixanta mil calvinistes. El bisbe Granier, que veu els fruits de la predicació de Francesc, el recomana com el seu successor. L'any 1603 va ser consagrat bisbe. Va multiplicar la seva tasca apostòlica: catequesi, predicació, sínodes diocesans. Les dificultats eren nombroses. Entre d'altres, la situació de la diòcesi, que comprenia zones de Savoia, França i Suïssa. Era bisbe titular de Ginebra, però des de la rebel·lió protestant, els bisbes residien a Annecy. Un dia Enric IV, rei de França, li va oferir un ric bisbat. Francesc va contestar: «M'he casat amb una dona pobre. No puc deixar-la per una altra més rica». Un dels seus més fecunds apòstols va ser el de la ploma: *Tractat de l'amor de Déu, L'art d'aprofitar les nostres faltes, Cartes, Controvèrsies*. I potser el seu millor llibre, de perenne actualitat: *Introducció a la vida devota*, que comprèn una sèrie de normes per sacrificar-se en el món. Francesc es va trobar en el seu camí amb Santa Joana Fremiot de Chantal. Entre tots dos va sorgir una profunda amistat, exemple típic d'equilibri afectiu entre dues ànimes que caminen cap a Déu. Junts van fundar l'Ordre de la Visitació, que va aconseguir aviat òptims fruits. La seva vida era molt intensa. A París es va trobar amb Vicenç de Paül, que diria després: «Que bo serà Déu, quan tanta suavitat hi ha en Francesc!» Torna a la seva diòcesi i en arribar a Lió se sent defallir. Allí va rendir la seva ànima amb la calma i serenitat de tota la seva vida. Era el 28 de desembre de 1622, als 56 anys d'edat. Les seves restes van ser traslladades a la catedral d'Annecy. Avui reposen al monestir de la Visitació. Canonitzat el 1665 i declarat Doctor de l'Església l'any 1877 (ARQUEBISBAT DE BARCELONA, *Sant Francesc de Sales* [en línia], <<http://www.arquebisbatbarcelona.cat/node/392>> [Consulta: 25 de gener de 2015]). Explica la tradició que tenia vocació de periodista perquè escrivia periòdicament uns fulls volants de temàtica religiosa que deixava de nit sota les portes de les cases: «No hay más remedio que admirar sin reservas el heroísmo del misionero, durante los cuatro años en el Chablais. Ni la obstinación de los protestantes que se negaban a escuchar sus palabras, ni los rigurosos fríos del invierno, ni los atentados que estuvieron a punto de costarle la vida, ni las dificultades de toda clase —llegaron a prohibir que fueran a escuchar al “papista” —, que intentaban paralizar su acción lograron hacerle desistir de su empeño. Como los habitantes de Thonon no venían a escuchar sus sermones, decidió ponerlos por escrito; y todas las semanas, durante casi dos años, hizo distribuir por las casas del pequeño pueblo, sus instrucciones sobre la doctrina cristiana. Esas hojas, que se encontraron sesenta años más tarde en los archivos de la casa de Sales, fueron reunidas y publicadas en un compendio titulado “Las Controversias” o “Meditaciones sobre la Iglesia”. Su argumentación precisa y exacta, presentada en un estilo sobrio y ágil obliga a reflexionar, despeja las dudas y prepara a la adhesión» (VIDAL, *En las fuentes de la alegría con San Francisco de Sales*, 26-27).

⁴²² El papa Pius XI en l'encíclica *Rerum Omnium Perturbationem* del 26 de gener de 1923, dedicada a sant Francesc de Sales, en el tercer centenari de la seva mort, declara aquest sant patró dels escriptors catòlics: «*Quoniam vero iis, quos memoravimus, catholicis scriptoribus non constat ex publico ac sollemni Apostolicae Sedis documento Salesium datum esse Patronum, hanc Nos faustam occasionem nacti, de certa scientia ac matura deliberatione, auctoritate Nostra apostolica, per hanc Encyclicam Epistolam, Sanctum Franciscum Salesium, Episcopum Genevensis et Ecclesiae Doctorem, iis omnibus Caelestem Patronum damus seu confirmamus, ac declaramus, non obstantibus contrariis quibuslibet.*»

⁴²³ PONTIFICI CONSELL PER A LES COMUNICACIONS SOCIALS, *Jornada Mundial de las Comunicaciones* [en línia], <http://www.pccs.it/gmcs/index_spa.htm> [Consulta: 23 de novembre de 2014].

i la col·lecta pel sosteniment dels mitjans de comunicació d'Església dedicats a l'evangelització.⁴²⁴

5.5 EL CONGRÉS EUCARÍSTIC A BARCELONA SEGONS LA «HOJA»

5.5.1 *Congressos diocesans*

Mereix una especial atenció fixar-nos en com va tractar la *Hoja Diocesana* el Congrés Eucarístic Internacional de l'any 1952. Abans, però, es va celebrar a Barcelona el Congrés Eucarístic Diocesà que serví de preparació al que seria un exitós Congrés Eucarístic Internacional, com veurem en l'apartat següent.

El Congrés Eucarístic Diocesà tingué lloc a Barcelona del 31 de maig de 1944 al 8 de juny (*Corpus Christi*) del mateix any amb un seguit d'actes previs de preparació a partir del 24 de maig. La *Hoja* ho anuncia el 5 de març de 1944⁴²⁵ i en publica el programa en el número del 28 de maig.⁴²⁶ A partir de l'anunci, la *Hoja* farà atenció a publicar nombrosos articles a l'entorn del misteri eucarístic i fragments de l'encíclica *Mystici Corporis Christi*⁴²⁷ de Pius XII.

Després del Congrés Eucarístic Diocesà la *Hoja* en fa una sentida valoració, de la següent manera:

Gracias sean dadas a Dios por el éxito con que han sido llevados a cabo todos los actos organizados con motivo de tan extraordinaria solemnidad eucarística, bajo la dirección del Excmo. Sr. Obispo, celosamente secundado por las comisiones creadas para llevarla adelante. Con satisfacción inmensa hacemos constar el fervor y la devoción de cuantos participaron -y fueron docenas de millares- en las funciones de adoración y reparación y en las de pública veneración y reconocimiento hacia el Sacramento del Amor. Barcelona ha escrito una de las más gloriosas páginas de sus anales, haciendo honor a una tradición eucarística que la coloca entre las diócesis más devotas de la Eucaristía. No en vano persevera el recuerdo de haber sido quizás la primera ciudad del orbe que organizó solemne procesión en la fiesta del Corpus Christi.

⁴²⁴ CONCILI VATICÀ II, decret *Inter Mirifica*, n. 9 i 18.

⁴²⁵ *Hoja Diocesana*, n. 10 (05/03/1944), 39.

⁴²⁶ *Hoja Diocesana*, n. 22 (28/05/1944), 85.

⁴²⁷ PIUS XII, encíclica *Mystici Corporis Christi*, sobre el cos místic de Jesucrist, promulgada el 29 de juny de 1943.

*El mundo se ha apartado de Dios cuando ha dejado de amarle y debe volver a Él por el camino del amor. El Amor de Jesús en la Eucaristía será un poderoso estímulo para que, corregida la equivocación que sufre el mundo moderno, nos encontremos todos estrechamente unidos por las ataduras de la caridad que vino a enseñar a los hombres el Prisionero de nuestros Sagrarios.*⁴²⁸

Cal recordar que l'impulsor del Congrés Eucarístic Internacional és el bisbe de Barcelona, Gregorio Modrego,⁴²⁹ que n'organitzarà també, abans d'aquest, un de Catequesi (1946) i un d'Acció Catòlica (1949).

L'objectiu principal del bisbe Modrego per convocar el Congrés Eucarístic Diocesà era «l'acció de gràcies a Déu per la pau assolida a Espanya, que calia incrementar pacificant tots els membres de la família diocesana. A través de l'Eucaristia es postulava la fraternitat en Crist de tots els espanyols i la unió íntima amb el sant sagrament i el Sant Pare per demanar que s'acabés la Guerra Mundial que traspalsava la pau del món».⁴³⁰ Es va preocupar de demanar a teòlegs, liturgistes, entesos en art i literatura, que donessin lliçons a les sessions d'estudi i fessin conferències; ell mateix assistí a gairebé totes les sessions.⁴³¹

La *Hoja Diocesana* no perd de vista aquests esdeveniments tan importants per a la vida de la diòcesi i en especial sobre el Congrés Catequístic (de l'1 al 6 d'abril de 1946).⁴³² Publica el seu agraïment al bisbe,⁴³³ un seguit d'articles que inclouen el programa,⁴³⁴ la importància de l'ensenyança de la *doctrina cristiana* a petits i grans,⁴³⁵ la petició d'ajut

⁴²⁸ *Hoja Diocesana*, n. 26 (25/06/1944), 103.

⁴²⁹ «El Buste, Aragón, 1890 - Barcelona, 1972. Bisbe. Doctor en teologia, professor del seminari i canonge de la catedral de Tarassona (1914-33), canceller-secretari de l'arquebisbat de Toledo i bisbe auxiliar del cardenal Gomá (1936), administrador apostòlic de Toledo (1940-41) i bisbe de Cuenca (1939-43). A Barcelona va ésser successivament bisbe (1943), arquebisbe-bisbe (1952) i arquebisbe (1964-67). Fou també provicari general castrense (1937-40) i vicari general castrense (1940-51). La seva actuació pastoral destacà pel pla de parròquies de la ciutat (1945), on n'edificà més de cinquanta, per la celebració de congressos diocesans (eucarístic, catequètic, d'apostolat seglar) i de missions generals, i per les setmanes (de parròquia, de suburbis). Com a record del XXXV Congrés Eucarístic Internacional (1952) féu construir els barris anomenats del Congrés, amb habitatges de caràcter social, a Barcelona i a Badalona. Potencià les obres de beneficència de la diòcesi i, malgrat la seva adhesió al règim de Franco defensà els sacerdots quan tingueren conflictes amb la policia» (BADA, «Modrego Casaus, Gregorio», en *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, volum II, 637).

⁴³⁰ MUÑOZ-MARTÍ-CATALÁN, *Gregorio Modrego Casaus. Bisbe del XXXV Congrés Eucarístic Internacional de Barcelona*, 315-316.

⁴³¹ *Ibíd.*, 316-317.

⁴³² *Ibíd.*, 318-321.

⁴³³ *Hoja Diocesana*, n. 9 (03/03/1946), 34.

⁴³⁴ *Hoja Diocesana*, n. 11 (17/03/1946), 42.

⁴³⁵ *Hoja Diocesana*, n. 10 (10/03/1946), 39.

econòmic,⁴³⁶ l'avaluació i alguna conclusió⁴³⁷ i un fragment de l'al·locució del papa Pius XII en la clausura d'aquest congrés.⁴³⁸

Es donarà des d'aquest moment un gran impuls a la predicació catequètica per a adults que es programarà al Butlletí Oficial del Bisbat⁴³⁹ i es glossarà a la *Hoja Diocesana* que en les conclusions del congrés és designada —fet que agraeix per escrit— com a element de col·laboració en la realització dels objectius finals, com s'expressava en la conclusió 11: «Unificar la predicación catequética para los adultos, publicando en el “Boletín Oficial del Obispado” el plan o temario de la misma, y en la Hoja Diocesana un resumen del punto correspondiente a la semana.»⁴⁴⁰

Pel que fa al Congrés d'Acció Catòlica (del 5 al 12 de juny de 1949)⁴⁴¹ el que desitja el bisbe Modrego és unificar i donar a conèixer tot el seguit d'obres i institucions d'apostolat que hi ha a la diòcesi i fer-ne un catàleg per poder saber què fan, quines dificultats tenen i quin fruits donen⁴⁴² i, en certa manera, vincular cada vegada més l'apostolat envers els laics al moviment de l'Acció Catòlica.⁴⁴³

També cal fer un esment ràpid a la Santa Missió de 1951 que per a alguns és un dels motius que el Congrés Eucarístic Internacional es fes a Barcelona a causa de l'èxit obtingut en la seva celebració de l'11 al 25 de febrer de 1951. Destaca la campanya de propaganda que es va fer com a instrument d'evangelització, una campanya feta a través de la ràdio i de la impressió d'octavetes i cartells.⁴⁴⁴ I, és clar, aprofitant les pàgines de la *Hoja*, que ja un any abans es compromet a esforçar-se a cooperar en les tasques preparatòries, publicant la crida del bisbe a pregar a fi que la Santa Missió doni bon fruit, transcrivint una oració per a aquest motiu⁴⁴⁵ i fent petits requadres de text insistint en la participació.⁴⁴⁶ Durant tot el mes de gener i febrer de 1951, la *Hoja* no deixa de fer la tasca propagandística evangelitzadora

⁴³⁶ *Hoja Diocesana*, n. 12 (24/03/1946), 46.

⁴³⁷ *Hoja Diocesana*, n. 17 (28/04/1946), 67.

⁴³⁸ *Hoja Diocesana*, n. 18 (05/05/1946), 71.

⁴³⁹ MUÑOZ-MARTÍ-CATALÁN, *Gregorio Modrego Casaus. Bisbe del XXXV Congrés Eucarístic Internacional de Barcelona*, 321.

⁴⁴⁰ *Hoja Diocesana*, n. 17 (28/04/1946), 67.

⁴⁴¹ MUÑOZ-MARTÍ-CATALÁN, *Gregorio Modrego Casaus. Bisbe del XXXV Congrés Eucarístic Internacional de Barcelona*, 322-324.

⁴⁴² *Hoja Diocesana*, n. 23 (05/06/1949), 91.

⁴⁴³ MUÑOZ-MARTÍ-CATALÁN, *Gregorio Modrego Casaus. Bisbe del XXXV Congrés Eucarístic Internacional de Barcelona*, 322.

⁴⁴⁴ *Ibid.*, 327-335.

⁴⁴⁵ *Hoja Diocesana*, n. 45 (05/11/1950), 179.

⁴⁴⁶ *Hoja Diocesana*, n. 53 (31/12/1950), 211 i n. 1 (07/01/1951), 3.

que s'havia proposat. El número de l'11 de febrer, data d'inici de la Santa Missió, publica un article explicant què es pretén i se'n destaca un objectiu concret: «*Volvemos a Dios, conducirnos a buen camino, santificarnos, asegurar nuestra salvación. No cerremos, pues, nuestros oídos al clamor de los enviados de Dios, no endurezcamos nuestros corazones si Dios viene a hablarnos.*»⁴⁴⁷

5.5.2 El bisbe Modrego i el Congrés Eucarístic Internacional

5.5.2.1 Obra cimera del bisbe Modrego

El Congrés Eucarístic Internacional pot ser anomenat l'obra cimera del pontificat del bisbe Modrego a Barcelona,⁴⁴⁸ però també va rebre la burla d'una part de la classe treballadora,⁴⁴⁹ que l'anomenava «*la Olimpiada del Dr. Modrego*» i va crear malestar en cercles catòlics progressistes.⁴⁵⁰ La celebració d'aquest congrés va remoure les consciències de molta gent d'esquerres de tot Europa, que organitzaren diferents actes de protesta, sobretot perquè encara s'afusellaven opositors al règim⁴⁵¹ —Espanya estava molt lluny de ser un règim democràtic.

Hi van participar més de mig milió d'espanyols i trenta mil estrangers, incloent-hi quatre mil nord-americans, encapçalats pel cardenal Spellman, arquebisbe de Nova York.⁴⁵² En l'acte de cloenda es van aplegar un milió i mig de persones i hi van ser representats 77 països.⁴⁵³

⁴⁴⁷ *Hoja Diocesana*, n. 6 (11/02/1951), 22.

⁴⁴⁸ MUÑOZ-MARTÍ-CATALÁN, *Gregorio Modrego Casaus. Bisbe del XXXV Congrés Eucarístic Internacional de Barcelona*, 339.

⁴⁴⁹ N. L. JONES, «El problema catalán desde la guerra civil», en PRESTON, *España en crisis. Evolución y decadencia del régimen de Franco*, 409.

⁴⁵⁰ L'expressió —en to de burla— «*la Olimpiada del Dr. Modrego*» pot ser deguda al fet que l'any 1952 es van celebrar els Jocs Olímpics a Hèlsinki i com tot lloc que es prepara per a aquest esdeveniment, cal fer obres i arranjaments, com es van fer a Barcelona per preparar el Congrés Eucarístic: es va desplegar a Barcelona una «operació de cosmètica», i es van fer desaparèixer gran nombre de barraques, sobretot a l'Avinguda Diagonal (ARXIU TVE CATALUNYA, *Memòria Popular - XXXV Congreso Eucarístico Internacional de Barcelona en 1952* [en línia], <<http://www.rtve.es/alacarta/videos/arxiu/memoria-popular-parla-del-xxxv-congreso-eucaristico-internacional-barcelona-1952/920240/>> [Consulta: 25 de gener de 2015].)

⁴⁵¹ MONFERRER, *El Campo de la Bota. Un espacio y una historia*, 40-41.

⁴⁵² N. L. JONES, «El problema catalán desde la guerra civil», en PRESTON, *España en crisis. Evolución y decadencia del régimen de Franco*, 409.

⁴⁵³ MUÑOZ-MARTÍ-CATALÁN, *Gregorio Modrego Casaus. Bisbe del XXXV Congrés Eucarístic Internacional de Barcelona*, 452.

El Congrés Eucarístic Internacional es va celebrar del 27 de maig a l'1 de juny de 1952, feia 14 anys que no se n'havia celebrat cap a causa de la II Guerra Mundial; el darrer havia estat a Budapest l'any 1938.⁴⁵⁴ La *Hoja Diocesana* en fa l'anunci,⁴⁵⁵ n'avança el programa l'any 1951⁴⁵⁶ i, a partir del 2 de desembre de 1951 i fins el 25 de maig de 1952, a excepció de Setmana Santa, hi dedica en cada número un espai encapçalat amb la insígnia del congrés que el mateix full explica com és i on es pot adquirir.⁴⁵⁷ A partir del 10 d'agost de 1952 i fins a final d'any es reprèn la secció amb el títol «*Ecos del XXXV Congreso Eucarístico Internacional*».

5.5.2.2 Anunci del Congrés al BOE

El text de l'anunci, citant el Butlletí Oficial de l'Estat, deia així:

VIDA CATÓLICA: EL XXXV Congreso Eucarístico Internacional. Nuestro Excmo. Y Rdmo. Sr. Obispo se ha dignado anunciar oficialmente (B. O. E. núm. 4, 1951), la grata noticia de que el próximo Congreso Eucarístico Internacional por haberlo así determinado Su Santidad el Papa Pío XII, se celebrará en Barcelona el próximo 1952. Anuncia también el señor Obispo que el tema general del Congreso será La Eucaristía y la paz, tema que ha sido señalado por el Papa, “deseando que el homenaje público que se ha de rendir a Jesús Sacramentado atraiga como fruto máspreciado la concordia y la paz entre las naciones”.

El que después de catorce años de suspensión de los congresos eucarísticos internacionales, Barcelona haya sido designada sede del próximo Congreso, es una distinción honrosísima a la cual es de esperar que nuestra Ciudad sabrá cumplidamente corresponder. Desde este momento, “es necesario —añade nuestro Sr. Obispo— que todos, cada uno desde nuestro puesto, trabajemos con el mayor esfuerzo que podamos y con la más recta y pura intención, a fin de lograr que el Congreso no solamente sea una espléndida glorificación de Jesucristo Sacramentado, sino además una real inyección e incremento de la vida sobrenatural en muchísimas almas; una provechosa influencia en la vida social para que ésta se desarrolle como exige la unión de todos en Cristo, que se realiza especialmente en la Comunión eucarística con los fervores de la caridad; una soberana lección de espiritualidad al mundo indiferente y materializado, y una aportación utilísima en orden a la realización de los deseos de concordia y

⁴⁵⁴ MUÑOZ-MARTÍ-CATALÁN, Gregorio Modrego Casaus. *Bisbe del XXXV Congrés Eucarístic Internacional de Barcelona*, 358.

⁴⁵⁵ *Hoja Diocesana*, n. 20 (20/05/1951), 78.

⁴⁵⁶ *Hoja Diocesana*, n. 44 (04/11/1951), 74.

⁴⁵⁷ *Hoja Diocesana*, n. 48 (02/12/1951), 191.

de paz; sea no sólo una glorificación espléndida de Jesucristo Sacramentado sino también una renovación y elevación espiritual de individuos y pueblos”.

La oración y el ofrecimiento de sacrificios y obras buenas han de ser las armas que hemos de emplear para que sean un hecho los frutos que se desean del XXXV Congreso.⁴⁵⁸

5.5.2.3 La insígnia del Congrés Eucarístic

En commemoració es va dissenyar una insígnia. La *Hoja* ho explicava d'aquesta manera:

NOTICIARIO DEL CONGRESO EUCARÍSTICO INTERNACIONAL. Soliciten la insignia del Congreso. Está ya a la venta la insignia del Congreso, aprobada por la Comisión de Arte, con arreglo al dibujo del artista señor Castro.

Es de metal blanco con ligera capa de plata y acusa las líneas del dibujo al bruñido y el mate de dicho metal. Sobre un fondo estilizado con el escudo de Barcelona, aparece un copón de cuya copa sale la forma Eucarística. Va enmarcada con la leyenda “XXXV Congreso Eucarístico Internacional. 1952”, dispuesta en forma de rombo; a un lado aparece el ramo de olivo, símbolo de la Paz.

Pida la insignia a la comisión Económica del Congreso Eucarístico Internacional (Diputación 231), Barcelona.⁴⁵⁹

5.5.2.4 Publicacions

També es va començar a publicar una revista com a òrgan del Congrés; portava per nom *Pax Cristiana*⁴⁶⁰ i va sortir mensualment des del novembre de 1951 fins al juny de 1952. La *Hoja* insistia, amb un anunci, que calia subscriure-s'hi.⁴⁶¹

També es publica, aquesta vegada ben signada per «Gregorio, obispo de Barcelona», l'exhortació pastoral a col·laborar en les tasques preparatòries i desenvolupament del Congrés Eucarístic Internacional, del 27 d'octubre de 1951.⁴⁶²

⁴⁵⁸ *Hoja Diocesana*, n. 20 (20/05/1951), 78.

⁴⁵⁹ *Hoja Diocesana*, n. 48 (02/12/1951), 191.

⁴⁶⁰ Va ser fundat per Mn. Ramon Cunill i Puig, que esdevindrà, més endavant, director del *Full Dominical* essent responsable del que ara és la Delegació Diocesana de Mitjans de Comunicació de l'arquebisbat de Barcelona. Aquesta fou fundada per Mons. Gregori Modrego Casaus, aleshores arquebisbe-bisbe de Barcelona, amb un decret del 25 de novembre de 1955 pel qual instituïa la *Comisión Diocesana de Prensa, Radio y Publicaciones* i n'establia les bases: la seva composició, finalitats i principals activitats (BOBB, 1955, 495-497) (ARQUEBISBAT DE BARCELONA, *Delegació diocesana de Mitjans de comunicació* [en línia], <<http://www.arquebisbatbarcelona.cat/node/330>> [Consulta: 25 de gener de 2015]).

⁴⁶¹ *Hoja Diocesana*, n. 48 (02/12/1951), 190.

⁴⁶² *Hoja Diocesana*, n. 48 (02/12/1951), 190-191.

5.5.2.5 Les «vivendes» del Congrés

El bisbe Modrego no vol que Barcelona aculli simplement un acte, vol que tal honor es converteixi en quelcom de bo i en bé dels més pobres. Així, ell mateix aportarà les primeres cent mil pessetes per al seu projecte de construir habitatges en diferents barris per a aquells que més ho necessiten i, així, cercant mil famílies que aportin cent mil pessetes, farà construir el que encara ara són *les vivendes del Congrés*. La *Hoja Diocesana* s'esmerçarà a donar a conèixer aquest projecte i l'explicarà amb detall.⁴⁶³

UNO DE LOS FRUTOS: VIVIENDAS. Sobre el grave problema de la construcción de viviendas, dos veces ha escrito nuestro Excmo. y Rdmo. Prelado. Recientemente ha escrito nueva Exhortación Pastoral sobre tan agudo problema, manifestando el deseo de que “el futuro Congreso Eucarístico Internacional sea, no sólo una sublime glorificación de Jesucristo en la Santísima Eucaristía, y causa de profunda renovación espiritual y elevación moral, sino también origen de bienestar material, tanto individual como social”.

Para convertir en realidad tan nobles aspiraciones, el Sr. Obispo dirige un nuevo llamamiento a la conciencia de los barceloneses a quienes concretamente propone lo siguiente: reunir una fuerte suma con aportaciones voluntarias de cien mil pesetas -las suyas las primeras- con destino a la construcción de grandes grupos de viviendas de diversa categoría, que perpetuarían, como el mejor de los monumentos, la memoria del XXXV Congreso Eucarístico Internacional, el mayor acontecimiento, sin duda, que habrá tenido lugar en Barcelona, a lo largo de su historia.

“Nadie -continúa el Sr. Obispo- que esté en condiciones económicas de aportar la cantidad dicha, sin menoscabo de su economía, habrá de negarse a hacerlo.

¡Qué satisfacción tan íntima sentirían los que realizaran este generoso esfuerzo en bien de nuestros hermanos necesitados de decorosa habitación!, y ¡qué gloria para Barcelona dar este ejemplo a España y al mundo!

Se nos dirá que son cien mil pesetas improductivas. Aunque así fuese, ¿qué produce, replicamos, lo invertido en joyas y otros ornatos lujosos y superfluos? Estos, a lo más, halagan los sentidos, fomentan la vanidad y desde luego nada contribuyen a la práctica de la virtud. En cambio, ¡qué fruición tan noble y santa, el contemplar como las viviendas que surgieron a impulsos de la abnegada caridad hacen la felicidad de los esposos que así pudieron contraer su matrimonio; de los que pudieron cambiar su habitación estrecha por otra amplia, donde la familia pueda alcanzar su normal desarrollo; de los trabajadores que, al volver de sus faenas, hallan el hogar

⁴⁶³ *Hoja Diocesana*, n. 52 (30/12/1951), 206.

confortable en el que esposos e hijos hacen de su vida de familia, fundamento necesario de todo orden social, natural y cristiano!

Mil familias que aportarán cada una la cantidad arriba indicada, cien mil pesetas. Nos darían cien millones de pesetas. ¡Cuántas miserias podrían remediarse! ¡Qué sublime ejemplo daría nuestra urbe al mundo que se entrará por sus puertas con motivo del Congreso! ¿Puede realizar Barcelona este esfuerzo? Sí, puede, luego debe; pues lo reclama la gravedad del mal que se trata de remediar y el homenaje, si ha de ser sincero, que vamos a atribuir a Jesucristo en el Sacramento de su Amor.

Las entidades y familias particulares que contribuyeren a esa grandiosa obra de caridad cristiana y de verdadera fraternidad, darían al Congreso Eucarístico un interés y grandeza insospechados, y un ejemplo a imitar por las grandes urbes, que en lo sucesivo sean sede de los Congresos Eucarísticos Internacionales, y que sin duda tendrán planteados, más graves quizás que entre nosotros, el universal problema de la vivienda.

El acto más emotivo del Congreso —termina nuestro Excmo. Prelado— sería el simbólico ofrecimiento de las obras, entonces ya en marcha, a Jesucristo, Divino Redentor de la Humanidad, presente en la Sagrada Hostia.⁴⁶⁴

5.5.2.6 L'himne de Pemán

Cal destacar que l'himne oficial del Congrés, encara cantat avui —*De rodillas, Señor, ante el Sagrario*—, té lletra de José María Pemán i música de Luis de Aramburu. La *Hoja* en publica la lletra sencera, en un requadre i sense cap comentari.⁴⁶⁵

5.5.2.7 Diverses informacions concretes

La *Hoja* va ser fidel a la publicació de la secció dedicada al Congrés, i cada setmana donava noves informacions. No cal dir que les autoritats de Barcelona es van mobilitzar per acollir tots els congressistes vinguts d'arreu i la *Hoja Diocesana* ho explicava amb detall:

NOTICIARIO. El Ayuntamiento de Barcelona ha acordado que, durante los días de la celebración del Congreso, se conceda a los congresistas una bonificación del 50 por 100 en el precio de entrada a los museos que dependen del Ayuntamiento así como al Pueblo Español y Archivo Histórico de la Ciudad.

⁴⁶⁴ *Hoja Diocesana*, n. 52 (30/12/1951), 206.

⁴⁶⁵ *Hoja Diocesana*, n. 02 (13/01/1952), 7.

- *Ha concedido también, previos los debidos requisitos, la exención de derechos para el repintado de las fachadas y escaparates de establecimientos industriales y comerciales.*
- *Una nutrida peregrinación de jóvenes de Acción Católica acudirá a Barcelona alojándose en tiendas de campaña, sin agravar, por consiguiente, el problema de los hospedajes.*
- *Las organizaciones católico-rurales francesas han anunciado su asistencia al Congreso. Aprovecharán tan grata oportunidad para tener, en Barcelona, unas conversaciones entre las representaciones agrarias internacionales que asistan al Congreso.*
- *A mediados de mayo, el Cardenal Frings, Arzobispo de Colonia (Alemania), saldrá para Barcelona, al frente de la gran peregrinación alemana que asistirá al Congreso. Se presume que varios millares de católicos alemanes se trasladarán a Barcelona. En cuanto lo permita su estado de salud, asistirá también el Emmo. Cardenal Faulhaber, Arzobispo de Munich.*
- *Según ha anunciado el Secretariado Católico francés, la peregrinación francesa para asistir al Congreso estará integrada por unos 35.000 peregrinos. Asistirán el Excmo. Sr. Arzobispo de París y otros Prelados franceses.*
- *Transportes Urbanos - El Metro Transversal, Gran Metro y Tranvías, Autobuses y Trolebuses, facilitarán a los congresistas, por medio de la Comisión de Viajes, un abono a todos los servicios, valederos para diez días.*

Las dos líneas del Metro se disponen, durante el Congreso, a duplicar los servicios; la Compañía de Tranvías tiene previsto perfeccionar su material y servicios, y las líneas de autobuses esperan contar con cuarenta coches más.

PLAZA DE PÍO XII, DONDE TENDRÁN LUGAR LOS PRINCIPALES ACTOS DEL CONGRESO. La nueva plaza tendrá 20.000 metros cuadrados de superficie, con amplias avenidas que afluyen a la misma y que, dotadas de una acusada pendiente, permitirá buena visibilidad desde considerable distancia. Por otra parte, la carencia de edificaciones en los alrededores permitirá, en caso necesario, la utilización por el público de los solares colindantes.⁴⁶⁶

També, val la pena rellegir l'article —publicat primer a la revista *Sal Terrae*,⁴⁶⁷ de la Companyia de Jesús— dedicat a l'anunci de l'arribada del cardenal Federico Tedeschini,⁴⁶⁸

⁴⁶⁶ *Hoja Diocesana*, n. 17 (27/04/1952), 66.

⁴⁶⁷ Revista de teologia pastoral, amb vocació de servei eclesial i social, que combina el rigor i la divulgació en els articles que publica. Amb més de cent anys d'història, fundada el 1912 per Remigio Vilariño, *s.j.*, com a complement de la revista *Mensajero del Corazón de Jesús*, volia atendre les necessitats d'orientació pastoral, especialment dels sacerdots. Actualment es publica 11 cops l'any, en edició paper i digital (SAL TERRAE, revista *Sal Terrae* [en línia], <<http://www.salterrae.es/rst/index.php?accionst=presentacion&numerorevista=>> [Consulta: 28 de gener de 2015] i REVUELTA, «Cien años de la revista 'Sal Terrae'», *Vida Nueva* 2803 (2012), 42-43).

⁴⁶⁸ Federico Tedeschini (1873-1959) havia estat nunci a Madrid entre 1921 i 1936 i creat cardenal el 1933 (CÁRCEL, «La nunciatura de Federico Tedeschini en Madrid durante la monarquía (1921-1931)», *Archivum Historiae Pontificiae*, volum

legat pontifici; al monumental altar⁴⁶⁹ que es va construir a la plaça Pius XII i a les indulgències concedides als congressistes.⁴⁷⁰

EL LEGADO DE SU SANTIDAD EL PAPA LLEGARÁ A BARCELONA EL DÍA 27 DE MAYO. El Legado de Su Santidad Pío XII en el Congreso Eucarístico Internacional de Barcelona, monseñor Tedeschini, llegará a esta ciudad el 27 de mayo, a las seis de la tarde. La recepción del Legado revestirá carácter extraordinario. Junto al monumento a Colón se alzarán varias tribunas y un monumental arco de triunfo, bajo el cual hará su entrada simbólica. La comitiva desfilará hacia la catedral y después se dirigirá monseñor Tedeschini al palacio episcopal donde permanecerá breve tiempo. Más tarde, el cortejo se trasladará al templo catedralicio. Una potente red de altavoces a lo largo del recorrido y en el interior de la catedral retransmitirá la solemne función religiosa que se celebrará.

EL MONUMENTAL ALTAR DE LA PLAZA PÍO XII. El proyecto, redactado por el Ayuntamiento de Barcelona, ha sido concebido a base de una cruz monumental de 35 metros de altura, formada por un armazón metálica revestida exteriormente. En el centro de dicha plataforma se proyecta el altar y lateralmente el sitial para el eminentísimo señor Legado pontificio, y a nivel ligeramente inferior, en la segunda plataforma, los sitaliales para los Cardenales. Debajo de la plataforma principal se instalarán todos los servicios necesarios, como son la sacristía, enfermería, cuerpo de guardia, almacenes para el material, oficina y local para radio, local para transformador eléctrico y cuadro de maniobras de luces y altavoces, servicios sanitarios, etc.

Se dará importancia a la iluminación del conjunto y a los efectos decorativos que se podrán conseguir con los apropiados juegos de luces. A tal efecto se prevé la instalación de tres reflectores en la cima y brazos de la cruz, que proyectarán haces de luz ámbar visibles desde gran distancia. Toda la cruz irá iluminada con luz blanca indirecta y el baldaquino central, con reflectores escondidos.

GRACIAS CONCEDIDAS A LOS CONGRESISTAS. Las gracias a favor de los Congresos Eucarísticos están contenidas en el Motu proprio de Pío XI de 7 de marzo de 1924. Pío XI concedió las siguientes gracias:

30, 97-184). Al cap dels anys la *Hoja Diocesana* es farà ressò de la mort d'aquest cardenal el 2 de novembre de 1959 (*Hoja Diocesana*, n. 47 (22/11/1959), 401).

⁴⁶⁹ Obra de Josep Soteras Mauri, arquitecte municipal nascut el 1907, que va voler donar un aspecte de modernitat en el seu disseny i ho va aconseguir. Per a la realització del projecte de l'altar va gaudir de la col·laboració dels arquitectes Lluís Riudor i Joaquim Vilaseca Rivera. L'avantprojecte havia de complir dos objectius: d'una banda, l'exaltació del fet eucarístic, i de l'altra, la distribució de les superfícies, els serveis i els volums —allà on s'havia de situar el públic— (CHECA, «La celebració del XXXV Congrès Eucarístic Internacional de Barcelona (1952) a Les Corts. Inici de l'eix urbanístic de la plaça de Pius XII», *I Jornades de recerca històrica de les Corts. Ponències i comunicacions. Quaderns de l'arxiu 3*, 352-353).

⁴⁷⁰ *Hoja Diocesana*, n. 20 (18/05/1952), 78.

- a) *Indulgencia plenaria. 1. A todos los fieles que, confesando y comulgando, visiten, durante el Congreso, en la población donde se celebre, una iglesia u oratorio público, rogando por las intenciones del Papa, a saber: la concordia entre los príncipes cristianos, etc. - 2. A los que, confesando y comulgando, asistan a la procesión final. - 3. A los que con las condiciones del núm. 1, reciban la bendición apostólica.*
- b) *Indulgencia de 15 años, a los que durante el Congreso, y en el mismo lugar donde se celebra, oren ante el Santísimo expuesto, rezando 5 Padrenuestros, Avemaría y Gloria, y otro más por las intenciones del Papa.*
- c) *Indulgencia de 7 años a los que asistan a cualquier función sagrada, dispuesta por los directores del Congreso, o cualquiera reunión o sesión del mismo.*
- d) *Indulgencia de 100 días, a los que, en el mismo tiempo y lugar hicieren, con espíritu de penitencia, cualquier acto religioso por los fines del Congreso.*
- e) *Fuera del lugar del Congreso, a los fieles de todo el mundo, tratándose de un Congreso Internacional: 1. Indulgencia plenaria, una vez, desde anunciado públicamente hasta el fin del mismo, visitando cualquier iglesia u oratorio público, rogando por el feliz éxito del Congreso, y con las condiciones arriba citadas. - 2.300 días de indulgencia, por cada oración, obra buena, o limosna que hicieren por el Congreso, aún después de terminado (“Sal Terrae”, marzo, 1952).*

5.5.2.8 Ressonances del Congrés

La *Hoja Diocesana* en l'apartat de «*Ecos del XXXV Congreso Eucarístico Internacional*» publicarà trossos de l'al·locució pastoral del bisbe Modrego titulada «*Gratitud imperecedera*» on es destaca l'èxit de l'esdeveniment i la gratitud envers el Sant Pare, els cardenals i bisbes assistents i també el cap de l'Estat, les autoritats de Barcelona i el poble barceloní. En referir-se a Franco, diu: «*A Su Excelencia el Jefe del Estado, que tan alto ejemplo de religiosidad ha dado a propios y extraños, asistiendo acompañado de su egregia esposa, con edificante recogimiento y devoción, a la Misa Pontifical del Legado Pontificio, en cuyo ofertorio reafirmó la fe católica de España, y a la solemnísima Procesión y acto final en la Plaza de Pío XII; a su Gobierno y demás organismos oficiales, que con la ayuda de orden económico y con las órdenes y decretos de indulto, paga extraordinaria a los obreros, etc., han contribuido, con tanta eficacia y generosidad, como discreción y prudencia al éxito del Congreso.*»⁴⁷¹

⁴⁷¹ *Hoja Diocesana*, n. 32 (10/08/1952), 127.

També es farà ressò del radiomissatge del papa Pius XII al Congrés Eucarístic, on aquest afirma que el Congrés passarà al llibre d'or dels grans esdeveniments eucarístics per la seva perfecta preparació i organització.⁴⁷²

Malgrat que la majoria de llibres d'història de l'Església lloen el que va ser i significar el Congrés Eucarístic i tot el que va impulsar, cal també tenir en compte que va servir per a un llançament del règim en l'àmbit internacional, després d'anys d'autarquia econòmica⁴⁷³ i aïllament internacional. El Congrés va ser un esdeveniment religiós que Franco i el seu govern intentaren manipular, i l'oposició també va intentar fer-se notar:⁴⁷⁴ «*va ser el primer fet d'importància per al reconeixement exterior del franquisme. La resistència interna al franquisme no pot fer-hi gaire cosa: l'únic fet destacable és el desplegament d'una enorme bandera catalana al puig de Sant Pere Màrtir, mentre se celebrava la missa pontifícia.*»⁴⁷⁵

Tampoc no es pot obviar que el Congrés servirà «*perquè el règim signi, el 1953, un concordat amb la Santa Seu que doni més pes a l'Església dins de l'Estat, que estipula l'ensenyament obligatori de la religió, que supedita el dret de família als preceptes catòlics i que estableix que el finançament de l'Església ha d'anar a càrrec de l'Estat.*»⁴⁷⁶

Com explica també Agustí, però, «*seran dos fets més, entre 1953 i 1956, els que proporcionaran definitivament l'empenta al règim per al seu reconeixement internacional. El primer, el 26 de setembre de 1953, és l'acord amb els Estats Units: ajuda econòmica, molt necessària en aquests moments, a canvi de la instal·lació de bases militars nord-americanes en territori espanyol. Els segon, el 15 de desembre de 1955, és l'entrada d'Espanya a l'ONU.*»⁴⁷⁷

No es pot negar que el Congrés Eucarístic va ser un esdeveniment important en molts sentits, també per a la Barcelona del moment i pels fruits que va donar. Encara un any després, la *Hoja* publica una exhortació pastoral del bisbe Modrego, amb una oració

⁴⁷² *Hoja Diocesana*, n. 33 (17/08/1952), 130.

⁴⁷³ AGUSTÍ, *Historia de Cataluña*, 197.

⁴⁷⁴ ARXIU TVE CATALUNYA, *Memòria Popular - XXXV Congreso Eucarístico Internacional de Barcelona en 1952* [en línia], <<http://www.rtve.es/alacarta/videos/arxiu/memoria-popular-parla-del-xxxv-congreso-eucaristico-internacional-barcelona-1952/920240/>> [Consulta: 25 de gener de 2015].

⁴⁷⁵ AGUSTÍ, *Història breu de Barcelona*, 195.

⁴⁷⁶ *Ibíd.*, i també es pot consultar TUSELL, *Franco y los católicos. La política interior española entre 1945-1957*, 229.

⁴⁷⁷ AGUSTÍ, *Història breu de Barcelona*, 195.

demanant que el Senyor toqui els cors de molts i que siguin generosos a fi que la construcció de les *vivendes* del Congrés arribi a bon terme:⁴⁷⁸

EXHORTACIÓN PASTORAL. Nuestro Excmo. y Rvdmo. Sr. Arzobispo-Obispo, que tanto se desvela por la solución del problema de la vivienda, recientemente se ha dirigido a todos sus diocesanos para promover una Cruzada de oraciones que atraiga la bendición del cielo a fin de que ese problema, con la colaboración de todos, quede cuanto antes resuelto.

Importantísimos son los donativos recibidos hasta el presente para las Viviendas del Congreso, generosidad que, Dios mediante, no sufrirá mengua, antes se acrecentará hasta llegar a la meta ideal.

Con todo es necesario rogar a Dios para que su poder atraiga a todos hacia tan grande obra de caridad. Podemos no tener dinero, pero no podemos negarnos a ofrecer nuestra oración en provecho de nuestros hermanos faltos de hogar.

A este fin nuestro Excmo. y Rvdmo. Señor Obispo nos propone el rezo de esta Oración:

*Omnipotente y eterno Dios, que al dispensar, en vuestra admirable Providencia, que el Redentor del mundo, vuestro divino Hijo, naciera en una pobrísima cueva, nos enseñasteis no sólo a amar la pobreza, sino a remediar la que otros padecen; moved a generosidad los corazones para que en todo el mundo, especialmente en nuestra católica ciudad de Barcelona y en toda nuestra Diócesis, no haya una sola familia que carezca de habitación decorosa, en la que pueda desarrollarse según tu santa Ley y vivir vida sana y virtuosa. Os lo pedimos por el mismo Jesucristo nuestro Señor. Amén.*⁴⁷⁹

I en els anys següents, més d'una dècada després, la *Hoja* continua recordant la importància de sostenir, en tots els sentits —espiritual i material—, la construcció del barri de les *vivendes*,⁴⁸⁰ fins i tot, la *Hoja* explica com es van recaptar 63 milions de pessetes que reinvertits i amb l'ajuda de l'Estat van permetre construir 6.700 habitatges i donar recer a 40.000 persones i remarca que tot això cal agrair-li-ho al bisbe Modrego i a tots els qui van aportar els diners. Va ser «una obra ejemplar sin discusión: otra manifestación de la perenne fecundidad de la Iglesia. Bien pudo decir el Sr. Nuncio de su Santidad:⁴⁸¹ “He aquí una obra grandiosa de colaboración social que manifiesta una característica del temperamento catalán: hacer el bien con sentido práctico para que se perpetúe y crezca por sí solo.”»⁴⁸²

⁴⁷⁸ *Hoja Diocesana*, n. 40 (04/10/1953), 159.

⁴⁷⁹ *Hoja Diocesana*, n. 40 (04/10/1953), 159.

⁴⁸⁰ *Hoja Diocesana*, n. 17 (26/04/1959), 147; *Hoja Diocesana*, n. 16 (16/04/1961), 145; *Hoja Dominical*, n. 18 (03/05/1964), 167; *Hoja Dominical*, n. extraordinari 3 (07/05/1964), 169; *Hoja Dominical*, n. 46 (14/11/1965), 383, i *Hoja Dominical*, n. 23 (4/06/1967).

⁴⁸¹ Monsenyor Antonio Riberi.

⁴⁸² *Hoja Diocesana*, n. 8 (24/02/1963).

6. ANYS D'OBERTURA

6.1 DARRERS ANYS DE LA «HOJA DIOCESANA»

6.1.1 *Intents de canvi i força inestabilitat*

Efectivament, van ser 25 anys de *Hoja Diocesana* que culminaren el 3 maig de 1964, deixant pas a la *Hoja Dominical*. Dels darrers anys de la *Hoja Diocesana* cal destacar-ne algunes qüestions que comencen a denotar canvi i això, com veurem, portarà intents de renovació que no seran del tot reeixits i donaran mostra de certa inestabilitat, sobretot en el disseny. Pel que fa al contingut, continua essent variat, més formatiu i catequètic que no pas informatiu malgrat que es donen a conèixer els esdeveniments més importants d'Església, no amb immediatesa però sí amb rigor.

L'any 1958, Mons. Modrego escriu a la portada del primer número indicant un canvi d'etapa, perquè la *Hoja Diocesana* queda en mans del Secretariat Diocesà de Premsa i Ràdio creat dos anys i escaig abans pel mateix bisbe:

Aquí tenéis, venerables sacerdotes y queridos fieles, la Hoja Diocesana, renovada y ampliada. Nos complacemos en hacer su presentación.

Produjo mucho bien en la etapa anterior, y es de alabar el celo y la constancia con que hasta ahora trabajaron los redactores, a fin de que no faltara a los Párrocos ese eficaz auxiliar para la formación religiosa y piadosa de sus feligreses. Dios les pague su labor.

Pero las circunstancias exigían un nuevo formato, que diera lugar a más amplio y variado texto, y a este fin se nos habían hecho instantes ruegos.

Creado el Secretariado Diocesano de Prensa y Radio, a él encomendamos la tarea de presentar un plan de renovación y ampliación de la Hoja.

La competencia con que está confeccionada y redactada la nueva Hoja vosotros mismos podréis juzgarlo al tenerla en vuestras manos: solidez de doctrina, pulcritud de estilo, variedad de temas, información católica, etc., caracterizan esta Hoja.

No colma aún todas las aspiraciones de sus redactores, y santamente ambicionan mejorarla; pero esto depende, en parte, del entusiasmo con que la aceptéis, primeramente vosotros, venerables párrocos, y después, vosotros, queridos fieles de la Diócesis, a quienes va destinada, para que os ayude a saber sentir y obrar cual conviene a un católico práctico.

Difundid, propagad la Hoja Diocesana; que del templo vuele a vuestros hogares, a los que lleve la luz y el perfume de la Religión.

*Y Dios nuestro Señor ilumine y dé acierto y constancia a los colaboradores en sus trabajos. Gregorio, Arzobispo-Obispo de Barcelona.*⁴⁸³

També el 1958 és un any de ball de capçaleres i d'impressors en un esforç de voler renovar-se però amb una variabilitat que crida l'atenció. Aquest primer número té una capçalera destacable per la seva modernitat, perquè darrere del nom es retalla la silueta de Barcelona amb la Sagrada Família i la catedral (*Imatge 18*), tot i que aquesta només va sortir en aquest número i en el número 4. En el número 2 i 3 surten dues capçaleres ben diferents. En el número 5, semblant a la 2, i el 6 i el 7, igual que el número 3. No serà fins al número 8 (*Imatge 19*) quan es publicarà amb una capçalera fixa, molt senzilla, on al costat del nom de *Hoja Diocesana*, cada setmana hi ha un petit dibuix diferent. Aquest sistema de capçalera s'allargarà fins al primer número de l'any 1964.

IMATGE 18: Capçalera de la «Hoja Diocesana» n. 1 del 05/01/1958, pàg. 1.

IMATGE 19: Capçalera de la «Hoja Diocesana» n. 8 del 23/02/1958, pàg. 57.

⁴⁸³ *Hoja Diocesana*, n. 1 (05/01/1958), 1.

L'octubre de 1958 segueixen insistint en la importància d'adquirir la *Hoja* i expliquen com n'ha anat augmentant el nombre de lectors. És interessant captar com l'esperit del fundador del *Full Dominical*, Mn. Josep Ildefons Gatell, continua present després de tants anys, i es perpetua el mateix desig de l'iniciador, que una sana lectura arribi a cada llar:

HOJA DIOCESANA A SUS LECTORES. Durante cuarenta años Hoja Diocesana viene siendo un modesto mensaje espiritual para los católicos de la Diócesis de Barcelona, que recogida en el Templo al cumplir el precepto dominical y llevada al hogar constituye un recordatorio piadoso y una sana lectura. Los católicos practicantes creen que es un deber adquirirla.

El Sr. Arzobispo-Obispo ha ido promoviendo su mejora y en los últimos tiempos la modesta Hoja Diocesana de Barcelona ha aumentado en gran número sus lectores y ha acreditado ser un substancioso y formativo sistema de apostolado. Con nuevos esfuerzos se logran ahora progresos y la Hoja se puede imprimir en varias tintas sin mengua de su contenido y manteniendo las valiosas y acreditadas firmas de sus colaboradores.

Las sabias directrices del Prelado y la diligencia de la Comisión Diocesana de Prensa, encargada de la redacción de Hoja Diocesana, no tendrán eficacia sin la colaboración de todos los fieles para lograr que esta modesta publicación sea un servicio de buena lectura popular católica.

Los fieles pueden fácilmente ayudar a Hoja Diocesana: 1.º Adquiriéndola puntualmente y entregando una limosna que nunca puede ser menor de 60 céntimos que es el de su coste aproximado. 2.º Guardándola cuidadosamente y llevarla al hogar donde debe ser leída. 3.º Difundiéndola a base, ya de adquirir en el templo varios ejemplares y enviarlos a personas que no la recogen, ya suscribiéndose a cierto número de ejemplares para que la propia Comisión de Prensa pueda distribuirlos en hospitales, grupos escolares o parroquias muy pobres según el criterio del donante. 4.º Escribiendo al Director de Hoja Diocesana dando iniciativas o haciendo una crítica sincera y constructiva para mejorarla.

Seamos apóstoles de buena lectura a través de Hoja Diocesana.-H.D.⁴⁸⁴

Els impressors de l'any 1958 sembla que arriben a ser quatre: primer continuen els Altés, fins al número 16; del número 17 al 42 serà Gràfiques Condal; després durant només tres números serà Carville, amb una qualitat d'impressió força dolenta tot i l'ús de tinta de color; i del número 45 al 52 la Impremta Ideal, que es mantindrà fins al número 12 de l'any 1959, per tornar a deixar pas a la Impremta Altés. És en aquest moment en què la *Hoja* incorpora

⁴⁸⁴ *Hoja Diocesana*, n. 43 (26/10/1958), 337.

sota la capçalera el número del seu dipòsit legal, el B 3028, 1958. La numeració de les pàgines resta continuada d'un número a l'altre.

És també a partir de 1958 quan la majoria d'articles ja apareixen signats, principalment per capellans de Barcelona. Cal destacar, entre d'altres, les signatures de dos dels directors del full més reconeguts, Ramon Cunill⁴⁸⁵ i Joaquim M. Martínez Roura,⁴⁸⁶ dos sacerdots amb un esperit periodístic encomiable. I a partir d'aquest any es comença a publicar algun article o anunci, i sobretot alguna oració o himne, totalment en català.⁴⁸⁷

La publicitat hi és ara molt abundant i fins i tot es dediquen pàgines senceres a diferents anunciants.⁴⁸⁸ Cal destacar que es publiquen també anuncis bilingües en català i castellà, com el de La Passió d'Esparreguera⁴⁸⁹ o la crida a fer-se soci de l'Orfeó Català.⁴⁹⁰

---

⁴⁸⁵ Castellar de n'Hug, 1907 - Barcelona, 1975. Prevere i periodista. Home d'esperit inquiet i obert, profundament religiós i universalista, estudià Filosofia al Seminari Major de Barcelona (1924) i es doctorà en Teologia el 1932. Combinà el ministeri sacerdotal amb l'ensenyament —fou professor de pastoral i oratòria sagrada al Seminari Conciliar de Barcelona, així com de religió en diversos instituts— i el periodisme —fou articulista i director de diferents publicacions i entitats de premsa. On tal vegada es distingí més per la seva infatigable activitat fou com a periodista. El Dr. Cunill entrà de ple en el món del periodisme amb motiu del Congrés Eucarístic Internacional (1952) de Barcelona quan, juntament amb un grup de professionals, funda *Pax*, el seu diari portaveu. El 1955 va contribuir a crear a Barcelona el Secretariat Diocesà de Premsa, Ràdio i Publicacions. El 1963 fou nomenat director de l'Oficina d'Informació dels bisbes espanyols al Concili Vaticà II. Delegat general de la Comissió Episcopal Espanyola de Mitjans de Comunicació Social (1966), director de l'Oficina d'informació de la Conferència Episcopal Espanyola i delegat diocesà per als Mitjans de Comunicació Social de l'arquebisbat de Barcelona. Fou director de l'Escola de Periodisme de l'Església (1967) i consultor de la Comissió Pontifícia per als Mitjans de Comunicació. Canonge de la seu de Barcelona (1974), col·laborador assidu de les revistes *Apostolado Seglar* i *Apostolado Sacerdotal* i del *Full Dominical*, de les quals fou director i editorialista habitual, i també redactor de *La Vanguardia* i fundador i director d'*Historia y Vida* (M. A. PUJOLS, «Mossèn Ramon Cunill: un periodista excepcional», *L'Erol* 37 (1992) 53, i J. AYMAR, «Cunill i Puig, Ramon», en *Diccionari d'història eclesialística de Catalunya*, volum I, 664).

⁴⁸⁶ Barcelona, 1930-1999. Prevere i periodista. Ja des dels seus anys de seminarista destacà, juntament amb la seva vocació sacerdotal, una clara vocació periodística dedicada a la informació religiosa. Un cop ordenat sacerdot fou assessor religiós de RNE, emissora en la qual va realitzar diversos programes. Prengué part activa en els inicis de TVE a Catalunya, una iniciativa seva va donar pas al programa *Cuestión urgente*, en el qual tractava temes de la societat des d'una perspectiva cristiana. Durant un temps, Lluís Espinal, *s.j.*, va col·laborar en aquest programa i va aportar-hi els seus coneixements del mitjà televisiu adquirits a Itàlia. Mn. Martínez Roura va ser responsable durant molts anys de la celebració de la *Missa Dominical* en el circuit català de TVE. Pels seus programes i comentaris religiosos, oferts des de la ràdio i la televisió fou guardonat amb el premi *Ondas*, l'any 1963. Va ser un dels primers col·laboradors de Mn. Ramon Cunill, tant en el camp de l'Acció Catòlica, com en el camp dels Mitjans de Comunicació. Va treballar amb ell en la tasca informativa del Concili Vaticà II i el succeí com a delegat de Mitjans de Comunicació Social de l'arquebisbat de Barcelona. Des d'aquest càrrec va impulsar la col·laboració entre les diòcesis catalanes a través del Secretariat Interdiocesà pels Mitjans de Comunicació Social (SIMCOS), encara vigent avui dia. Com a director del *Full Dominical*, càrrec en el qual va succeir Mn. Cunill, es va esforçar per renovar el format i el contingut i va crear una edició conjunta per quatre diòcesis catalanes. Una de les seves darreres tasques fou la creació de Ràdio Estel, l'emissora de l'arquebisbat de Barcelona. Els últims anys estigué més dedicat a la tasca pastoral a la parròquia de Sant Ramon de Penyafort i a la de la Verge de Gràcia i Sant Josep («*Martínez Roura, apòstol de la comunicació*», en *La Vanguardia*, (02/05/1999), 47).

⁴⁸⁷ *Hoja Diocesana*, n. 17 (24/04/1960), 153; *Hoja Diocesana*, n. extraordinari 8 (15/08/1960), 321; *Hoja Diocesana*, n. 17 (23/04/1961), 158; *Hoja Diocesana*, n. extraordinari 2 (06/01/1962), 14, i *Hoja Diocesana*, n. 51 (23/12/1962), 299 (La paginació és continuada però errònia a partir de l'11 de novembre de 1962 fins a final d'any).

⁴⁸⁸ *Hoja Diocesana*, n. 3 (19/01/1958), 22.

⁴⁸⁹ *Hoja Diocesana*, n. 4 (27/01/1963), 35.

⁴⁹⁰ *Hoja Diocesana*, n. 18 (05/05/1963), 163.

S'inicien uns anys de més cura en el disseny, s'incorporen reportatges breus i cada secció té nom propi amb un logotip que l'acompanya cada setmana de manera regular: «*Meditación, Cada Domingo un ejemplo, Participar en la Misa, Perfil de un Santo, Reportajes breves...*»

Es faran números extraordinaris, alguns amb moltes pàgines,⁴⁹¹ especialment per Setmana Santa i algunes festes de precepte que no cauen en diumenge; en aquests s'hi empraran dues tints per donar color a la *Hoja*. També és curiós que l'any 1960 s'incorpora una secció d'una pàgina en forma de còmic anomenada «*Convertidos famosos*».

6.1.2 La importància de la premsa catòlica

6.1.2.1 Impuls als mitjans de comunicació

Han passat uns 50 anys des que a Espanya es van fer els primers congressos de premsa catòlica, però malgrat això, l'Església local no perd l'interès per impulsar els mitjans de comunicació i especialment un full com la *Hoja Diocesana*, que manté el seu desig de servei a l'Església i des de tots els estaments eclesiàstics se cerca la manera de posar-la al dia i que respongui a la tasca evangelitzadora tan necessària.

El cardenal Pla i Deniel, l'any 1958, insisteix, com a president de la *Junta de Metropolitanos*,⁴⁹² en la necessitat que l'Església tingui mitjans propis d'informació: «*Aún en aquellos países en que toda la prensa sea respetuosa con la Iglesia y hasta haga profesión católica, con integral o con parcial y defectuosa consecuencia práctica. Necesita montar en cada país agencias de información, sobre todo para el extranjero, y para estar en correspondencia con agencias similares de otros países.*»⁴⁹³ Fruit de la reunió de metropolitans s'esdevingué la renovació de càrrecs i la creació de noves comissions; cal destacar la *Comisión Episcopal de Cine, Radio y Televisión* i la *Comisión Episcopal de*

⁴⁹¹ És el cas del número extraordinari 15 de Setmana Santa (15/04/1962) que ocupa de la pàgina 137 a la 151.

⁴⁹² Precursora de la Conferència Episcopal Espanyola (1966). Per conèixer la història de la *Junta de Metropolitanos*, val la pena llegir CÁRCCEL, *Historia de la Iglesia en la España contemporánea (siglos XIX y XX)*, 327-331.

⁴⁹³ L. HIGUERUELA, «Prensa religiosa y eclesiástica oficial», en FERNÁNDEZ, *Doce calas en la historia de la prensa española especializada*, 270.

Prensa e Información i la *Junta Nacional de Prensa Católica*. I serà l'any 1960 quan es funda la *Escuela de Periodismo de la Iglesia*, dirigida per Ángel Herrera Oria.⁴⁹⁴

Els darrers anys de la *Hoja*, abans d'esdevenir la *Hoja Dominical*, estan plens d'articles i reflexions sobre la importància dels mitjans de comunicació en general, inclòs el cinema.⁴⁹⁵ La *Hoja* publicarà, de tant en tant, la classificació de cada pel·lícula cinematogràfica segons la censura de l'Església i indicarà als seus lectors que el diari *El Correo Catalán*,⁴⁹⁶ publica cada dia, dita censura.⁴⁹⁷

Tot això es deu, en certa manera, a l'impuls donat per l'encíclica *Miranda Prorsus*,⁴⁹⁸ sobre el cinema, la ràdio i la televisió, de Pius XII, que marcarà l'inici del magisteri contemporani sobre els mitjans de comunicació.⁴⁹⁹ En aquesta encíclica, Pius XII fa una crida clara i contundent a intervenir positivament en l'àmbit de les tècniques audiovisuals, essent conscients dels perills que pot comportar un ús poc recte d'aquests.⁵⁰⁰ L'encíclica suposa una exhortació per a la jerarquia catòlica a l'hora de fixar metes i realitzacions concretes. Aquestes seran la revitalització de l'agència *Prensa Asociada*; la celebració del VI Congrés Mundial de Premsa Catòlica a Santander, el 1960,⁵⁰¹ i com hem dit, la renovació de la *Junta Nacional de Prensa Católica* i l'elaboració de noves bases, així com la creació d'oficines d'estadística.⁵⁰²

Pius XII va ser un gran impulsor de la premsa catòlica —seguint els seus predecessors Lleó XIII i Pius XI— i es va preocupar per la necessitat de formació dels periodistes. Podem afirmar que l'encíclica *Miranda Prorsus*, tot i ser un document preconciliar, és un preludi d'allò que el Concili Vaticà II constatarà en el decret *Inter Mirifica*. En l'encíclica de Pius

⁴⁹⁴ *Ibid.*; «Un modelo de prensa eclesiástica: el boletín de la Diócesis de Toledo», en FERNÁNDEZ-RUEDA-SANZ, *Prensa y periodismo especializado (Historia y realidad actual)*, 270.

⁴⁹⁵ *Hoja Diocesana*, n. 18 (04/05/1958), 137.

⁴⁹⁶ *El Correo Catalán* (1876-1985), de Manuel María Milà de la Roca i Lluís Maria de Llauder i Dalmasas, fou l'òrgan dels carlins, d'escassa difusió, excepte durant el franquisme (GUILLAMET, *Història del periodisme. Notícies, periodistes i mitjans de comunicació*, 140).

⁴⁹⁷ *Hoja Diocesana*, n. 2 (11/01/1959), 22.

⁴⁹⁸ PIUS XII, encíclica *Miranda Prorsus*, sobre el cinema, la ràdio i la televisió, promulgada el 8 de setembre de 1957.

⁴⁹⁹ I. SALVAT, «El Decret Inter Mirifica», en CONCILI VATICÀ II, *Constitucions, decrets, declaracions. Edició bilingüe*, 46-50.

⁵⁰⁰ PIUS XII, encíclica *Miranda Prorsus*, part conclusiva.

⁵⁰¹ La *Hoja Diocesana* fa referència a aquest congrés en el número extraordinari 4, del 29/06/1960 insistint en la necessitat de valorar l'eficàcia de la premsa d'Església.

⁵⁰² L. HIGUERUELA, «Prensa religiosa y eclesiástica oficial», en FERNÁNDEZ, *Doce calas en la historia de la prensa española especializada*, 269.

XII s'albiren clarament tots els grans eixos a l'entorn dels quals gira el posterior magisteri de l'Església en aquest camp.⁵⁰³

Enmig d'aquest context, la *Hoja Diocesana* no cessa a demanar als seus lectors poder augmentar el nombre de subscriptors i que el full arribi als més necessitats, és a dir, pobres i malalts. Així, en un requadre a primera pàgina de 1958 publiquen:

*PARA QUE LA HOJA DIOCESANA PENETRE EN LOS HOSPITALES Y CATEQUESIS DE SUBURBIO. Varias personas y entidades se han suscrito a un número determinado de ejemplares de Hoja Diocesana a fin de que gratuitamente pueda ser dejada en la cabecera de los enfermos de hospitales y distribuida en catequesis y escuelas de suburbio para que penetre en los hogares modestos. Es muy meritoria la generosidad de estos suscritores que con muy poco esfuerzo económico difunden las buenas lecturas en los ambientes populares mediante la Hoja Diocesana. Hay quien se ha suscrito a mil ejemplares y quien a veinticinco. El precio módico de la Hoja facilita este apostolado muy eficaz. Dios se lo pagará con creces.*⁵⁰⁴

La premsa catòlica esdevé una eina indispensable de la qual cal tenir cura i ha de cercar sempre la veritat. En un article a la *Hoja Diocesana*, José. M. Milagro, o.p., professor de l'Escola Oficial de Periodisme en aquella època, afirma: «*La fuerza que hoy tiene la información rápida gracias al poderoso desarrollo técnico e industrial de nuestra época necesita el amparo de la egregia figura de San Francisco de Sales para encontrar la palabra justa y en la idea sana aquella incomparable expresión de dulzura con la que nuestro santo supo ensanchar los horizontes del Evangelio.*»⁵⁰⁵

El full continua fidel a celebrar i donar impuls al dia de la premsa catòlica, que ja hem explicat en el capítol anterior, però cada cop, gràcies als avenços tècnics, el camp s'amplia i cal aprofitar tots els mitjans possibles. Així, Mn. Cunill, en una portada de la *Hoja*, insisteix en l'ús dels mitjans de comunicació de la següent manera: «*Si la Iglesia no utilizase los medios modernos de expresión —Radio, Prensa, Tv y el Film— no sería fiel al mandato del Señor: “Enseñad a todas las gentes”, “Predicad desde lo alto del techo”.*»⁵⁰⁶

⁵⁰³ LERMA, *La Doctrina Social de la Iglesia sobre Medios de Comunicación Social* [en línia], <<http://buenobonitogratis.net/libromcs/Evolucion.html>> [Consulta: 08 de març de 2015].

⁵⁰⁴ *Hoja Diocesana*, n. 28 (13/05/1958), 217.

⁵⁰⁵ *Hoja Diocesana*, n. 4 (24/01/1960), 41.

⁵⁰⁶ *Hoja Diocesana*, n. 26 (26/06/1960), 241.

Al cap de tres dies d'aquest article, treuen un número extraordinari dedicat al «*Día de la Prensa de la Iglesia*» i també a portada es parla de la mateixa *Hoja Diocesana* en un extens article que acaba afirmant que ja quasi s'arriba al tiratge de 140.000 exemplars i es continua animant els feligresos a subscriure's a més d'un exemplar:

En el orden diocesano nuestro señor Arzobispo-Obispo ha insistido en los frutos y el alcance de Hoja Diocesana. Esta publicación popular, de apariencia modesta, no sólo ha merecido el favor del público católico con un tiraje que está llegando a los ciento cuarenta mil ejemplares sino que por su contenido se ha revelado eficazísimo.

El prelado reitera su exhortación para que sacerdotes y seglares católicos se conviertan en propagandistas de esta Hoja. Los grupos de apostolado seglar tienen aquí un campo propicio y de éxito seguro. En muchas parroquias rurales y varias de suburbio es repartido casa por casa. Varios católicos conscientes de la eficacia de la buena prensa se suscriben a unos centenares de ejemplares de Hoja Diocesana para que se reparta gratuitamente en hospitales y centros benéficos. Muchos fieles adquieren, previa la doble o triple limosna, dos o tres Hojas que ellos llevan a unos parientes o amigos olvidadizos de sus deberes religiosos que no acuden al templo. El "Día de la Prensa de la Iglesia" nos plantea una responsabilidad: la de ayudar y difundir las buenas lecturas. La difusión de Hoja Diocesana está al alcance de nuestra mano. Formulemos hoy un propósito decidido.⁵⁰⁷

Malgrat la bona difusió de la *Hoja Diocesana*, es continua insistint en la necessitat de fer periodisme catòlic i en la festa de Sant Francesc de Sales, patró, com hem dit, dels periodistes, la *Hoja* posa de manifest les vicissituds de la premsa catòlica a Espanya, recordant els 50 anys de l'aparició del diari *El Debate*. La notícia s'il·lustra amb una foto del nunci Tedeschini amb Ángel Herrera Oria en la inauguració d'una de les rotatives d'aquest diari.⁵⁰⁸

6.1.2.2 La premsa catòlica en xifres

Com veiem, la *Hoja* presumeix, i amb certa raó, d'un tiratge més que respectable: amb 20 anys ha passat d'imprimir 50.000 exemplars a imprimir-ne entre 135.000 i 140.000.

⁵⁰⁷ *Hoja Diocesana*, n. extraordinari 6 (29/06/1960), 249.

⁵⁰⁸ *Hoja Diocesana*, n. 4 (28/01/1962), 41.

La premsa catòlica està molt estesa i dels 109 diaris i 30 *Hojas del Lunes* que es publiquen a Espanya el 1959, segons la memòria de la *Junta Nacional de Prensa Católica*, únicament compleixen amb les normes de l'Església 34 diaris,⁵⁰⁹ és a dir, malgrat que oficialment la premsa espanyola era catòlica en la seva totalitat, l'episcopat havia determinat que per acreditar el caràcter de premsa catòlica, els diaris s'havien de sotmetre a una *suau i paternal* censura eclesiàstica, anterior i posterior, segons els casos, exercida per qui estigués autoritzat per vigilar la seva actuació moral i religiosa.⁵¹⁰ Una manera de catalogar els diaris era a partir de quin tipus d'anuncis publicaven i quines qualificacions donaven als espectacles cinematogràfics i teatrals.⁵¹¹

Així, la *Hoja* publica l'any 1960 un article que recull en xifres on se situa el seu tiratge i quina és la situació de la premsa catòlica a Espanya:

*LA PRENSA CATÓLICA EN CIFRAS. De los 109 diarios que se publican en España, 34 de ellos se someten a la censura eclesiástica. De las 1.768 revistas —semanales, o quincenales— se editan en nuestro país, 847 son católicas en el sentido de ajustarse a la censura de la Iglesia. De todos modos —contrariamente al brillante panorama de los diarios católicos españoles— estas revistas no tienen en general ni la calidad editorial ni el número de ejemplares que le prestarían eficacia: de las 847 citadas, 674 no llegan al tiraje de 5.000 y 508 ni siquiera editan 2.500 ejemplares. Ello indica que el exceso de revistas malogra muchos esfuerzos e intelectuales. Entre las 3 publicaciones católicas populares que sobrepasan los 100.000 ejemplares está la Hoja Diocesana de Barcelona con un tiraje de 135.000.*⁵¹²

⁵⁰⁹ J. TARÍN, «Un siglo y medio de prensa católica en España», en HOURDIN, *La prensa católica*, 141 i *Hoja Diocesana*, n. extraordinari 8 (15/08/1960), 321.

⁵¹⁰ Els 34 diaris que superaven la censura eclesiàstica a Espanya el 1959, eren: «*El Correo catalán* (1876), de Barcelona. *El Correo Gallego* (1878), de Santiago de Compostela. *El Diario Palentino - El día de Palencia* (1882), de Palencia. *Diario de Burgos* (1891), de Burgos. *El Pensamiento Navarro* (1897), de Pamplona. *El Correo de Zamora* (1897), de Zamora. *El Diario de Ávila* (1898), de Ávila. *El Correo de Andalucía* (1899), de Sevilla. *El Noticiero* (1901), de Zaragoza. *El Adelantado de Segovia* (1901), de Segovia. *La Gaceta del Norte* (1901), de Bilbao. *El Diario Montañés* (1902), de Santander. *El Diario de Navarra* (1903), de Pamplona. *La Verdad* (1903), de Murcia. *El Diario de León* (1906), de León. *Diario Regional* (1908), de Valladolid. *El Correo Español - El Pueblo Vasco* (1910), de Bilbao. *Región* (1910), de Orense. *El Ideal Gallego* (1917), de La Coruña. *La Gaceta Regional* (1920), de Salamanca. *Extremadura* (1923), de Cáceres. *La Región* (1923), de Oviedo. *Ideal* (1932), de Granada. *Hoy* (1933), de Granada. *El Diario Vasco* (1934), de San Sebastián. *Ya* (1935), de Madrid. *Arriba España* (1936), de Pamplona. *La Mañana* (1938), de Lérida. *Nueva Rioja* (1938), de Logroño. *La Información del Lunes* (1942), de Cádiz. *Lucha* (1942), de Teruel. *La Voz de Castilla* (1945), de Burgos. *La Noche* (1946), de Santiago de Compostela. *Diario de Mallorca* (1953), de Palma de Mallorca» (J. TARÍN, «Diaris espanyols amb censura eclesiàstica», en HOURDIN, *La prensa católica*, 143-144).

⁵¹¹ J. TARÍN, «Un siglo y medio de prensa católica en España», en HOURDIN, *La prensa católica*, 140-141.

⁵¹² *Hoja Diocesana*, n. extraordinari 8 (15/08/1960), 321.

Aquesta dada és molt significativa perquè el tiratge dels 34 diaris considerats catòlics és de 337.814 exemplars diaris el 1958.⁵¹³

I al cap d'un any, la *Hoja* publica un reportatge a dues planes on es presenten «*Realidades de la prensa de la Iglesia en España*»⁵¹⁴ i es dona gràcies a Déu perquè l'Església d'Espanya compta en aquells moments amb una *Comisión Episcopal de Prensa e Información*; amb una Escola de Periodisme a Madrid i un Institut de Periodisme a Navarra; amb una agència de notícies *Prensa Asociada* i amb la *Oficina General de Información y Estadística de la Iglesia* que depèn de la *Junta Nacional de Prensa Católica*.

6.2 EL CONCILI VATICÀ II A LA «HOJA DIOCESANA»

6.2.1 L'anunci del Concili i la seva continuació⁵¹⁵

6.2.1.1 Un moment clau per a l'Església

Abans de finalitzar l'etapa del full com a *Hoja Diocesana*, les pàgines d'aquest ja van començar a anunciar amb precisió i il·lusió la convocatòria del Concili Vaticà II. Tot i els problemes d'immediatesa periodística difícils de salvar per la manera d'editar el full, la *Hoja* no va passar per alt un moment tan important i tan clau per a l'Església i, així, des de l'anunci fet per Joan XXIII el 1959⁵¹⁶ no en va deixar de parlar, sobretot de manera contínua i quasi setmanal, a partir del primer número de 1962, any d'inici del Concili Vaticà II.

En un article de pàgina completa en aquest primer número, Mn. Cunill es pregunta si el Concili durarà unes breus setmanes o mesos o anys amb interrupcions, com en altres assemblees conciliars i quina serà la característica d'aquest Concili i respon ben convençut

⁵¹³ J. TARÍN, «Un siglo y medio de prensa católica en España», en HOURDIN, *La prensa católica*, 142.

⁵¹⁴ *Hoja Diocesana*, n. 26 (25/06/1961), 238-239.

⁵¹⁵ Una bona anàlisi del que va ser el Concili Vaticà II la trobem de la mà del P. Evangelista Vilanova, monjo de Montserrat i eminent historiador de la teologia cristiana, en la Introducció general que fa a l'edició bilingüe dels documents del Concili: CONCILI VATICÀ II, *Constitucions, decrets, declaracions*, 7-22.

⁵¹⁶ El Concili Vaticà II és considerat l'esdeveniment espiritual, eclesial o fet cabdal del catolicisme més important de la segona meitat del segle XX, convocat per Joan XXIII el 25 de gener de 1959 de manera inesperada, s'inicia l'11 d'octubre de 1962 i és clausurat el 8 de desembre de 1965 per Pau VI (E. VILANOVA, «Introducció general», en CONCILI VATICÀ II, *Constitucions, decrets, declaracions. Edició bilingüe*, 8; BADA, *Societat i Església a Catalunya. Cent anys entre constitucions i dictadures (1876-1978)*, 259, i J. PUJOL, «Presentació», en CONCILI VATICÀ II, *Els Documents del Concili Vaticà II. Constitucions, decrets, declaracions*, 5).

sense preàmbuls que serà eminentment pastoral.⁵¹⁷ Fins i tot s'atreveix a afirmar que no serà, com alguns manifesten, de tendència conservadora fent una síntesi de l'obra passada sense mirar el futur. Com a bon periodista, observa i llegeix «*con la devota atención que el tiempo nos permite las noticias e informaciones del futuro Concilio*» i en tria una que li sembla prou il·luminadora, la de l'arquebisbe de Cartago, Mons. Perri, membre de la Comissió Central del Concili que exclama: «*Tengo exactamente la impresión contraria. El II Concilio Vaticano orientará la Iglesia hacia su porvenir; la ayudará poderosamente a caminar hacia adelante bajo la presidencia y dirección del sucesor de San Pedro, en la plena fidelidad, a su misión o sea en la obediencia al Espíritu Santo.*»⁵¹⁸ Quin ull, el de Mn. Cunill, que com si ja sabés tot el que li tocava explicar, s'aventura a triar una definició positiva del voler conciliar.⁵¹⁹ De manera agosarada i òbviament sense perspectiva històrica, vivint els esdeveniments del moment, s'atreveix a triar un camí que no era tan clar, en aquells moments, que pogués prosperar, perquè tot apuntava a una continuació del magisteri anterior a l'estil del Concili Vaticà I.⁵²⁰

El 22 de febrer de 1959 la *Hoja* dedica tota una pàgina a «*S. S. Juan XXIII ha anunciado la convocatoria de un concilio*». L'article comença explicant què és un concili ecumènic com el que el papa Joan XXIII ha convocat: «*Concilio ecuménico es una asamblea general de todos los obispos del orbe convocada por el Romano Pontífice y presidido por él o por un legado suyo*» i publica la llista dels vint concilis anteriors, concretant que l'últim va ser el Concili Vaticà I celebrat el 1869-1870,⁵²¹ que va quedar suspès *sine die*, arran de la Guerra Francoprussiana.⁵²²

⁵¹⁷ «Des del començament, Joan XXIII caracteritzà el nou Concili com a pastoral: el Concili no era una assemblea especulativa, en certa manera estranya a l'aventura històrica, sinó com un "organisme viu i vibrant que en la llum i en l'amor del Crist veu i abraça tot el món" (juny 1960). El Papa critica els profetes de calamitats; cal seguir la recomanació de Jesús per a saber distingir els "signes dels temps"» (E. VILANOVA, «Introducció general», en CONCILI VATICÀ II, Constitucions, decrets, declaracions. Edició bilingüe, 16.)

⁵¹⁸ *Hoja Diocesana*, n. extraordinari 1 (01/01/1962), 1.

⁵¹⁹ La lectura del Concili Vaticà II feta el 1995 pel P. Evangelista Vilanova era la següent: «*El procés conciliar —de recepció i interpretació— coneix, doncs, un abast molt ampli. Sobretot pel caràcter del Concili que no fou sols un òrgan de decisions, sinó un "esdeveniment"; una obertura, un moviment en el qual l'Església donà una interpretació nova d'ella mateixa. Es desencadenà un moviment conciliar, arreu, amb una renovació bíblica, litúrgica, ecumènica, pastoral, etc. que volia respondre a l'orientació inicial que Joan XXIII va batejar amb el nom d'«aggiornamento». Per a la comprensió del Concili no es poden oblidar dues dimensions: primerament fou un esdeveniment eclesial, religiós i espiritual, abans de ser un fet teològic o doctrinal; i, en segon lloc, fou un esdeveniment crític per a la mateixa Església que volia renovar-se i expressar el missatge de la seva tradició en un llenguatge nou. Aquest fet explica el rebuig, per part de la majoria dels pares dels esquemes clàssics elaborats en els despatxos de la Cúria, i també que, després del Concili, proliferés una àmplia crítica, a voltes sense el discerniment necessari per a distingir quina era crítica alliberadora i quina era crítica perjudicial*» (VILANOVA, *El Concili Vaticà II (1962-1965). Trenta anys d'interpretacions*, 25).

⁵²⁰ C. O'DONNELL-S. PIÉ-NINOT, «Vaticano II (Concilio) (1962-1965)», en *Diccionario de Ecclesiología*, 1095-1097.

⁵²¹ *Hoja Diocesana*, n. 8 (22/02/1959), 67.

⁵²² C. O'DONNELL-S. PIÉ-NINOT, «Vaticano I (Concilio) (1869-1870)», en *Diccionario de Ecclesiología*, 1093.

També en un requadre s'explica que el Concili tindrà uns 1.600 membres amb dret a vot (600 d'Europa, 80 del Pròxim Orient, 139 d'Àfrica —s'especifica que 10 són «negros»—, 200 dels Estats Units i Canadà, 370 d'Iberoamèrica, 30 d' Austràlia i 240 de l'Extrem Orient). També es fa notar que queden 53 bisbes darrera el teló d'acer a Europa i 30 bisbes legítims xinesos, dels quals només alguns hi podran acudir perquè es troben desterrats. En aquest mateix requadre es presenten les 14 «iglesias cismáticas autocéfalas» que podrien unir-se amb menys dificultat a l'Església catòlica; es refereixen a l'Església ortodoxa.⁵²³

A partir del 2 d'agost de 1959 la *Hoja Diocesana* comença una secció nova anomenada «*Historia de los Concilios ecuménicos*»⁵²⁴ o bé «*Historial anecdótico de los concilios ecuménicos*»⁵²⁵ i també «*Los concilios ecuménicos. Historia y anécdotas*»⁵²⁶ que s'allargarà durant anys, normalment signat per J. Gros. No podem perdre de vista que un dels temes clau de la *Hoja* fins ben entrats els anys 1970 serà la preparació,⁵²⁷ evolució⁵²⁸ i posada en pràctica del Concili Vaticà II. Una acurada informació de totes les sessions i de tots els assistents al Concili, des dels temes més importants fins a simples anècdotes o curiositats que els fidels coneixien cada diumenge quan agafaven la *Hoja Diocesana* a la parròquia.

Com hem dit, a partir del 1962, el tema estrella de la *Hoja* és la convocatòria del Concili i el seu desenvolupament. Mn. Cunill, entre d'altres, no perd punt i va explicant tots els detalls d'aquest Concili convocat a partir de la *Humanae Salutis* on es veu que hi ha, explica Mn. Cunill, «*la confiada esperanza, el cimentado y sólido optimismo: durante el paso de estas horas decisivas la Iglesia, que no fue espectadora pasiva, ha visto brotar en su seno y desplegarse inmensas energías: al esplendor de un clero cada día más a la altura de su misión y a la creciente eficacia de un laicado que aumenta su sentido de responsabilidad*».⁵²⁹

S'atansa l'obertura del Concili. Es demanen pregàries i especialment el rés piadós del Rosari en família de manera diària i tranquil·la.⁵³⁰ És octubre, mes del Rosari per tradició.⁵³¹ I el dijous 11 d'octubre de 1962, després d'anys de preparació, arriba l'obertura del Concili;

⁵²³ *Hoja Diocesana*, n. 8 (22/02/1959), 67.

⁵²⁴ *Hoja Diocesana*, n. 31 (02/08/1959), 274.

⁵²⁵ *Hoja Diocesana*, n. 31 (05/08/1962), 315.

⁵²⁶ *Hoja Diocesana*, n. 37 (16/09/1962), 363, i *Hoja Diocesana*, n. 31 (04/08/1963), 294.

⁵²⁷ *Hoja Diocesana*, n. 36 (04/09/1960), 351.

⁵²⁸ *Hoja Diocesana*, n. 39 (29/09/1963), 361.

⁵²⁹ *Hoja Diocesana*, n. 7 (18/02/1962), 65.

⁵³⁰ *Hoja Diocesana*, n. 39 (30/09/1962), 377.

⁵³¹ *Hoja Diocesana*, n. 41 (14/10/1962), 399.

el número de la *Hoja* d'aquella setmana es dedica quasi íntegrament a l'esdeveniment, recordant què és i què no és un concili i presentant-ne l'organització.⁵³² En aquest moment, apareixen diferents articles sobre el Concili de Mn. Martínez Roura, sense que Mn. Cunill perdi la portada. Mn. Martínez Roura, des de Roma com Mn. Cunill, comparteix l'emoció de la inauguració del Concili per part de Joan XXIII afirmant que s'ha obert una nova etapa en la història de l'Església.⁵³³

Presidits pel papa Joan XXIII, 2.540 pares conciliars han iniciat el Concili Ecumènic Vaticà II.⁵³⁴ També hi assisteixen observadors delegats de les esglésies cristianes no catòliques: ortodoxos, coptes, armenis, anglicans, luterans...⁵³⁵

6.2.1.2 Joan XXIII i Pau VI, els Papes del Concili

Joan XXIII⁵³⁶ va ser un Papa agosarat que va voler portar l'Església cap al canvi, i així es demostrava en el discurs improvisat —conegut com el discurs *de la lluna*—, fet al vespre d'inici del Concili, davant d'una multitud de joves amb torxes que havia arribat a Sant Pere, quan exclamava:

Estimats fills! Sento les vostres veus. La meua no és més que una veu, però resumeix la veu del món sencer. Aquí, de fet, tothom hi està representat. Es podria dir que fins i tot la lluna s'ha afanyat aquest vespre. Mireu-la allà dalt observant aquest espectacle. I és que estem acabant una gran jornada de pau. Sí, de pau. Glòria a Déu, i pau als homes de bona voluntat (Lc 2,14). [...] Avui, podem afirmar, estem començant un any que portarà amb ell gràcies insignes. Ha començat el Concili i no sabem quan conclourà. Si no ha de concloure abans de Nadal, ja que potser no puguem aconseguir, per aquesta data, dir-ho tot i tractar tots els temes, caldrà una altra reunió. Doncs bé: la perspectiva de tornar-nos a trobar "cor unum et anima una" (en un sol cor i una

⁵³² *Hoja Diocesana*, n. 40 (07/10/1962), 385-391.

⁵³³ *Hoja Diocesana*, n. 41 (14/10/1962), 399.

⁵³⁴ *Hoja Diocesana*, n. 43 (28/10/1962), 409.

⁵³⁵ *Hoja Diocesana*, n. extraordinari 9 (01/11/1962), 423.

⁵³⁶ Sant Joan XXIII, nascut Angelo Giuseppe Roncalli (Sotto il Monte, 25 de novembre de 1881 - Ciutat del Vaticà, 3 de juny de 1963) fou Papa des del 28 d'octubre de 1958 fins a la seva mort. Va convocar el Concili Vaticà II (1963-1965), tot i que va morir abans de la conclusió. Fou beatificat el 3 de setembre de 2000, juntament amb el papa Pius IX i fou canonitzat el 27 d'abril de 2014, juntament amb el papa Joan Pau II que l'havia beatificat. Sovint és recordat com *el Papa bo* (C. O'DONNELL-S. PIÉ-NINOT, «Juan XXIII (1958-1963)», en *Diccionario de Ecclesiología*, 600-602, i BIOGRAFÍAS Y VIDAS, *Juan XXIII* [en línia], <http://www.biografiasyvidas.com/biografia/j/juan_xxiii.htm> [Consulta: 19 de març de 2015]).

*sola ànima) ha d'alegrar sempre les nostres ànimes, les nostres famílies, ha d'alegrar Roma i el món sencer.*⁵³⁷

Mn. Cunill ja havia captat el tarannà d'aquest Papa valent i així ho plasmava a portada de la *Hoja* a menys d'un mes després d'haver començat el Concili:

CUATRO AÑOS DE PONTIFICADO FECUNDO. En el cuarto aniversario de su elección, a la altura de sus ochenta y dos años gloriosos, el Papa Juan XXIII semeja un patriarca bíblico de fecundidad asombrosa o un atleta irreducible a quien no alcanzan los golpes de ninguna adversidad, un escalador audaz que en la cumbre divisa nuevas alturas y se remonta a los espacios puros y solemnes acotados para las almas grandes.

Espíritu sencillo, cuerpo robusto de campesino, mente de prócer privilegiado y corazón inmenso, el puesto más alto no le da a este hombre ni asomo de vértigo; el Pontífice de estas horas críticas, de sesgos tan difíciles de gobierno, es al mismo tiempo el buen párroco sosegado y piadoso con quien cada uno de nosotros quisiera confesarse y a quien iríamos tranquilos a buscar consejo.

Ni un lustro lleva en el supremo Pontificado y ¡qué inmensa labor! “explevit tempore multa”, en tiempo tan escaso, con asombro universal, el mundo le saluda con gozo creciente porque “ha llenado tiempos grandes”. El Papa de las obras de misericordia, el Papa de la paz, el Papa de la “Mater et Magistra”, el Papa del Concilio.

*Dios nos conserve muchos años su lúcida ancianidad. - R. Cunill.*⁵³⁸

Encara no feia un any que el Concili s'havia iniciat que Joan XXIII moria el 3 de juny de 1963, l'home que va voler i va treballar incansablement per un Concili de renovació, de posada al dia —*d'aggiornamento*—, sense anatemes, ni condemnes ni profetes de calamitats, tal com va expressar en l'al·locució inicial del Concili —*Gaudet Mater Ecclesia*—, deixava la seva obra inconclusa.⁵³⁹ La *Hoja* li dedica un número especial i li desitja que descansi en pau, «*en la paz que tanto buscaste y que tanto mereciste*».⁵⁴⁰ En aquest número especial, Mn. Cunill destaca el treball per la unitat i la pau fet a través del Concili:

LA UNIDAD, LA PAZ Y EL CONCILIO. Para renovar métodos y poner al día procedimientos pastorales se basaba sin duda el Pontífice sólo con su poder legislador y ejecutivo.

⁵³⁷ Església de Barcelona, *El discurs de la llum de Joan XXIII, en català* [en línia], <<http://www.esglesiabarcelona.cat/node/4515>> [Consulta: 17 de març de 2015].

⁵³⁸ *Hoja Diocesana*, n. 44 (04/11/1962), 425.

⁵³⁹ C. O'DONNELL-S. PIÉ-NINOT, «Juan XXIII (1958-1963)», en *Diccionario de Eclesiología*, 601.

⁵⁴⁰ *Hoja Diocesana*, n. extraordinari 4 (13/06/1963), 217.

Quiso que la renovación fuese de todos, fruto de la caridad y del diálogo fraterno. La Iglesia tiene para las grandes circunstancias una institución perenne: el Concilio. Para el Papa, el Concilio debía de ser un espectáculo de unidad y un ejemplo de paz. Llamó a los hermanos disidentes, y, en un clima pacificador del Concilio conversó con los propios enemigos de la religión. La gestión del Papa Juan ha puesto un cuño sacramental a los anhelos de paz de los hombres, ha dado rango espiritual y sagrado a la buena voluntad de millones de seres humanos. ¿Se ha dado cuenta el Papa Juan de la trascendencia de su misión? Acaso como los autores inspirados de la sagrada Escritura ha sido sin saberlo, estricto amanuense de Dios. - R. Cunill.⁵⁴¹

Ara el Concili quedava aturat a l'espera del conclave que escolliria un nou Sant Pare per a l'Església, i la *Hoja* publicava a portada «*El Conclave y nuestras esperanzas*»,⁵⁴² on, no fos cas, Mn. Cunill hi escriu i expressa el patiment de poder trobar un Papa, quan sembla que «*al Pontífice difunto no se le adivina sucesor porque parecía no tener sustituto. [...] Aun viendo las cosas de tejas abajo, todos los Papas tienen un sucesor oportuno*». I afirma que el món vol un «*Papa popular, amable, declaradamente pastor y cuidador del rebaño*». No dubta que Déu proveirà, que l'obra del papa Joan no quedarà interrompuda i desitja «*que nuestra expectación ante el Cónclave se convierta en un acto de fe; y en esperanza sosegada, la propia de los hijos de Dios*».⁵⁴³

Ja s'anuncia que el proper número serà dedicat al Papa recent escollit⁵⁴⁴ i s'explica a doble pàgina i amb detall, el cerimonial d'elecció del nou Pontífex, signat pel jesuïta A. Udina, distingint molt bé un concili d'un conclave i explicant qui hi participa, com es desenvolupen les sessions, quins són els tipus d'elecció i, evidentment, la importància de restar tots els cardenals tancats mentre duri l'elecció. Es presenten també, en aquestes pàgines, les fotos, edat i càrrec de nou cardenals, com si fos la travessa feta per la *Hoja*, i evidentment hi consta el cardenal Montini.⁵⁴⁵

Tal com s'havia anunciat, el següent número està dedicat al nou Papa escollit pel conclave, Pau VI:⁵⁴⁶

⁵⁴¹ *Hoja Diocesana*, n. extraordinari 4 (13/06/1963), 221.

⁵⁴² *Hoja Diocesana*, n. 25 (23/06/1963), 233.

⁵⁴³ *Hoja Diocesana*, n. 25 (23/06/1963), 233.

⁵⁴⁴ *Hoja Diocesana*, n. 25 (23/06/1963), 233.

⁵⁴⁵ *Hoja Diocesana*, n. 25 (23/06/1963), 238-239.

⁵⁴⁶ Pau VI és el nom que va adoptar el cardenal Giovanni Battista Montini quan fou elegit Papa. Va néixer a Concesio (Brescia), el 26 de setembre de 1897. El 1920 va ser ordenat sacerdot i aquest mateix any es doctorà en Dret a Milà. Es

PABLO VI, PONTÍFICE MÁXIMO. Ochenta y dos Cardenales en busca de un Pontífice: Dios lo ha puesto ante sus ojos. Se llamó Juan Bautista Montini. Ahora es S. S. Pablo VI.

Las virtudes humanas del jurista, del diplomático y del cardenal quedan intactas. Pero la caridad intensa y aquilatada del arzobispo de Milán, la laboriosidad, la paciencia, la fortaleza de cuarenta años largos de servicio a la Iglesia y al Pontífice son ya un patrimonio común, la garantía de un pontificado fecundo.

La herencia gloriosa y difícil de Juan XXIII será administrada y enaltecida por las manos filiales, por el corazón amoroso del sucesor que el anciano venerado había deseado.

El Pontífice nuevo ha sido elegido el día del Sagrado Corazón: he aquí un presagio de caridad sacrificada. Se impuso el nombre de Pablo: símbolo del amor activo y de la entrega total y urgente en Cristo Jesús, para cristianos o gentiles, griegos o hebreos, orientales y occidentales de toda raza y nación.

Oremos por nuestro Pontífice Pablo. Para que proceda "in nomine Domini": para que Dios le guíe y consuele, para que le ayude en la carga difícil que ha puesto sobre sus espaldas. - R. Cunill.⁵⁴⁷

En els propers números continuarà informant sobre el nou Papa, la *Hoja* es referirà quasi sempre a Paulo VI, en llatí, i farà una crida a pregar per ell perquè així el pes de la tiara li sigui menys aclaparador.⁵⁴⁸ De seguida que és possible, amb gran joia, la *Hoja Diocesana* anuncia la declaració solemne i explícita de Pau VI, l'endemà mateix de l'elecció, que el Concili continuarà en marxa, només amb 21 dies de retard del que havia previst Joan XXIII per a l'inici de la segona sessió. Reprodueix les paraules del Papa afirmant que el Concili ocuparà la part més important del seu pontificat i, per tant, es preveu un concili de llarga duració.⁵⁴⁹

Més endavant, l'any 1963, la *Hoja Diocesana* no passarà per alt l'històric viatge de Pau VI a Terra Santa. Mai abans un Papa havia peregrinat a la terra de Jesús:

El gesto del Pontífice que se constituye peregrino a Tierra Santa ha causado sensación en el mundo, sobre todo por su inesperada novedad: jamás, en veinte siglos, un sucesor de Pedro había

---

traslladà a Roma i es doctorà en Teologia a la Universitat Gregoriana. La seva carrera diplomàtica comença el 1922 i va ser consagrat bisbe el 1954 i enviat a la diòcesi de Milà, després va ser creat cardenal el 15 de desembre de 1958. Un cop escollit Papa, l'endemà mateix, va manifestar la seva intenció de continuar el Concili (C. O'DONNELL-S. PIÉ-NINOT, «Pablo VI, Papa (1963-1978)», en *Diccionario de Eclesiología*, 809; CARCEL, *Beato Pablo VI: Papa del dialogo*, i *Hoja Diocesana*, n. 26 (30/06/1963), 245).

⁵⁴⁷ *Hoja Diocesana*, n. 26 (30/06/1963), 241.

⁵⁴⁸ *Hoja Diocesana*, n. 27 (07/07/1963), 251.

⁵⁴⁹ *Hoja Diocesana*, n. 29 (21/07/1963), 265.

*vuelto a las tierras donde nació, vivió y recibió las llaves del Reino el primer Vicario de Cristo y príncipe del Colegio apostólico.*⁵⁵⁰

Pau VI havia anunciat el viatge al final del discurs de clausura de la segona sessió del Concili. Va deixar ben sorpresos tots els qui l'escoltaven:⁵⁵¹

*Veremos el suelo bendito de donde salió Pedro y a donde ninguno de sus sucesores volvió. Nos humilde y brevemente, volveremos allá, en señal de oración, de penitencia y de renovación, para ofrecer a Cristo su Iglesia, para llamar a ella, única y santa, a los hermanos separados, para implorar la misericordia divina en favor de la paz entre los hombres, esta paz que en estos mismos días muestra una vez más cuán débil y fluctuante es, para suplicar a Cristo Señor, por la salvación de toda la humanidad.*⁵⁵²

6.2.1.3 Explicacions minucioses del Concili a la «Hoja»

6.2.1.3.1 Tota mena de detalls conciliars

La *Hoja Diocesana* no deixa en tots aquests anys de donar explicacions minucioses i tota mena de detalls de tot el que passava a Roma i que els col·laboradors habituals del full consideraven històric i, per tant, calia fer-ho conèixer amb precisió: explicaven el sistema de taquigrafia emprat en el Concili, un sistema de Taquigrafia Llatina recollit en el llibre *Introductio in stenographiam Latinam* publicat «para uso de los competentísimos taquígrafos que habrán de actuar en el Concilio»;⁵⁵³ especificava qui formava part del Secretariat per a les qüestions extraordinàries —davant de situacions que es plantejaven el Papa tenia set cardenals que ho analitzaven; cal destacar que en aquest grup hi havia el cardenal Montini, futur Pau VI, i el cardenal Suenens de Bèlgica, que fou una figura clau en les postures renovadores del Concili—;⁵⁵⁴ explicava qui assistia a les sessions conciliars —perits conciliars i canonistes, custodis, intèrprets, lectors, notaris, observadors i també taquígrafs—;⁵⁵⁵ quin era el Consell de Presidència del Concili, format per 10 cardenals nomenats pel Papa i que presidien per torns les congregacions diàries —un sol espanyol, el

⁵⁵⁰ *Hoja Diocesana*, n. 50 (15/12/1963), 457.

⁵⁵¹ O'MALLEY, *Historia de los papas. Desde Pedro hasta hoy*, 336.

⁵⁵² *Hoja Diocesana*, n. 50 (15/12/1963), 462.

⁵⁵³ *Hoja Diocesana*, n. 44 (04/11/1962), 427.

⁵⁵⁴ *Hoja Diocesana*, n. 44 (04/11/1962), 431.

⁵⁵⁵ *Hoja Diocesana*, n. 45 (11/11/1962), 235 (La paginació és continuada però errònia a partir d'aquest número i fins a final d'any).

cardenal Pla i Deniel—. ⁵⁵⁶ També explicaven la variada procedència dels participants al Concili: «*La Ciudad de Roma ha visto la invasión pacífica de negros, amarillos, cobrizos y blancos llegados de todas las latitudes terrestres*» ⁵⁵⁷ i sobretot transmetien com es vivien les sessions conciliars i com començaven, avançaven i acabaven les fases del Concili. ⁵⁵⁸

Cal destacar l'esforç de publicar prou sovint fotos de les assemblees, ⁵⁵⁹ dels pares conciliars, etc. amb la seva pertinent i acurada explicació. ⁵⁶⁰

Quan el Concili ja està en la segona fase, després de la mort de Joan XXIII i l'inici de pontificat de Pau VI, Mn. Cunill intueix que no sembla que el nou Papa tingui pressa per acabar i augura que «*acaso dure años el Concilio y tenga, cada año, una, tres, cuatro o cinco sesiones*», i explica quins son els esquemes de treball, quins temes s'emporten més pàgines i com 17 esquemes en 600 pàgines ja estan en mans dels bisbes. ⁵⁶¹ I número rere número mostra la força del Concili, convençut que Pau VI serà el Papa del Concili Ecumènic Vaticà II, malgrat que l'hagués convocat Joan XXIII:

Todo lo dispuso la Divina Providencia para que fuera así. El conocimiento de la Curia y de todos los problemas mundiales y del episcopado universal; la experiencia pastoral en una de las diócesis más vastas y difíciles del mundo; la lucidez de inteligencia; la amplitud probada de su cultura, el arte del bien decir; el espíritu de serena reflexión y sosiego que Paulo VI sabe crear en torno a sí; todo ello son signos claros de predestinación para una empresa de largo alcance histórico. El Concilio será, sin duda, la empresa consustancial del pontificado de Paulo VI. ⁵⁶²

El número del 13 d'octubre de 1963 s'inicia amb una nota als lectors que anuncia: «*El Director de Hoja Diocesana nos envía desde Roma su acostumbrado comentario editorial. Como saben muchos de nuestros lectores, el Rdo. Dr. Cunill es miembro de la Oficina de Prensa del Concilio, por el Episcopado español.*» ⁵⁶³

⁵⁵⁶ *Hoja Diocesana*, n. 46 (18/11/1962), 247 (La paginació és continuada però errònia a partir de l'11 de novembre de 1962 fins a final d'any).

⁵⁵⁷ *Hoja Diocesana*, n. 48 (02/12/1962), 263 (La paginació és continuada però errònia a partir de l'11 de novembre de 1962 fins a final d'any).

⁵⁵⁸ *Hoja Diocesana*, n. 49 (09/12/1962), 273 (La paginació és continuada però errònia a partir de l'11 de novembre de 1962 fins a final d'any).

⁵⁵⁹ *Hoja Diocesana*, n. 51 (23/12/1962), 301 (La paginació és continuada però errònia a partir de l'11 de novembre de 1962 fins a final d'any).

⁵⁶⁰ *Hoja Diocesana*, n. extraordinari 10 (08/12/1962), 267 (La paginació és continuada però errònia a partir de l'11 de novembre de 1962 fins a final d'any).

⁵⁶¹ *Hoja Diocesana*, n. 39 (29/09/1963), 361.

⁵⁶² *Hoja Diocesana*, n. 40 (06/10/1963), 369.

⁵⁶³ *Hoja Diocesana*, n. 41 (13/10/1963), 377.

Així, el sacerdot-periodista continua explicant minuciosament el Concili, assegurant que «los católicos de esta generación son protagonistas de uno de los mayores acontecimientos espirituales de todos los tiempos, y les afecta cada uno de ellos. Estar en el Concilio quiere decir seguirlo con amorosa atención y dar cada día por él lo mejor de nuestras oraciones y de nuestros sacrificios».⁵⁶⁴ Cada setmana, doncs, anirà desgranant amb cura el Concili de les missions,⁵⁶⁵ dels seglars,⁵⁶⁶ del poble cristià,⁵⁶⁷ de la Mare de Déu,⁵⁶⁸ de l'ecumenisme,⁵⁶⁹ i també de les discussions, perquè ja han començat els enfrontaments de les diferents opinions que provoquen dolor i goig de veure com treballa el Concili.⁵⁷⁰ Tot plegat per fer-ne, al final de la segona sessió, un balanç positiu, on ha predominat la llibertat d'expressió i ja s'han sancionat definitivament el decret sobre mitjans de comunicació⁵⁷¹ i la constitució⁵⁷² sobre litúrgia.⁵⁷³ La *Hoja* fa un resum dels documents dins d'un especial de 16 pàgines,⁵⁷⁴ que ja havia anunciat prèviament.⁵⁷⁵

6.2.1.3.2 El decret «Inter Mirifica»

Quan el Concili Vaticà II acabi haurà deixat a l'Església un seguit de documents: quatre constitucions, nou decrets i tres declaracions,⁵⁷⁶ que representen allò en què els pares

⁵⁶⁴ *Hoja Diocesana*, n. 41 (13/10/1963), 378.

⁵⁶⁵ *Hoja Diocesana*, n. 42 (20/10/1963), 385.

⁵⁶⁶ *Hoja Diocesana*, n. 43 (27/10/1963), 393.

⁵⁶⁷ *Hoja Diocesana*, n. 44 (03/11/1963), 409.

⁵⁶⁸ *Hoja Diocesana*, n. 45 (10/11/1963), 417.

⁵⁶⁹ *Hoja Diocesana*, n. 47 (24/11/1963), 433.

⁵⁷⁰ *Hoja Diocesana*, n. 46 (17/11/1963), 425-426.

⁵⁷¹ Es refereix al decret *Inter Mirifica* sobre els mitjans de comunicació social.

⁵⁷² *Hoja Diocesana*, n. 51 (22/12/1963), 469-470.

⁵⁷³ Es refereix a la constitució *Sacrosanctum Concilium* sobre la Sagrada Litúrgia, la primera de les quatre constitucions que va aprovar el Concili Vaticà II.

⁵⁷⁴ *Hoja Diocesana*, n. 51 (22/12/1963), 470, 474-475.

⁵⁷⁵ *Hoja Diocesana*, n. 50 (15/12/1963), 462.

⁵⁷⁶ En finalitzar el Concili Vaticà II s'hauran generat els següents documents:

4 Constitucions

Constitució *Sacrosanctum Concilium* sobre la Sagrada Litúrgia.

Constitució dogmàtica *Lumen Gentium* sobre l'Església.

Constitució dogmàtica *Dei Verbum* sobre la Divina Revelació.

Constitució pastoral *Gaudium et Spes* sobre l'Església en el món contemporani.

9 Decrets

Decret *Inter Mirifica* sobre els mitjans de comunicació social.

Decret *Orientalium Ecclesiarum* sobre les Esglésies orientals catòliques.

Decret *Unitatis Redintegratio* sobre l'ecumenisme.

Decret *Christus Dominus* sobre la funció pastoral dels bisbes en l'Església.

Decret *Perfectae Caritatis* sobre l'actualització de la vida religiosa.

Decret *Optatam Totius* sobre la formació sacerdotal.

Decret *Apostolicam Actuositatem* sobre l'apostolat dels laics.

Decret *Ad Gentes* sobre l'activitat missionera de l'Església.

Decret *Presbyterorum Ordinis* sobre el ministeri i la vida dels preveres.

3 Declaracions conciliars

Declaració *Gravissimum Educationis* sobre l'educació cristiana.

conciliars estigueren d'acord a afirmar i són invocats justament com l'expressió determinada de les seves intencions i decisions.⁵⁷⁷

El decret *Inter Mirifica* va ser promulgat el 4 de desembre de 1963, juntament amb la constitució *Sacrosanctum Concilium* sobre la Sagrada Litúrgia. És el text del Concili dedicat als mitjans de comunicació i per això ens interessa de manera especial. És el més humil dels documents conciliars, amb el vot més difícil del Concili —només 2.131 votants, amb 1.960 aprovacions, 164 *non placet* i set vots nuls— però tot i així, marca el caminar postconciliar en aquest camp,⁵⁷⁸ especialment en la creació de la Comissió Pontifícia per a les Comunicacions.⁵⁷⁹ Era una matèria nova, es van fer pocs suggeriments a la comissió preparatòria i era un moment de cansament dels pares conciliars que acabaven de tenir tenses jornades sobre litúrgia i que no encertaven col·lectivament a rebre sense reserves totes les conseqüències pràctiques d'aquest mitjà d'evangelització.⁵⁸⁰ També s'explica la quantitat de vots contraris a l'exigüitat del text.⁵⁸¹

La *Hoja*, no dubta a publicar-ne de seguida que pot un resum, igual com ho farà amb tots els altres documents conciliars. Pel seu interès, creiem oportú transcriure tot l'article:

RESUMEN SOBRE EL DECRETO CONCILIAR SOBRE LOS MEDIOS MODERNOS DE COMUNICACIÓN SOCIAL. El Decreto consta de un proemio y dos capítulos.

En el proemio se expone el amor de la Iglesia por los medios modernos de difusión: Prensa, radio, cine, televisión, discos... Medios todos ellos útiles para el bien, para la diversión y formación de los hombres y para la propagación y fortalecimiento de la fe. Pero medios también que pueden usarse mal con daño para las almas. Por este posible mal y este posible bien, habla la Iglesia de ellos.

Declaració *Nostra Aetate* sobre les relacions de l'Església amb les religions no cristianes.

Declaració *Dignitatis Humanae* sobre la llibertat religiosa (CONCILI VATICÀ II, *Els Documents del Concili Vaticà II. Constitucions, decrets declaracions*, 203)

⁵⁷⁷ CONCILI VATICÀ II, *Els Documents del Concili Vaticà II. Constitucions, decrets, declaracions*, 203.

⁵⁷⁸ J. IRIBAREN, «Decreto sobre los medios de comunicación social. Introducción histórica», en CONCILIO VATICANO II, *Documentos del Vaticano II. Constituciones. Decretos. Declaraciones. Edición de bolsillo, con introducciones históricas, esquemas y copiosos índices*, 559-560.

⁵⁷⁹ I. SALVAT, «El Decret *Inter Mirifica*», en CONCILI VATICÀ II, *Constitucions, decrets, declaracions. Edició bilingüe*, 45-50.

⁵⁸⁰ L. HIGUERUELA, «Prensa religiosa y eclesiástica oficial», en FERNÁNDEZ, *Doce calas en la historia de la prensa española especializada*, 271.

⁵⁸¹ ALBERIGO, *Historia de los Concilios ecuménicos*, 354.

Capítulo I: Expone la doctrina de la Iglesia sobre estos medios. La Iglesia, se dice, tiene derecho a usarlos, poseerlos, a trabajar en ellos. Este trabajo debe hacerse ante todo por medio de seglares.

Estos medios de difusión no viven al margen de la moral. También ellos se deben regir por las leyes morales.

Tres problemas son especialmente importantes hoy:

1) El derecho de todo hombre a la información verdadera, completa, honesta y caritativa de todo cuanto toque al bien común y a los derechos de los individuos.

2) No puede aprobarse la teoría del arte por el arte, en el sentido de que el arte no esté sometido a las leyes morales.

3) En las obras literarias puede ser conveniente y aún necesaria la descripción del mal y del pecado por lo que tiene de enseñanza y de experiencia para el lector, pero ha de hacerse con las necesarias cautelas, no vaya a conseguirse el fin contrario al propuesto.

Pasa después el esquema a estudiar la responsabilidad que todos tenemos ante estos medios de difusión: los lectores y espectadores de elegir libros y espectáculos honestos y de formar su conciencia y su inteligencia y sensibilidad para mejor asimilarlos. Especialmente responsables son productores, distribuidores, críticos, artistas, escritores. Cuiden de no hacer daño con sus obras y traten con especial cuidado a las personas y cosas sagradas.

La autoridad civil tiene también su responsabilidad. Vigile para que sirvan al bien común, asegurando la verdadera y justa libertad, especialmente de los periódicos. Promulgue y cuide de que se cumplan las leyes que impiden los espectáculos inmorales, sobre todo en cuanto se refiere a los lectores y espectadores jóvenes. Un gravísimo deber respecto a los jóvenes tienen los padres, que deben velar por sus lecturas y espectáculos.

Capítulo II: Habla de la acción pastoral de la Iglesia en este terreno. Foméntense, dice, periódicos católicos, que o dirigidos por la jerarquía o promovidos y dependientes de católicos, manifiestamente defiendan la doctrina de la Iglesia.

Promuévanse los films católicos, cuidando no sólo que sean films buenos sino también buenos films.

Tomen su tarea los católicos, en la radio y la televisión, especialmente en las emisiones de tipo familiar, y cuídese que los espectadores y oyentes participen a través de estas audiciones, de la vida y noticia de la Iglesia.

Fúndense emisoras católicas y grupos teatrales.

Fórmense sacerdotes y seglares expertos en estas materias.

Foméntense las escuelas cinematográficas y radiofónicas, las clases de cine, prensa y radio en colegios y seminarios.

Hágase en todo el mundo un día de la Prensa y medios de difusión católicos. Fúndense en Roma y en todas las diócesis y naciones Secretariados dedicados a dirigir estas tareas pastorales, cuidando de que también intervengan seglares en ellas.

*El Decreto concluye pidiendo que se forme una Comisión postconciliar encargada de llevar a la práctica y concretar más todos estos puntos.*⁵⁸²

Com veiem, malgrat la humilitat del document es posen les bases d'un magisteri sobre mitjans de comunicació, amb un nou esperit «*que explica la veritable postura de l'Església en favor de la comunicació social i dels seus mitjans, per tal que es posin al servei de la comunió i el progrés entre les persones i els pobles*». ⁵⁸³

I el 26 de gener de 1964, pels volts de la festa de Sant Francesc de Sales, la *Hoja* començarà a publicar tot el text complet del *Inter Mirifica* durant nou números seguits. ⁵⁸⁴

6.2.2 La participació barcelonina al Concili

Evidentment que tampoc no es podia obviar a les pàgines de la *Hoja* la participació de la diòcesi de Barcelona en el Concili Vaticà II. Destaquen Mons. Higiní Anglés, adscrit a la Comissió de Litúrgia i president de l'Institut de Música Sacra de Roma; el Dr. Albert Bonet Marrugat, a la Comissió d'Apostolat Seglar, canonge de la Santa Església Catedral i secretari general d'Acció Catòlica Espanyola; Mons. Manuel Bonet Muixí, a la Comissió per a la Disciplina dels Sagraments, auditor de la Sagrada Rota Romana, i el Dr. Narcís Jubany Arnau, bisbe auxiliar de Barcelona, a la Comissió de Bisbes i Govern de les Diòcesis, ⁵⁸⁵ una de les comissions més destacades en la preparació del Concili. Mons. Gregorio Modrego, bisbe residencial, també va ser membre del Concili amb veu i vot i per tant *Pare del Concili* ⁵⁸⁶ i més endavant nomenat per a la Comissió de Seminaris. ⁵⁸⁷

⁵⁸² *Hoja Diocesana*, n. 51 (22/12/1963), 470.

⁵⁸³ I. SALVAT, «El Decret *Inter Mirifica*», en CONCILI VATICÀ II, *Constitucions, decrets, declaracions. Edició bilingüe*, 50.

⁵⁸⁴ *Hoja Diocesana*, n. 4 (26/01/1964), 36 i fins *Hoja Diocesana*, n. 13 (29/03/1964), 124.

⁵⁸⁵ «Tots els bisbes catalans foren pares conciliaris, amb intervencions més o menys actives, i altres catalans com Jubany, Bonet i Muixí, Albareda, Anglés i d'altres tingueren un paper actiu en el si de les comissions. La comunitat catòlica catalana rebé amb entusiasme el concili» (BADA, *Història del cristianisme a Catalunya*, 244-245.)

⁵⁸⁶ *Hoja Diocesana*, n. 17 (23/04/1961), 158-159.

⁵⁸⁷ *Hoja Diocesana*, n. 45 (11/11/1962), 233 (la paginació és continuada però errònia a partir d'aquest número i fins a final d'any).

El mes de febrer de 1962, Mn. Cunill es trasllada a Roma per anar informant des d'allà i comença explicant com avancen els treballs preparatoris. Malgrat que els temes són secrets, els membres de les comissions són ben coneguts per tots; destaca que hi ha dos fills de Barcelona a la Comissió Central del Concili: el cardenal Pla i Deniel, arquebisbe de Toledo i el P. Anselm Albareda, prefecte de la Biblioteca Vaticana, honoren la Ciutat Comtal.⁵⁸⁸

El setembre de 1963, la *Hoja Diocesana*, en un article signat per Mn. Jordi Piquer,⁵⁸⁹ anuncia que el cardenal primat Pla i Deniel ha renunciat per raons de salut, i deixa una vacant al Consell de Presidència. També s'explica que hi haurà més facilitats per als informadors i igual com Mn. Cunill, Mn. Piquer vaticina un concili llarg, com tots els que han deixat una profunda empremta en la vida de l'Església.⁵⁹⁰

⁵⁸⁸ *Hoja Diocesana*, n. 9 (04/03/1962), 81.

⁵⁸⁹ Sacerdot i periodista barceloní, ordenat prevere l'any 1961. Val la pena reproduir aquí el perfil de Mn. Jordi Piquer (1936), a partir d'una entrada al blog del setmanari *Catalunya Cristiana*, en ocasió d'haver-li atorgat el Premi ¡Bravo! al Treball Diocesà en Mitjans de Comunicació de la Conferència Episcopal Espanyola, l'any 2011: «El sacerdot i periodista Jordi Piquer i Quintana, en complir 75 anys, ha demanat el relleu en la Delegació de Comunicació de l'arquebisbat de Barcelona. Mn. Piquer, al costat del també sacerdot i periodista Ramon Cunill i Puig (1907-1975), va treballar de corresponsal de «La Vanguardia» durant el Concili Vaticà II i el 1965 a Barcelona i va començar a col·laborar en l'organisme que aleshores s'anomenava Comissió Arxidiocesana de Mitjans de Comunicació. Durant aquests més de quaranta anys a l'arquebisbat de Barcelona, mossèn Piquer ha treballat activament en el «Full Dominical» (en l'edició de Barcelona i en la d'altres diòcesis catalanes), en el Butlletí Oficial, a l'Oficina de Premsa... Ha ajudat exemplarment cinc bisbes titulars: Modrego, González, Jubany, Carles i Martínez Sistach i els seus col·laboradors immediats, amb una discreció, competència i eficiència de la qual han estat testimonis els mateixos prelats i els treballadors de la Cúria diocesana. El ministeri pastoral de mossèn Jordi Piquer ha estat indestruïble de la seva tasca de comunicador: ha servit per comunicar, ha comunicat per servir. Quants centenars, milers de consultes de periodistes, de capellans i de fidels ha atès amb dedicació i paciència en el decurs d'aquests anys! Piquer, a més, està persuadit de la necessitat del "diàleg i el mutu estímulo entre mitjans laics i mitjans confessionals (amb totes les situacions extremes i intermèdies tant pel que fa als diaris com a les persones dels informadors). Amb un objectiu: no fer dos fronts en conflicte, sinó dues opcions legítimes en diàleg (...) de cara a una feina ben feta. El professional d'un òrgan confessional pot aprendre dels professionals laics el respecte a les realitats temporals i als fets; els professionals laics poden aprendre dels catòlics que, si cal interpretar els fets religiosos, s'ha de fer des de criteris religiosos i no només polítics" (Quaderns de Pastoral, n. 112-113, [1989] p. 55). Aquesta convicció ha acompanyat Jordi Piquer tots els seus anys de professió on ha sabut harmonitzar perfectament la seva feina de redactor en un mitjà públic, «La Vanguardia», amb la de la seva dedicació a l'oficina de premsa del bisbat. Mn. Piquer és un home culte. Format en mitjans de comunicació a Roma, fou professor encarregat de curs de Teologia fonamental al Seminari de Barcelona. Home de lectura, d'estudi i de pregona espiritualitat, ha dictat cursos a comunicadors i ha publicat diversos llibres: «La opinió pública en la Iglesia» (Barcelona, Estela, 1965) i «La impossible restauració. Del Sínode sobre el Concili al Sínode sobre els Laics» (Barcelona, 1986), juntament amb els teòlegs Salvador Pié, Pere Tena i Josep Maria Rovira Belloso; Piquer, que havia estat enviat per «La Vanguardia» a cobrir aquella magna assemblea episcopal, va informar que a la portada del llibret de la missa del matí de clausura a Sant Pere del Vaticà i a la de les vespres de Santa Maria la Major hi figurava «La Madona de Portlligat», de Salvador Dalí, en un estudi previ i en un quadre definitiu respectivament. El fet d'haver comunicat aquesta aportació artística, va motivar que el pintor de Portlligat, aleshores malalt, volgués rebre'l; Piquer, acompanyat del fotògraf Pedro Madueño, li va fer una entrevista que va titular «La entrevista a Dalí que nunca pensé hacer» («La Vanguardia» 29/12/1985) que va ser molt llegida.

Guanyador de premis radiofònics en la seva joventut, Mn. Piquer també va col·laborar un temps en la retransmissió de les misses dominicals de TVE i des dels inicis amb Ràdio Estel especialment en el programa «Avui és el dia del Senyor» retransmetent les misses dominicals des de la Catedral i d'altres solemnitats durant l'any. Acaba de ser guardonat amb el Premi Bravo de la CEE. Tot l'equip humà que fa possible «Catalunya Cristiana» i Ràdio Estel volem expressar a Mn. Jordi Piquer el testimoni de la nostra admiració, gratitud i reconeixement pel seu mestratge prudent i fecund, amb el desig que des de la seva llarga experiència continuï col·laborant molts anys encara en les tasques informatives de l'Església» (CATALUNYA CRISTIANA, EL BLOG, Mossèn Piquer, el ministeri de la comunicació [en línia], <<http://www.radioestel.com/blogs/catalunyacristiana/?p=65>> [Consulta: 20 de març de 2015]).

⁵⁹⁰ *Hoja Diocesana*, n. 39 (29/09/1963), 366-367.

6.2.3 *El tractament del Concili a la premsa*

L'expectació que va despertar el Concili preocupava l'Església de Roma. Com serien tractats els esdeveniments a la premsa? D'aquest problema se'n feia sovint ressò la *Hoja Diocesana*. Per exemple, en el número extraordinari del dia de la premsa de l'Església de 1962, Mn. Cunill presentava la preocupació, feta pública per Joan XXIII, sobre les relacions entre la premsa i el futur concili. I també en aquest mateix full s'afirmava la necessitat d'uns mitjans de comunicació veraces: «*Sobre todo ante el Concilio, la Iglesia necesita una Prensa, una Radio y una Televisión veraces, actuales y potentes que lleven al público la voz de la verdad.*»⁵⁹¹ Ja en el número anterior, s'havia publicat un anunci reclamant per a aquest esdeveniment d'Església una informació responsable i ben orientada i es feia una crida perquè la premsa catòlica fos altaveu del Concili.⁵⁹² Aquest anunci es repetiria un any després,⁵⁹³ afegint que els mitjans de comunicació tenen una importància cabdal, són instruments de catequesi i d'instrucció tant o més importants que les escoles catòliques.

I el 21 d'octubre de 1962 s'expressava així:

*Es cosa cierta que la actitud de la prensa podría plantear problemas al Concilio en el orden de transmisión de noticias. Por una parte existe el peligro del sensacionalismo que obliga, a veces, a determinados informadores, a inventar hechos o detalles para interesar a sus lectores; por otra parte el riesgo de la prensa laica y de la atea... El Papa ha pedido a los 1.000 informadores que llegaron a Roma para ocuparse del Concilio, "disciplina y discreción".*⁵⁹⁴

En aquestes línies es veu com l'Església té en compte el poder de la premsa, sap que li pot fer molt de bé però també molt de mal.

La *Hoja* també recull les anècdotes que la premsa estrangera publica del Concili, com fent-se ressò del que arribava a l'altra banda de món:

LAS PEQUEÑAS HISTORIAS DEL CONCILIO. A la prensa americana e inglesa le divierte explicar la pequeña historia del Concilio Vaticano II. El "New York Herald Tribune" escribía el

⁵⁹¹ *Hoja Diocesana*, n. extraordinari 6 (29/06/1962), 257-258.

⁵⁹² *Hoja Diocesana*, n. 25 (24/06/1962), 255.

⁵⁹³ *Hoja Diocesana*, n. 25 (23/06/1963), 233.

⁵⁹⁴ *Hoja Diocesana*, n. 42 (21/10/1962), 407.

pasado noviembre: Como a gentes ordinarias se ve a los obispos quejarse de los precios tan altos en Italia, de la falta de organización, de los atascos de la circulación en Roma, de las comidas indigestas de la cocina italiana. Se nota lo contentos que están los obispos de hacerse con amistades de prelados. “¿De dónde es usted?” Así comienzan las más animadas conversaciones en bajando las escaleras de San Pedro entre personajes vestidos de color violeta con carteras negras bajo el brazo. Han abandonado su prestigio diocesano y se entregan a la buena amistad con sus colegas. Los autocares especiales llenos de anuncios de jugo de fruta o de dentífricos, destinados a los prelados, aparecen junto a las columnas de Bernini: los chóferes a fuertes golpes de claxon, tienen que llamar la atención a los obispos retardados.

Un obispo de Camerún, llegado vía París, sólo tuvo el dinero justo para pagarse un billete de segunda clase (en Francia no hay terceras) en el tren para Roma. No hubiera podido comer nada durante las treinta horas de viaje si los soldados franceses no hubieran compartido con él sus fiambreras. La mayoría de Padres europeos están alojados en los seminarios y casas religiosas. En el seminario francés —que parece una casa de vecinos—, hay diez obispos por ducha. En contraste, sólo el 10 por ciento de los obispos norteamericanos viven en casas religiosas, el resto en buenos hoteles de Roma, aun cuando buena parte de ellos se instalaron últimamente en hoteles menos caros.⁵⁹⁵

Mn. Cunill recorda en un article a portada que Espanya té una empresa periodística exemplar, l'*Editorial Católica*, que celebra 50 anys d'història, nascuda de la mà d'Àngel Herrera Oria el 1913 amb un gran sentit social cristià. En aquest llarg article, es destaquen les paraules de Pau VI en un discurs als periodistes: «*Frente al poder de la prensa llamada “neutra” la limitada resonancia, nunca exenta de eficacia, de la “prensa católica”.*»⁵⁹⁶

6.3 «HOJA DOMINICAL»

6.3.1 1964, any de canvis

El 3 de maig de 1964, sense previ avís i sense cap explicació, la *Hoja Diocesana* passa a ser *Hoja Dominical*. Ja havia canviat la capçalera amb el primer número de l'any, més petita i discreta, i ara amb el mateix disseny canvia l'adjectiu de *diocesana* pel de *dominical*. En la primera pàgina, la capçalera varia de lloc, a dalt o a baix, a dreta o esquerra, indistintament. Un fet curiós, no gaire reeixit pel que fa a disseny, que durarà fins a l'any 1966. Des de 1967

⁵⁹⁵ *Hoja Diocesana*, n. 1 (06/01/1963), 14.

⁵⁹⁶ *Hoja Diocesana*, n. 36 (08/09/1963), 337.

i fins a l'any 1977, la capçalera passa a ser més gran, situada a la dreta superior, d'estil senzill i, depenent de l'any, canvia de color cada setmana aprofitant que s'imprimeix a dues tintes. Sabem que l'any 1967 la *Hoja Dominical* val, o més ben dit, demana, un donatiu mínim de dues pessetes.⁵⁹⁷

Continua en mans de la *Comisión de Prensa, Radio y Televisión* o més endavant anomenada *Comisión Archidiecésana para los Medios de Comunicación Social* i impresa invariablement pels Altés, normalment a quatre o vuit pàgines i numeració continuada fins a l'any 1966, any en què deixa de fer-se constar la paginació i, per tant, es perd aquella idea que a final d'any es tenia un llibre numerat. Disposa de molts elements gràfics, especialment fotografies⁵⁹⁸ i amb força publicitat,⁵⁹⁹ fins i tot amb anuncis retallables.⁶⁰⁰ Serà l'any 1978 quan desapareixeran tots els anunciants, com explicarem en el proper capítol.

Cal destacar que 1964 és l'any en què Barcelona és erigida arxidiòcesi dependent directament de la Santa Seu,⁶⁰¹ i la *Hoja Diocesana* —al cap de dos números ja serà *Hoja Dominical*—, amb la ploma fluida de Mn. Cunill, ho anuncia amb satisfacció i un cert orgull. Tot i la seva extensió, creiem convenient reproduir el text complet:

LA ARCHIDIÓCESIS DE BARCELONA. Como anticipo y gozoso mensaje pascual llegó el sábado santo a nuestra Ciudad la noticia de haber sido promovida Barcelona al rango de sede arzobispal y de que su obispo, el Dr. Modrego Casás, arzobispo a título meramente personal, sería con título propio de prelado residencial el primer arzobispo de Barcelona. Otra delicada designación que Barcelona, tantas veces objeto del cariño de la Santa Sede, agradecerá a S.S. el Papa Paulo VI.

El honor que se rinde a la Ciudad Condal es un tributo a sus méritos espirituales, un estímulo para la proyección de sus reservas morales, un reconocimiento de su enorme fuerza vegetativa y una nueva responsabilidad para la generación presente de nuestra comunidad cristiana.

Hace ya siglos que Barcelona sustituyó a la vieja y noble Tarraco como emporio de comercio y de riqueza; pero la historia, como maestra de la vida tiene fueros sagrados y exigió siempre que la venerable sede metropolitana, retoño de la Roma imperial, donde predicó San Pablo, ostentara la capitalidad de la provincia eclesiástica tarraconense. Así continuarán las cosas; y mientras

⁵⁹⁷ *Hoja Dominical*, n. 2 (08/01/1967).

⁵⁹⁸ *Hoja Dominical*, n. extraordinari (19/03/1965), 95.

⁵⁹⁹ *Hoja Diocesana*, n. 18 (03/05/1964), 161.

⁶⁰⁰ *Hoja Dominical*, n. 13 (28/03/1965), 107.

⁶⁰¹ BIGORDÀ, *Església i País: tres testimonis*, 378.

Tarragona contará entre sus demarcaciones eclesiásticas filiales una archidiócesis, la nuestra, Barcelona, subrayará su personalidad autóctona y singular para su misión pastoral de centro de población humana característico y poderoso.

El porvenir reserva sin duda al desarrollo vital de Barcelona, en su aspecto espiritual y religioso, designios de centro señero y de responsabilidad muy grave: la gran puerta española de Europa, y la Ciudad que señorea con su belleza y su riqueza el Mediterráneo debe orientar sus destinos hacia más altos valores: “puesta sobre el monte” por Dios, según la paráfrasis evangélica, no puede estar a oscuras, sino que tiene el deber de alumbrar los senderos propios y ajenos con la luz del espíritu.

No ostentará, por lo tanto, nuestra nueva y potente archidiócesis prerrogativas de metrópoli eclesiástica, ni su obispo residencial tendrá la jurisdicción ocasional sobre diócesis sufragáneas que el Derecho reconoce a un arzobispo metropolitano. Como la de Madrid, nuestra demarcación eclesiástica es una figura jurídica nueva en el Derecho con contadísimos precedentes. Pero la erección de una ciudad opulenta en archidiócesis, entraña una moraleja evidente: la riqueza material, el desarrollo vegetativo y la influencia económica exigen un crecimiento espiritual y, en consecuencia, reclaman estructuras nuevas y eficaces para infundir alma y espíritu a aquella materia.

El gran riesgo de Barcelona está en que la materia ahogue el espíritu. Al dar importancia y rango religioso a Barcelona la Iglesia la invita a poner de acuerdo el alma y el cuerpo, a establecer una armonía entre materia y espíritu; y tal armonía siempre se cifra en la primacía de lo espiritual. - R.C.⁶⁰²

La *Hoja Dominical* anirà informant d'aquest fet amb goig, i de com Mons. Modrego, després de 20 anys a la seu barcelonina, esdevé arquebisbe titular:

LA PROMULGACIÓN DEL NUEVO ARZOBISPADO DE BARCELONA. Erigido el 25 de marzo próximo pasado por S.S. el Papa Paulo VI y anunciada la erección el sábado santo del año presente, el arzobispado de Barcelona será promulgado hoy, a las 12, en la S. I. Catedral, por el Sr. Nuncio de su Santidad en España, Mons. Antonio Riberi. Al mismo tiempo tomará posesión de su título canónico de Arzobispo de Barcelona el Prelado Dr. Gregorio Modrego Casáus, designado por el Papa primer arzobispo titular del nuevo arzobispado.

La misma bula o documento pontificio que concede el rango de arzobispado a la diócesis de Barcelona, nombra arzobispo al querido y venerable Prelado que desde más de cuatro lustros rige la Iglesia barcelonesa.

---

⁶⁰² *Hoja Diocesana*, n. 16 (19/04/1964), 145-146.

*Sean los sentimientos de los fieles de Barcelona, de gratitud al Papa Paulo VI que tantas muestras de afecto viene prodigando a Barcelona y a España. Sean reconocidos a Mons. Riberi, nuncio ilustre y fervoroso del Papa entre nosotros. A su diligencia, a su amor a España y a Barcelona debe grandes beneficios la Iglesia en nuestra Patria. Sean de sumisión y afecto al Sr. Arzobispo: de oración por él y de colaboración con él, para que Barcelona y su archidiócesis sean conscientes de su nueva responsabilidad y sean dignas de la confianza y el afecto que la Iglesia ha depositado en ellas.*⁶⁰³

També en publicarà la butlla pontifícia d'erecció del nou arquebisbat del 25 de març de 1964.⁶⁰⁴

A mesura que passen els anys, la *Hoja Dominical* té més qualitat en el disseny, en la impressió i en la informació, especialment a partir de 1966, any en què ja minven les referències al Concili Vaticà II però el papa Pau VI es fa molt present juntament amb una acurada informació litúrgica, serà a partir de 1967 que es començaran a publicar, en català i castellà, les antífoes i lectures de la missa dominical⁶⁰⁵ i també uns requadres destacats amb el títol «*Oraciones para nuestro tiempo*»⁶⁰⁶ que recullen petites pregàries per al cristià.

També augmenta la preocupació per la situació de l'Església en el món, incorporant un apartat titulat «*Iglesia y mundo actual*»⁶⁰⁷ que analitza amb els ulls del Concili la situació mundial. Curiosa una foto, en aquest apartat, que il·lustra la notícia que per primera vegada a la història «*los objetivos de las telecámaras han entrado en un Concilio de la Iglesia*» i en què s'aprecia, assegut al costat del tríode, un jove prelat, Karol Wojtyła.⁶⁰⁸

Destacar que la *Hoja Diocesana* en aquests anys fuig dels temes polítics i es pot dir que, a diferència dels anys posteriors a la Guerra Civil, Franco surt en comptades ocasions a les pàgines del full, només crida l'atenció una portada de 1966 en què en explicar els 50 anys de l'Institut Químic de Sarrià (IQS) s'il·lustra amb una fotografia de Franco visitant el centre d'ensenyança de la Companyia de Jesús, l'any 1960.⁶⁰⁹

⁶⁰³ *Hoja Dominical*, n. 24 (14/06/1964), 225.

⁶⁰⁴ *Hoja Dominical*, n. 26 (28/06/1964), 244, i *Hoja Dominical*, n. extraordinari 5 (29/06/1964), 250.

⁶⁰⁵ *Hoja Dominical*, n. 1 (01/01/1967).

⁶⁰⁶ *Hoja Dominical*, n. 17 (21/04/1967).

⁶⁰⁷ *Hoja Dominical*, n. 11 (13/03/1966), 83, i *Hoja Dominical*, n. 23 (5/06/1966), 187.

⁶⁰⁸ *Hoja Dominical*, n. 23 (05/06/1966), 187.

⁶⁰⁹ *Hoja Dominical*, n. 6 (06/02/1966), 41.

6.3.2 En l'àmbit periodístic i polític

El 14 d'abril de 1966 els diaris es publicaren sense haver passat censura prèvia. Era el primer dia de vigència de la Llei de Premsa i Impremta⁶¹⁰ promoguda pel ministre d'Informació i Turisme, Manuel Fraga Iribarne,⁶¹¹ i que havia estat publicada al BOE número 67 del 19 de març de 1966,⁶¹² en les pàgines 3310-3315.⁶¹³

La nova llei imposava que s'havien d'enviar deu exemplars a l'oficina de censura mitja hora abans de la distribució. En cas de trobar-hi alguna infracció, el govern també disposava de mitja hora per segrestar els exemplars.⁶¹⁴ Un patiment que per a alguns era pitjor que l'anterior llei, especialment pel que feia al compliment de l'article número 2, el més temut i que fixava els límits dels continguts informatius⁶¹⁵ i, per tant, limitava la llibertat d'expressió:

*La libertad de expresión y el derecho a la difusión de informaciones, reconocidas en el artículo primero, no tendrán más limitaciones que las impuestas por las leyes. Son limitaciones: el respeto a la verdad y a la moral; el acatamiento a la Ley de Principios del Movimiento Nacional y demás Leyes Fundamentales; las exigencias de la defensa Nacional, de la seguridad del Estado y del mantenimiento del orden público interior y la paz exterior; el debido respeto a las Instituciones y a las personas en la crítica de la acción política y administrativa; la independencia de los Tribunales, y la salvaguardia de la intimidad y del honor personal y familiar.*⁶¹⁶

Com explica Guillamet, «la llei suprimia la censura i, de fet, la traspassava als directors, que es veien obligats a decidir què es podia publicar i què no. La vulneració de la llei comportava greus pèrdues econòmiques a les empreses, en aquesta mena de censura posterior».⁶¹⁷ Era una llei orgànica que significarà, segons Figueres, l'anomenada teoria de la piràmide: el poder polític dóna autorització o accepta les publicacions de caràcter selectiu i minoritari, mentre que les de major abast seran prohibides o no autoritzades.⁶¹⁸

⁶¹⁰ CASTRO, *La prensa en la transición española. 1966-1978*, 35-48.

⁶¹¹ GUILLAMET, *Història de la premsa, la ràdio i la televisió a Catalunya (1641-1994)*, 194.

⁶¹² FIGUERES, *Premsa i nacionalisme. El periodisme en la reconstrucció de la identitat catalana*, 241.

⁶¹³ AGENCIA ESTATAL BOLETÍN OFICIAL DEL ESTADO, *Ley 14/1966, de 18 de marzo, de Prensa e Impremta* [en línia], <<http://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1966-3501>> [Consulta: 7 d'abril de 2015].

⁶¹⁴ GUILLAMET, *Història de la premsa, la ràdio i la televisió a Catalunya (1641-1994)*, 194.

⁶¹⁵ J. J. SANCHEZ, «La prensa en España», en ALBERT, *Historia de la prensa*, 221.

⁶¹⁶ AGENCIA ESTATAL BOLETÍN OFICIAL DEL ESTADO, *Ley 14/1966, de 18 de marzo, de Prensa e Impremta* [en línia], <<http://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1966-3501>> [Consulta: 7 d'abril de 2015].

⁶¹⁷ GUILLAMET, *Història de la premsa, la ràdio i la televisió a Catalunya (1641-1994)*, 195.

⁶¹⁸ FIGUERES, *El periodismo catalán. Prensa e identidad. Un siglo de historia (1879-1984)*, 627.

Malgrat això, no es pot negar una certa obertura del franquisme a un pluralisme intern mentre no s'ataqués el règim.⁶¹⁹ A partir d'aquí la premsa catalana entra en un període d'expansió i neixen unes quatre-centes publicacions,⁶²⁰ no només pel canvi jurídic sinó gràcies a l'augment de la premsa comarcal que esdevé protagonista en els darrers anys de la dictadura,⁶²¹ com a pionera de la recuperació del català en els mitjans de comunicació.⁶²² És remarcable que l'any 1969 es publica el primer volum de la Gran Enciclopèdia Catalana, de mans d'Edicions 62, nascuda precisament l'any 1962.⁶²³

6.3.3 En l'àmbit religiós

6.3.3.1 Noves publicacions

Arran de la llei Fraga i gràcies al Concordat de l'Estat espanyol amb el Vaticà, l'Església catòlica pot ressuscitar antigues revistes i també en crea de noves.⁶²⁴ Són uns anys de molt de moviment eclesiàstic. Cal destacar la campanya *Volem bisbes catalans*,⁶²⁵ que reclamava bisbes catalans, sobretot davant la successió de Gregorio Modrego a Barcelona per part de Marcelo González, que era bisbe d'Astorga, l'any 1966.⁶²⁶ Segons Cárcel va ser una àmplia i dura campanya contra el seu nomenament.⁶²⁷

Com explica Bada, «*les vies de penetració del pensament cristià europeu sobre la presència en el món polític i social foren diversos. En primer lloc arribava a través de les publicacions, ja fos en francès ja fos en versió catalana o castellana.*»⁶²⁸ Es funden diferents editorials i sorgeixen «*una bona munió de revistes: L'Infantil (Solsona 1951) que més tard adoptaria el nom de Tretzevents (1973), Qüestions de Vida Cristiana (Montserrat 1958), Serra d'Or (Montserrat 1959), Criterion (caputxins, 1959), Cavall Fort, fundada pels bisbats de Girona, Solsona i Vic (Solsona 1961), El Ciervo, que, amb el subtítol de Boletín del Centro de Jóvenes de la Asociación Nacional de Propagandistas procurava mantenir un*

⁶¹⁹ GUILLAMET, *Història de la premsa, la ràdio i la televisió a Catalunya (1641-1994)*, 195.

⁶²⁰ FIGUERES, *Premsa i nacionalisme. El periodisme en la reconstrucció de la identitat catalana*, 241.

⁶²¹ GUILLAMET, *La premsa a Catalunya*, 37.

⁶²² FIGUERES, *La premsa catalana*, 101.

⁶²³ GRUP ENCICLOPÈDIA CATALANA, *Qui som* [en línia], < <http://grupenciclopedia.cat/qui-som/> > [Consulta: 7 d'abril de 2015].

⁶²⁴ GUILLAMET, *La premsa a Catalunya*, 37.

⁶²⁵ FIGUERES, *La premsa catalana*, 101.

⁶²⁶ MASSOT, *Església i societat a la Catalunya contemporània*, 75-76, i BADA, *Història del cristianisme a Catalunya*, 247.

⁶²⁷ CÁRCEL, *Historia de la Iglesia. III. La Iglesia en la época contemporánea*, 619.

⁶²⁸ BADA, *Societat i Església a Catalunya. Cent anys entre constitucions i dictadures (1876-1978)*, 258.

esperit obert i preocupat pel catolicisme social.»⁶²⁹ La *Hoja* es farà ressò del prestigi internacional de la revista *Cavall Fort*.⁶³⁰

Mn. Bada destaca també que «l'episcopat català decidí crear dues institucions, una preferentment intel·lectual (la Facultat de Teologia de Barcelona. Després seria de Catalunya) i l'altra assenyaladament pastoral, el Centre d'Estudis pastorals per a "posar al dia" el clergat català d'acord amb els nous plantejaments de la teologia conciliar (1968)».⁶³¹

També apareixen Documents d'Església (1966), Quaderns de Pastoral (1969), la Bíblia de Montserrat en un volum (1969), entre d'altres.⁶³² A poc a poc, però amb força, les publicacions religioses recuperen la seva marcada identitat amb el poble català.⁶³³

La *Hoja Dominical* insisteix en la importància dels mitjans de comunicació que marquen la història dels pobles i recorda, sense embuts, que aquests han d'estar al servei de la veritat, de la justícia i de l'amor i no al servei del mal.⁶³⁴ Es pregunta reiteradament si la premsa és un poder o un servei, i es val del pensament de Marie-Dominique Chenu, *o.p.*, per afirmar que «es por mérito del periodista que, en el más alto significado de la palabra, el teólogo puede leer los signos de los tiempos»,⁶³⁵ es comencen a marcar les grans línies de la teologia de la informació, seguint la doctrina del Concili i especialment el decret *Inter Mirifica* que insisteix en l'ús recte dels mitjans de comunicació,⁶³⁶ i la seva utilització en bé de l'evangelització.⁶³⁷ Cal que Església i premsa s'entenguin però malgrat les directrius del Concili això no acaba de fer-se de la manera prevista,⁶³⁸ per això no s'escatimen esforços i s'organitzen cursos arreu d'Europa per donar formació en aquest camp i unir *pastoral* i *mitjans de comunicació*.⁶³⁹

⁶²⁹ BADA, *Societat i Església a Catalunya. Cent anys entre constitucions i dictadures (1876-1978)*, 259.

⁶³⁰ *Hoja Dominical*, n. 20 (16/05/1965), 171.

⁶³¹ BADA, *Societat i Església a Catalunya. Cent anys entre constitucions i dictadures (1876-1978)*, 260.

⁶³² BIGORDÀ, *Església i País: tres testimonis*, 378-379.

⁶³³ MASSOT, *Aproximació a la història religiosa de la Catalunya contemporània*, 156-191.

⁶³⁴ *Hoja Dominical*, n. 4 (24/01/1965), 25 i *Hoja Dominical*, n. 35 (29/08/1965), 289.

⁶³⁵ *Hoja Dominical*, n. 4 (23/01/1966), 25-26.

⁶³⁶ *Hoja Dominical*, n. 4 (23/01/1966), 30-31.

⁶³⁷ *Hoja Dominical*, n. 19 (07/05/1967).

⁶³⁸ *Hoja Dominical*, n. 26 (25/06/1967).

⁶³⁹ *Hoja Dominical*, n. 27 (02/06/1967).

No podem obviar que Pau VI va ser un Papa que va saber donar un bon impuls al món dels mitjans de comunicació:⁶⁴⁰

*Gracias a estas técnicas maravillosas, la convivencia humana ha alcanzado dimensiones nuevas: el tiempo y el espacio han sido superados y el hombre, se diría, que se ha convertido en ciudadano del mundo: que participa y es testigo de los acontecimientos más remotos y de las vicisitudes de toda la humanidad. Como ha dicho el Concilio “se puede ya hablar de una verdadera metamorfosis social y cultural, que redundará también en la vida religiosa”, y a esta transformación los instrumentos de comunicación social han contribuido poderosamente... En todo esto, vemos trazarse y actuarse un admirable designio de la providencia de Dios que abre al ingenio humano caminos siempre nuevos, para su perfeccionamiento y para la consecución del fin último del hombre.*⁶⁴¹

El Papa insisteix en l'ètica de la comunicació i assenjala que en tota informació han de prevaldre un seguit de valors:

La referencia objetiva de lo que realmente ha sucedido; que la difusión de la propia verdad objetiva está supeditada al respeto a la persona humana, a su derecho a la intimidad y a la buena fama; que la libertad de prensa está limitada por las exigencias del bien común, y por los derechos de la ética y la verdad; que el respeto a la verdad exige la rectificación de toda noticia falsa; que al informador no le está permitido detenerse y hurgar en los aspectos morbosos de un

---

⁶⁴⁰ Només cal llegir acuradament l'encíclica *Populorum Progressio* (1967) sobre la necessitat de promoure el desenvolupament dels pobles, sobretot els números 15-17 i especialment la carta apostòlica *Octogesima Adveniens* (1971) sobretot els números 20-21, per veure l'interès de Pau VI en l'ús dels mitjans de comunicació. El número 20 de *Octogesima Adveniens* afirma fent ús del decret *Inter Mirifica* que: «Entre los cambios más importantes de nuestro tiempo debemos subrayar la función creciente que van asumiendo los medios de comunicación social y su influencia en la transformación de las mentalidades, de los conocimientos, de las organizaciones y de la misma sociedad. Ciertamente, tienen muchos aspectos positivos; gracias a ellos, las informaciones del mundo entero nos llegan casi instantáneamente, creando un contacto, por encima de las distancias, y elementos de unidad, entre todos los pueblos y personas; con lo cual se hace posible una difusión más amplia de la información y de la cultura. Sin embargo, estos medios de comunicación social, debido a su misma eficacia llegan a representar como un nuevo poder. ¿Cómo no plantearse, por tanto, la pregunta sobre los detentadores reales de este poder, sobre los fines que persiguen y los medios que ponen en práctica, sobre la repercusión de su acción en cuanto al ejercicio de las libertades individuales, tanto en los campos político e ideológico como en la vida social, económica y cultural? Los hombres en cuyas manos está este poder tienen una grave responsabilidad moral en relación con la verdad de las informaciones que deben difundir, en relación a las necesidades y con las reacciones que hacen nacer, en relación con los valores que proponen. Más aún, con la televisión, es un modo original de conocimiento y una nueva civilización los que están naciendo: los de la imagen. Naturalmente, los poderes públicos no pueden ignorar la creciente potencia e influjo de los medios de comunicación social, así como las ventajas o riesgos que su uso lleva consigo para la comunidad civil y para su desarrollo y perfeccionamiento real. Ellos, por tanto, están llamados a ejercer su propia función positiva para el bien común, alentando toda expresión constructiva, apoyando a cada ciudadano o ciudadana y a los grupos en la defensa de los valores fundamentales de la persona y de la convivencia humana; actuando también de manera que eviten oportunamente la difusión de cuanto menoscaba el patrimonio común de valores, sobre el cual se funda el ordenado progreso civil.» (LA SANTA SEDE, Carta Apostólica *Octogesima Adveniens* [en línia], <http://w2.vatican.va/content/paul-vi/es/apost_letters/documents/hf_p-vi_apl_19710514_octogesima-adveniens.html> [Consulta: 19 d'abril de 2015]).

⁶⁴¹ Hoja Dominical, n. 19 (07/05/1967).

*hecho ni detenerse sólo en la presentación o en la mera superficialidad y que en el ejercicio de su profesión debe mantenerse libre de prejuicios personales y por encima de toda presión política, económica o racial; que un código de ética periodística debe inspirarse en el respeto a los supremos valores espirituales de la vida humana; la religión, la justicia, la paz, la libertad, la solidaridad y la caridad humanas, el amor a la Patria y a la cultura porque estos valores constituyen la riqueza de todos los pueblos.*⁶⁴²

Recordem que arran del decret *Inter Mirifica* es posarà en marxa, a partir de 1967, el dia de les Comunicacions Socials, que se celebrarà cada any amb un tema central assenyalat pel Sant Pare, tal com hem explicat en el capítol anterior. La *Hoja* se'n farà ressò fidelment.⁶⁴³

6.3.3.2 Mons. Marcelo González Martín

El 23 de febrer de 1966, Mons. Marcelo González Martín, que era bisbe d'Astorga, és nomenat arquebisbe coadjutor de Barcelona, amb dret a successió. Mons. González havia fet un molt bon paper a l'aula conciliar i Pau VI s'havia fixat en ell.⁶⁴⁴ La *Hoja Dominical* reproduïx una comunicació de Mons. Modrego on expressa la seva satisfacció en haver-li concedit l'ajuda tan demanada, sobretot davant del treball pastoral que comporta la diòcesi de Barcelona i la posada en marxa de les directrius conciliars. També reproduïx l'expressió de Mons. González Martín a la premsa nacional, un cop sabuda la notícia: «*Mi única misión al ir a Barcelona ahora es ayudar al excelentísimo Prelado que rige los destinos de la Archidiócesis. Amo y respeto a Barcelona y a todo el pueblo de Dios que vive en su tutoría diocesana.*»⁶⁴⁵

I coincidint amb l'arribada de *don Marcelo* a Barcelona, el papa Pau VI s'adreça als sacerdots i fidels barcelonins en un llarg document, del qual la *Hoja* en resumeix els punts més importants referents a la immigració obrera, a la vitalitat religiosa, a la pastoral, al bisbe, als sacerdots i als religiosos, també als seglars, al compromís cristià, a la coordinació dels moviments, al diàleg i a la disciplina.⁶⁴⁶ La *Hoja* fa un gran esforç per acollir el nou arquebisbe coadjutor i lloa el seu primer discurs, afirmant: «*Esta plática de*

⁶⁴² *Hoja Dominical*, n. 47 (17/11/1968).

⁶⁴³ *Hoja Dominical*, n. 20 (11/05/1969); *Hoja Dominical*, n. 20 (19/05/1971); *Hoja Dominical*, n. 21 (23/05/1971), i *Hoja Dominical*, n. 22 (03/06/1973).

⁶⁴⁴ Per a més informació sobre l'aportació de Mons. Marcelo González al Concili Vaticà II val la pena llegir la separata de S. CALVO, «El cardenal Marcelo González Martín y el Concilio Vaticano II», *Toletana. Cuestiones de Teología e Historia* 28 (2013/1), 9-39.

⁶⁴⁵ *Hoja Dominical*, n. 10 (06/03/1966), 73.

⁶⁴⁶ *Hoja Dominical*, n. 22 (29/05/1966), 177-178.

*autopresentación, dicha con insólita belleza de elocución, suscitó un entusiasmo explosivo: por primera vez nuestra venerable Catedral escuchó aquel día estentóreos aplausos.»*⁶⁴⁷ Malgrat que, com afirma el P. Massot, en una obra de 1973,⁶⁴⁸ «l'elecció per a Barcelona —després del concili— d'un bisbe no català fou rebuda amb inquietud i amb disgust per bona part de la clerecia i del laïcat, i ha estat la causa d'una gran pèrdua d'energies i d'un esmicolament de la vida cristiana de la diòcesi».⁶⁴⁹

En aquest mateix any 1966, l'1 de març, és constituïda la Conferència Episcopal Espanyola, seguint el decret del Concili Vaticà II, *Christus Dominus* sobre el ministeri pastoral dels bisbes, des dels seus inicis serà molt activa, potser de les més dinàmiques d'Europa.⁶⁵⁰ La *Hoja* se'n fa ressò en un llarg article on explica que «la Conferencia episcopal es como una Asamblea en que los obispos de cada nación o territorio ejercen unidos su cargo pastoral»,⁶⁵¹ i en presenta el primer president, el cardenal Fernando Quiroga Palacios, arquebisbe de Santiago de Compostela, escollit per l'assemblea de bisbes espanyols: «El cardenal Quiroga nació en Meceda (Orense) en 1900. Cursó sus estudios en Orense y Roma. Sacerdote en 1922, ejerció de párroco hasta que, en 1946, fue consagrado obispo. En 1953, S. S. Pío XII le creó cardenal.»⁶⁵²

El 7 de gener de 1967, el Papa accepta la renúncia de l'arquebisbe Modrego per motius de salut i aquest es dirigeix als feligresos demanant:

*Después del Papa, amad a vuestro arzobispo, don Marcelo González Martín, queridísimo sucesor mío en el cargo de pastor propio de esta Iglesia de Barcelona... Su juventud promete dar un nuevo impulso a las instituciones y actividades existentes, y restaurar las que se hayan debilitado y crear las que la Iglesia ha ordenado o va determinando como frutos del Concilio... Mirad a vuestro arzobispo, al que el Papa os ha enviado, como el sucesor de los apóstoles, al que el Espíritu Santo ha puesto para regir vuestros destinos espirituales, al que "por razón de su ministerio sagrado, personifica a Cristo" entre vosotros...*⁶⁵³

⁶⁴⁷ *Hoja Dominical*, n. 22 (29/05/1966), 177.

⁶⁴⁸ MASSOT, *Aproximació a la història religiosa de la Catalunya contemporània*.

⁶⁴⁹ MASSOT, *Aproximació a la història religiosa de la Catalunya contemporània*, 180. Josep Massot aquí fa referència a *Une affaire de l'Après-Concile. Le Vatican et ta Catalogne. Le problème de la nomination des évêques dans l'Eglise d'aujourd'hui*, 2a edició (París 1971).

⁶⁵⁰ CÀRCEL, *Historia de la Iglesia contemporánea*, 334-341.

⁶⁵¹ *Hoja Dominical*, n. 1 (13/03/1966), 81-82.

⁶⁵² *Hoja Dominical*, n. 1 (13/03/1966), 81.

⁶⁵³ *Hoja Dominical*, n. 3 (15/01/1967).

Així, Mons. González Martín⁶⁵⁴ esdevé arquebisbe titular de Barcelona, segons corresponia al seu títol de coadjutor amb dret a successió; la *Hoja* s'esforça a transmetre un missatge d'acollida i demana pregàries pel nou pastor.⁶⁵⁵ Segurament li convenien, perquè la campanya *Volem bisbes catalans* havia fet molt soroll. El nou prelat no era benvingut i ell ho devia saber perquè les seves primeres paraules de salutació deixen entreveure algunes qüestions:

Pido a todos, sacerdotes, religiosos, religiosas, seglares, y también me lo exijo a mí mismo, que cada mañana nos preguntemos: ¿Qué puedo hacer hoy por la Iglesia de Dios? ¿Y cómo debo hacerlo para obrar por puro amor de Dios, atento únicamente a la voz de Jesucristo y de su Vicario en la tierra? No hay tiempo que perder si queremos detener el grave proceso de descristianización que nos amenaza. Y como no podemos contentarnos con detenerlo, sino que es necesario transformarlo de negativo en positivo, síguese que tenemos que llenarnos de Cristo, si lo que queremos es cristianizar de verdad las conciencias de los hombres y las estructuras de una sociedad en que la luz de la fe, al menos en grandes sectores de la misma, está casi extinguida.

Hemos de hacer todos un esfuerzo tenaz y generoso para comunicarnos nuestro pensamiento y reflexión, para examinar conjuntamente los problemas, para tomar las decisiones que convenga, y para cumplirlas con heroica fidelidad. No es ésta la hora de la debilidad y cobardía, ni tampoco la de la presunción y del orgullo. Tenemos mucho que rectificar todos, si queremos de verdad seguir a nuestro Señor Jesucristo. (De la salutación pastoral del Arzobispo de Barcelona.)⁶⁵⁶

Aviat començarà la reorganització de l'arxidiòcesi per part del nou arquebisbe i la *Hoja* insistirà a publicar les paraules de *don Marcelo* que crida al diàleg per fugir «*de individualismos anárquicos*».⁶⁵⁷ També, seguint l'estil conciliar, es nomenaran set vicaris episcopals i des de les pàgines del full es voldrà explicar amb precisió qui són i quina és la seva tasca:

⁶⁵⁴ «Villanubla, Valladolid, 1918 - Fuentes de Nava, Palència 2004. Bisbe. Graduat en Teologia a Comillas, professor del seminari i canonge de la catedral de Valladolid (1947), fou nomenat bisbe d'Astorga (1961) i arquebisbe-coadjutor (1966) i residencial de Barcelona (1967) i de Toledo (1971-1995) i cardenal (1973). Precedit de la fama de promotor d'obres benèfiques a Valladolid i Astorga, com també d'intel·lectual per les seves conferències i alguna de les aportacions que feu al Concili Vaticà II, el seu nomenament per Barcelona desencadenà la campanya *Volem bisbes catalans* i la seva actuació pastoral fou d'enfrontament constant no suavitzat per la concessió de quatre bisbes auxiliars catalans (1968): Capmany, Daumal, Guix, a qui havia nomenat vicari general, i Torrella. El seu pontificat toledà va seguir la mateixa tònica i dona acolliment a sectors conservadors del clergat en un seminari especial» (BADA, «González Martín, Marcelo», en *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, volum II, 298-299).

⁶⁵⁵ *Hoja Dominical*, n. 4 (22/01/1967).

⁶⁵⁶ *Hoja Dominical*, n. 4 (22/01/1967).

⁶⁵⁷ *Hoja Dominical*, n. 9 (26/02/1967).

*Ante todo, conviene poner en claro que el nombramiento de estos cargos responde a tres criterios que enumera nuestro Arzobispo: 1) descentralización de funciones y servicios; 2) agilidad y rapidez en la actuación necesaria; 3) participación de los sacerdotes con el Prelado en la común responsabilidad en el gobierno de la Diócesis. Digamos simplemente, que no se trata de dignidades conferidas a una persona, sino de servicios a efectuar —una racional distribución de trabajo, diríamos—, con una finalidad: trabajar por el bien común de todo el Pueblo de Dios, en una Diócesis más corresponsable y comunitaria.*⁶⁵⁸

Els nomenaments recauen en sacerdots que amb els anys esdevindran figures reconegudes del clergat barceloní: Mn. Ramon Saperas Calaf, Mn. Josep Capmany Casamitjana, Mn. Joan Batlles Alerm, Mn. Francesc Muñoz Alarcón, Mn. Francesc de P. Sala Arnó, Mn. Joan Carrera Planas i Mn. Malaquíes Zayas Guerpo.⁶⁵⁹

Seguint amb la renovació, *don Marcelo* dona una estructuració nova a la divisió arxiprestal i crea 42 arxiprestats per a una pastoral conjunta.⁶⁶⁰ I el més destacable és el nomenament de quatre bisbes auxiliars, segons Mons. González, a causa de «*el crecimiento numérico de la población diocesana de Barcelona*», també a «*los problemas de toda índole que el crecimiento demográfico lleva consigo.*» I remarca la particularitat de Barcelona, que per la seva vitalitat rica i característica reclama una atenció vivíssima.⁶⁶¹

Mentre *don Marcelo* donava aquestes explicacions a la *Hoja Dominical*,⁶⁶² d'altres tenien unes raons ben diferents, lligades a la situació d'Espanya i al malestar generat per aquells que reivindicaven bisbes catalans. El Concili havia estat clar a l'hora de demanar la llibertat de l'Església per nomenar bisbes. I això, aquí, no s'havia donat, així Pau VI el 1968 «*demanà al general Franco la renúncia a aquest dret i, davant la seva negativa, el nunci, monsenyor Dadaglio, rebé ordres de Roma de preparar nomenaments de bisbes auxiliars, en els quals el govern no podia intervenir-hi: l'efecte immediat fou el nomenament de quatre auxiliars per a Barcelona: Capmany, Daumal, Guix i Torrella*».⁶⁶³

⁶⁵⁸ *Hoja Dominical*, n. 42 (15/10/1967).

⁶⁵⁹ *Hoja Dominical*, n. 42 (15/10/1967).

⁶⁶⁰ *Hoja Dominical*, n. 44 (27/10/1968).

⁶⁶¹ *Hoja Dominical*, n. 45 (03/11/1968).

⁶⁶² Els mateixos articles de la *Hoja Dominical* del 3 de novembre de 1968, havien estat publicats a *La Vanguardia* del 27 d'octubre, a la pàgina 27, amb una biografia més àmplia dels quatre nomenats.

⁶⁶³ BADA, *Història del cristianisme a Catalunya*, 247.

S'ha de reconèixer que els escrits de Mons. González a la *Hoja Diocesana* sovint permeten llegir entre línies quelcom que, si més no, crida l'atenció. En el mateix article on anuncia el nomenament de quatre bisbes auxiliars com un bé immens, afirma també que «*necesitamos imperiosamente en nuestra Diócesis de Barcelona unos años de trabajo ordenado y silencioso, que elimine crispaciones y amarguras, fomente la caridad fraterna, permita ver a las personas y las instituciones todo lo bueno que hay en unos y en otros, concilie los ánimos y las mentes, rompa los exclusivismos, mantenga lo necesario de la tradición y busque incesantemente las nuevas adaptaciones sin extremismos de un lado ni de otro*». ⁶⁶⁴

I només, al final del llarg article, té unes paraules d'acollida pels recent nomenats: «*Acojo a los Obispos nombrados con fraternal amor y confianza. Cada uno tendrá una misión concreta y cada zona de la Diócesis será particularmente atendida*». ⁶⁶⁵

La *Hoja* en el mateix número, ⁶⁶⁶ presenta els quatre nous bisbes auxiliars de l'arxidiòcesi, explicant que la designació de quatre auxiliars a un arquebisbe residencial no té precedents a l'Església espanyola, però sí en altres diòcesis d'Europa i d'Amèrica. Els nomenats van ser: Mons. Josep M. Guix Ferreres (La Coromina de Cardona, 1927), ⁶⁶⁷ Mons. Ramon Torrella Cascante (Olesa de Montserrat, 1923), ⁶⁶⁸ Mons. Ramon Daumal Serra (Badalona, 1912) ⁶⁶⁹ i Mons. Josep Capmany Casamitjana (Sabadell, 1920). ⁶⁷⁰

El 23 de gener de 1969, seguint amb la reestructuració de la diòcesi, els bisbes auxiliars són nomenats vicaris generals amb totes les facultats corresponents i la *Hoja* destaca que «*en estas decisiones del doctor González Martín se evidencia una atención escrupulosa a las exigencias de la gran concentración urbana que representan Barcelona y su comarca y a las directrices del Vaticano II. El espíritu del Concilio se manifiesta especialmente con el gobierno colegiado en propia cumbre de la Diócesis, salvada siempre la autoridad máxima y la potestad decisoria del Obispo residencial*». ⁶⁷¹ Mitjançant aquest nomenament,

⁶⁶⁴ *Hoja Dominical*, n. 45 (03/11/1968).

⁶⁶⁵ *Hoja Dominical*, n. 45 (03/11/1968).

⁶⁶⁶ *Hoja Dominical*, n. 45 (03/11/1968).

⁶⁶⁷ Mor a Vic l'any 2009, havia estat bisbe d'aquesta diòcesi de 1983 fins al 2003.

⁶⁶⁸ Mor a Tarragona l'any 2004, havia estat arquebisbe d'aquesta diòcesi de 1983 fins al 1997.

⁶⁶⁹ Mor a Barcelona l'any 2008, essent bisbe auxiliar emèrit de Barcelona des del 1987.

⁶⁷⁰ Mor a Madrid l'any 1995, des de 1979 havia estat director nacional de les Obres Missionals Pontificies (JORBA, «Josep Capmany, un bisbe missioner», *Catalunya Cristiana* 814 (1995), 1 i *Afinant* III).

⁶⁷¹ *Hoja Dominical*, n. 5 (02/02/1969).

s'encomana una determinada zona de la diòcesi a cada bisbe auxiliar i es continua treballant en la creació de zones pastorals.⁶⁷²

Són anys complicats a nivell religiós i polític, la força del Concili, un bisbe poc acollit i la situació política espanyola, comporten que fins i tot, la *Hoja* hagi de publicar alguna nota de l'arquebisbat, per exemple, arran dels escorcolls fets per la policia en algunes parròquies barcelonines —Nostra Senyora de Montserrat, Sant Pau del Camp, Sant Ignasi de Loiola i Sant Josep Oriol—, desvinculant els preveres d'aquestes parròquies de les possibles reunions fetes en les seves dependències per part de membres del PSUC i afirmant que l'arquebisbat no ha autoritzat i desautoritza qualsevol reunió o «*maniobra política*» perseguida per la llei.⁶⁷³

6.3.3.3 El final del Concili Vaticà II

«*La comunitat catòlica catalana rebé amb entusiasme el Concili*»,⁶⁷⁴ afirma Bada, i la *Hoja Dominical* no deixa de parlar-ne en cada número, especialment l'any 1964, sovint a portada, al costat de nombroses publicacions catalanes que explicaven fil per randa el camí conciliar que tantes esperances donava, especialment pel tarannà dels catòlics de Catalunya. Cal destacar que:

*El Hogar del Libro publicà “Vida del Concili” (3000 exemplars), el Casal de Montserrat “Concili, avui”. Josep Perarnau edità, exhaustivament anotats, tots els documents conciliars i l'editorial Estela els publicà en un volum (1966). Des d'aquell moment, la mateixa Estela obrí la col·lecció “Vaticà II”, Nova Terra “Temps de Concili”, Edicions 62 “Blanquerna”, Península, en castellà, “Compromiso Cristiano”, Fontanella (1962) donava també cabuda a obres religioses i l'Abadia de Montserrat eixamplava el seu món editorial amb diverses col·leccions i la revista Documents d'Església (1966) i a totes aquestes iniciatives s'hi sumaren més tard els claretians amb la seva editorial i llibreria (Claret).*⁶⁷⁵

⁶⁷² *Hoja Dominical*, n. 5 (02/02/1969).

⁶⁷³ *Hoja Dominical*, n. 14 (30/03/1969).

⁶⁷⁴ BADA, *Història del cristianisme a Catalunya*, 245.

⁶⁷⁵ *Ibíd.*

Mn. Cunill continuava explicant, amb pèls i senyals, el progrés del Concili, que ja quasi es trobava a la tercera etapa,⁶⁷⁶ ben guiat per Pau VI, però que no s'estalviava dificultats, tal com s'explica a la *Hoja Dominical*:

El Concilio es incómodo. Lo es para el Papa, que tiene sobre él una responsabilidad sagrada; lo es para los obispos, que, en la búsqueda de la verdad, en la tensión de los criterios distintos, en las discusiones de donde, entre una asamblea de selectos, sale la luz, sufren buscando afanosamente la verdad.

Es incómodo para el ejército de trabajadores anónimos que sostienen la organización del Concilio; lo es para los fieles, que sufren muchas veces porque sus discusiones se interpretan mal o se explican peor, si no se entienden al revés.

*Pero tras el surco doloroso está el premio y el fruto.*⁶⁷⁷

Pau VI esdevé també protagonista de la *Hoja* juntament amb el Concili que ja comença a voler acabar. Mn. Cunill es pregunta el mes de setembre de 1964, des de Roma, si ja s'arriba a la darrera sessió conciliar: «*Parece que no. Aun cuando el Papa y los obispos anhelan acabar pronto...*»⁶⁷⁸ Es troben a la tercera etapa, certament la més clau, i ja se n'augura una altra: «*El Concilio puede terminar el año próximo con una Cuarta sesión, pero esta sesión tercera constituirá, sin duda, la hora culminante del Concilio.*»⁶⁷⁹

I mentrestant, la informació acurada sobre aquest esdeveniment emplena pàgines de la premsa espanyola i marca l'estil de la posterior informació religiosa en els diaris.⁶⁸⁰ «*El Concilio generó más que una afluencia cuantitativa de informaciones una perspectiva*

⁶⁷⁶ Recordem que el Concili Vaticà II es desenvolupà en quatre períodes de sessions:

- Primer, de l'11 d'octubre al 8 de desembre de 1962.
- Segon, del 29 de setembre al 4 de desembre de 1963.
- Tercer, del 14 de setembre al 21 de novembre de 1964.
- Quart, del 14 de setembre al 8 de desembre de 1965 (ALBERIGO, *Historia de los concilios ecuménicos*, 335-373, i FÁBREGA, *Historia de los concilios ecuménicos*, 331-343).

⁶⁷⁷ *Hoja Dominical*, n. 31 (02/08/1964), 285.

⁶⁷⁸ *Hoja Dominical*, n. 37 (13/09/1964), 333.

⁶⁷⁹ *Hoja Dominical*, n. 41 (11/10/1964), 365.

⁶⁸⁰ «*Como señaló J. L. Martín Descalzo: "El Vaticano II produjo simultáneamente varios efectos: a) Nos descubrió a los católicos la existencia del alta mar, nos recordó que, sin abandonar a los católicos —yo no rechazaré nunca a la prensa católica como tal—, también nos interesaban los otros: el hombre de la calle, los no creyentes, los que compran el periódico para seguir la política o los deportes. b) Descubrió al mundo "neutro" el interés por lo religioso. La Iglesia se volvió noticia. Lo que pasaba en la Iglesia "vendía". c) Descubrió a los católicos que junto a la verdad abstracta, a los dogmas, estaban los "signos de los tiempos", había una verdad histórica, una comunidad que se realizaba caminando. Junto a las ideas eran importantes los hechos. Todo ello: dirigió los ojos de la Iglesia hacia el acontecimiento; dirigió los ojos del mundo hacia la Iglesia y lo religioso» (J. F. SERRANO OCEJA, «Información religiosa especializada», en FERNÁNDEZ, *Periodismo especializado*, 407).*

cuantitativa como marco de interpretación de esta realidad, que continúa hoy en nuestros periódicos.»⁶⁸¹

La *Hoja* fa una bona tasca en aquest sentit i no dubta a lloar el paper de l'*Oficina Española de Información para el Concilio*, ara dirigida per Mn. Cunill:

LA OFICINA ESPAÑOLA DE INFORMACIÓN PARA EL CONCILIO. Desde Roma.- A las 7 de la tarde del pasado día 14, fueron convocados todos los periodistas españoles acreditados ante el Concilio en la oficina española, instalada en la vía Gregorio VII, de Roma. Se comentaba y se aventuraban conjeturas sobre el funcionamiento de esta oficina para la actual sesión conciliar mientras estaba reunida la Comisión Episcopal de Prensa y la de Cine, Radio y T.V.

A los pocos minutos fuimos introducidos en la sala de reuniones. Mons. Pedro Cantero, Arzobispo de Zaragoza, explicó el porqué de aquella reunión y de nuestra convocatoria.

Manifestó que, para ser fieles a las consignas del Concilio, en España se habían fundido las antiguas Comisiones episcopales de Prensa y Cine, Radio y TV, en una sola que había tomado el nombre de Comisión Episcopal de Medios de Comunicación Social, actuando bajo su presidencia, y que esta Comisión, asimismo, presidiría la Oficina española de Información para el Concilio. Como director de la misma se había designado al Rdo. Dr. Ramón Cunill, de quien hizo un merecido elogio por su experiencia y por su maestría en el arte periodístico. Nos dijo que monseñor Cirarda, Obispo auxiliar de Sevilla, por enfermedad, se había visto precisado a quedarse en España, y en su misión de informar a los periodistas de lo acaecido en el Aula en cada congregación general, le sustituirá, de momento, Mons. Guerra, secretario del Episcopado español y Consiliario general de la A.C.E., y Mons. Narciso Jubany, Obispo de Gerona.

Ni que decir tiene, que todas estas novedades produjeron una general satisfacción y los informadores de periódicos, revistas y emisoras barcelonesas felicitamos efusivamente al Dr. Cunill, director de Hoja Dominical, por su nuevo cargo. Con él, cuidarán de la marcha de la oficina y, según les vemos en la fotografía adjunta, los Rdos. Antonio Castro, Jesús Iribarren, Cipriano Calderón y Antonio Montero.

La Oficina española adquirió ya el año pasado un bien ganado prestigio por su labor. En ella se controla todo lo aparecido en España sobre el Concilio. Se promueven conferencias de prensa por los obispos españoles, se publica cada día un boletín informativo de noticias nacionales y extranjeras para uso de los obispos y se asesora a los informadores.

El día 16, después de la Congregación general, que era la número 80, en el ángulo de la sala de Prensa del Concilio reservada a los informadores de lengua española, había un verdadero hervidero. A los corresponsales y enviados especiales españoles se añaden, en esta etapa, una

⁶⁸¹ J. F. SERRANO OCEJA, «Información religiosa especializada», en FERNÁNDEZ, *Periodismo especializado*, 407-408.

gran cantidad de hispanoamericanos, cuya presencia masiva explicó Mons. Mac Grath, obispo panameño, que el año pasado era miembro del Comité episcopal de prensa y que este año, por sus excesivas ocupaciones como componente de la comisión teológica, ha dejado su puesto a Mons. Baccino, obispo uruguayo, y que se alternará con Mons. Guerra.

La información española sobre el Concilio, creemos que en esta etapa será efectiva, masiva y adecuada. Así al menos se lo han propuesto los responsables y así lo esperan los que siguen el latir de la Iglesia. - J. Martínez Roura⁶⁸²

També continua destacant algunes qüestions més curioses, com la primera auditora del Concili:

LA PRIMERA MUJER AUDITORA DEL CONCILIO. El nombramiento ha recaído sobre la señorita Marie-Louise Monnet, presidenta del Movimiento Social de Apostolado en los Medios Sociales Independientes y hermana de Jean Monnet, uno de los “padres” de Europa. Profundamente emocionada por esta noticia inesperada para ella misma como para todo el mundo la señorita Monnet fue recibida en el besamanos por su santidad que tuvo para ella palabras de felicitación y aliento.⁶⁸³

O l’anunci de la utilització de la llengua vernacle en els actes litúrgics, que va ser un dels fruits més visibles de la constitució litúrgica *Sacrosanctum Concilium*, capaç de suscitar energies immenses a l’entorn del projecte d’arribar a una *participació plena i activa de tot el poble*⁶⁸⁴ en la litúrgia i per això mateix en la vida de l’Església,⁶⁸⁵ amb totes les possibilitats que s’obrien.⁶⁸⁶

ACUERDOS DEL EPISCOPADO ESPAÑOL. El Episcopado Español, reunido en Roma después de la aprobación por el “Consilium” de los acuerdos relativos al uso de la lengua vernácula en los actos litúrgicos, acordó:

1º En fecha del 1º de enero de 1965 podrá empezarse la lectura directa en lengua vernácula (sin leerlos antes en latín) de la Epístola y del Evangelio en todas las misas que se celebren con asistencia de pueblo.

Hasta que se publique el Leccionario oficial completo podrán utilizarse para estas lecturas los misales para los fieles de Ribera, Rambla, Nácar-Colunga, Castillo-Sanz, Goldaraz, Pons, Serra,

⁶⁸² *Hoja Dominical*, n. 39 (27/09/1964), 355.

⁶⁸³ *Hoja Dominical*, n. 39 (27/09/1964), 354.

⁶⁸⁴ CONCILI VATICÀ II, *Sacrosanctum Concilium*, n. 14.

⁶⁸⁵ ALBERIGO, *Historia de los Concilios ecuménicos*, 355.

⁶⁸⁶ P. TENA, «La Constitució *Sacrosanctum Concilium*», en CONCILI VATICÀ II, *Constitucions, decrets, declaracions. Edició bilingüe*, 29-44.

Gubianas, Molina, Lefevre, Vilariño, Sánchez-Ruiz, Antoñana, Pérez de Urbel y Monasterio de Montserrat.

2º En fecha también de 1º de enero se podrán administrar los sacramentos del Bautismo y de la Unción de los enfermos en lengua vernácula.

Para principios de diciembre estarán editados estos dos rituales para los fieles que podrán utilizar los sacerdotes hasta que se publique el Ritual completo. La distribución de los mismos la hará el Secretariado de la Comisión Episcopal de Liturgia (Alfonso XI, 4 - Madrid), adonde habrán de hacerse los pedidos.

3º El día 7 de marzo se pondrán en práctica todos los demás acuerdos del Episcopado sobre el uso de la lengua vulgar en los actos litúrgicos.

Recordamos a los sacerdotes y religiosos que no pueden utilizar otros textos en lengua vernácula más que los aprobados por el Episcopado y confirmados por la Santa Sede.⁶⁸⁷

Realment el Concili ja arriba al final, la *Hoja* presenta amb precisió com afecta aquest fet a l'episcopat espanyol, que farà esforços per començar a posar en pràctica les decisions conciliars i donar sentit d'unitat,⁶⁸⁸ perquè tal com afirma Mn. Cunill: «*Aunque suene a paradoja, es lícito afirmar que al cerrar sus puertas el Concilio comienza su etapa definitiva con el período de la aplicación de sus directrices y de sus normas*».⁶⁸⁹ Destaca la gran tasca del Concili que ha vençut dificultats, que ha coordinat 2.500 pares conciliars de tota raça i mentalitat i que ha afrontat grans temes que mostren que el Concili Vaticà II culmina una primera part d'una etapa de la vida de l'Església de les més importants de la història contemporània.⁶⁹⁰ Com va afirmar Pau VI en el breu apostòlic *In Spiritu Sancto*, de clausura del Concili Vaticà II:

El Concili ecumènic Vaticà II, reunit en l'Esperit Sant i sota la protecció de la benaventurada Verge Maria, [...] s'ha de considerar, indubtablement, com un dels esdeveniments més grans de l'Església. En efecte, ha estat el més gran pel nombre dels pares que han vingut a la Seu de Pere des de totes les parts del món, fins d'aquelles on la Jerarquia fa poc que ha estat instituïda; el més ric pels temes que, durant quatre sessions, han estat tractats de manera acurada i profunda. Ha estat, en fi, el més oportú, perquè, tenint presents les necessitats de l'època actual, s'ha enfrontat, sobretot, amb les necessitats pastorals i, alimentant la flama de la caritat, s'ha esforçat

⁶⁸⁷ *Hoja Dominical*, n. 52 (27/12/1964), 466.

⁶⁸⁸ *Hoja Dominical*, n. 34 (22/08/1965), 281; *Hoja Dominical*, n. 51 (19/12/1965), 425, i *Hoja Dominical*, n. 52 (25-26/12/1965), 436-437.

⁶⁸⁹ *Hoja Dominical*, n. extraordinari (08/12/1965), 409.

⁶⁹⁰ *Hoja Dominical*, n. extraordinari (08/12/1965), 409.

*molt per a atènyer no sols els cristians encara separats de la comunitat de la Seu Apostòlica, sinó també per arribar amb un amor fratern a tota la família humana.*⁶⁹¹

Mn. Cunill ha estat un espectador privilegiat que durant anys ha anat explicant el Concili a les pàgines de la *Hoja*, especialment a portada, tal com ell el sentia, narrant detalls i donant precisions que han fet vibrar els lectors del full. Ara afirma que arriba el punt final que és punt de partida. A la *Hoja Dominical* del 12 de desembre de 1965 explica que és el darrer article que escriu des de Roma: «*Escribo en Roma para Hoja Dominical, la última crónica del Concilio Vaticano II, bajo un clima de nostalgias y acabamientos.*»⁶⁹² Molts pares conciliars ja no es tornaran a veure però s'emporten el fet d'haver viscut un Concili que compromet tots els membres de l'Església, tot el Poble de Déu, en un camí de renovació que requereix el món del moment.⁶⁹³ Mn. Ramon Cunill que ja fa 10 anys que dirigeix *Hoja Dominical* és nomenat el 1967, director de l'Escola de Periodisme de l'Església, presidida pel cardenal Herrera Oria.⁶⁹⁴

El darrer número de l'any 1965 publica el llistat dels documents —constitucions, decrets i declaracions— generats pel Concili Vaticà II⁶⁹⁵ i en els anys següents no oblidarà el Concili i la seva posada en pràctica. Al cap d'un any de la clausura, es recorda la darrera sessió pública del Concili, reproduint una foto impressionant de l'aula conciliar, on s'aprecien els milers de pares conciliars, feta des de l'Aula de les Benediccions on estaven situats els comentaristes de ràdio i televisió de més de vint països europeus i alguns americans.⁶⁹⁶

6.3.4 Temes recurrents

Durant aquests anys, hi ha temes que criden l'atenció per la seva recurrència en les pàgines de la *Hoja*. La litúrgia n'és un que potser no crida tant l'atenció com el que parla del trànsit i la circulació de vehicles, que serà un tema recurrent fins ben entrats els anys 1970.

⁶⁹¹ PAU VI, «Breu apostòlic *In Spiritu Sancto*, de clausura del Concili Vaticà II (8/12/1965)», *Qüestions Teològiques* 15 (2012), Joan XXIII i Pau VI, *els papes del Concili. Al·locucions*, 249.

⁶⁹² *Hoja Dominical*, n. 50 (12/12/1965), 417.

⁶⁹³ *Hoja Dominical*, n. 50 (12/12/1965), 417.

⁶⁹⁴ *Hoja Dominical*, n. 43 (22/10/1967).

⁶⁹⁵ *Hoja Dominical*, n. 51 (19/12/1965), 430.

⁶⁹⁶ *Hoja Dominical*, n. extraordinari (08/12/1966), 402.

Que la *Hoja* aprofundís en temes litúrgics en un moment en què el Concili fa un canvi tan gran en aquest tema és normal i escau d'allò més bé explicar que en l'acció litúrgica està present el Senyor⁶⁹⁷ o quines són les postures corporals durant la missa.⁶⁹⁸ També destacar el II Congrés Litúrgic de Montserrat⁶⁹⁹ —el primer s'havia celebrat del 5 al 10 de juliol de 1915—,⁷⁰⁰ que es presenta a portada afirmant la necessitat de renovació seguint les directrius del Concili Vaticà II, dient que es dóna «origen a una efímera “edat d'or” dels moviments cristians de tota mena i a una “primavera” de la pastoral.»⁷⁰¹

Però escriure sovint sobre la moral cristiana i el codi de circulació o els problemes del trànsit crida més l'atenció. I entre Mn. Cunill i Mn. Piquer⁷⁰² van parlant de la necessitat d'acatar el codi de circulació per no caure en un pecat que afecta el cinquè manament —no mataràs.⁷⁰³ Fins i tot, s'arriba a recomanar que els sacerdots en les predicacions quaresmals posin en guàrdia els fidels sobre els pecats dels automobilistes.⁷⁰⁴ Aquesta vegada escriu l'article Mn. Josep Maria Alimbau,⁷⁰⁵ un dels sacerdots barcelonins que també ha treballat amb insistència per l'ús del mitjans de comunicació en l'Església i que durant 40 anys ha mantingut un programa a Ràdio Barcelona.

⁶⁹⁷ *Hoja Dominical*, n. 10 (07/03/1965), 96-97.

⁶⁹⁸ *Hoja Dominical*, n. 24 (13/06/1965), 202.

⁶⁹⁹ *Hoja Dominical*, n. 27 (04/07/1965), 225.

⁷⁰⁰ L'any 2015 s'ha celebrat el IV Congrés Litúrgic de Montserrat del 16 al 18 d'abril coincidint amb els «cent anys del primer Congrés Litúrgic de Montserrat, celebrat l'any 1915. Després, l'any 1965, o sigui ara fa 50 anys, es va començar a dir la missa en les llengües de la gent, de cara a l'assemblea cristiana, amb un canvi de ritus que els feia més propers, més participatius i més comprensibles» (Article de Mons. Martínez Sistach, arquebisbe de Barcelona, *Full Dominical*, n. 15 (12/04/2015), 1).

⁷⁰¹ MASSOT, *Aproximació a la història religiosa de la Catalunya contemporània*, 178.

⁷⁰² *Hoja Dominical*, n. 34 (22/08/1965), 287.

⁷⁰³ *Hoja Dominical*, n. 20 (16/05/1965), 169.

⁷⁰⁴ *Hoja Dominical*, n. 9 (27/02/1966), 71.

⁷⁰⁵ Josep Maria Alimbau va néixer el 1931 a Vilanova i la Geltrú (Barcelona). Sacerdot i periodista, treballa des de fa més de quaranta anys a Ràdio Barcelona (Cadena SER), des d'on dirigeix i presenta el programa *Valors humans. Objectiu, l'home*. Va ser director de la revista *Apostolado Sacerdotal* i del Butlletí Oficial de l'arquebisbat de Barcelona. També va col·laborar durant anys en el periòdic vespertí *El Noticiero Universal*. En l'actualitat és redactor del *Full Dominical*, en el qual escriu uns breus articles sobre Déu, la felicitat, el dolor, la malaltia... en definitiva, sobre la vida mateixa, amb tant èxit, que ha aconseguit reunir al seu al voltant una gran família de lectors que esperen amb fruïció les seves reflexions setmanals. La seva gran humanitat i simpatia, unides al seu bon fer i professionalitat, han estat qualitats decisives perquè li concedissin en 1971 el Premi Bravo, “als homes que uneixen”, de Barcelona; el 1981 el Premi Bravo de Catalunya, i el 1991 el mateix premi concedit per la Conferència Episcopal Espanyola. Professor durant trenta-dos anys als instituts d'ensenyament mitjà Jaume Balmes i Joan Maragall de la Ciutat Comtal, ha estat coadjutor a les parròquies d'Olesa de Montserrat i Sant Carles Borromeu. Escriptor de gran èxit, ha publicat diferents llibres, destaquen: *Paraules per al silenci*, *Paraules per a la vida*, *Paraules per a moments difícils*, *Paraules per a l'alegria* i *Paraules per a superar-se*. (PLANETA DE LIBROS, *Autores* [en línia], <<http://www.planetadelibros.com/jose-maria-alimbau-autor-000010227.html>> [Consulta: 18 d'abril de 2015], i RELIGIÓN EN LIBERTAD, *José María Alimbau se incorpora a ReL con un blog que quiere dar esperanza ante el sufrimiento* [en línia], <<http://www.religionenlibertad.com/jose-maria-alimbau-se-incorpora-a-rel-con-un-blog-que-41665.htm>> [Consulta: 18 d'abril de 2015]).

6.4 UN PROJECTE DE REFORMA I MILLORAMENT

6.4.1 Anàlisi d'un grup de preveres

6.4.1.1 Manca d'acceptació de la «Hoja Dominical»

La *Hoja Dominical* va fent camí, però a mesura que s'atansen els anys 1970 sembla que ja no té tanta força ni tanta acceptació per part dels fidels com els anys anteriors, o almenys això diuen un seguit de preveres de Barcelona que redacten una *Ponència sobre la Hoja Dominical de Barcelona. Sugeriments per a la seva reforma i millorament*. Afirmen que «moltes parròquies han minvat en el nombre d'exemplars que distribuïen. Algunes minven en el nombre durant l'estiu i ja no tornen a augmentar-lo. Altres sembla que el mantenen per inèrcia». ⁷⁰⁶

Volen analitzar les causes de la davallada i veure d'on prové la manca d'acceptació de la *Hoja*, mitjà de comunicació eclesial important i necessari. Per aquest motiu redacten, el 28 de juliol de 1969, una ponència de 19 pàgines a fi d'analitzar quins són els problemes i quines les solucions per poder millorar la publicació i mantenir la tasca de «*ser un instrument de formació i d'informació de la comunitat diocesana*» adreçat «*a la comunitat diocesana mitjana, i no directament a minories. Ha de ser popular, per un públic senzill i ampli*». ⁷⁰⁷

Els membres de la ponència són els preveres de Barcelona Mn. Joan Alemany, Mn. Jaume Armengol, Mn. Jordi Bertrán, Mn. Jaume Cuspinera, Mn. Lluçia Garreta, Mn. Joan Llopis, Mn. Casimir Martí, Mn. Jordi Piquer, Mn. Josep M. Vidal Aunós i Mn. Lluís Vidal Bosch. Els citats capellans exposen les faltes i encerts de la *Hoja Dominical*. Alguns d'aquests sacerdots, al cap dels anys, han estat reconeguts rectors diocesans o forts defensors dels mitjans de comunicació, algun altre es va secularitzar.

En la introducció del text expliquen que la ponència té tres parts molt definides a partir del mètode usat per la revisió de vida: veure-jutjar-actuar. En el *veure* recullen opinions i com ells mateixos afirmen, fan més cas de les negatives que de les positives; en el *jutjar*

⁷⁰⁶ Comptem amb un original d'aquesta ponència que porta per nom *Ponència sobre la "Hoja Dominical" de Barcelona. Sugeriments per a la seva reforma i millorament*, 1969, 1. Desconeixem el nombre de còpies que se'n van fer però l'any 1995 va arribar a les nostres mans un d'aquests exemplars ciclostilats.

⁷⁰⁷ *Ponència sobre la "Hoja Dominical" de Barcelona. Sugeriments per a la seva reforma i millorament*, 6.

busquen què ha de ser la *Hoja Dominical* i en *l'actuar*, proposen camins concrets de canvi i millora. Els punts que tracten ens ajuden a conèixer prou àmpliament la *Hoja* de finals dels anys 1960, amb les seves debilitats i forteses.

6.4.1.2 La realitat de la «Hoja»

La ponència, en la seva primera part, presenta la realitat que viu la *Hoja Dominical* (durant tot el text es refereixen a H. D.), una realitat vista —amb força duresa— per un grup de preveres concret, alguns molt descontents amb el pastor diocesà —*don Marcelo*— i en un moment de fort canvi eclesial, gràcies a l'empenta renovadora del Concili Vaticà II.

La falta de distribució de la *Hoja* a les parròquies, té molt a veure amb el poc interès d'alguns sacerdots a l'hora de divulgar-la. «*Alguns rectors no la tenen. D'altres, només la conserven. D'altres diuen que no els fa cap servei prou útil i es pregunten: per a què serveix la H.D.?*»⁷⁰⁸ No es pot negar que es viu en general un cert escepticisme sobre l'oportunitat i eficàcia dels mitjans de comunicació social. Aquest fet repercuteix també en la *Hoja*.

Els punts més destacables de la primera part de la ponència signada pels deu sacerdots barcelonins són un seguit de consideracions de tota índole:⁷⁰⁹

- Manca d'eficàcia a l'hora de proporcionar als fidels la litúrgia dels diumenges, no fa un servei real. «*No és suficient, per a tenir-la els fidels a les mans i seguir amb ella la celebració (lletra massa petita).*»⁷¹⁰
- Amb el poc espai que té la *Hoja* es volen abastar masses camps: criteris, orientacions, informació religiosa universal, nacional, diocesana. «*En allò que pertoca a la informació, repeteix moltes vegades notícies ja divulgades pels periòdics: i, doncs, amb quina utilitat?*»⁷¹¹ però reconeixen que en alguns ambients rurals convé així.
- Les parròquies populars no distribueixen la *Hoja Dominical*. «*No respon a una mentalitat evangelitzadora que els sacerdots que treballen en aquests sectors,*

⁷⁰⁸ *Ibíd.*, 2.

⁷⁰⁹ *Ibíd.*, 2-3.

⁷¹⁰ *Ibíd.*, 2.

⁷¹¹ *Ibíd.*

sobretot obrers, s'esforcen a viure.»⁷¹² Segons el seu parer es defensen exageradament les institucions eclesials, i són durs a l'hora d'afirmar que no és missionera, que és massa apologètica, que cau en un triomfalisme i sensacionalisme religiós, en resum, massa clerical i es pregunten on queda el poble de Déu.

- La *Hoja* serveix per distreure durant la celebració?, aquesta és la pregunta que es fan alguns preveres. «Els serveix de motiu de distracció durant la cerimònia, especialment durant l'homilia: l'obren, miren les fotos, llegeixen els anuncis.»⁷¹³ S'interroguen en si ha de ser instrument de participació o bé, instrument de formació, i llavors cal emportar-se-la a casa i no llegir-la durant la celebració.

- Moltes crítiques recauen en la publicitat, ni que sigui per ajudar a l'economia i ni que, en general, es situï discretament. «El fet d'incloure publicitat en un full vinculat al temple i a la celebració, no deixa de tenir un regust de mercantilisme al temple.» «“La Fulla té un aire de negoci”. Un jove deia: “La gent, durant la missa, llegeix els anuncis d'olles a pressió: els sembla bé?”.»⁷¹⁴

- Els fidels valoren molt la informació parroquial. Alguns rectors es queixen de la manca d'espai per a la parròquia. «Com tenir cura i aprofitar-se de l'espai destinat a les parròquies?»⁷¹⁵ Destaquen que no hi ha cap informació d'activitats parroquials i consideren que la informació diocesana és deficient i parcial.

- Hi ha massa monotonia d'estils i de temes. I afirmen quelcom que és veritat però que en certa manera dol, després, per exemple, d'haver informat amb tanta cura del Concili Vaticà II: «Potser fruit de la constant repetició de les mateixes signatures, de les mateixes persones, haver d'escriure constantment gasta i esgota el més fecund i genial dels homes.»⁷¹⁶ A qui es referien? És veritat que no hi ha gaire marge, perquè l'equip de redacció era prou conegut i Mn. Cunill portava molts anys ocupant la primera pàgina. Es queixen també de «molta cosa a base de “tisora” o de “refritos”...»⁷¹⁷

- Hi ha poca connexió entre la *Hoja* i la clerecia de la diòcesi i els sectors més vius i compromesos. «En molts aspectes, la H. D. sembla com si estigués d'esquena a la realitat.»⁷¹⁸

---

⁷¹² *Ibíd.*

⁷¹³ *Ibíd.*, 3.

⁷¹⁴ *Ibíd.*, 4.

⁷¹⁵ *Ibíd.*

⁷¹⁶ *Ibíd.*

⁷¹⁷ *Ibíd.*

⁷¹⁸ *Ibíd.*

- La *Hoja Dominical* és molt castellana o «no és, en tot cas, excessivament minsa la presència del català?»⁷¹⁹
- Segueix una línia massa tradicional que l'allunya d'alguns sectors, per exemple dels joves. Creuen que «li manca d'integrar més temes profans, mundans, en el bon sentit del mot».⁷²⁰ Consideren adequades la quantitat de fotografies però les titllen de *clericals* i *mongils*.
- L'equip de redacció sembla massa tancat en si mateix. Els acusen que els seus membres no viuen la vida parroquial de base. «Manquen redactors seglars que ajudarien a superar aquesta clericalització.»⁷²¹
- Té una excessiva neutralitat, no es compromet amb res. «No té cap línia.»⁷²² Exclamen que «al excloure la presentació de les tensions eclesials, queda una cosa “sense suc ni buc”».⁷²³ I consideren que té més valor la paraula del prelat que la Paraula de Déu, en les pàgines centrals.

6.4.1.3 Què ha d'arribar a ser la «Hoja Dominical»?

La segona part de la ponència amb el títol «¿Què ha d'arribar a ésser la H.D.?»⁷²⁴ té un estil més conciliador i menys crític, més aterrat i assequible, potser la ploma no és la mateixa i cada part va tenir redactors diferents? No ho sabem, però en tot cas hi és més present l'esperit conciliar amb una clara preocupació per la formació dels fidels. Els elements més destacables en aquest apartat són:

- No ha de repetir la informació ja donada per altres mitjans. «Cal, això sí, que orienti les notícies amb esperit conciliar, les interpreti...»⁷²⁵
- Cal que catequitzí. «Ha de confrontar la vida i els fets actuals amb l'Evangeli.»⁷²⁶ «La Hoja ha de donar resposta concreta als problemes concrets que tenen els cristians, ací i ara.»⁷²⁷

---

⁷¹⁹ *Ibíd.*

⁷²⁰ *Ibíd.*, 5.

⁷²¹ *Ibíd.*, 6.

⁷²² *Ibíd.*, 5.

⁷²³ *Ibíd.*, 6.

⁷²⁴ *Ibíd.*

⁷²⁵ *Ibíd.*, 7.

⁷²⁶ *Ibíd.*

⁷²⁷ *Ibíd.*, 8.

- Ha de donar primacia a les notícies diocesanes i unir la comunitat diocesana. «*La Hoja Dominical ha de portar, a cada número, una vivència de l'Església universal però també, i sobretot, de la local.*»⁷²⁸
- Ha d'exposar i explicar la doctrina de l'Església, perquè consideren que manca formació i la predicació dels capellans és deficient.
- «*La Hoja no ha de ser portaveu de cap facció dintre de la comunitat diocesana.*»⁷²⁹
- Ha d'orientar-se als fidels practicants per ajudar, especialment els convertits, a «*arribar a una fe adulta, de convicció...*»⁷³⁰

Per acabar aquest apartat fa una àmplia explicació de quines haurien de ser les seccions de la *Hoja Dominical*, comença per una llarga llista de suggeriments de com hauria de ser la secció litúrgica,⁷³¹ insisteix en una «*participació intel·ligent dels fidels*», en un moment en què els missals pràcticament han desaparegut. I continua proposant un seguit de seccions: Catequètica, Vida diocesana, Església universal, Criteris i orientacions i Mitjans de Comunicació. En aquest darrer punt insisteix que cal orientació prèvia als programes de televisió i la necessitat de publicar els noms i horaris dels principals programes religiosos de ràdio i televisió.⁷³²

6.4.1.4 Propostes concretes

6.4.1.4.1 De caràcter immediat i llunyà

I per acabar la ponència, es presenten unes propostes concretes de cara a realitzar el que ha estat exposat anteriorment, en dos apartats: el que consideren de caràcter immediat,⁷³³ o sigui, a curt termini i el que consideren amb caràcter més llunyà,⁷³⁴ o sigui, a llarg termini.

El primer apartat recull la necessitat de constituir un consell de redacció, malgrat que per les funcions que se li atorguen sembla un òrgan de control (orientació general, suggeriments

⁷²⁸ *Ibíd.*

⁷²⁹ *Ibíd.*

⁷³⁰ *Ibíd.*, 9.

⁷³¹ *Ibíd.*, 9-11.

⁷³² *Ibíd.*, 12.

⁷³³ *Ibíd.*, 12-16.

⁷³⁴ *Ibíd.*, 16-19.

i control del que ha estat fet). En aquest hi hauria sacerdots i laics, alguns hi serien per elecció, es reuniria mensualment o cada dos mesos i hauria d'estar conformat per diferents tendències. També insisteixen en ampliar l'equip de redacció, amb bons periodistes, especialment laics i renovar els col·laboradors, que no es poden eternitzar, i les seccions fixes han de durar màxim un curs. Demanen l'augment gradual del català; fan també una proposta d'organització d'espai i seccions i animen a coordinar-se amb el Centre de Pastoral Litúrgica. Cal destacar que proposen ampliar la mida del full: passar dels 250 x 180 mm als 280 x 200 mm.

Pel que fa al segon apartat, a més llarg termini, veuen molt important que sigui un full per emportar-se a casa i que per això cal una campanya de promoció i subscripció forta. Opinen que seria bo tenir un grup de col·laboradors-redactors d'editorials i incideixen en arribar a tots els ambients, inclosos el popular i el rural.

Per altra banda proposen anul·lar la publicitat però no sembla que els rectors estiguin disposats a pagar 0,20 cèntims més per full.

6.4.1.4.2 Guany i tiratge de la «Hoja Dominical»

Arran de la proposta d'anul·lar la publicitat, demanen a l'administrador de la *Hoja Dominical* un informe de l'estat econòmic del full que permet veure que realment ha minvat el tiratge en uns 14.000 exemplars, en deu anys, si tenim en compte les dades de 1959. El número de fulls a l'any, en aquest moment, és de 54 (52 diumenges i 2 extres: St. Josep i Nadal), la xifra total d'exemplars és de 6.575.500, amb una mitjana de tiratge per número de 121.750 exemplars. La ponència transcriu el que ha dit l'administrador:

Ingressos en concepte de publicitat: fetes les deduccions per l'agent publicista, suposa un benefici de 1.165.600 ptes.

Per mantenir l'economia de la H. D., si és vol suprimir la publicitat, s'hauria de carregar aquest 1.165.600 ptes. als 6.575.500 exemplars.

L'any 69 ha baixat un xic el tiratge. Preveig que el nº d'exemplars serà 6.300.000. Ara bé: 1.165.600: 6.300.000 = 0,185 ptes.

Resumint: per contrarestar la publicitat s'hauria d'augmentar 0,20 ptes. per cada H.D.⁷³⁵

---

⁷³⁵ *Ibíd.*, 19.

En veure això, plantegen que la publicitat no s'analitzi només amb criteri econòmic sinó amb perspectiva de servei, i per tant es podrien anunciar editorials i llibres religiosos, educatius i de cultura general; malgrat insisteixen en què si desapareix la publicitat es guanya espai per a la informació

6.4.1.5 Conclusió del projecte de millorament

La conclusió és curta i acaba demanant l'execució de les propostes:

Amb les observacions d'aquesta ponència, esperem aportar suggeriments útils per al millorament de la H.D. de Barcelona perquè, en el futur, continuï i augmenti, com és de desitjar, el servei que ha fet fins ara. Amb aquest esperit hem fet aquest treball i aquests suggeriments, l'execució dels quals els membres de la ponència demanen, amb molt empeny, al director i redactors de la H. D.

En el proper capítol veurem com van anar canviant les coses i què es va posar en pràctica d'aquesta proposta, en certa manera agosarada però molt pròpia dels temps, en els primers anys postconciliars. Com aquell qui diu, acabava de passar el maig de 1968 a París, «*la Humanae Vitae de Pau VI, de la presència d'aquest a Medellín amb la guerrilla com a teló de fons, i de l'entrada dels tancs a Praga que posava fi a la "Primavera de Praga" i feia entrar en crisi la viabilitat de l'euro-comunisme.*»⁷³⁶

Arran de tot això, Mn. Bada afirma que: «*molts cristians, preveres i laics, es trobaven malament a l'interior d'una Església que malgrat el Concili i el magisteri tant de Joan XXIII com de Pau VI, li costava de canviar i posar-se al dia: molts decidiren passar a la militància cívica, sindical o política.*»⁷³⁷

⁷³⁶ BADA, *Societat i Església a Catalunya. Cent anys entre constitucions i dictadures (1876-1978)*, 262.

⁷³⁷ *Ibíd.*

7. EL NOU «FULL DOMINICAL»

7.1 ELS INICIS DELS ANYS 1970

7.1.1 *Període de crisi en l'Església*

Tal com dèiem en el capítol anterior, hi havia un cert malestar i s'entrava en un període de crisi general en l'Església després dels canvis aportats pel Concili Vaticà II, tot i que la transició a Catalunya s'anava fent amb força sensibilitat⁷³⁸ i en l'Església catalana del moment es comptava amb un lideratge eclesial prou equilibrat.⁷³⁹

Venien però anys complicats —tal com explicava el P. Massot en el llibre *Aproximació a la història religiosa de la Catalunya contemporània*, de 1973— per a les «diòcesis catalanes, que en bona part estan sumides en el “marasme” que Guy Goureaux denunciava el 1970 per a l'Església de França. Com era previsible, la crisi del llibre religiós —que no és sinó un reflex d'una crisi més general del llibre català— no ha tardat a arribar. Hi ha hagut una minva notable en la producció editorial i algunes editorials fins i tot han desaparegut».⁷⁴⁰

La *Hoja Dominical* també patirà aquest moment eclesial i social i entrarà en una certa monotonia que li farà perdre lectors, ja que li costa trobar l'equilibri entre l'empenta donada pel Concili i la situació real de l'Església, malgrat que la redacció d'aquest mitjà de comunicació fa tots els esforços possibles per posar-se al dia, cercant noves seccions i nous col·laboradors.

L'any 1970, Mn. Cunill, director del *Full*, continua escrivint a portada i essent delegat diocesà dels mitjans de comunicació de l'Arquebisbat de Barcelona, càrrec que havia assumit l'any 1958 per petició del Dr. Modrego⁷⁴¹ i que ostentarà fins al 18 de setembre de 1974, quan és nomenat canonge de la catedral i demana ser rellevat d'aquesta

⁷³⁸ MASSOT, *Aproximació a la història religiosa de la Catalunya contemporània*, 156-157.

⁷³⁹ Segons Bada, gràcies a «la bonhomia de l'arquebisbe de Tarragona, Josep Pont i Gol (1970-1983) i l'agudesia de l'arquebisbe de Barcelona, Narcís Jubany i Arnau (1971-1990), ben acompanyats pels bisbes de Vic, el nacionalista Masnou (1955-1983), de Lleida, Malla (1968-1999), d'Urgell, Martí Alanís (1977-2002), de Girona, Camprodon (1971-2002)» (BADA, *Societat i Església a Catalunya. Cent anys entre constitucions i dictadures (1876-1978)*, 262).

⁷⁴⁰ MASSOT, *Aproximació a la història religiosa de la Catalunya contemporània*, 181.

⁷⁴¹ SEMINARI “RAMON CUNILL”, *In memoriam Ramon Cunill (1907-1975)*.

responsabilitat⁷⁴² que recaurà en Mn. Joaquim M. Martínez Roura, aquest agafarà les rendes de la delegació i la direcció del full.⁷⁴³

La mida de la *Hoja*, en aquests inicis de 1970, és una mica més gran, de 264 x 175 mm, i es mantindrà així fins al 1978; la capçalera queda igual però cada setmana pren el color que l'ús de les dues tintes permet; hi ha pocs articles en català, és especialment destacable que algun escrit de *don Marcelo* aparegui escrit en català i signat amb el nom de Marcel, arquebisbe de Barcelona.⁷⁴⁴

La publicitat, en aquests anys, ve a ser la de sempre, destaca l'anunci de l'olla a pressió (*Imatge 20*), que era criticat per la Ponència dels deu capellans barcelonins que hem analitzat en el capítol anterior. Creiem que val la pena reproduir-lo:

IMATGE 20: Anunci de la «Hoja Dominical» al n. 1 del 4/01/1970, pàgina interior.

7.1.2 La «Hoja Dominical» i els MCS

7.1.2.1 Donar impuls als mitjans de comunicació

La *Hoja Dominical*, malgrat el moment monòton que passa, no deixa de treballar per donar impuls als mitjans de comunicació social en l'Església, afirmant que són dons de Déu que cal saber escollir, dosificar i canviar. Escollir informació que no enganyi, no abusar de l'ús dels mitjans i utilitzar els mitjans que procurin el somriure i el valor, desenvolupin la

⁷⁴² *Full Dominical*, n. 47 (23/11/1975).

⁷⁴³ MARTÍ BONET, *Estadística de la cúria diocesana de Barcelona 1901-2009* [en línia], <<http://www.cultura.arqbcn.org/elenchus/estadistica.pdf>> [Consulta: 2 de maig de 2015]

⁷⁴⁴ *Hoja Dominical*, n. 15 (11/04/1971).

intel·ligència i despertin el sentit moral.⁷⁴⁵ Fins i tot, recomana una tesi doctoral del jesuïta espanyol, periodista i professor a Tòquio, P. Antonio G. Molina, presentada a *La Sorbonne* de París, amb el títol «*La Iglesia en la encrucijada de la comunicación social*».⁷⁴⁶

L'any 1971 són moltes les pàgines de la *Hoja* dedicades al mitjans de comunicació, fet que no és estrany, perquè és l'any de la publicació de la instrucció pastoral *Communio et Progressio* sobre els mitjans de comunicació social, on s'insisteix en el bon ús d'aquests i en poder transmetre la fe a través dels mitjans, seguint l'exemple de Sant Francesc de Sales, patró dels periodistes, tal com ja hem explicat anteriorment.⁷⁴⁷ S'explica com Pau VI assenyala, davant dels membres de la Comissió Pontifícia per als Mitjans de Comunicació Social, que les comunicacions socials condicionen la vida de l'home modern i també es refereix a la informació i a la crítica en l'interior de l'Església, destacant que s'hauria de buscar sempre «*la edificación y no la turbación, la desorientación, la división, la corrosión de la unidad*».⁷⁴⁸ I afirma també que «*nos parece que, por desgracia, existen grupos y centros dedicados a esta actividad que no siempre se guían por este espíritu animador, auténticamente católico*».⁷⁴⁹

Potser és exagerat com la *Hoja* es preocupa pel constant bombardeig que els mitjans de comunicació llancen sobre l'home i de com influeixen en el comportament de les persones, massa sovint en negatiu.⁷⁵⁰

7.1.2.2 «Communio et Progressio»

Com hem dit, la *Hoja* dedica moltes pàgines i especialment portades a la instrucció pastoral *Communio et Progressio*⁷⁵¹ sobre els mitjans de comunicació social. Un mes abans de la seva publicació, la *Hoja Dominical* publica una entrevista de Mn. Jordi Piquer a Mn. Ramon Cunill, que a més de director de la *Hoja*, era, en aquell moment, secretari general de la Comissió Episcopal dels Mitjans de Comunicació Social, director de l'Escola de

⁷⁴⁵ *Hoja Dominical*, n. 19 (10/05/1970).

⁷⁴⁶ *Hoja Dominical*, n. 34 (23/08/1970).

⁷⁴⁷ *Hoja Dominical*, n. 4 (24/01/1971).

⁷⁴⁸ *Hoja Dominical*, n. 15 (11/04/1971).

⁷⁴⁹ *Hoja Dominical*, n. 15 (11/04/1971).

⁷⁵⁰ *Hoja Dominical*, n. 19 (09/05/1971).

⁷⁵¹ PONTIFICIA COMISIÓN PARA LOS MEDIOS DE COMUNICACIÓN SOCIAL, *Instrucción pastoral «Communio et Progressio» sobre los medios de comunicación social preparada por mandato especial del Concilio Ecueménico Vaticano II*, Roma, 18 de maig de 1971, V Jornada Mundial de las Comunicacions Socials.

Periodisme de l'Església i consultor de la Pontifícia Comissió per a les Comunicacions Socials i que per raó d'aquest últim càrrec, va intervenir en l'elaboració del citat document, al costat de Jean Pierre Dubois-Dumée, redactor en cap d'*Informations Catholiques Internationales*; Jean Gelamur, president del consell d'administració de *La Croix*; Alberto Ancizar Mendosa *s.j.*, director de l'Escola de Periodisme de la Universitat Catòlica de Caracas i Ángel Benito, director de l'Institut de Periodisme de la Universitat de Navarra, entre d'altres.⁷⁵²

En l'entrevista, Mn. Cunill avança que no tardarà gaire la publicació d'aquesta instrucció dedicada als mitjans de comunicació i que serà una de les instruccions més extenses promulgades arran del Concili. En ella es vol ampliar i aclarir el decret *Inter Mirifica*, es desenvolupen temes com el problema de l'opinió pública dins la mateixa Església, la necessitat de formació dels usuaris, l'accés a les fonts d'informació i la llibertat d'informació. Mn. Piquer acaba l'entrevista explicant que Mn. Cunill ha revelat que ja s'estan fent les traduccions del llatí a les llengües modernes, entre elles el català.⁷⁵³

I tal com havia anunciat Mn. Cunill, el 3 de juny de 1971, es fa públic a Roma, de manera solemne el document *Communio et Progressio*, amb un proemi i tres parts que amplien el decret conciliar. La *Hoja* explica que la primera part tracta dels principis doctrinals sobre els mitjans, des d'un punt de vista cristià; la segona part analitza tots els mitjans com a factors de progrés humà i finalment la instrucció proposa als catòlics unes normes d'acció en els mitjans de comunicació. Hi ha una crida a «*que nos formemos a fin de entender el lenguaje de los Medios y de que sepamos aprovechar sus considerables valores positivos y evitar sus naturales inconvenientes*».⁷⁵⁴

La *Hoja* en segueix parlant, de la mà de Mn. Cunill, que fa un repàs històric de com es va gestar el decret *Inter Mirifica*, de com gràcies a aquest document, potser incomplet, va néixer el 1964 la Comissió Pontifícia per als Mitjans de Comunicació, que ara sota l'aprovació de Pau VI, publica *Communio et Progressio* que «*reivindica el deber y el derecho de los creyentes a utilizar estos modernos instrumentos para la evangelización; invita a los teólogos y a los científicos a profundizar en su estudio y exhorta a promover a todos los*

⁷⁵² *Hoja Dominical*, n. 20 (19/05/1971).

⁷⁵³ *Hoja Dominical*, n. 20 (19/05/1971).

⁷⁵⁴ *Hoja Dominical*, n. 23 (06/06/1971).

niveles la educación para su buen uso». ⁷⁵⁵ I en números de la *Hoja* següents, Mn. Martínez Roura anirà desgranant i explicant els punts de la instrucció que li semblen més importants per a la catequesi i l'anunci de l'Evangelí. ⁷⁵⁶

I la *Hoja Dominical* no oblida la importància de la comunicació al llarg de la història i recorda Pius XII, en un discurs a periodistes el 1950, quan afirmava que mancava quelcom a la vida de l'Església si no hi hagués opinió pública; també Pau VI al final de l'*Ecclesiam suam* insistint en el diàleg en el si de la comunitat, i el Concili Vaticà II, amb la *Lumen Gentium*, especialment el número 37, ⁷⁵⁷ sobre el dret i l'obligació de manifestar el parer sobre les coses. Destaca que l'aportació més substancial és la de *Communio et Progressio*, especialment el capítol dedicat a l'opinió pública i a la intercomunicació dins la mateixa Església —números 114-125. La *Hoja* destaca, en català, que és necessari que «els catòlics siguin plenament conscients que tenen una veritable llibertat d'expressar el seu pensament, llibertat que es fonamenta en la caritat i en el sentit de la fe». ⁷⁵⁸

7.1.2.3 Mitjans propis o presència en altres mitjans?

Continuen els esforços per posar al dia la *Hoja Dominical*, empesos pel magisteri de l'Església que anima a l'ús i sobretot al bon ús dels mitjans de comunicació. Així el gener de 1973, publiquen un article titulat «Nueva etapa de “Hoja Dominical”», en el qual es presenten diverses novetats:

Al abrirse el año nuevo 1973 “Hoja Dominical” renueva otra vez a sus lectores y amigos los propósitos constantes de mejora de servicios y de fidelidad a su misión, y se siente gustosamente obligada a comunicarles: 1º que ha iniciado una nueva etapa de su expansión: y 2º que ha puesto en marcha un nuevo servicio que se prevé muy útil para nuestras comunidades diocesanas y parroquiales. ⁷⁵⁹

⁷⁵⁵ *Hoja Dominical*, n. 24 (13/06/1971).

⁷⁵⁶ *Hoja Dominical*, n. 29 (18/07/1971).

⁷⁵⁷ «Com tots els fidels, els laics tenen dret a rebre abundantment dels sagrats pastors, els béns espirituals de l'Església, principalment els auxilis de la paraula de Déu i dels sacraments, i han d'exposar-los les necessitats i els desigs, amb aquella llibertat i confiança que escau a fills de Déu i a germans en Crist. D'acord amb els coneixements, la competència i el prestigi de què frueixen, tenen el dret, i fins i tot a vegades el deure, de manifestar el parer sobre aquelles coses que afecten el bé de l'Església» (CONCILI VATICÀ II, Constitució *Lumen Gentium*, n. 37).

⁷⁵⁸ *Hoja Dominical*, n. 30 (25/07/1971).

⁷⁵⁹ *Hoja Dominical*, n. 1 (07/01/1973).

També anuncien el propòsit de donar a conèixer àmpliament el magisteri eclesial:

*En dos ocasiones y en forma de su suplemento extraordinario o de separata se han editado y servido documentos importantes del Magisterio eclesial: la pastoral colectiva de los obispos de la Tarraconense, sobre “El pluralismo en la comunión eclesial” y el texto de la reciente reflexión del Sr. Arzobispo Dr. Jubany sobre la espiritualidad del Adviento. Ello obedece a la decisión de publicar con el mismo procedimiento las enseñanzas del Magisterio que se juzguen de mayor importancia y utilidad para el pueblo de Dios; así se recogerán textos del Papa, de los Dicasterios romanos, de la Conferencia Episcopal española, de la Conferencia Tarraconense y de otros países.*⁷⁶⁰

Amb tot això, esperen aconseguir millores destacables, malgrat que sembla que es vol abastar massa cosa, en una publicació tan senzilla:

*Ambas noticias: la de más extenso contenido y la de una mayor difusión conducirán, sin duda, en fechas no demasiado lejanas, a doblar el número de páginas de “Hoja Dominical”, para dar cabida a nuevas secciones que nos piden muchos lectores o para introducir tipos de letra mayores, sin que represente un coste notable ni un aumento económico excesivo.*⁷⁶¹

I enmig d'aquest esforç per arribar a la gent, per tornar a tenir un tiratge esplendorós com en temps passats, es comença a plantejar un tema que és recurrent en àmbits eclesials quan es parla, encara avui, de mitjans de comunicació i Església. És la pregunta de si cal tenir mitjans de comunicació propis d'Església o si val més estar present en mitjans no confessionals i més generalistes. Així, la *Hoja Dominical* publica una entrevista a Mons. José María Cirarda, bisbe de Còrdova i president de la Comissió Episcopal de Mitjans de Comunicació Social, amb motiu de la Jornada Mundial de les Comunicacions Socials de 1973, i una de les preguntes que li fa Mn. Martínez Roura planteja aquesta disjuntiva: l'Església ha de tenir mitjans propis de difusió o ha d'estar present en els mitjans no confessionals o dit d'una manera més popular: premsa catòlica o catòlics a la premsa?⁷⁶²

A partir d'aquest moment l'Església, amb l'impuls clar del Concili Vaticà II, no deixarà de plantejar-se aquesta qüestió i seran moltes les persones d'Església que al cap dels anys

⁷⁶⁰ *Hoja Dominical*, n. 1 (07/01/1973).

⁷⁶¹ *Hoja Dominical*, n. 1 (07/01/1973).

⁷⁶² *Hoja Dominical*, n. 22 (03/06/1973).

reflexionaran i opinaran sobre aquest tema. Val la pena destacar que ben entrats els anys 1990 —recordem que l'any 1994 es van inaugurar Ràdio Estel i la nova Facultat de Comunicació Blanquerna—⁷⁶³ era un dels temes ben aprofundit pel bisbe Joan Carrera, un dels impulsors dels mitjans de comunicació a la diòcesi de Barcelona en aquell moment. Com a bisbe auxiliar d'aquest arquebisbat, sovint afirmava que «l'Església catalana apostava per uns mitjans de comunicació propis humils».⁷⁶⁴

Mons. Joan Martí Alanis, bisbe d'Urgell i encarregat dels mitjans de comunicació de l'Església a Catalunya en la mateixa època, «exemplificava com s'havia de donar la resposta: “Jo agafó el tren, l'avió i el taxi, però m'agrada tenir cotxe propi”. Per a Martí Alanis, aquest vehicle propi no sols ha de servir per a fer arribar el teu missatge sense intermediaris sinó també per a contrarestar campanyes en contra teva que puguin fer altres mitjans».⁷⁶⁵ També era un dels temes més tractat en les pioneres Jornades de formació teològica per a periodistes a Montserrat,⁷⁶⁶ on Mn. Miquel Tresserres, degà de la Facultat de Comunicació Blanquerna, insistia que es «necessiten mediadors, experts que dominin a fons les lleis de la comunicació de masses i que ens ajudin. Parafrasejant santa Teresa, els diré que em fio més d'un bon periodista, encara que no sigui cristià, que no pas d'un periodista mediocre, per més bon cristià que sigui. Millor tenir-ho tot, és clar. Però a fra Angelico li encarregaven retaules perquè era pintor expert, no perquè fos dominic».⁷⁶⁷

I tornant a l'època i a l'entrevista que ens ocupava, Mons. Cirarda nega poder establir la disjuntiva, perquè afirma que l'Església necessita certament alguns mitjans propis o no pot complir degudament amb la seva missió evangelitzadora que «le garanticen la pureza total en la transmisión de este mensaje»,⁷⁶⁸ però cal fer-se presents en mitjans no confessionals i per això cal preparar-se bé, per ser testimonis de la Veritat de Jesús enmig dels esdeveniments humans i acaba afirmant: «La Iglesia debe de tener algunos medios, pero los

⁷⁶³ Aquesta facultat pertany a la Universitat Ramon Llull, d'inspiració cristiana, inaugurada el 30 d'octubre de 1991 (*Full Dominical*, n. 47 (24/11/1991)).

⁷⁶⁴ SABATÉ - CLAPÉS, «Una altra reconversió pendent», *Qüestions de Vida Cristiana* 191 (1998), 70-76.

⁷⁶⁵ *Ibíd.*

⁷⁶⁶ Cal destacar que les I i II Jornades celebrades a Montserrat, organitzades pel Servei de Premsa de Montserrat i la Delegació General de Mitjans de Comunicació de l'arquebisbat de Barcelona, l'11 i 12 de maig de 1998 i el 10 i 11 de maig de 1999, en les quals vaig participar, van esplanar-se en aquesta qüestió.

⁷⁶⁷ TRESSERRES, «Procés d'obertura de l'Església envers els Mitjans de Comunicació», *Periodisme i Religió, II Jornades de formació teològica per a periodistes*, Montserrat, 10 de maig de 1999, 11.

⁷⁶⁸ *Hoja Dominical*, n. 22 (03/06/1973).

cristianos tienen que hacerse presentes y cada vez más en los medios que suelen llamarse confesionalmente neutros.»⁷⁶⁹

Al cap d'un any, la *Hoja* publica també un llarg article de Mons. Cirarda on s'insisteix en l'ús dels mitjans i s'afirma que tan pecat és no utilitzar-los com utilitzar-los malament. I fa una crida molt concreta:

Tenemos el ineludible deber de utilizar al máximo los servicios de esos medios de comunicación social. “¡Ay de mí, si no evangelizare!”, decía San Pablo. (1 Cor 9,16). La Iglesia de hoy tiene que repetir estas palabras en la hipótesis de que los cristianos no trabajemos celosamente por cristianizar a todos los hombres y al mundo entero, y también en el caso de que trabajáremos neciamente sin utilizar las posibilidades de los modernos medios de comunicación social en el servicio del Evangelio.⁷⁷⁰

El pensament de Mons. Cirarda continua ben vigent al cap dels anys. Mons. Antonio Montero, arquebisbe de Mérida-Badajoz, periodista i, durant molts anys, membre i també president de la Comissió Episcopal de Mitjans de Comunicació de la Conferència Episcopal Espanyola,⁷⁷¹ destacava sovint que «*la Iglesia, lejos de sentirse ajena a semejantes retos, se encontraría culpable a sí misma, en los términos de la Evangelii Nuntiandi (n. 45), si no buscara y encontrara, en este vasto entramado de satélites, estaciones y redes, las necesarias vías de acceso del Evangelio hacia el mundo, y del mundo hacia el Evangelio.*»⁷⁷²

Recordem que l'exhortació apostòlica *Evangelii Nuntiandi*⁷⁷³ de Pau VI marca de manera molt clara com s'han d'utilitzar els mitjans de comunicació i com no se'n pot prescindir, sinó que han d'estar al servei de l'Evangelí; és la versió moderna de la trona en el temple.

⁷⁶⁹ *Hoja Dominical*, n. 22 (03/06/1973).

⁷⁷⁰ *Hoja Dominical*, n. 21 (26/05/1974).

⁷⁷¹ De 1972 a 1978 fou membre de la Comissió Episcopal de Mitjans de Comunicació Social de la Conferència Episcopal Espanyola i, president d'aquesta comissió de 1978 fins a l'any 1987, llavors continuà essent membre de la comissió fins a l'any 1993 quan tornà a assumir-ne la presidència fins al 1999.

⁷⁷² MONTERO, «Las responsabilidades evangelizadoras de la Iglesia en el seno de la Sociedad de la información», *Congreso de Obispos Europeos responsables de la Comunicación*, Barcelona-Montserrat, 7-11 de abril de 1999, 1.

⁷⁷³ PAU VI, *Evangelii Nuntiandi*, sobre l'evangelització en el món contemporani, 8 de desembre de 1975, n. 45.

7.1.3 Coedició dels fulls

L'any 1971 la *Hoja Dominical* de Barcelona es va començar a coeditar amb la diòcesi de Tortosa i l'any 1972 amb les diòcesis de Lleida i la Seu d'Urgell,⁷⁷⁴ aquest fet encara perdura, malgrat que hi ha hagut algunes variacions que intentarem explicar ni que sigui sintèticament, perquè aquesta història encara és viva i, per tant, es modifica any rere any. En un temps també es van coeditar els fulls de Menorca (1974 - 1981) i de Mallorca (1978 - 1986).

La coedició consistia, i consisteix, a adaptar la primera i la darrera pàgina a cada diòcesi, amb l'escrit del bisbe corresponent i les notícies i avisos pertinents a cada territori eclesial. Cal dir que la *Hoja Dominical* va veure aquesta col·laboració amb molt bons ulls, com un factor de creixement i de futur:

*Ha surgido asimismo un factor de expansión que apoya, para el futuro, un legítimo optimismo que nuevas mejoras en la presentación y el contenido de nuestra Hoja, sin perder su elemental carácter de servicio pastoral en un marco de modestia y aun de pobreza obligadas para la misión: varias diócesis de Cataluña han introducido nuestra "Hoja Dominical" adaptándola a las propias características locales con título y redacción distintas en primera y última páginas. [...] Vaya también con esta notificación, nuestra gratitud al Señor que ha querido bendecir esta modesta empresa a su servicio, la expresión de afecto a todos nuestros lectores y de reconocimiento a los párrocos encargados de iglesia y presbiterios que integran las comunidades de iglesias y parroquias en las diócesis de Tortosa, Seo de Urgel, Lérida y Barcelona.*⁷⁷⁵

Quan l'any 1991 es farà el llibre d'estil de disseny, que explicarem en aquest mateix capítol, es tenen en compte els quatre fulls: *Full Dominical*, de l'arquebisbat de Barcelona; *Full Dominical*, de la diòcesi d'Urgell; *Vida Parroquial*, full del bisbat de Lleida; i *Vida Diocesana*, del bisbat de Tortosa.⁷⁷⁶

El 1996, el *Full* recordava en el seu editorial, escrit en castellà, els 25 anys de l'edició en col·laboració del *Full Dominical* de Barcelona amb els de les diòcesis de Lleida, Urgell i Tortosa. Afirmava que «*se cumplen este año unas bodas de plata para nosotros entrañables.*

⁷⁷⁴ CASASÚS-LAMAS-PÉREZ DE ROZAS, *Libro de estilo de diseño*, 7.

⁷⁷⁵ *Hoja Dominical*, n. 1 (07/01/1973).

⁷⁷⁶ CASASÚS-LAMAS-PÉREZ DE ROZAS, *Libro de estilo de diseño*, portada.

*Las anunciamos aquí como una celebración familiar entre quienes, semana tras semana, leen esta publicación: se cumplen 25 años de la edición, en colaboración del «Full Dominical» de Barcelona con los de las diócesis de Lleida («Vida parroquial»), de Urgell («Full Dominical») y Tortosa («Vida Diocesana»).*⁷⁷⁷

En aquest editorial s'afirma que la fórmula, que s'ha demostrat funcional i fecunda, integra col·laboració interdiocesana en el camp de la comunicació i autonomia de cada diòcesi per fer arribar un missatge escrit setmanal a tots els diocesans «*que van a missa el domingo*».⁷⁷⁸ Explica que la Paraula de Déu i la paraula del bisbe propi ocupen un lloc preeminent i destaca que aquest sistema també és emprat per les diòcesis de Tarragona, Vic i Solsona (actualment només s'editen conjuntament els fulls de Vic i Solsona, en canvi Tarragona té la seva pròpia publicació).

Cal destacar que el 23 de desembre de 2012⁷⁷⁹ hi haurà un fort redisseny en el *Full Dominical* que afectarà les diòcesis col·laboradores, és a dir, Urgell, Lleida i Tortosa. En aquesta darrera, la publicació ja tindrà el nom de *Full Dominical* en lloc de *Vida Diocesana*. A més, des de la divisió de la diòcesi de Barcelona l'any 2004, també es coeditaran els fulls del bisbat de Sant Feliu de Llobregat i el del bisbat de Terrassa, afectats també per aquest redisseny. El *Full* completament renovat introdueix codis QR i imatges de realitat augmentada (AR) i així queda integrat amb internet i des del paper s'arriba a la web de l'arquebisbat de Barcelona.

La col·laboració perdura avui, però Lleida, Urgell, Tortosa i Sant Feliu de Llobregat mantenen el disseny gràfic de l'any 2012. Barcelona ja l'ha canviat des del mes de setembre de 2014⁷⁸⁰ per un format més modern i amb un ús del color més agosarat. El *Full* del bisbat de Terrassa s'ha sumat a aquest darrer disseny barceloní. Totes aquestes diòcesis continuen compartint textos i utilitzen els serveis dels mateixos impressors.⁷⁸¹

⁷⁷⁷ *Full Dominical*, n. 12 (24/03/1996).

⁷⁷⁸ *Full Dominical*, n. 12 (24/03/1996).

⁷⁷⁹ *Full Dominical*, n. 52 —extra de Nadal— (23/12/2012).

⁷⁸⁰ *Full Dominical*, n. 38 (21/09/2014).

⁷⁸¹ Tal com dèiem és una història viva i en el moment de portar a imprimir aquest estudi (setembre 2015) ens assabentem que el *Full Dominical* de Barcelona només és coeditarà a partir d'ara amb els bisbats de Sant Feliu de Llobregat i Terrassa.

7.1.4 Qüestions curioses

És curiós que en aquests anys 1970, la *Hoja Dominical* ja parli dels rumors d'una possible divisió de la diòcesi de Barcelona en quatre o cinc diòcesis sufragànies,⁷⁸² fet que no succeirà fins a l'any 2004,⁷⁸³ quan l'arxidiòcesi de Barcelona esdevindrà una província eclesiàstica amb tres seus episcopals (Barcelona, Terrassa i Sant Feliu de Llobregat), qüestió que portarà molt de rebombori, ja que una part del clergat no voldrà la divisió i aquesta es presentarà com quelcom fet de manera imprevista.

El novembre de 1970, la *Hoja* no perd l'ocasió, com tants anys havia fet, de felicitar els 80 anys del Dr. Modrego, amb unes paraules de *don Marcelo*: «*Suele ser ésta una fecha propicia para la manifestación del respeto y del afecto de la familia o de la institución a que pertenece el que le alcanza.*»⁷⁸⁴ El gener de 1972, la portada de la *Hoja* anuncia la mort del bisbe Modrego, recordant un moment àlgid de la seva gestió barcelonina: l'organització i celebració del XXXV Congrés Eucarístic Internacional i la projecció social d'aquest amb la construcció de les *vivendes* del congrés. «*Descanse en la paz de Dios el querido y venerable Pastor*», acaba dient la necrològica.⁷⁸⁵

Finalment, en un àmbit molt diferent, cal destacar que el 1971 es publica una notícia amb foto sobre el *rector* anomenat *don Camilo*, per anunciar la mort a París, als 67 anys, de l'actor francès Fernandel. Se'n destaca l'humor profundament humà d'aquest actor i es posa el personatge de la pel·lícula *don Camilo* com a exemple d'un estil de capellà que cal plantejar-se.⁷⁸⁶

7.1.5 El Dr. Narcís Jubany

El 12 de desembre de 1971, la *Hoja* anunciava que ja tancada l'edició recompaginaven la primera pàgina per donar la notícia de la promoció de *don Marcelo* a la seu arquebisbal i primada de Toledo i poder-lo felicitar «*por esta decisión del Santo Padre, que es un reconocimiento implícito de los relevantes méritos y virtudes que adornan la personalidad*

⁷⁸² *Hoja Dominical*, n. 22 (31/05/1970).

⁷⁸³ *La Vanguardia*, (16/06/2004), 36-37.

⁷⁸⁴ *Hoja Dominical*, n. 47 (22/11/1970).

⁷⁸⁵ *Hoja Dominical*, n. 4 (23/01/1972).

⁷⁸⁶ *Hoja Dominical*, n. extraordinari (19/03/1971).

de D. Marcelo, y para recordar y agradecer la intensa labor que ha desarrollado entre nosotros con su actuación pastoral, con su palabra hablada y escrita, en el corto plazo de su pontificado y en unos días singularmente difíciles para la Santa Iglesia».⁷⁸⁷

I continuen amb el més destacable, el nomenament de Narcís Jubany i Arnau⁷⁸⁸ com a arquebisbe de Barcelona:

*La pena de perder a tan ilustre pastor se compensa, sin embargo, con el gozo de saber que, para gobernar el pueblo de Dios y regir los destinos de la Archidiócesis barcelonesa le sucede un Prelado de altas cualidades humanas y pastorales, tan conocido y estimado como Mons. Narciso Jubany, criado entre nosotros y que ha sido ejemplar sacerdote y obispo.*⁷⁸⁹

La *Hoja* dona una efusiva benvinguda a Mons. Jubany però s'ha de reconèixer que no s'allarga gaire —ho farà durant tot l'any 1972—, ni li dedica gaire espai, tan sols algunes fotos de força qualitat i prou expressives.⁷⁹⁰ Així s'expressa la benvinguda: «*La bienvenida más cordial y sincera al Dr. Jubany, agradeciendo al Santo Padre su designación y pidiendo al Señor que el sabio y prudente Pastor tenga el don de acierto para ser padre, maestro y*

⁷⁸⁷ *Hoja Dominical*, n. 50 (12/12/1971).

⁷⁸⁸ «*Santa Coloma de Farners, Selva, 1913 - Barcelona 1996. Cardenal. Estudià al Seminari de Barcelona. Amb motiu de la persecució religiosa del 1936 es refugià al Seminari de Logronyo i acabà els estudis eclesiàstics a Comillas, on fou ordenat prevere (1939). Es doctorà en Dret Canònic a la Universitat Pontifícia de Comillas i es llicencià en Teologia a la Universitat Gregoriana de Roma (1941). Professor de Dret Canònic al Seminari de Barcelona (1941), alternà la docència amb el ministeri sacerdotal i amb la vida intel·lectual i exercí responsabilitats a la cúria barcelonina. Canonge de la seu de Barcelona (1954) i bisbe auxiliar de Barcelona dins el pontificat de l'arquebisbe Modrego (1955). Participà intensament en els treballs de preparació del Concili Vaticà II i en les seves sessions (1962-66). El 1964 va ésser nomenat bisbe de Girona, on es dedicà amb entusiasme a l'aplicació del concili i a la reorganització pastoral de la diòcesi. El 1971 fou nomenat arquebisbe de Barcelona. El papa Pau VI el promogué a cardenal (1973) i participà en el Sínode dels Bisbes. Aquell any, als Jocs Florals de Barcelona, pronuncià el discurs sobre "L'ús del propi idioma en la Sagrada Litúrgia". Membre de diverses congregacions romanes —Religiosos i Instituts seculars (1978), Culte diví i Disciplina dels sacraments (1985)— i de diverses comissions pontifícies, participà en els conclaves d'on sortiren els papes Joan Pau I i Joan Pau II (1978). Tingué un paper rellevant en la presa de posició de l'Església espanyola en la transició democràtica amb el cardenal Tarancón, al costat del qual concelebrà la missa amb motiu de la coronació del rei d'Espanya (1975). El 1988 presentà al Papa la seva renúncia que li fou acceptada al 1990 i el succeí Ricard M. Carles. Rebé la medalla d'or de la Generalitat (1991), i el 1992 al Palau de la Música Catalana li fou tributat un acte d'homenatge multitudinari amb l'ofrena de la "Miscel·lània en honor del cardenal Narcís Jubany i Arnau", que recull estudis de molts intel·lectuals catalans. Retirat a la seva residència del Guinardó, va mantenir una joiosa jubilació activa. Fou essencialment home d'Església, arrelat al país i dotat d'una gran potència intel·lectual i d'home de govern. Amb voluntat de diàleg s'esmerça a fons a pacificar la diòcesi i comunicà confiança i entusiasme als diocesans. Seguí il·lusionat la línia del Vaticà II. Dividí la diòcesi de Barcelona en zones pastorals, al capdavant de cadascuna de les quals posà un vicari episcopal. Convocà l'Assemblea diocesana de preveres (1977) i l'Assemblea diocesana de tot el poble de Déu (1981), erigí el diaconat permanent (1979) i potencià les delegacions diocesanes, tot creant-ne de noves. Impulsà el romiatge de confirmació a Montserrat i l'escola de pregària dels joves a la catedral. Ben aviat escollí l'article breu a la premsa com a eina de magisteri episcopal. A través del "Full Dominical" s'adreçava cada setmana als diocesans en les Glosses dominicals, que es retransmetien per ràdio i fou el primer bisbe espanyol a emprar habitualment aquest mitjà com a comunicació pastoral. Cal destacar les nombroses cartes pastorals, sobre qüestions d'actualitat o d'avançada. La joia de ser capellà va ésser, de fet, el seu testament pastoral» (ARAGONÉS, «Jubany i Arnau, Narcís», en *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, volum II, 447).*

⁷⁸⁹ *Hoja Dominical*, n. 50 (12/12/1971).

⁷⁹⁰ *Hoja Dominical*, n. 50 (12/12/1971), i *Hoja Dominical*, n. 51 (19/12/1971).

*profeta entre los suyos.»*⁷⁹¹ Quasi res, tenint en compte d'on es venia i en quin moment es trobava l'Església barcelonina.

L'Eucaristia de comiat del Dr. González Martín va ser anunciada en un requadre a la primera *Hoja* de 1972,⁷⁹² seria el diumenge 9 de gener. I a finals de gener, es publicava la salutació de la *Hoja Dominical* al doctor Jubany, l'endemà de la seva entrada a la diòcesi, demanant pregàries per ell i adreçant-li les següents paraules:

*Sabemos que habéis dejado con nostalgia vuestra diócesis natal de Gerona y habéis llegado a Barcelona después de ocho años de ausencia con espíritu de gozosa obediencia, con segura y humilde esperanza; sabemos asimismo que fundamentáis el éxito de vuestra misión barcelonesa en la colaboración generosa y leal, no sólo de vuestros sacerdotes sino también de los seglares que quieren sentir con la Iglesia, y desean trabajar por el Pueblo de Dios en comunión perfecta con su Obispo.*⁷⁹³

També posen en relleu les frases més significatives del Dr. Jubany en aquest dia, demanant un gran amor a l'Església, poder superar tot allò que pugui fer malbé la unitat i en remarquen sobretot aquests mots: «*Al volver a la diócesis, en la cual pasé la mayor parte de mi vida, siento gozo por el regreso; temor, porque sé que en estos tiempos de crisis, muchas cosas han cambiado.*»⁷⁹⁴

A partir d'aquí s'inicia un llarg pontificat marcat en els seus inicis, tal com explica la *Hoja*, pel diàleg amb els diferents àmbits diocesans:

*El pastor ha iniciat, doncs, la seva tasca i el diàleg. Ens plau fer-nos ressò de la bona impressió que ha produït aquesta actitud. Cal ara que, entre tots, fem que la resposta sigui ben sincera i realista, encara que no menys cordial i respectuosa. Així s'anirà perfilant l'actuació pastoral del nou pontificat i l'elecció de les persones que de manera immediata col·laboraran a dur-ho a terme.*⁷⁹⁵

⁷⁹¹ *Hoja Dominical*, n. 50 (12/12/1971).

⁷⁹² *Hoja Dominical*, n. 1 (02/01/1972).

⁷⁹³ *Hoja Dominical*, n. 5 (30/01/1972).

⁷⁹⁴ *Hoja Dominical*, n. 5 (30/01/1972).

⁷⁹⁵ *Hoja Dominical*, n. 8 (20/02/1972).

El 2 de juliol de 1972, la *Hoja Dominical* publica el comentari del primer escrit pastoral de l'arquebisbe, fruit de cinc mesos de contacte amb persones, realitats pastorals i institucions diocesanes, destacant la dita estimada per Jubany de l'*entre tots ho farem tot*, o finament dit, la coresponsabilitat eclesial. El Dr. Jubany presenta unes línies clares: realisme —obertura a la realitat complexa del món actual—, coresponsabilitat —donar vida als òrgans de participació en l'acció pastoral— i missió —esdevenir ferment evangèlic en la societat.⁷⁹⁶

No havia de passar gaire temps perquè Mons. Jubany fos creat cardenal en el consistori del 5 de març de 1973, al mateix temps que *don Marcelo* i fins a un total de 30 nous cardenals. La *Hoja* ho anunciava, utilitzant a portada un color vermell molt llampant, i transcrivint una comunicació en català de l'arquebisbe de Barcelona i administrador apostòlic de Girona, on ell mateix explicava com Pau VI l'havia cridat a formar part del Col·legi Cardenalici i com en el moment de rebre la notícia es trobava en mans de facultatiu, en una intervenció quirúrgica per una afecció a la vista. El Dr. Jubany agraeix la designació: «*Basti ara la manifestació del meu reconeixement viu i filial a Pau VI; tinc la certesa que vosaltres compartireu els mateixos sentiments d'agraïment vers el Papa.*»⁷⁹⁷ I continua compartint els seus sentiments:

*Sé molt bé respecte a mi, conscient de les pròpies limitacions, que el càrrec de cardenal acreix la responsabilitat d'un millor i més intens servei a tota l'Església, i en concret a la de Barcelona, i que ha d'ésser un major estímulo per a la total i fidel entrega al poble de Déu. Encara que aquesta dignitat estava abans envoltada d'honor i privilegis, sóc conscient de que avui ens exigeix sobrietat i entrega, responsabilitat i servei.*⁷⁹⁸

A partir d'aquí la *Hoja Dominical* publicarà assíduament, a portada, les glosses dominicals del Dr. Jubany i Mn. Cunill continuarà escrivint, ara a la segona pàgina.

També cal notar que cada cop la *Hoja* inclourà més articles en català i es voldran publicar notícies de les diferents diòcesis catalanes, tot i que creiem que aquest no és l'objectiu del full de Barcelona i, segurament per això, aquest fet no durarà gaire temps.

⁷⁹⁶ *Hoja Dominical*, n. 27 (02/07/1972).

⁷⁹⁷ *Hoja Dominical*, n. 7 (18/02/1973).

⁷⁹⁸ *Hoja Dominical*, n. 7 (18/02/1973).

7.2 LA TRANSICIÓ A CATALUNYA

7.2.1 De 1975 a 1979

7.2.1.1 En l'àmbit polític i periodístic

7.2.1.1.1 Nova situació política

Com molt bé explica el Dr. Jaume Guillamet, entre la mort de Franco —20 de novembre de 1975— i les primeres eleccions al Parlament de Catalunya —20 de març de 1980—, els mitjans de comunicació fan tot el possible per adaptar-se a la nova situació política espanyola i catalana.⁷⁹⁹

Una vida política marcada per un seguit d'esdeveniments:⁸⁰⁰ referèndum de la reforma política del 14 de desembre de 1976, eleccions legislatives constituents del 15 de juny de 1977, restabliment provisional de la Generalitat i retorn del president Tarradellas el 23 d'octubre de 1977, referèndum de la Constitució del 6 de desembre de 1978, eleccions generals del 3 de març de 1979 i eleccions municipals del 4 d'abril de 1979.⁸⁰¹

Amb les eleccions del 15 de juny de 1977, Adolfo Suárez és elegit president del govern espanyol⁸⁰² i s'inicia una nova etapa en la premsa. Desapareix el *Ministerio de Información y Turismo* i es crea el de *Cultura y Bienestar* amb Pío Cabanillas al capdavant d'aquest nou ministeri.⁸⁰³

El català entra en una fase de normalització amb l'Estatut d'Autonomia de 1979, que no estalvia batalles ni esforços. Com destaca Figueres: «Des dels anys quaranta fins als vuitanta, la premsa catalana ha fet un gran salt, passant de la clandestinitat a l'empresa;

---

⁷⁹⁹ GUILLAMET, *Història de la premsa, la ràdio i la televisió a Catalunya (1641-1994)*, 212.

⁸⁰⁰ Vegeu, entre d'altres, AGUSTÍ, *Historia de Cataluña*, 217-225; GUILLAMET, *El desafiament català. Un relat internacional de la Transició*, 77-94, i PERALES, *Premsa i autodeterminació. Catalunya i Euskadi dins l'Espanya de la Transició*, 39. 64.

⁸⁰¹ GUILLAMET, *Història de la premsa, la ràdio i la televisió a Catalunya (1641-1994)*, 212.

⁸⁰² C. BARRERA, «La transición a la democracia y sus dificultades (1975-1982)», en PAREDES, *Historia de España contemporánea*, 889-932.

⁸⁰³ CASTRO, *La prensa en la transición española. 1966-1978*, 326.

però solament ha reeixit en el camp de la premsa comarcal. En tots els altres sectors, la premsa que utilitza només la llengua catalana és residual.»⁸⁰⁴

També val la pena reproduir l'afirmació de Figueres quan diu que:

Qualsevol cultura, qualsevol organització, té, o almenys ha de tenir, si no usa tan sols la comunicació oral, uns diaris. El primer, el diari oficial que doni divulgació als decrets, lleis, reglaments... d'ús col·lectiu, després altres de divulgació general amb les seccions especialitzades i el to escaient a la clientela, i finalment, uns d'esportius que arrodoneixin el panorama.⁸⁰⁵

El dia de Sant Jordi de 1976 aparegueren dos nous diaris, a Barcelona, l'*Avui*,⁸⁰⁶ el primer diari català de la postguerra dirigit per Josep Faulí i Josep M. Cadena com a sotsdirector,⁸⁰⁷ i a Madrid, *El País*, que seria ben aviat el primer diari d'Espanya. També naixien noves emissores de ràdio, s'acabava el monopoli de RNE que creava a Barcelona, Ràdio 4, la primera i durant quasi sis anys l'única, en català.⁸⁰⁸

7.2.1.1.2 La mort de Franco al «Full Dominical»

El *Full Dominical*, a la portada del 30 de novembre de 1975, obre resumint les paraules del cardenal Jubany amb motiu de l'Advent i fa una crida a l'esperança «*tot i la duresa dels moments presents*»⁸⁰⁹ referint-se a un món injust i violent. Després, a sota, amb un títol en castellà requadrat en color verd afirma: «*Una hora de responsabilidad cívica y eclesial*»,⁸¹⁰ seguit d'un article en català, sense signar, on s'explica que «*el nostre país ha viscut en aquests darrers dies esdeveniments d'una importància gran per al futur: la mort del Cap d'Estat, després d'una llarga i molt dolorosa malaltia i l'acompliment de les previsions successòries, sobretot la proclamació del nou Cap d'Estat, el Rei d'Espanya*».⁸¹¹

⁸⁰⁴ FIGUERES, *La premsa catalana*, 110.

⁸⁰⁵ *Ibid.*, *Premsa i nacionalisme. El periodisme en la reconstrucció de la identitat catalana*, 245.

⁸⁰⁶ Pertanyia a una nova empresa periodística —Premsa Catalana, S. A.—, presidida per Ramon Fuster i Rabés, que formà un consell d'administració amb: E. Cirici, J. M. Puig i Salellas, J. Amorós, A. Conejos, M. Esquirol, J. Vilalta, J. L. Virós, J. Espar i J. Maluquer. Josep Espar i Tico efectuà una enorme campanya propagandística (FIGUERES, *La premsa catalana*, 105; *Premsa i nacionalisme. El periodisme en la reconstrucció de la identitat catalana*, 247).

⁸⁰⁷ FIGUERES, *La premsa catalana*, 105.

⁸⁰⁸ GUILLAMET, *Història de la premsa, la ràdio i la televisió a Catalunya (1641-1994)*, 212.

⁸⁰⁹ *Full Dominical*, n. 48 (30/11/1975).

⁸¹⁰ *Full Dominical*, n. 48 (30/11/1975).

⁸¹¹ *Full Dominical*, n. 48 (30/11/1975).

En cap moment de l'article es refereixen a Francisco Franco ni al rei Joan Carles I pel nom; quina diferència amb la *Hoja Diocesana* de 1939! Només presenten el resum de les reaccions de l'episcopat espanyol, especialment dels cardenals Vicente Enrique y Tarancón i Narcís Jubany, i fan una crida a la responsabilitat cívica de tots els ciutadans i a la responsabilitat eclesial dels membres de la comunitat diocesana.

Com si es justificuessin, apel·len a l'ésser cristians i d'acord amb una antiga tradició eclesial, demanen pregàries «*per aquell que durant tants anys ha regit els destins d'Espanya, a fi que Déu l'aculli en el seu si i, amb el seu judici just i misericordiós li vulgui perdonar els seus mancaments i tenir-li en compte el seu llarg servei a la Pàtria*». ⁸¹² Demanen també una pregària per al nou cap d'Estat i per a tots aquells que han d'ajudar-lo. Anuncien que comença una nova etapa en la història del nostre país i que cal estar ben units als pastors diocesans: escoltar el que diuen i assumir amb serenor «*els compromisos d'aquesta hora històrica*». ⁸¹³

7.2.1.2 En l'àmbit eclesial

Es pot dir que l'aportació de l'Església catalana a la transició ve marcada, segons Mn. Bada, per «*la presència d'un lideratge episcopal serè i comprensiu de la situació. Que tingué un doble vessant, d'una banda la bona relació entre Pont i Gol i Jubany i d'aquest amb Tarancón, com aquest manifesta repetides vegades en les Confesiones: aquest eix Madrid-Barcelona neutralitzava la postura del primat, González Martín, més afí al règim*». També destaca «*la bona harmonia de l'episcopat català —almenys a Barcelona amb Rodolfo Martín Villa de qui Tarancón elogia la capacitat de diàleg*». ⁸¹⁴ També és destacable «*la capacitat de convivència i la sensibilitat vers els més marginats de molts dels capellans en els barris*». ⁸¹⁵

És en aquest moment quan es constata que malgrat tots els esforços de l'Església per apostar per l'ús dels mitjans, manca una veritable política de la comunicació. ⁸¹⁶ Pel que fa a les publicacions religioses catalanes el nombre augmenta però crida l'atenció que la història

⁸¹² *Full Dominical*, n. 48 (30/11/1975).

⁸¹³ *Full Dominical*, n. 48 (30/11/1975).

⁸¹⁴ BADA, *Societat i Església a Catalunya. Cent anys entre constitucions i dictadures (1876-1978)*, 263.

⁸¹⁵ *Ibid.*

⁸¹⁶ L. HIGUERUELA, «Prensa religiosa y eclesiástica oficial», en FERNÁNDEZ, *Doce calas en la historia de la prensa española especializada*, 271.

del periodisme ja no les té en compte i no queden quasi reflectides, tal com s'havia fet a finals del segle XIX i principis del XX. És en aquesta època que surten al carrer la *Revista Catalana de Teologia* (1976)⁸¹⁷ i *Catalunya Cristiana* (1979),⁸¹⁸ dues publicacions encara avui vigents, de gran recorregut i història. Cal destacar que a l'*Anuari de la Informació de Catalunya* del Col·legi de Periodistes de Catalunya de 1987 només es recullen sis publicacions catalanes⁸¹⁹ i entre elles, el setmanari *Catalunya Cristiana*, fundat per Mn. Joan Evangelista Jarque i Mn. Francesc Malgosa. La *Hoja Dominical*, a punt d'esdevenir *Full Dominical*, perdura constant però no surt ressenyat en cap llibre d'història del periodisme, llevat que es parli específicament de premsa religiosa, i encara.

7.2.2 1975: un any d'esdeveniments

7.2.2.1 «Full Dominical» en català

Amb pas ferm les Jornades Mundials de les Comunicacions Socials van marcant fites en un camí traçat pel Concili Vaticà II que necessita any rere any una empenta: «*Tiene el interés permanente de un llamamiento para valorar, a la luz de la fe, estos instrumentos modernos de comunicación.*»⁸²⁰ Es continua la crida a la responsabilitat personal i comunitària «*ante el alud incontenible de los medios —Radio, Televisión, diarios, revistas, cine, discos, tebeos, etc.—, que nos invaden y determinan la educación y las vivencias de nuestros hijos.*»⁸²¹ Mons. Martí Alanís, bisbe d'Urgell, en una entrevista a la *Hoja*, afirma que «*la Iglesia no da una información neutra. Captando la realidad objetiva la ilumina con la luz de Cristo y del Evangelio.*»⁸²² L'Església no pot callar davant la força dels mitjans i Pau VI recomana evitar tot el que suposi la manipulació de l'home i de les idees i fa una crida als periodistes perquè no es deixin corrompre.⁸²³

⁸¹⁷ La *Revista Catalana de Teologia* és una revista científica d'exegesi, patristica, teologia, litúrgia, història de l'Església i ciències religioses. Recull principalment les investigacions dels professors de la Facultat de Teologia de Catalunya i també dels millors especialistes internacionals en ciències eclesiàstiques. Hi ha continguts sobre la Bíblia (text hebreu masorètic, text grec dels LXX, textos de Qumram, evangelis, cartes i crítica textual); sobre Patristica (Pares Apostòlics Grecs, Siríacs, i Llatins); Teologia Sistemàtica, Moral i Pastoral; i Història de l'Església (REVISTES CATALANES AMB ACCÉS OBERT (RACO), *Revista Catalana de Teologia* [en línia], <<http://www.raco.cat/index.php/RevistaTeologia/index>> [Consulta: 25 d'abril de 2015]).

⁸¹⁸ La història de la fundació i el recorregut del setmanari *Catalunya Cristiana* —setmanari popular d'informació i cultura religioses— que ja ha celebrat 35 anys d'història (2014), mereixeria un estudi seriós per ell sol. Es va avançar en molts camps i va néixer amb la doble edició, catalana i castellana. És interessant consultar-ne tots els seus números digitalitzats a <http://www.catalunyacristiana.cat/>.

⁸¹⁹ FIGUERES, *La premsa catalana*, 110-111.

⁸²⁰ *Hoja Dominical*, n. 18 (04/05/1975).

⁸²¹ *Hoja Dominical*, n. 18 (04/05/1975).

⁸²² *Hoja Dominical*, n. 19 (11/05/1975).

⁸²³ *Full Dominical*, n. 22 (30/05/1976).

Amb tots aquests *inputs* del moment i malgrat la ponència clara i explícita dels deu preveres barcelonins, explicada àmpliament en el capítol anterior, la *Hoja Dominical* va fent camí si fa no fa amb el mateix estil, però el 3 d'agost de 1975 apareixerà amb el nom de *Full Dominical*. Cap referència anterior, posterior o en el mateix número destaca la catalanització de la capçalera, més aviat fa pensar que triar el mes d'agost és apostar per la discreció. Tot i que feia anys que el català anava fent-se present en les pàgines de la *Hoja*, el fet que la capçalera es catalanitzi és prou important. Aquí hem de dir que sovint en diferents articles periodístics i en històries de l'Església,⁸²⁴ es parla del 7 de gener de l'any 1973⁸²⁵ com a any de la catalanització de la *Hoja*, però realment no va ser fins a l'any 1975, uns mesos abans de la mort de Mn. Cunill i de Franco.

De moment i fins a finals de 1977, la capçalera té el mateix disseny i només canvia la paraula *Hoja* per *Full*. Serà, al primer número de 1978 que sota d'una renovada però no gaire canviada capçalera, s'hi especificarà *Església de Barcelona*.

En aquest període encara hi haurà alguns articles en castellà i la carta del bisbe es publicarà en els dos idiomes, sistema que arriba fins als nostres dies. Ara que el *Full Dominical* dona més relleu al català, li caldran altres modificacions, especialment en una línia pastoral concreta, pròpia del magisteri del moment.

7.2.2.2 Una carta de Mn. Martínez Roura

Mn. Joaquim Maria Martínez Roura, al cap d'un any d'haver assumit la direcció del *Full Dominical* i als pocs mesos de catalanitzar la capçalera, escrivia una carta⁸²⁶ als rectors de les parròquies i encarregats de fer arribar el *Full* als fidels. Sovint en l'àmbit eclesial i quan es parla de fer arribar la premsa d'Església als feligresos es fa servir una frase sempre atribuïda a Mn. Cunill: *l'Església tenia molt bons caps i molt bons cors però tenia mals quiosquers* —referint-se als rectors—,⁸²⁷ i aquesta realitat, com veurem, també es constata en l'esmentada carta.

⁸²⁴ J. AYMAR, «Full Dominical», en *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, volum II, 228.

⁸²⁵ Moment en què es van fer alguns canvis, que ja hem explicat anteriorment, però que no va modificar la capçalera.

⁸²⁶ Disposem de la carta amb signatura original de Mn. Martínez Roura, datada l'octubre de 1975 a Barcelona i escrita amb paper timbrat de *Hoja Dominical*. La carta es trobava plegada dins d'un recull de fulls dominicals antics.

⁸²⁷ *Catalunya Cristiana*, 23 de juny de 1994, portada.

Mn. Martínez Roura explica que *«de cara al coneixement de la marxa del nostre FULL DOMINICAL, em permeto avui adreçar-vos aquestes línies per assabentar-vos d'alguns projectes»*.

Presenta dos temes per a ell importants: l'edició mensual d'uns números extra, *«el nostre intent era poder oferir, almenys una vegada al mes, unes orientacions pastorals sobre àmbits que normalment no poden ser tractats en l'edició setmanal. Volíem que arribés als nostres fidels un missatge educador sobre problemes d'avui dia, en els camps de la família, del jovent, de la societat en general, dels mitjans de comunicació social, etc.»* i la doble edició de fulls amb l'última pàgina en blanc o impresa.

Tal com ell destaca, *«desgraciadament, una vegada més, hem topat amb dos problemes concrets: l'econòmic i, segons ens heu dit molts de vosaltres, la manca d'afició a la lectura de la nostra gent»*. Pel que fa al problema econòmic, posa èmfasi en el fet que quasi tothom ha disminuït el nombre d'exemplars extres per por de no vendre'ls i per no quedar en dèficit. Destaca que aquests exemplars, gràcies a la publicitat s'han pogut proporcionar al preu de 0,80 ptes. I els etziba: *«Sabeu quan costa un sobre de carta no imprès? Certament molt més. Creieu que és car un full de 8 pàgines a dugues tintes per aquest preu? Sento dir-vos que el que no podem seguir fent és organitzar una doble distribució en un mateix diumenge de dos paquets diferents d'exemplars.»*

I amb molta claredat explica que no pot ser l'econòmic l'únic criteri a valorar en un servei d'Església i reflexiona: *«Potser una mica de promoció, una breu nota d'atenció als fidels, recomanant-los-hi que adquirissin el Full, destacant tal o qual escrit, hagués centrat l'interès.»* I anuncia que de cara a l'any vinent suprimiran els fulls extres i només en faran tres o quatre l'any sense recàrrec i així poder difondre, quan calgui, algun document pontifici o episcopal.

Pel que fa a la doble edició de fulls amb l'última pàgina en blanc o impresa explica que està comprovat que la impressió d'aquesta última pàgina en imprentes pròpies és cada dia més cara i al *Full* li complica moltíssim la feina d'administració i distribució, a més planteja problemes legals, perquè el que tenen legalitzat, segons la Llei de Premsa i Impremta, és l'edició completa de vuit pàgines. En canvi, el text canviat de la darrera pàgina pot ser tipificat com a clandestí. I destaca que *«el moment difícil que vivim, aconsella poguer*

resoldre aquest assumpte». I així anuncia que des de primer d'any es farà una sola modalitat del *Full*, igual per a tothom i que si algú té un greu problema que ho faci saber.

Després d'aquests dos temes, en planteja un de darrer no menys important: saber si, en el cas de ser factible una doble edició del *Full* en català i en castellà, quants exemplars de cada es podrien assegurar de subscripció. Explica que fa anys que ja van fer aquesta mateixa consulta «*i el resultat impedié pensar amb una edició catalana. El seu preu hagués sigut escandalosament desigual*». I apunta que les circumstàncies potser han canviat i que voldrien saber el parer i el compromís per assegurar dues edicions.

Demana que responguin el més aviat possible a través d'un petit formulari al final de la carta. No sabem la resposta obtinguda, però sabem que mai es va tornar a fer una doble edició com en temps de Mn. Gatell, més aviat es va apostar pel bilingüisme, fent prevaldre, cada cop més, el català, i aquesta és encara la tendència actual.

7.2.2.3 La mort de Mn. Cunill

La segona pàgina del *Full Dominical* del 16 de novembre de 1975⁸²⁸ dedicava un llarg article a la mort de Mn. Ramon Cunill als 68 anys d'edat i 43 de ministeri sacerdotal. Era la mateixa pàgina que en els últims anys havia acollit les reflexions i notícies d'aquest sacerdot-periodista. S'hi explicava que havia mort el 7 de novembre a conseqüència de les complicacions derivades d'una intervenció quirúrgica a la vesícula biliar. Havia mort confiat, ja que expliquen que un dels temes que més li interessava era com la societat vivia d'esquena a la mort i sovint escrivia sobre la necessitat de preparar-se per a aquest moment.

S'acompanyava la notícia amb una foto de Mn. Cunill amb Pau VI i es destacava l'amor que tenia pel *Full Dominical* i com durant anys, malgrat les nombroses obligacions i responsabilitats que tenia, seguia les reunions de redacció ni que fos per telèfon i com no deixava mai d'escriure la seva aportació setmanal.⁸²⁹ Estimava el periodisme i no sempre li va ser fàcil exercir-lo perquè quan va iniciar-se en aquest camp no era tan senzill veure un sacerdot fent tasques periodístiques.

---

⁸²⁸ *Full Dominical*, n. 46 (16/11/1975).

⁸²⁹ SEMINARI "RAMON CUNILL", *In memoriam Ramon Cunill (1907-1975)*.

Es destaca que Mn. Cunill opinava que *«pese a su modesta presentación, la “Hoja” debía ser un modelo de publicación periodística oficial, capaz de captar la atención de los fieles y crear en ellos una opinión»*.⁸³⁰

La setmana següent la portada va dedicada a Mn. Cunill, amb un foto i un titular que diu: *«Encara un record»*. S'insisteix que el *Full Dominical* va merèixer tota la seva atenció i que ara cal agrair-li tot l'esforç perquè:

*El nostre “Full” ha merescut l’elogi sincer d’Institucions i persones que l’han valorat com a modèlic en el camp de les publicacions professionals de la premsa de l’Església. I això no vol dir pas que el seu contingut sigui sempre encertat, ni del gust de tothom, però sí que com a fórmula, presentació i compaginació, segueix oferint possibilitats vàlides per a prestar un servei eficaç.*⁸³¹

En les pàgines interiors, el *Full* fa un resum sobre les etapes de la publicació sota el guiatge de Mn. Cunill i es destaca que el seu darrer article publicat és del 2 de novembre titulat *«El camino espiritual de Europa»*,⁸³² cinc dies abans de la seva mort. Afirmen que va escriure més de mil articles editorials per al *Full Dominical*.

Publiquen, d'entre les notes de condol rebudes, la de Josep M. Altés, membre de la Impremta i Editorial Altés, S. L., tan vinculada a la publicació. Creiem que val la pena reproduir-la textualment per la seva profunditat i bellesa:

S’ha dit i heu dit que el gran amor del “doctor” era la Fulla. Encara diria més. Ell l’acaronava quan la tenia impresa potser besllumant quin bé podia fer a les ànimes. En volia un primer exemplar. Jo li havia vist tenir-lo al seu abast, damunt la taula, fins aparèixer el següent número. Mentre n’era el director, recordo que una coma, una correcció en les proves eren per a ell com un deure preciós. Cada setmana, per telèfon, em donava els vist i plau, l’esmena i també fins l’elogi a la tasca que venia a donar forma a la “seva” Fulla. Sovint no li feia mandra, ell tan ocupat, de passar de bon matí per casa nostra, si convenia, per a donar una darrera ullada, no per desconfiança —massa ens havia dit, i ens ho creiem, que érem en qui confiava plenament de l’execució material de la publicació— sinó que qualsevol observació sobre el contingut el feia adelerar i més encara en quant el seu escrit setmanal que ell volia sortís tan polit i entenedor. El

⁸³⁰ *Full Dominical*, n. 46 (16/11/1975).

⁸³¹ *Full Dominical*, n. 47 (23/11/1975).

⁸³² *Full Dominical*, n. 44 (02/11/1975).

Dr. Cunill ens va encomanar encara, després de tants anys de fer-la, més amor a la Fulla i ara, ell desaparegut, ens cal confessar-ho, quantes vegades havíem desitjat plegats, que aquest senzill però com ell volia eficaç, bocí d'Església i de Paraula de Déu, arribés i fos ben rebut a les llars de tots els racons de la nostra terra. Que em perdoni si sovint li havia de donar pressa empès per l'hora de "tancar". Ell ara, massa de pressa, ens ha deixat per sempre més, sense el seu editorial i sense la seva bonhomia. Al cel sia. -Josep M. Altés.⁸³³

Al cap d'uns mesos, el *Full* publica la notícia de la inauguració del Seminari Ramon Cunill de Mitjans de Comunicació a la Biblioteca Pública Episcopal, on ha deixat tot el seu fons particular, esdevenint centre de documentació religiosa amb lector de microfilms molt avançat, gràcies també a la dotació econòmica deixada pel sacerdot-periodista.⁸³⁴

Al cap d'un any d'haver mort, el *Full* recorda la seva persona i s'anuncia que Mons. Antonio Montero, bisbe auxiliar de Sevilla i secretari de la Comissió Episcopal per als Mitjans de Comunicació Social celebrarà l'Eucaristia a la parròquia de Sant Ot de Barcelona.⁸³⁵

Amb el temps va sorgir la Fundació Mn. Ramon Cunill i fins i tot, el Premi Nacional de Premsa Ramon Cunill⁸³⁶ de la Comissió Episcopal de Mitjans de Comunicació,⁸³⁷ que se celebrà de 1976 a 1991.⁸³⁸

Encara per glossar la figura de Mn. Cunill, volem fer constar que el suplement anual de 1975-1976 de la *Enciclopedia Universal Ilustrada Espasa-Calpe* va dedicar una entrada a Mn. Ramon Cunill Puig. Destaca, del que no haguem dit fins ara, que les seves activitats van ser guardonades amb l'Orde d'Alfons X, el Savi, i també s'explica que mai no va arribar a l'episcopat malgrat les gestions fetes. Ell afirmava amb malenconia: *mai seré bisbe*.⁸³⁹ També en va publicar una llarga notícia amb la semblança del doctor Cunill *La Vanguardia*,⁸⁴⁰ on havia estat redactor durant el Concili. L'*ABC*⁸⁴¹ i l'*ABC* de Sevilla⁸⁴² li

⁸³³ *Full Dominical*, n. 47 (23/11/1975).

⁸³⁴ *Full Dominical*, n. 29 (18/06/1976).

⁸³⁵ *Full Dominical*, n. 45 (07/11/1976).

⁸³⁶ *ABC*, (09/01/1976).

⁸³⁷ *Full Dominical*, n. 18 (01/05/1977).

⁸³⁸ FUNDACIÓN RAMON CUNILL, COMISIÓN EPISCOPAL DE MCS, *Premios "Ramon Cunill" 1976-1991*, 9.

⁸³⁹ A. CARMONA, «Cunill Puig (Ramón)», en *Enciclopedia Universal Ilustrada Espasa-Calpe*, suplement 1975-1976, 167.

⁸⁴⁰ *La Vanguardia*, (08/11/1975), 30-31.

⁸⁴¹ *ABC*, (08/11/1975).

⁸⁴² *ABC*, Sevilla (08/11/1975).

van dedicar una columna, diferents una de l'altra. Moltes personalitats d'àmbits diversos li dedicaren escrits ben variats, destaquen Nèstor Luján, Mons. Cirarda, el cardenal Tarancón o José María Porcioles, exalcalde Barcelona.⁸⁴³ De totes les responsabilitats que va tenir, afirmen que el *Full* va ser la seva veritable parròquia.⁸⁴⁴

L'any del centenari del seu naixement, l'historiador Josep M. Ainaud de Lasarte escrivia al *Full Dominical* un article titulat «*Ramon Cunill, presència i record en el seu centenari*» que creiem que és bo reproduir-lo sencer:

Aquest any commemorem el centenari d'una persona que va tenir una doble vocació: el sacerdoci i el periodisme. Parlem de Ramon Cunill i Puig, nascut l'any 1907 al poble pirinenc de Castellar de n'Hug. Aquest esperit muntanyenc explica l'actitud d'una persona que es va esforçar tota la vida per superar les limitacions del seu entorn.

Aquesta doble vocació de sacerdot i periodista la va mantenir tota la vida. En els primers anys de sacerdoci, obediènt a la jerarquia eclesiàstica, va acceptar tots els llocs de servei que se li confiaren. Els camins de l'Església l'impressionaren profundament. Ja l'any 1952, amb motiu del XXXV Congrés Eucarístic Internacional de Barcelona, fou l'ànima del servei de premsa i de la revista "Pax", efímera, però d'una gran qualitat.

La bona relació amb la família Godó va fer possible que el doctor Cunill realitzés dues iniciatives que l'il·lusionaven: una revista estil "Paris Match", com fou la "Gaceta Ilustrada", la millor del seu moment, i la seva predilecta "Historia i Vida", amb una redacció diversa i amistosa que va merèixer que Nèstor Luján la qualificés com "l'espai més civilitzat de Barcelona".

El Concili Vaticà II apassionarà el doctor Cunill. En fou un gran cronista a les pàgines de "La Vanguardia", amb una visió oberta i global, gairebé desconeguda a casa nostra.

Comptà amb fidels col·laboradors i avaladors en l'Episcopat: cal recordar especialment el cardenal Jubany, que el tenia com a persona de consell, i Mons. Cirarda, arquebisbe de Pamplona, fidel amic que el guià pels laberints del problema basc. Professor d'oratòria al Seminari de Barcelona, canonge de la Seu barcelonina i impulsor de la Delegació de Mitjans de Comunicació Social de l'Arquebisbat de Barcelona, de les revistes "Full Dominical" i "Apostolado Sacerdotal", i del "Butlletí Oficial".

Va posar molta il·lusió i esforços en la creació de l'Escola de Periodisme de l'Església a Barcelona.

⁸⁴³ SEMINARI "RAMON CUNILL", *In memoriam Ramon Cunill (1907-1975)*, i FUNDACIÓN RAMON CUNILL, COMISIÓN EPISCOPAL DE MCS, *Premios "Ramon Cunill" 1976-1991*, 183-185.

⁸⁴⁴ SEMINARI "RAMON CUNILL", *In memoriam Ramon Cunill (1907-1975)*.

*Després d'una breu malaltia va lliurar la seva ànima a Déu amb confiança d'haver complert el seu deure. Tots els que el vam tractar l'hem trobat a faltar sempre.*⁸⁴⁵

7.2.3 Pensant un nou «Full Dominical»

7.2.3.1 Una enquesta als lectors

L'any 1977 va ser clau per anar pensant i dissenyant un nou *Full Dominical*, per fer-ho es va recórrer a una enquesta «científicament programada»⁸⁴⁶ als lectors del *Full*, anunciada al primer número de l'any. El *Full* explica el perquè d'aquesta consulta i afirma que «els *Fulls diocesans a Catalunya són els òrgans més massius de comunicació que té l'Església*».⁸⁴⁷ En l'article, Mn. Martínez Roura destaca que cada diumenge es difonen més de 250.000 exemplars d'aquests fulls.

L'estudi, preparat tècnicament per l'Institut de Sociologia i Psicologia Aplicades (ISPA),⁸⁴⁸ es va centrar en algunes esglésies de la diòcesi de Barcelona tant urbanes com rurals, escollides pel mateix Institut. Es cerca la millora dels fulls, perquè són acusats de poca força expressiva, tot i reconèixer que no és fàcil encertar una línia que s'avingui plenament a totes les manifestacions de pluralisme que es donen a l'Església. Malgrat tot, és possible conèixer el que més respongui a l'interès general dels cristians del moment. Mn. Martínez Roura afirma que «*entenent el Full com un servei, volem que sigui eficaç i no ho serà si desconeixem el que n'esperen els seus lectors*».⁸⁴⁹

El resultat es publica el mes d'abril⁸⁵⁰ i destaca que un cop analitzades les enquestes, en van resultar vàlides 3.141, de les quals un 26% corresponien a mestresses de casa, un 16% professionals liberals, seguits d'un 14,6% d'obrers i un 13,6% d'empresaris. També destaquen un 12,7% d'estudiants i en canvi només un 5,3% de jubilats i un 2,2% de religioses. Un 1% se l'emporten agricultors i ramaders, i també el servei domèstic.

⁸⁴⁵ *Full Dominical*, n. 45 (11/11/2007).

⁸⁴⁶ *Full Dominical*, n. 1 (01-02/01/1977).

⁸⁴⁷ *Full Dominical*, n. 1 (01-02/01/1977).

⁸⁴⁸ L'Institut de Sociologia i Psicologia Aplicades (ISPA), fundat el 1964 a Barcelona pel Dr. Rogeli Duocastella, entitat privada d'iniciativa social, promou la investigació sociològica i afavoreix l'aplicació pràctica del coneixement psicosociològic. Rogeli Duocastella i Rosell (El Palau d'Anglesola, 1913 - Barcelona, 1984), sacerdot i sociòleg, féu una gran tasca en el camp de la sociologia religiosa (ALMERICH, «Duocastella i Rossell, Rogeli», en *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, volum II, 44).

⁸⁴⁹ *Full Dominical*, n. 1 (01-02/01/1977).

⁸⁵⁰ *Full Dominical*, n. 15 (10/04/1977).

Malgrat que estaven contents amb la participació, n'esperaven encara més i opinen que «no se ha conseguido plenamente, quizás a causa de la connotación sacral que trae consigo todo lo que, de una manera u otra se refiere a la Iglesia o a la religión».⁸⁵¹

Gràcies a l'enquesta s'activen les subscripcions per rebre per correu postal el *Full Dominical*. Tot i que era un servei que ja funcionava, sembla que els fidels no ho coneixien i un 33% diu que sí que li convé i un 29% que potser sí. Per això se'n fa l'explicació pertinent⁸⁵² i s'anuncia que el preu anual és de 300 pessetes per als residents a Barcelona i de 350 pessetes per als que resideixen en altres llocs. Caldrà indicar quina edició es vol: Barcelona, Lleida, Mallorca, Menorca, Seu d'Urgell o Tortosa.

Segons el mateix *Full*, el resultat de l'enquesta obliga a «revisar contenido, tamaño, presentación, lengua y estilo».⁸⁵³ Tot s'havia de repensar i el que més cridava l'atenció era que entre els catalans d'origen, un 60% volia continuar amb el *Full* bilingüe tal com estava —«opinan que “como hasta ahora”»—, i dels no catalans, un 67% opinava el mateix. Per contra, només un 30% dels catalans d'origen el voldria només en català i el 19% dels no catalans, el voldria només en castellà.⁸⁵⁴

7.2.3.2 L'economia, altre cop

El mes de juny de 1977, un llarg article de Mn. Martínez Roura⁸⁵⁵ ha de puntualitzar la notícia difosa en diferents mitjans d'una imminent aparició d'un suplement mensual comú a les diferents diòcesis coeditores. Es desmenteix aquest fet malgrat que els delegats de mitjans de comunicació fa temps que estudien com impulsar els fulls. Aprofita l'article per demanar als rectors que ampliïn les subscripcions, que no deixin d'atendre a ningú i fa una crida urgent a la col·laboració econòmica.

Realment, els comptes no sortien, i el juliol de 1977, a portada completa, Mn. Martínez Roura feia un escrit presentant l'economia del *Full Dominical*.⁸⁵⁶ Explica que s'ha enviat a totes les parròquies que distribueixen el *Full* el balanç econòmic de 1976. Afirmar que «per

⁸⁵¹ *Full Dominical*, n. 15 (10/04/1977).

⁸⁵² *Full Dominical*, n. 17 (24/04/1977).

⁸⁵³ *Full Dominical*, n. 15 (10/04/1977).

⁸⁵⁴ *Full Dominical*, n. 15 (10/04/1977).

⁸⁵⁵ *Full Dominical*, n. 25 (19/06/1977).

⁸⁵⁶ *Full Dominical*, n. 27 (03/07/1977).

primera vegada, i degut a un conjunt de factors imprevistos, s'ha produït un dèficit de 378.551 ptes.».⁸⁵⁷ Segurament devia ser per primera vegada essent ell director, perquè en altres èpoques l'economia també havia fet patir força.

Amb molta claredat i transparència, Mn. Martínez Roura comparteix que de l'estat de comptes n'han rebut diferents impressions i algunes, malgrat tot, ben positives. A partir d'això, preveres i encarregats de les economies de les parròquies han suggerit algunes accions.

En primer lloc, fer que la distribució del *Full* sigui un servei més que ofereix la parròquia i no com un ingrés econòmic independent. Suggereixen que se sumi a la despesa de ciris, d'electricitat o calefacció i s'entengui el *Full* com «a òrgan diocesà d'informació, formació i participació més activa en la celebració».⁸⁵⁸ Això representa que els fidels han de contribuir amb la seva ofrena al manteniment de totes les despeses de la comunitat convocada en assemblea.

Afirma que valorar el *Full* pel que dóna econòmicament no té sentit. Hi ha qui obté ingressos suficients per pagar-lo i d'altres no perquè els fidels no n'aporten i això provoca un canvi continuat del nombre d'exemplars subscrits. No s'està de dir que «hem rebut notificacions d'algunes parròquies que, en comptes de 25 exemplars a la setmana, els n'hi enviéssim 23 o 19...».⁸⁵⁹

Finalment, afirma sense embuts que «sabem que el "Full" no plau a tothom. Oferir una publicació a més de cent mil persones, vol dir acceptar d'antuvi crítiques i lloances».⁸⁶⁰ Diu que per la seva part faran tot el possible per millorar però demana als creients de Barcelona que ajudin a potenciar aquest òrgan popular que permet conèixer la realitat diocesana i s'atreveix a dir que «de cara a l'esdevenidor, hem de preveure que pot ésser l'únic mitjà d'intercomunicació massiva que pot tenir i necessitar la nostra Església de Barcelona».⁸⁶¹

---

⁸⁵⁷ *Full Dominical*, n. 27 (03/07/1977).

⁸⁵⁸ *Full Dominical*, n. 27 (03/07/1977).

⁸⁵⁹ *Full Dominical*, n. 27 (03/07/1977).

⁸⁶⁰ *Full Dominical*, n. 27 (03/07/1977).

⁸⁶¹ *Full Dominical*, n. 27 (03/07/1977).

7.2.3.3 S'anuncia el canvi

El mes de novembre de 1977 s'anunciava el canvi, Mn. Martínez Roura el presentava a portada amb un article titulat «*Preparant el nou full*»,⁸⁶² on es presenten novetats que ressonen a les propostes de la ponència dels deu sacerdots barcelonins, l'any 1969. Han hagut de passar quasi deu anys per introduir canvis substancials.

La primera qüestió que es destaca és l'augment del format, per poder usar una tipografia que ajudi a la llegibilitat:

*Estem preparant el número zero del nou Full Dominical que el dia 1 de gener de 1978 pensem posar a la venda. Canviaran moltes coses i, entre elles el format. Serà més gran, exactament el doble del que hem utilitzat fins ara. Creiem que així podrem emprar una més variada tipografia i fer més assequible a tots la lectura de les diferents seccions.*⁸⁶³

Després parla d'un tema controvertit, el de la publicitat, aquesta se suprimeix després de 20 anys d'anunciar de tot i més. Evidentment caldrà un esforç econòmic per part de rectors i feligresos per ajudar a les despeses del *Full Dominical*:

*Suprimirem la publicitat. Era un desig que molts havien insistentment demanat. És ben cert que el nombre d'exemplars de cada tirada feia atractiu aquest mitjà als anunciants i rentable tota inserció publicitària. Però som ben conscients que, moltes vegades, a l'estar obligats a inserir un anunci contractat, no estava d'acord el seu missatge amb el contingut ideològic del «Full». Per altra banda, l'abaratiment que s'assolia de la publicitat en el preu de cada exemplar no era tan substancials com perquè no pugui ser assumit pel preu de venda als lectors. Creiem que aquesta decisió, ultra la independència de tota vinculació econòmica aliena al «Full» i comptant amb l'esforç econòmic que representarà, serà ben rebuda pels nostres lectors i seguiran contribuint amb la seva aportació al pagament de les despeses que representa l'edició del «Full». Demanem als nostres lectors que, a primers d'any procurin aportar el preu que els responsables de les parròquies i esglésies els hi assenyalin.*⁸⁶⁴

⁸⁶² *Full Dominical*, n. 46 (13/11/1977).

⁸⁶³ *Full Dominical*, n. 46 (13/11/1977).

⁸⁶⁴ *Full Dominical*, n. 46 (13/11/1977).

Mn. Martínez és ben conscient de la dificultat de fer content a tothom amb el *producte* i per això ho comparteix sense embuts, insistint en l'obertura que fa el *Full* cap als lectors i la senzillesa d'un mitjà com aquest:

En una diòcesi tan gran com la nostra, un Full d'Església destinat a tots els fidels no pot pretendre que encerti plenament tots els gustos i totes les opcions que hom hi voldria veure-hi reflexades. Però ens comprometem a estar oberts a tot suggeriment i a tota crítica, per tal que; en la mesura del possible, el «Full» sigui un instrument vàlid de comunicació per a tothom.

Precisament, una de les noves seccions que inaugurarem serà l'anomenada «Racó dels lectors». Cada setmana reservarem un espai per tal que els nostres destinataris puguin exposar els seus punts de vista o les seves consultes, que seran sempre contestades.

Esperem de tots el seu recolzament per aconseguir l'edició d'un «Full» que, tot i la seva senzillesa, sigui un servei eficaç en aquests moments concrets de la nostra Església.⁸⁶⁵

Després d'aquest article de Mn. Martínez Roura, trobem que en una reunió del consell consultiu de direcció, el 13 de desembre de 1977,⁸⁶⁶ es presenten un seguit de resolucions aprovades en relació amb els objectius que ha de tenir el *Full* de cara a una reforma:

- Ha de ser portaveu «*dels documents del magisteri diocesà, nacional i internacional*».⁸⁶⁷ Hi ha molta insistència a voler seguir la línia d'aquests documents i no només publicar-los sinó anar-los comentant.
- Es veu necessari «*publicar trimestralment un índex de revistes i d'articles d'interès general*».⁸⁶⁸
- S'insisteix en el fet que «*el consell de redacció sigui ampli i permeti varietat de col·laboracions*».⁸⁶⁹
- S'anuncia que «*els vicaris episcopals i els delegats diocesans es comprometen a col·laborar informant d'aquells temes i de les experiències pròpies de la seva competència*».⁸⁷⁰

⁸⁶⁵ *Full Dominical*, n. 46 (13/11/1977).

⁸⁶⁶ Recull de documents diversos sobre el *Full Dominical* a l'Arxiu Diocesà de Barcelona.

⁸⁶⁷ De l'Ordre del dia de la reunió del Consell Consultiu de direcció del *Full Dominical*, del dimarts, 13 de desembre de 1973, punt c.

⁸⁶⁸ *Ibíd.*, punt e.

⁸⁶⁹ *Ibíd.*, punt f.

⁸⁷⁰ *Ibíd.*, punt g.

En aquesta mateixa reunió s'aprova la reforma plantejada, es constitueix un equip de laics que formarà part del consell de direcció i es programen els propers números de 1978.

7.2.3.4 El «Full» a partir de 1978

7.2.3.4.1 Desaparició de la publicitat

Amb quasi un any organitzant i pensant el nou *Full*, l'1 de gener de 1978 surt completament renovat el *Full Dominical* de l'Església de Barcelona. Destaquen, sobretot, la mida, de 270 x 350 mm —el doble que l'anterior—, i la desaparició total de la publicitat, tal com ja s'havia anunciat. La capçalera continua molt semblant però situada a l'esquerra superior i amb aquest subtítol: Església de Barcelona. Cada setmana seguirà emprant un color diferent a la capçalera i en alguns destacats, i així continua aprofitant la impressió a dues tintes; es varien considerablement les seccions per acollir més autors i més punts de vista i s'hi afegeix l'apartat ja anunciat de *Correspondència*,⁸⁷¹ on els lectors poden expressar-se i preguntar dubtes. Aquest espai no durarà més de dos anys.

A la portada del primer número, el cardenal-arquebisbe Jubany explica el perquè d'una renovació. Confirma que ell mateix amb altres persones havia suggerit renovar el *Full* per fer-ne un mitjà bàsic de comunicació eclesial. Afirmar que l'època «*que vivim és difícil i està marcada per un gran pluralisme d'opcions i d'actituds. Davant d'aquest fet són imprescindibles tant la formació com la informació*»,⁸⁷² que és el que pretén el *Full Dominical* cada diumenge.

En diferents articles es fa avinent un problema: la dificultat de satisfer totes les maneres de pensar⁸⁷³ i per això s'arriba a nomenar un consell de direcció per millorar gradualment molts elements de la publicació. El consell, constituït per preveres i laics, té la missió d'assessorar el director en la recerca de les línies doctrinals i pastorals que ha de tenir el contingut del *Full*, revisant contínuament la seva actualització.⁸⁷⁴ Els preveres nomenats són: Mn. Joan Alemany Esteve, vicari episcopal de Barcelona-centre; Mn. Josep M. Aragonés Rebollar, regent de Sant Sadurní d'Anoia; Mn. Josep Boix Puig, arxiprest de Sant Josep

⁸⁷¹ *Full Dominical*, n. 1 (01/01/1978).

⁸⁷² *Full Dominical*, n. 1 (01/01/1978).

⁸⁷³ *Full Dominical*, n. 1 (01/01/1978).

⁸⁷⁴ *Full Dominical*, n. 5 (02/02/1978).

Oriol i director del Secretariat d'Apostolat Familiar; Mn. Joan Carrera Planas, regent de Sant Isidre de l'Hospitalet de Llobregat, i Mn. Antoni Matabosch Soler, director de l'Institut de Teologia.⁸⁷⁵

Mn. Martínez Roura, que continua com a director, fa tot el possible per adequar-se als temps i insisteix *«que la complexitat i les diferències que es donen a la nostra diòcesi, fa molt difícil que un Full unitari per a tothom satisfaci tots els gustos. Es tracta, però de que tothom trobi en el Full aquella secció o aquella informació que li sigui útil per a viure setmanalment la seva inserció i la seva comunió amb l'Església»*.⁸⁷⁶

S'ha de dir que en aquests anys la preocupació va ser sempre la mateixa, però fer content a tothom és complicat i més tenint en compte la diversitat eclesial. El *Full* no és únic en aquesta preocupació de fer un ús formador, informador i evangelitzador dels mitjans propis, sinó que segueix el neguit de l'Església per arribar a tothom i per aconseguir que els periodistes es posin al servei de la *«pedagogia divina»*.⁸⁷⁷ Així ho afirma Mn. Martínez Roura amb motiu de la festa dels periodistes de 1978: *«¿Acaso no podría decirse que la Biblia es como un “Diario” de la Alianza de Dios con la humanidad? Contribuyendo a que la prensa se convierta en uno de estos lugares privilegiados donde se discernen con más claridad los signos de los tiempos, los periodistas se ponen, sin duda alguna, al servicio de la pedagogía divina.»*⁸⁷⁸

La Comissió Pontifícia per a les Comunicacions Socials destaca que adaptar l'anunci de l'Evangelí als mitjans de comunicació moderns significa buscar per a la Paraula de Déu un llenguatge apropiat als nostres temps.⁸⁷⁹ Seguint amb aquesta idea i valorant els mitjans com un ric patrimoni de la societat del moment, la XII Jornada Mundial dels Mitjans de Comunicació Social fa una crida als drets i deures dels usuaris dels mitjans, sense perdre de vista la necessitat d'una instrucció bàsica per al seu ús. És l'any en què Mons. Antonio Montero és nomenat nou president de la Comissió Episcopal de Mitjans de Comunicació.⁸⁸⁰

⁸⁷⁵ *Full Dominical*, n. 5 (02/02/1978).

⁸⁷⁶ *Full Dominical*, n. 5 (02/02/1978).

⁸⁷⁷ *Full Dominical*, n. 4 (22/01/1978).

⁸⁷⁸ *Full Dominical*, n. 4 (22/01/1978).

⁸⁷⁹ *Full Dominical*, n. 8 (19/02/1978).

⁸⁸⁰ *Full Dominical*, n. 18 (07/05/1978).

Al cap de poc del seu nomenament, del 19 al 24 de juny de 1978, es reuniran, durant una setmana, bisbes i delegats diocesans de Mitjans de comunicació per estudiar la presència de l'Església en el món dels *mass media*.⁸⁸¹ Era l'Assemblea Plenària de l'Episcopat Espanyol dedicada íntegrament a aquesta qüestió. Va ser peculiar perquè va tenir més de curset intensiu que no pas d'assemblea, destaca Mn. Martínez Roura a la portada del *Full*.⁸⁸² I explica que el programa va obligar els bisbes a «*unas intensísimas jornadas que no todos siguieron y que a muchos les pareció excesivo y poco práctico de cara a un planteamiento pastoral efectivo*».⁸⁸³

En tot cas, es van aprovar set punts d'acció dels quals podem destacar-ne: la recomanació que tots els bisbats tinguin Delegació de Mitjans de Comunicació; la necessitat de trobar-se amb informadors religiosos, directors de fulls i de revistes d'Església per estimular la coordinació de cara a l'eficàcia pastoral; reestructurar, renovar, la Cadena de Ondas Populares segons les exigències de la societat, i organitzar cursos monogràfics per a bisbes sobre mitjans de comunicació social.⁸⁸⁴ Tot plegat, un seguit de recomanacions que no han perdut vigència i que encara són vàlides avui dia, al cap de quasi quaranta anys d'haver-les aprovat.

L'any 1979, el *Full* anuncia que la Conferència Episcopal Tarraconense ha aprovat definitivament l'estatut del Secretariat Interdiocesà de Mitjans de Comunicació (SIMCOS).⁸⁸⁵ És un pas més, en l'àmbit mediàtic, seguint l'esperit conciliar i volent tenir un òrgan d'estudi i d'orientació de tot allò que involucri mitjans de comunicació i Església a les diòcesis catalanes. Però al cap de 12 anys, a causa de l'escassetat de recursos econòmics «*aquesta empresa ha estat relativament fallida*»,⁸⁸⁶ i simplement s'ha esforçat en l'àmbit de l'assessorament dels programes *Signes dels temps* de TV3 i *Paraules de vida* a Catalunya Ràdio, tot i que aposta per obrir un Gabinet d'Informació permanent a Barcelona.⁸⁸⁷

⁸⁸¹ *Full Dominical*, n. 26 (02/07/1978).

⁸⁸² *Full Dominical*, n. 27 (09/07/1978).

⁸⁸³ *Full Dominical*, n. 27 (09/07/1978).

⁸⁸⁴ *Full Dominical*, n. 27 (09/07/1978).

⁸⁸⁵ *Full Dominical*, n. 36 (05/09/1979).

⁸⁸⁶ *Full Dominical*, n. 17 (28/04/1991).

⁸⁸⁷ *Full Dominical*, n. 17 (28/04/1991).

7.2.3.4.2 Joan Pau I i Joan Pau II

No podem acabar aquest apartat sense parlar de l'elecció de dos papes en poc més d'un mes. El *Full Dominical* va fer el que va poder per informar, amb precisió sí, però amb immediatesa, no gens.

Pau VI⁸⁸⁸ moria el 6 d'agost de 1978, solemnitat de la Transfiguració del Senyor; el Papa que assumí el llegat de Joan XXIII —el Concili Vaticà II, l'apropament vers els més pobres i l'encontre amb els més allunyats i que patí el fenomen creixent de la contestació intraeclesial— moria de forma inesperada.⁸⁸⁹ I el *Full Dominical* no en deia res fins que ja hi havia nou papa, Joan Pau I, anunciat en l'edició del 3 de setembre de 1978.

Així, la redacció es veia obligada a fer un full extra, que sortia quasi al cap d'un mes, sense data concreta, només hi deia agost de 1978, on s'explicava la mort de Pau VI i es desitjava «*que Déu l'hagi premiat amb la benaurança eterna el seu inesgotable sentit de servei i de pobresa*».⁸⁹⁰ En un requadre el *Full* preguntava «*Per què "F. D." no ha parlat fins ara de la mort de Pau VI*»,⁸⁹¹ i responia així:

Creiem que els nostres lectors mereixen una explicació pel silenci i manca d'informació en el "Full" del mes d'agost sobre la mort de Pau VIè.

La impremta tanca per vacances tot el mes d'agost, i això ens obliga a anticipar el tiratge dels exemplars d'aquest mes a darrers de juliol.

En produir-se la mort del Papa ja teníem repartits els exemplars dels quatre diumenges d'agost. Tot i el nostre esforç, no ens fou possible trobar qui es comprometés a tirar un número extra i, sobretot, el distribuís a totes les parròquies de les sis diòcesis que servim.

*Demanam disculpa als nostres lectors i els oferim, avui, aquests suplement que contribuirà a esmenar el desfasament que, molt a desgrat nostre, s'ha produït.*⁸⁹²

El text ens fa pensar que amb els anys no ha canviat gaire la incapacitat de trobar segons quins serveis durant el mes d'agost i ens fa afirmar que fins quasi als nostres dies el *Full* ha

⁸⁸⁸ CÀRCEL, *Beato Pablo VI: Papa del diàlogo*.

⁸⁸⁹ *Full Dominical*, n. extraordinari (agost de 1978).

⁸⁹⁰ *Full Dominical*, n. extraordinari (agost de 1978).

⁸⁹¹ *Full Dominical*, n. extraordinari (agost de 1978).

⁸⁹² *Full Dominical*, n. extraordinari (agost de 1978).

continuat enviant els exemplars del mes d'agost a les parròquies amb l'antelació d'un mes o fins i tot, més temps.

«*Tenim papa Joan Pau I*»⁸⁹³ titulava el full el 3 de setembre, després que el 26 d'agost a les 19 hores i 17 minuts, «*una fumata no definida de si era blanca o negra*»,⁸⁹⁴ anunciava la notícia del nou pontificat. Afirmen que l'elecció sorprengué a tots, no s'esperaven «*a aquest cardenal, patriarca de Venècia, Albí Luciani, de rostre humil, bondadós, emocionat*»⁸⁹⁵ i tampoc preveïen un conclave tan curt: «*La seva brevetat assenyala l'alt grau de concertació al qual havien arribat els cardenals en el seu diagnòstic de la marxa de l'Església durant els dies de preconclave.*»⁸⁹⁶ L'article del *Full*, sense signatura, narra que el que han fet els cardenals en les seves congregacions generals era dibuixar la figura i les característiques que havia de tenir el nou Papa: havia de ser animador carismàtic de la comunitat cristiana i un profeta per al món, perquè, destaquen, el Papa ja no pertany només als catòlics. Havia d'entendre Itàlia, però havia de ser sensible al Tercer Món. I afirmen que el nou papa Joan Pau I és, per damunt de tot, un pastor, un home de fe profundament evangèlica. La seva Església és la dels pobres i la seva actitud, la senzillesa.⁸⁹⁷

Val la pena conèixer una mica la biografia de Joan Pau I⁸⁹⁸ de la mà del mateix *Full Dominical*:

Nasqué el 17 d'octubre de 1912 a Forno di Canale, diòcesi de Belluno, al nord d'Itàlia. El seu pare era un treballador socialista, paleta, que tingué d'emigrar a Suïssa. La seva família era, doncs, de condició molt humil i els seus germans segueixen treballant en tasques també senzilles. El 27 de desembre de 1958 fou consagrat bisbe de Vittorio Veneto i, onze anys més tard, nomenat patriarca de Venècia, d'on també havia estat patriarca el Papa Roncalli. Pau VIè li concedí el soli cardenalici el 5 de març de 1973.

Diuen que els venecians tendeixen, instintivament, a comparar el patriarca Luciani amb el seu antecessor: hi troben moltes semblances en la seva actitud evangèlica de servei als pobres.

⁸⁹³ *Full Dominical*, n. 35 (03/09/1978).

⁸⁹⁴ *Full Dominical*, n. 35 (03/09/1978).

⁸⁹⁵ *Full Dominical*, n. 35 (03/09/1978).

⁸⁹⁶ *Full Dominical*, n. 35 (03/09/1978).

⁸⁹⁷ *Full Dominical*, n. 35 (03/09/1978).

⁸⁹⁸ Per conèixer la personalitat d'aquest Papa, és interessant llegir el llibre *Ilustrísimos señores. Cartas del patriarca de Venecia*. Aquest llibre és el recull de 40 cartes d'Albino Luciani, essent patriarca de Venècia, publicades a la revista *Messaggero di San Antonio*, de Pàdua. Es pot afirmar que abans de ser Papa ja exercia l'apostolat de la ploma com a instrument pastoral (BRU, *Somos libres. Homenaje a la cadena COPE*, 136-137.) També pot consultar-se DELHAYE, *Juan Pablo I: los textos de su pontificado*.

*Donem gràcies a Déu pel nou Pontífex que avui, diumenge, serà coronat, i posem-nos sota el seu guiatge espiritual, segurs de que portarà l'Església amb fidelitat a la moció de l'Esperit Sant.*⁸⁹⁹

Només al cap de cinc números del *Full Dominical*, s'anuncia la inesperada mort del papa Joan Pau I, també en un article sense signar i aquesta vegada escrit en castellà. Diu el *Full* que «la noticia de la muerte de Juan Pablo I llegó como un mazazo a la opinión pública en las primeras horas del viernes 29 de septiembre. Una vez más fue la Radio, el medio más rápido de comunicación, quien la difundió a todo el mundo. Las reacciones fueron de sorpresa, de incredulidad, de irrealidad».⁹⁰⁰

Expliquen que «el Papa de la sonrisa, del buen humor, que había calado hondo en el corazón de todos los fieles y de todos los hombres, moría a los treinta y dos días de su pontificado».⁹⁰¹ Es fa una crida a esperar que d'allò, que sembla un mal, Déu en pugui obrir camins per al bé i destaquen les paraules del cardenal Jubany: «El cortísimo pontificado de Juan Pablo I ha sido como una esperanza frustrada trágicamente por la muerte. Había dado muestras de un espíritu abierto, dispuesto al diálogo. Había señalado la línea de una trayectoria enteramente religiosa al renunciar a la coronación y, sobre todo, al uso de la tiara, símbolos ambos de un poder que no corresponde a la esencia de la misión del Obispo de Roma.»⁹⁰²

Pel que fa al tema que ens ocupa, podem dir que just la primera setmana del seu pontificat es va dirigir als representants de la premsa i dels mitjans audiovisuals, on els va agrair el seu servei a l'opinió pública en la cobertura del conclave, va fugir de parlar dels perills que comporten els mitjans⁹⁰³ i en to esperançador els va expressar la seva proximitat: «Quiero asegurarnos el aprecio que siento hacia vuestra profesión y el cuidado que tendré de facilitar vuestra noble y difícil misión en el espíritu de las indicaciones del Decreto Conciliar “Inter Mirifica” y la Instrucción Pastoral “Communio et Progressio”»⁹⁰⁴ i els hi va demanar que contribuïssin «a salvaguardar en la sociedad de hoy, aquella profunda estima de las cosas

⁸⁹⁹ *Full Dominical*, n. 35 (03/09/1978).

⁹⁰⁰ *Full Dominical*, n. 40 (08/10/1978).

⁹⁰¹ *Full Dominical*, n. 40 (08/10/1978).

⁹⁰² *Full Dominical*, n. 40 (08/10/1978).

⁹⁰³ BRU, *Un nuevo areópago para la evangelización. Síntesis del magisterio pontificio sobre los medios de comunicación social*, 25.

⁹⁰⁴ *Discurso del Santo Padre Juan Pablo I a los representantes de la prensa y de los medios audiovisuales*, 1/09/1978 [en línia], <http://w2.vatican.va/content/john-paul-i/es/speeches/documents/hf_jp-i_spe_01091978_press.html> [Consulta: 17 de maig de 2015].

*de Dios y de la misteriosa relación entre Dios y cada uno de nosotros, que constituye la dimensión sagrada de la realidad humana».*⁹⁰⁵

Un pontificat dels més curts en la història de l'Església: en general es parla del Papa dels 33 dies encara que el *Full* posi un dia menys. Fou el Papa de l'empatia i la comunicabilitat, l'expert catequista.⁹⁰⁶ No tenia gaire salut, dada poc coneguda, però com ell mateix afirmava, quan un Papa mor, s'escull un altre Papa.⁹⁰⁷

Com no podia ser d'altra manera, ja era el *Full* a la impremta que arribava la notícia de l'elecció de Joan Pau II:

*En máquina ya esta edición, nos llega la gozosa noticia de la elección del nuevo Papa. La sorpresa ha sido la nota dominante al conocer su persona: es el Card. polaco Carlos Wojtyla de 58 años de edad, el cual ha escogido el nombre de Juan Pablo II. Desde el 13 de enero de 1964 era arzobispo de Cracovia y Pablo VI lo elevó al cardenalato en el Consistorio del 26 junio 1967. Como su antecesor el Papa Luciani también hijo de obreros y obrero él en sus años juveniles; tiene una gran personalidad, una extraordinaria sencillez y solidísima preparación intelectual. Demos gracias al Señor por el nuevo Papa y repitamos sus emocionadas palabras a los congregados en la plaza de San Pedro: ¡Alabado sea Jesucristo!*⁹⁰⁸

Aquest, en canvi, serà el segon pontificat més llarg de la història de l'Església. Joan Pau II,⁹⁰⁹ el Papa vingut d'un país llunyà,⁹¹⁰ el primer Papa eslav, portarà l'Església al tercer mil·lenni i marcarà de manera especial la història del món i de l'Església. El seu magisteri serà amplíssim i com a home mediàtic i bon comunicador marcarà com l'Església ha de situar-se i emprar els mitjans de comunicació. En la seva encíclica *Redemptoris Missio*, en

⁹⁰⁵ *Ibíd.*

⁹⁰⁶ BRU, *Un nuevo areópago para la evangelización. Síntesis del magisterio pontificio sobre los medios de comunicación social*, 25-26.

⁹⁰⁷ O'MALLEY, *Historia de los papas. Desde Pedro hasta hoy*, 344.

⁹⁰⁸ *Full Dominical*, n. 42 (22/10/1978).

⁹⁰⁹ La vida de Joan Pau II mereix i ja té amplis estudis; la durada del seu pontificat (1978-2005), la seva personalitat viatgera i mediàtica i el seu carisma són font inesgotable d'història. Un sintètic resum el fa el P. O'Malley, *s.j.* a *Historia de los papas. Desde Pedro hasta hoy*, 343-354.

⁹¹⁰ «*Carissimi fratelli e sorelle, siamo ancora tutti addolorati dopo la morte del nostro amatissimo Papa Giovanni Paolo I. Ed ecco che gli Eminentissimi Cardinali hanno chiamato un nuovo vescovo di Roma. Lo hanno chiamato da un paese lontano... lontano, ma sempre così vicino per la comunione nella fede e nella tradizione cristiana*» (Joan Pau II, balcó principal de la Basilica vaticana, 16 d'octubre de 1978, acabat d'escollir).

el número 37c⁹¹¹ ho expressarà clarament, és la clau del seu magisteri sobre la comunicació social:⁹¹² «*El primer areópago del tiempo moderno es el mundo de la comunicación.*»⁹¹³

7.3 LA NORMALITZACIÓ DEMOCRÀTICA

7.3.1 De 1980 a 1989

El 1980 hi ha eleccions al Parlament de Catalunya. Jordi Pujol serà elegit president de la Generalitat, però no obtindrà la majoria absoluta fins a les eleccions de 1984.⁹¹⁴ El 1982 el PSOE forma govern a l'Estat espanyol; Felipe González esdevindrà president.⁹¹⁵ S'acaba la Transició i s'entra de ple en l'etapa de normalització democràtica. Espanya passa de ser un estat autoritari (1975) a un estat social de dret, amb monarquia constitucional i govern socialista (1982) en set anys. Les relacions de l'Església amb el PSOE sovint seran complicades i trobar l'equilibri no serà gens fàcil.⁹¹⁶

Segons Figueres, la llibertat per a la llengua catalana és plena, però es ve d'un temps on no hi ha hagut ni escoles, ni universitats ni mitjans de comunicació en català,⁹¹⁷ i prou que ho saben els qui encara avui, pares i avis, expliquen que a l'escola no s'ensenyava el català.

---

⁹¹¹ «*El primer areópago del tiempo moderno es el mundo de la comunicación, que está unificando a la humanidad y transformándola —como suele decirse— en una “aldea global”. Los medios de comunicación social han alcanzado tal importancia que para muchos son el principal instrumento informativo y formativo, de orientación e inspiración para los comportamientos individuales, familiares y sociales. Las nuevas generaciones, sobre todo, crecen en un mundo condicionado por estos medios. Quizás se ha descuidado un poco este areópago: generalmente se privilegian otros instrumentos para el anuncio evangélico y para la formación cristiana, mientras los medios de comunicación social se dejan a la iniciativa de individuos o de pequeños grupos, y entran en la programación pastoral sólo a nivel secundario. El trabajo en estos medios, sin embargo, no tiene solamente el objetivo de multiplicar el anuncio. Se trata de un hecho más profundo, porque la evangelización misma de la cultura moderna depende en gran parte de su influjo. No basta, pues, usarlos para difundir el mensaje cristiano y el Magisterio de la Iglesia, sino que conviene integrar el mensaje mismo en esta «nueva cultura» creada por la comunicación moderna. Es un problema complejo, ya que esta cultura nace, aun antes que de los contenidos, del hecho mismo de que existen nuevos modos de comunicar con nuevos lenguajes, nuevas técnicas, nuevos comportamientos psicológicos. Mi predecesor Pablo VI decía que: “La ruptura entre Evangelio y cultura es sin duda alguna el drama de nuestro tiempo”; y el campo de la comunicación actual confirma plenamente este juicio*» (LA SANTA SEDE, carta encíclica *Redemptoris Missio*, sobre la permanente validez del mandato misionero, 7 de desembre de 1990 [en línia], <http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/es/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_07121990_redemptoris-missio.html> [Consulta: 21 de maig de 2015]).

⁹¹² BRU, *Un nuevo areópago para la evangelización. Síntesis del magisterio pontificio sobre los medios de comunicación social*, 29.

⁹¹³ JOAN PAU II, *Redemptoris Missio*, sobre la validesa permanent del mandat missioner, 7 de desembre de 1990, n. 37c.

⁹¹⁴ GUILLAMET, *Història de la premsa, la ràdio i la televisió a Catalunya (1641-1994)*, 230.

⁹¹⁵ C. BARRERA, «La alternancia política en la España democrática (1982-2008)», en PAREDES, *Historia de España contemporánea*, 965-982.

⁹¹⁶ Per comprendre la dificultat del moment, és interessant l'explicació de CÀRCEL, *Historia de la Iglesia en la España contemporánea (siglos XIX y XX)*, 258-271.

⁹¹⁷ FIGUERES, *El periodismo catalán. Prensa e identidad. Un siglo de historia (1879-1984)*, 628.

El 30 de maig de 1983, una llei del parlament de Catalunya havia creat l'ens públic Corporació Catalana de Ràdio i Televisió (CCRTV) i el 4 de juliol s'havia fet la primera reunió del consell d'administració. La televisió catalana seria una realitat el 16 de gener de 1984, quan comença a emetre TV3.⁹¹⁸

El 1986 se celebra el II Congrés Internacional de la Llengua Catalana.⁹¹⁹ Un any abans els bisbes de la Conferència Episcopal Tarraconense havien publicat el document *Arrels cristianes de Catalunya*. El *Full* ho transmet, i donades les reaccions i l'interès que genera el document, n'ofereix una guia de lectura, volent ajudar els fidels a fer-ne «una lectura íntegra, reflexiva i desapassionada»,⁹²⁰ i oferint unes pautes d'interpretació del contingut de cada capítol. Les pautes per aprofundir el document van ser fetes per «persones altament qualificades i fins i tot, per dos bisbes co-autors de l'esmentat document».⁹²¹

Quedava repartit de la manera següent: «Amor i servei a Catalunya», per Mons. Ramon Malla i Call, bisbe de Lleida; «El fet de la nacionalitat catalana», per Mn. Antoni Matabosch i Soler; «Una cultura», per Josep Maria Ainaud de Lasarte; «Una època de canvi», per Mn. Climent Forner; «L'Església a Catalunya», per Mn. Joan Carrera i Planas; «Pluralisme», per Maria Josep Vilaseca; «Recordar les nostres arrels», per Mn. Josep M. Martí i Bonet; «Justícia social», per Jaume Amigó, president de l'Audiència Territorial de Catalunya i «Els qui han vingut de fora», per Mons. Joan Martí i Alanis, bisbe d'Urgell.

7.3.2 Una època prou tranquil·la

7.3.2.1 Finals dels anys 1980

Amb prou feines fa dos anys que el renovat *Full Dominical* fa camí, així s'entra en un moment de certa estabilitat i tranquil·litat essent fidel a la reforma pensada l'any 1977 i aplicada el 1978.

⁹¹⁸ GUILLAMET, *Història de la premsa, la ràdio i la televisió a Catalunya (1641-1994)*, 230.

⁹¹⁹ BADIA, *Apologia i vindicació de la llengua catalana*, 179.

⁹²⁰ *Full Dominical*, n. 8 (23/02/1986).

⁹²¹ *Full Dominical*, n. 8 (23/02/1986).

En els inicis dels anys 1980 les pàgines del *Full* continuen acollint signatures conegudes: Mn. Martínez Roura, Mn. Piquer, Mn. Alimbau i Mn. Gomà.⁹²² Els articles ben sovint fan referència a tot el que diu i fa el papa Joan Pau II i es mantenen les glosses dominicals del cardenal Jubany. El 1984, el subtítol de la capçalera es canvia, hi dirà *Arquebisbat de Barcelona* en lloc d'*Església de Barcelona*.

Repassant una mica per ordre aquests anys, en podem destacar el 25è aniversari de l'ordenació episcopal del cardenal Jubany. El *Full* li dedica la portada resseguint la seva biografia, el seu treball incansable i amagat a l'arxidiòcesi «*gegantina i conflictiva*» de Barcelona i alguns records anecdòtics que transcrivim:⁹²³

UNES IMATGES ANECDÒTIQUES DEL CARDENAL JUBANY. Per Sant Jordi hi ha el costum de que el bisbe de Barcelona vagi a beneir les roses a la Generalitat. Un any el cardenal Jubany i el seu secretari es presentaren al Palau de la Generalitat amb el seu cotxe, que és un Seat-127 de color blanc. Els mossos d'esquadra, al veure aquell utilitari, cregueren que era algun despistat i no el volien deixar entrar. De segur esperaven un gran cotxe. Després tot foren disculpes.

Cada mes vénen al Palau Episcopal, a un petit despatx-biblioteca que hi ha al primer pis, els equips de gravació de Ràdio Barcelona, Ràdio-4, Ràdio Espanya, Ràdio Joventut, Ràdio Miramar, Ràdio Nacional, Ràdio Peninsular i Ràdio Sabadell, per a gravar les "Glosses Dominicals" que aquestes i altres emissores de Catalunya ofereixen totes les setmanes.

Fa poc que el Sr. Cardenal va convidar tots els tècnics a berenar, en agraïment als seus serveis i compartir amb llurs esposes unes hores de platxèria. Tenim de dir que es compartí el pa, el vi i la joia, ja que el Sr. Cardenal va estar explicant bons acudits, xistos i anècdotes de personatges il·lustres de la nostra terra durant tota la vetllada. El somriure i el riure esclatant era en tots. A l'hora del parlament final, el representant de tots els tècnics allí presents, mestre de tècnics, va agrair de cor el gest i el convit per part del Dr. Jubany, remarcant les següents paraules: "Fa més de vint anys que treballo com a tècnic i mai ningú m'havia convidat. Gràcies per la seva atenció, Sr. Cardenal". -J. M^a A.

⁹²² Val la pena destacar la tasca de Mn. Isidre Gomà al *Full Dominical* on va col·laborar durant trenta anys, redactant els comentaris a les lectures bíbliques dominicals, molt apreciats per sacerdots i fidels i que van ser recollits en el llibre *Reflexiones en torno a los textos bíblicos dominicales*. El Dr. Gomà (1917-2000) nasqué a la Riba (Tarragona) i li posaren el nom del seu oncle, el que seria el cardenal Gomà i Tomàs. Fou un eminent professor de Bíblia i impulsor de la revista *Pax* de Mn. Cunill d'on sorgiran *La Gaceta Ilustrada* i *Historia y Vida* (SÁNCHEZ, «El nostre doctor Gomà», *Revista Catalana de Teologia* 14 (1989), 9-14).

⁹²³ *Full Dominical*, n. extraordinari (18/01/1981).

No cal dir que les pàgines del *Full* van recollir l'atemptat a Joan Pau II el 13 de maig de 1981 a la plaça de Sant Pere. El papa va rebre tres impactes de bala disparats pel turc Ali Agca de 23 anys i se'n va sortir, segons ell, gràcies a Maria, la Mare de Déu.⁹²⁴

L'any 1984, Mn. Martínez Roura, signa com a director un llarg article a portada dedicat als lectors, on explica amb preocupació que els mitjans de comunicació espanyols han reduït o suprimit les seccions religioses i que per tant, el *Full* vol suplir aquesta mancança. Per això incorpora nous col·laboradors seglars que donin resposta cristiana a la tota la problemàtica del moment. Aprofita per demanar que s'impulsi la lectura del *Full* com a informador de l'actualitat eclesial i ajuda per fer madurar la fe.⁹²⁵ Aquestes idees perduren al cap d'uns mesos, quan també a portada es resumeix el discurs de Joan Pau II a la Federació Italiana de Setmanaris Catòlics. El Papa lloa la tasca dels redactors i insisteix que «*cuando es necesario corregir las noticias deformadas o a desvelar los silencios intencionados, los semanarios tienen el privilegio de contribuir a esta meditación ponderada y a esta maduración interior que forman la “civilización del pensamiento” de la que la sociedad moderna tiene una inmensa necesidad*».⁹²⁶

I com havia estat habitual en altres moments, sense cap avís previ ni cap explicació en el moment del canvi, el primer número de l'any 1985⁹²⁷ presenta una capçalera completament transformada (*Imatge 21*). Com podem apreciar, el canvi és significatiu, però no del tot reeixit. Aquesta capçalera perdurarà fins al mes de març de 1991 i el sistema d'un color setmanal es manté.

IMATGE 21: Capçaleres de 1984 i 1985.

⁹²⁴ *Full Dominical*, n. 22 (31/05/1981), i *Full Dominical*, n. 24 (31/05/1981).

⁹²⁵ *Full Dominical*, n. 27 (01/07/1984).

⁹²⁶ *Full Dominical*, n. 36 (02/09/1984).

⁹²⁷ *Full Dominical*, n. 1 (06/01/1985).

I a finals de l'any 1987, el *Full* presenta el nou bisbe auxiliar de Barcelona, Mons. Lluís Martínez Sistach,⁹²⁸ que al cap dels anys i havent estat bisbe de Tortosa i Tarragona, serà cardenal-arquebisbe de Barcelona, ciutat que el va veure néixer el 29 d'abril de 1937. El *Full Dominical* recull les paraules d'agraïment de Mons. Martínez Sistach, la seva voluntat i compromís de servei, «*d'ajuda fidel al nostre estimat Sr. Cardenal, en la feixuga tasca de pastor, d'aquesta macrodiòcesi*».⁹²⁹

7.3.2.2 Els MCS i l'Església a les acaballes dels anys 1980

Ja a les acaballes dels anys 1980, l'Església continua preocupada per la seva relació amb els mitjans de comunicació que ofereixen uns determinats models de pensament i conducta.⁹³⁰ Està convençuda de la importància que tenen els mitjans de comunicació social,

⁹²⁸ Malgrat que aquesta recerca s'acaba l'any 1991, essent arquebisbe de Barcelona el cardenal Ricard Maria Carles, val la pena conèixer la biografia de Lluís Martínez Sistach, perquè en el moment d'escriure aquest estudi és ell el cardenal-arquebisbe de Barcelona. Martínez Sistach «*va néixer a Barcelona el 29 d'abril de 1937. L'any 1954, un cop acabat el batxillerat, entrà en el Seminari Major diocesà de Barcelona, on va cursar els estudis eclesiàstics. Durant els estudis eclesiàstics cursà també els estudis de magisteri. Va ser ordenat prevere el 17 de setembre de 1961 per l'arquebisbe-bisbe Gregorio Modrego Casaus, a la parròquia de Santa Maria de Cornellà. Va ser enviat a Roma l'any 1962 per ampliar estudis de Dret Canònic. A la Universitat Pontifícia Lateranense va obtenir l'any 1967 el grau de doctor "in utroque iure" amb una tesi doctoral sobre "El derecho de asociación en la Iglesia". De tornada a Barcelona va ser membre de l'equip sacerdotal del Guinardó —el seu barri natal—, professor de religió a l'Institut IPSE de Barcelona, consiliari dels Equips de Matrimonis de la Mare de Déu i consiliari diocesà dels Graduats d'Acció Catòlica. Va ser notari-secretari del Tribunal Eclesiàstic de Barcelona, i l'any 1973 va ser nomenat jutge eclesiàstic d'aquest Tribunal. Ha estat professor de dret canònic a la Facultat de Teologia de Catalunya, a l'Institut Teològic Martí Codolar dels Pares Salesians i a l'Institut Superior de Ciències Religioses. L'any 1979 el cardenal Narcís Jubany el va nomenar vicari general de Barcelona, amb l'encàrrec especial d'assegurar la coordinació de tots els organismes de la Cúria diocesana. El 1987 se li ampliaren les funcions: se li confià la coordinació dels tres consells diocesans —l'Episcopal, el Presbiteral i el Pastoral—, la presidència de la comissió assessora de nomenaments parroquials i fou nomenat membre del Consell de Consultors. El 13 de novembre de 1987 el papa Joan Pau II el va nomenar bisbe auxiliar de Barcelona. Va rebre l'ordenació episcopal el 27 de desembre del mateix any a la Catedral de Barcelona. Des de l'any 1971 fins l'any 1977 va ser vicesecretari de la Conferència Episcopal Tarraconense i l'any 1977 va passar a ser-ne secretari. A la Conferència Episcopal Tarraconense va ser l'encarregat de la Pastoral de Joventut, de la Pastoral de la Salut i de les relacions amb els ordes i les congregacions religioses. Quan Mons. Ricard M. Carles va ser nomenat arquebisbe de Barcelona el va nomenar vicari general. L'any 1983 va ser elegit president de l'Associació Espanyola de Canonistes i el 1986 va publicar el llibre "Las Asociaciones de fieles", del qual s'han fet cinc edicions en castellà i una en italià. Des de l'any 1990 fins l'any 2002 va ser president de la Junta Episcopal d'Assumptes Jurídics de la Conferència Episcopal Espanyola, i actualment és membre d'aquesta Junta Episcopal. El 17 de maig de 1991 va ser nomenat bisbe de Tortosa. Prengué possessió de la diòcesi el 7 de juliol de 1991. Com a bisbe de Tortosa va participar en el Concili Provincial Tarraconense. El 20 de febrer de 1997 va ser nomenat arquebisbe metropolità de Tarragona i va prendre possessió d'aquesta seu metropolitana i primada el 13 d'abril del mateix any. És president de la Conferència Episcopal Tarraconense i membre de la Comissió Permanent de la Conferència Episcopal Espanyola. L'any 1996 el papa Joan Pau II el va nomenar consultor del Consell Pontifici per als Laics, encàrrec que li va ser renovat per un quinquenni més el 27 de novembre de 2002. El 16 de desembre de 2002 el sant pare Joan Pau II el va nomenar membre del Consell Pontifici per als Textos Legislatius. El 15 de juny de 2004 fou nomenat arquebisbe metropolità de Barcelona i gran canceller de la Facultat de Filosofia de Catalunya i de la Facultat de Teologia de Catalunya. El dia 8 de març de l'any 2005 fou elegit membre del Comitè Executiu de la Conferència Episcopal Espanyola i és membre de la Comissió Permanent de la Conferència. El dia 8 de juliol de 2006 el sant pare Benet XVI el nomenà membre del Tribunal Suprem de la Signatura Apostòlica. El 30 de març de 2007 rebé el títol de Fill Adoptiu de la ciutat de Tarragona. El 17 d'octubre de 2007 Benet XVI anuncià el seu nomenament com a cardenal. El 24 de novembre de 2007 va ésser creat cardenal. Ha publicat molts treballs a les revistes especialitzades i de divulgació sobre qüestions canòniques i pastorals, relatives especialment al matrimoni, a l'organització de l'Església i a les relacions entre l'Església i l'Estat» (ARQUEBISBAT DE BARCELONA, *El nostre bisbe / Biografia* [en línia], <http://www.arquebisbatbarcelona.cat/ca/el_nostre_bisbe/biografia> [Consulta: 18 de maig de 2015]).*

⁹²⁹ *Full Dominical*, n. 48 (29/11/1987).

⁹³⁰ *Full Dominical*, n. 47 (23/11/1986).

pel que fa a constituir l'opinió pública, sabent que té poca entrada als mitjans generalistes, amb l'anhel de fer entendre «*que és imprescindible que els agents de la informació sentin la responsabilitat de crear una recta opinió pública*»⁹³¹ i que els usuaris «*tinguin una autèntica consciència crítica*»,⁹³² afirma el cardenal Jubany a la glossa dominical, seguint les paraules de Joan Pau II. Insisteix que cal l'ascesi del consum, evitar programes negatius i perniciosos, moderar la quantitat dels que es reben, saber tancar la petita pantalla i fugir d'una recepció merament passiva per tenir una actitud crítica. Acaba assenyalant que cal una ètica dels mitjans de comunicació. En resum, unes paraules gens desfasades i encara aplicables avui en la societat del segle XXI.

El bisbe Joan Martí Alanis, president de Mitjans de Comunicació Social de la Conferència Episcopal Espanyola (1987-1993), en diferents ocasions segueix en la mateixa línia, i demana abandonar els mitjans de comunicació que no vagin per camins de justícia, pau i solidaritat. Destaca que tots els mitjans *volen vendre* i tot i que estan atents als desigs de la majoria, també poden manipular aquests desigs.⁹³³

De manera contundent, el bisbe Martí Alanis, alerta de la passivitat davant dels mitjans i especialment enfront de la televisió. Insisteix a cercar la veritat i planteja un tema clau: el dels mitjans propis als quals cal donar suport i més si són en llengua catalana i anima a col·laborar-hi amb donacions que ajudin a subsistir i a créixer.⁹³⁴

7.3.2.3 50 anys de la segona etapa del «Full»

El primer número de 1988⁹³⁵ dedica la portada al 50è aniversari de la segona etapa del *Full Dominical*. L'article de Mn. Jaume Aymar⁹³⁶ fa un repàs a tota la història des dels seus

⁹³¹ *Full Dominical*, n. 47 (23/11/1986).

⁹³² *Full Dominical*, n. 22 (31/05/1987).

⁹³³ *Full Dominical*, n. 47 (23/11/1986).

⁹³⁴ *Full Dominical*, n. 20 (15/05/1988).

⁹³⁵ *Full Dominical*, n. 1 (03/01/1988).

⁹³⁶ Barcelona, 1957. És sacerdot de l'Arxidiòcesi de Barcelona i doctor en Història de l'Art per la Universitat de Barcelona (1993). És professor de la Facultat de Filosofia de la Universitat Ramon Llull, on ha impartit assignatures d'Història, Història de l'art, Estètica i Iconografia, i cursos sobre mitjans de comunicació per a educadors. De 1994-1997 va ser delegat de Mitjans de Comunicació Social de l'arquebisbat de Barcelona i entre 1998 i 2005, degà de la Facultat de Filosofia de la Universitat Ramon Llull. Actualment és rector de la Parròquia de Sant Francesc d'Assís de Badalona. Des de setembre de 2008 és director de Ràdio Estel, emissora de l'arquebisbat de Barcelona, i del setmanari de cultura religiosa *Catalunya Cristiana*. En el camp de la recerca, és autor de nombrosos llibres i articles, i ha organitzat exposicions temporals i permanents. L'any 1994, va promoure la fundació de Ràdio Estel (106.6 FM). És president de la Fundació Catalunya-Amèrica, destinada a la recerca i difusió de les relacions entre Catalunya i el continent americà, i membre fundador de l'Àmbit d'Investigació i Difusió Maria Corral (RÀDIO ESTEL [en línia], <http://www.radioestel.com/qui_som.php>; <<http://www.radioestel.com/blogs/avuiiesta/biografia-jaume-aymar>> [Consulta: 22 de maig de 2015]).

iniciis i es recorda la reunió que tingueren el 1938 un grup de preveres a Sant Sebastià que volien recuperar el full religiós per a la instrucció dels fidels. L'article destaca:

*Ara fa cinquanta anys, a Sant Sebastián van reunir-se diversos preveres de l'Associació d'Eclesiàstics amb el que aleshores era el seu president, Dr. Ramon Baucells i Serra, canonge de la Catedral de Barcelona i canceller-secretari del nostre bisbat. [...] Tots van coincidir en la necessitat de reprendre la publicació d'un full setmanal "de propaganda religiosa que suplís d'una banda l'escassetat de preveres que quedaven en vida i amb el que s'aconseguí d'intensificar i estendre la instrucció religiosa a la nostra ciutat i la nostra diòcesi."*⁹³⁷

Aymar acaba afirmant que s'assoleix «una fita important en la història d'aquest mitjà de comunicació humil però constant. La fidelitat a una trajectòria aviat centenària és un estímul per continuar endavant amb realisme i entusiasme en aquest servei a la nostra Església local».⁹³⁸

7.4 ELS ANYS 1990

7.4.1 Una situació ben diferent

7.4.1.1 Mitjans de comunicació i política

La importància i influència social que prenen els mitjans de comunicació és més gran que mai i el poder que ostenten augmenta per moments. Es viu una època d'estabilitat desigual.⁹³⁹ Hi ha una mica de tot, nous intents de treure diaris, televisió privada i moltes iniciatives locals o especialitzades.⁹⁴⁰ Com explica Guillaumet: «*La presència del català als mitjans de comunicació de gran abast queda limitada, així, a les emissores públiques de ràdio i televisió de la Generalitat i de l'Estat [...]. La normalització del català a la premsa cultural, institucional i, en una part significativa, de la professional no està mancada d'obstacles.*»⁹⁴¹

⁹³⁷ *Full Dominical*, n. 1 (03/01/1988).

⁹³⁸ *Full Dominical*, n. 1 (03/01/1988).

⁹³⁹ GUILLAMET, *Història de la premsa, la ràdio i la televisió a Catalunya (1641-1994)*, 235.

⁹⁴⁰ *Ibíd.*, *Història del periodisme. Notícies, periodistes i mitjans de comunicació*, 199.

⁹⁴¹ *Ibíd.*, *Història de la premsa, la ràdio i la televisió a Catalunya (1641-1994)*, 238.

El 1993 el PSOE perd la majoria absoluta. Felipe González forma govern gràcies al suport de CIU.⁹⁴² El març de 1996 guanya les eleccions el Partit Popular per un petit avantatge, serà president del govern, José María Aznar⁹⁴³ i semblarà que les relacions Església-Estat milloren, tot i que no es pot dir que els problemes desapareguin.⁹⁴⁴

7.4.1.2 Nou arquebisbe: Mons. Ricard M. Carles

L'arquebisbe de Barcelona, cardenal Ricard Maria Carles, fins llavors bisbe de Tortosa, és nomenat el 23 de març de 1990. El *Full Dominical* en dóna, com sempre ha fet, els detalls: «El 23 de marzo, fiesta de San José Oriol, la Santa Sede hizo pública la noticia de que el Papa había aceptado la renuncia del hasta ahora arzobispo de Barcelona, el cardenal Jubany, y que había nombrado para dicho cargo el hasta ahora obispo de Tortosa, Ricard M. Carles i Gordó, al que desde estas páginas damos, ya desde ahora, la bienvenida a la archidiócesis.»⁹⁴⁵

N'explica també la benvinguda del cardenal Jubany que presenta el seu successor amb l'esforç que sigui ben acollit:

*“Un obispo bien conocido en Catalunya”. Nació en Valencia, y ha sido hasta ahora obispo de Tortosa durante veinte años, por ello, también ha sido miembro de la conferencia de obispos de la Provincia Eclesiástica Tarraconense. “Él viene al arzobispado de Barcelona —añade el cardenal— con la esperanza de dar un gran impulso a la pastoral diocesana y con un gran espíritu de servicio. También con un corazón abierto a todos, sin exclusiones de ningún tipo.” Después el cardenal añadía una petición: “Estoy seguro de que todos los diocesanos y todo el arzobispado, con un auténtico sentido de comunión eclesial, acogeréis al nuevo obispo con un afecto sincero y un generoso espíritu de colaboración.”*⁹⁴⁶

I el *Full* no s'estalvia voler apaivagar comentaris mediàtics no gaire positius sobre el nou arquebisbe de Barcelona:

⁹⁴² C. BARRERA, «La alternancia política en la España democrática (1982-2008)», en PAREDES, *Historia de España contemporánea*, 989-993.

⁹⁴³ *Ibíd.*, 993-998.

⁹⁴⁴ CÀRCEL, *Historia de la Iglesia contemporánea*, 296.

⁹⁴⁵ *Full Dominical*, n. 14 (08/04/1990).

⁹⁴⁶ *Full Dominical*, n. 14 (08/04/1990).

Los medios informativos dieron un destacado relieve a la noticia, aunque con interpretaciones muy dispares. Resulta inevitable que una noticia como ésta sea interpretada según ópticas diversas, pero resulta negativa la tendencia de algunos medios a etiquetar a los hombres de Iglesia, con una actitud muy maniquea, en “progresistas” y “conservadores”. Otra actitud de los medios ante un acontecimiento religioso consiste en consultar y también enfrentar ante el público a las tendencias más radicales de la derecha y la izquierda, con lo que las franjas moderadas de ambos extremos y la amplia franja del centro desaparece, como si no existiera. Dicho con otras palabras: se concede más la palabra a los extremistas que a los moderados. Algo de todo esto se ha producido en las noticias sobre el nombramiento del nuevo arzobispo de Barcelona. Por eso nos permitimos pedir a los lectores que tengan en cuenta que los clichés aplicados al nuevo arzobispo y su pretendida afinidad con una línea eclesial determinada pueden muy bien quedar desmentidos por los hechos. Atengámonos, pues, a los hechos. Y un hecho en el pontificado tortosino del doctor Carles es el Sínodo Diocesano, el primero que se ha realizado en el ámbito de las diócesis catalanas durante el posconcilio, un ejemplo de profundo sentido pastoral y renovador, que es también un motivo para poner nuestras mejores esperanzas en el nuevo pastor de la diócesis barcelonesa.⁹⁴⁷

Es plasma, en paraules del mateix Mons. Ricard M. Carles, la línia que seguirà en els seus anys com arquebisbe de Barcelona:

El obispo se ha presentado con su manera de ser propia: preocupado por fomentar una espiritualidad sólida: respetuoso con todos y deseoso de servir a todos, personas y grupos eclesiales; con ganas de dar nuevo dinamismo a la pastoral diocesana en su sentido más amplio y plural.

“Un obispo no ha de dar prioridad a ningún grupo, pero tampoco ha de marginar a ninguno, porque esto constituye un mal para la Iglesia que necesita todas las energías disponibles para la realización de su misión al servicio de los hombres y mujeres”, ha dicho el nuevo arzobispo de Barcelona. “Para mí los rasgos fundamentales son que los grupos o instituciones tengan una identidad cristiana, un sentido de comunión con la Iglesia y una capacidad evangelizadora. Si cumplen estos requisitos, que trabajen, pues me parece que en una gran diócesis como Barcelona no sobra ningún movimiento, ni ninguna iniciativa, sino que quizás convendrá ofrecer todavía más ayudas a todos.”⁹⁴⁸

⁹⁴⁷ *Full Dominical*, n. 14 (08/04/1990).

⁹⁴⁸ *Full Dominical*, n. 16 (22/04/1990).

S'anuncia la seva presa de possessió:

*Mons. Ricard Maria Carles i Gordó farà la seva entrada a l'Arxidiòcesi el proper diumenge dia 27. La presa de possessió tindrà lloc a la Santa Església Catedral a les 12 del migdia. La celebració eucarística serà a les 5 de la tarda, a la Basílica de Santa Maria del Mar. Exhortem els catòlics a donar la benvinguda al nou arquebisbe especialment en l'Eucaristia de la tarda. S'ha escollit Santa Maria del Mar molt vinculada als orígens del cristianisme a Barcelona, que permet una més gran concurrència de fidels en aquest acte.*⁹⁴⁹

L'any 1991, el 16 de juliol, són nomenats dos bisbes auxiliars per a Barcelona, que s'havia quedat sense cap en plenitud d'exercici. Són Mons. Joan Carrera i Planas i Mons. Carles Soler i Perdigó, que ja eren membres del Consell episcopal.⁹⁵⁰ No serà fins a l'any 1993, quan es completarà la llista de bisbes auxiliars a la diòcesi de Barcelona fins a arribar a cinc.⁹⁵¹

L'arquebisbe Ricard Maria Carles dividí en quatre demarcacions episcopals les antigues 14 zones pastorals, regides per cinc bisbes auxiliars, nomenats tots ells durant el seu pontificat: Barcelona ciutat i Barcelona sud (Jaume Traserria i Pere Tena); Barcelona nord i Maresme (Joan Carrera); Vallès (Carles Soler), i Baix Llobregat, Penedès, Garraf (Joan Enric Vives).

L'any 1995 se celebra el Concili Provincial Tarraconense, que aplega totes les diòcesis catalanes i té un notable ressò en l'àmbit eclesial i en el conjunt de la societat.⁹⁵² El 1993 ja havien començat els treballs preparatoris del Concili Provincial Tarraconense que es clausurarà el 4 de juny de 1995, festa de Pentecosta. El Concili també tractarà el tema dels mitjans de comunicació, encara que amb poc èxit. En aquest moment ja s'han perdut moltes publicacions religioses i costa massa la relació entre els periodistes, ni que siguin eclesiàstics, i la jerarquia. El magisteri destaca la importància dels mitjans i la necessitat d'obrir-se als altres, però la teoria no es correspon amb la pràctica.⁹⁵³

⁹⁴⁹ *Full Dominical*, n. 19 (13/05/1990).

⁹⁵⁰ *Full Dominical*, n. 33 (18/08/1991).

⁹⁵¹ Jaume Traserria, Pere Tena i Joan Enric Vives foren nomenats bisbes auxiliars l'any 1993.

⁹⁵² MARTÍ BONET, *Breu història de l'Arquebisbat de Barcelona*, 26 de novembre de 2011 [en línia], <<http://www.cultura.arqbcn.org/arxius/publicacions/Arquebisbat.pdf>> [Consulta: 10 de maig de 2015]

⁹⁵³ L. HIGUERUELA, «Prensa religiosa y eclesiástica oficial», en FERNÁNDEZ, *Doce calas en la historia de la prensa española especializada*, 272.

El 28 d'octubre de 1994 s'inaugura i beneeix l'emissora de l'arquebisbat de Barcelona, Ràdio Estel,⁹⁵⁴ tot i que el 1991 ja s'havia fet pública la concessió als bisbats de Barcelona i d'Urgell d'unes emissores de modulació de freqüència. Mn. Martínez Roura, com a secretari del patronat de la Fundació Missatge Humà i Cristià de qui dependrà Ràdio Estel, presenta al *Full* l'objectiu de l'emissora: tenir veu pròpia per difondre el missatge de l'Evangelí al món d'avui i oferir una resposta als grans reptes del moment. Afirmà que «des de la seva condició confessional, promourà les manifestacions de la ciència, de la tècnica i de les arts, amb unes acotacions que sempre estiguin d'acord amb el missatge de l'Església».⁹⁵⁵

7.4.2 El llibre d'estil de disseny

7.4.2.1 Nova presentació, nou servei

Arran de l'edició del llibre d'estil de disseny que presentarem més avall, el *Full Dominical* del 31 de març de 1991 sortia ben canviat, amb un redisseny que serà vigent fins a finals de l'any 2012.

A la portada d'aquest número del dia de Pasqua, un editorial signat per Mons. Ricard M. Carles, arquebisbe de Barcelona, Mons. Ramon Malla, bisbe de Lleida, Mons. Joan Martí Alanís, bisbe d'Urgell i Mn. Jesús Carda, administrador diocesà de Tortosa, presenta el nou *Full Dominical* amb l'afirmació de «Nova presentació, nou servei».⁹⁵⁶

Destaquen que no es busca només una millor presentació sinó també una renovació del contingut, posen èmfasi en l'objectiu pastoral del *Full Dominical* des de la seva fundació, i volen «portar a les llars cristianes el missatge de la Paraula de Déu, la paraula de l'Església —sobretot la del propi bisbe— i les informacions sobre els esdeveniments, activitats i serveis dels organismes de les nostres diòcesis».⁹⁵⁷

⁹⁵⁴ Ràdio Estel ja ha celebrat 20 anys d'història (2014): <http://www.radioestel.cat/>

⁹⁵⁵ *Full Dominical*, n. 37 (15/09/1991).

⁹⁵⁶ *Full Dominical*, n. 13 (31/03/1991).

⁹⁵⁷ *Full Dominical*, n. 13 (31/03/1991).

Els bisbes de les diòcesis coeditores insisteixen que *«fa bona falta una publicació així; un òrgan que, encara que modest en la presentació i el format, és ara per ara el principal mitjà massiu que tenim en el camp de la comunicació escrita»*.⁹⁵⁸

En el següent número,⁹⁵⁹ s'anuncia una campanya de promoció i se'n destaca el nou disseny, que cal dir que per l'època era força reeixit i ben estructurat gràcies a la mà de tres experts periodistes i dissenyadors de premsa, com explicaren en el següent apartat.

El nou *Full Dominical* tindrà una mida molt semblant, un pèl més estret en relació amb el disseny de 1978, de 255 x 350 mm; amb una nova capçalera (*Imatge 22*) sempre en blau i unes pàgines més modernes que concedeixen més espai a les fotografies i es procura que els textos siguin breus. Així en fan la síntesi de la nova distribució de les pàgines:

*A la primera pàgina: una foto-notícia, el pensament del bisbe o un editorial. La segona pàgina és litúrgica: inclou, en català i en castellà, les lectures de la missa dominical i altres textos litúrgics. La tercera és una pàgina de relació de la litúrgia i la vida. La quarta pàgina inclou informacions: a les dues columnes de l'inici de pàgina, temes d'interès general o interdiocesà (en l'edició per a Barcelona hi ha en aquest espai la "Carta Dominical" del Sr. Arquebisbe). A les dues columnes de la dreta hi van les informacions i notícies pròpies de cada bisbat. -La Redacció.*⁹⁶⁰

IMATGE 22: Nova capçalera de l'any 1991, es mantindrà sense gaires canvis fins a finals de l'any 2012.

⁹⁵⁸ *Full Dominical*, n. 13 (31/03/1991).

⁹⁵⁹ *Full Dominical*, n. 14 (07/04/1991).

⁹⁶⁰ *Full Dominical*, n. 14 (07/04/1991).

7.4.2.2 Casasús, Lamas i Pérez de Rozas

Així, des del 24 de març de 1991, Pasqua de Resurrecció, el *Full Dominical* comptarà, com qualsevol mitjà de comunicació escrit, amb un llibre d'estil de disseny. Elaborat desinteressadament, en castellà —*Libro de estilo de diseño*—, per un equip de reconeguts periodistes i dissenyadors: Josep Maria Casasús,⁹⁶¹ Manuel Lamas⁹⁶² i Carlos Pérez de Rozas⁹⁶³ i editat per l'Arxiu Diocesà de Barcelona.

El *Full Dominical* té en aquesta època un tiratge d'uns 73.000 exemplars i s'edita encara conjuntament amb la diòcesi de Lleida, *Vida Parroquial*; Tortosa, *Vida Diocesana* i la d'Urgell, *Full Dominical*, disposant cada una d'elles d'uns espais propis a la primera i a la darrera pàgines.⁹⁶⁴

Els bisbes d'aquestes quatre diòcesis —Mons. Ricard M. Carles, arquebisbe de Barcelona; Mons. Ramon Malla, bisbe de Lleida; Mons. Joan Martí Alanis, bisbe d'Urgell i Mn. Jesús Carda, administrador diocesà de Tortosa—, fan la presentació del llibre i expliquen qui han estat els artífexs del nou disseny:

Coincidint amb el dia de la Pasqua, aquesta publicació ha estrenat un nou disseny. L'han realitzat amb gran esperit de servei a l'Església Carles Pérez de Rozas, Manuel Lamas, Josep M. Casasús, ajudats per Rosa Anechina, als quals volem agrair la seva col·laboració.

També la Impremta Altés ha aportat la seva llarga experiència en la realització del nou disseny. Aviat farà un segle —l'any 1992— que començà a l'arquebisbat de Barcelona aquesta publicació diocesana, que fou fundada l'any 1892 i que realitza la impremta Altés des de l'any 1906. Des de l'any 1971 es coedita també amb la diòcesi de Tortosa i des de 1972 amb les diòcesis de Lleida i la Seu d'Urgell.

Amb l'ajut d'aquestes persones s'ha redactat també aquest breu llibre d'estil, que inclou les disposicions de disseny i de tipografia normatives per les quatre diòcesis que fan conjuntament aquesta publicació i que seran una garantia de fidelitat a l'actual model.⁹⁶⁵

⁹⁶¹ Reconegut periodista barceloní (1944), que en el moment de la redacció del llibre d'estil de disseny era degà de periodisme de la Universitat Pompeu Fabra

⁹⁶² Professor (1931) en l'àmbit del disseny gràfic a la titulació de Periodisme de la Universitat Pompeu Fabra des dels seus orígens i redissenyador de *La Vanguardia* en diferents moments.

⁹⁶³ Fotògraf i periodista (1948) provinent d'una nissaga de reconeguts fotoperiodistes, director d'art de *La Vanguardia* i professor de la Universitat Pompeu Fabra.

⁹⁶⁴ *Full Dominical*, n. 13 (31/03/1991).

⁹⁶⁵ CASASÚS-LAMAS-PÉREZ DE ROZAS, *Libro de estilo de diseño*, 7.

Continuen explicant la importància d'aquest mitjà de comunicació que, fidel a l'esperit fundacional, segueix essent instrument d'evangelització i de comunicació eclesial:

*Aquest òrgan de premsa, encara que modest en la presentació, és avui el principal mitjà massiu que les nostres diòcesis tenen en el camp de la comunicació escrita. Per això mateix, les persones que tenen confiat aquest servei en l'Església, cal que el realitzin amb una creixent exigència quant a contingut i quant a presentació. Si ho fan així, esperem que creixi el nombre de persones que es converteixin en lectors i lectores d'aquesta publicació. Amb aquesta esperança els proposem aquestes normes, tot agraïnt als experts que les han realitzades la seva desinteressada col·laboració per millorar aquest òrgan i fer-ne cada vegada més el que ha de ser: un instrument al servei de l'evangelització i de la comunicació eclesial.*⁹⁶⁶

En el llibre d'estil de disseny es defineixen els següents apartats: regles fonamentals, la tipografia, l'ús del color, la pauta, i la descripció acurada de les quatre pàgines. També s'hi annexen les maquetes-prototipus de les quatre pàgines del *Full Dominical* i la primera i quarta pàgina de *Vida Parroquial*, *Full Dominical* d'Urgell i *Vida Diocesana*, a més d'unes proves tipogràfiques del cos del text utilitzat en el disseny.

7.4.2.3 Regles fonamentals

Les regles fonamentals⁹⁶⁷ marquen la manera de fer un full de més llegibilitat i més qualitat gràfica, amb la idea de modernitzar-lo i posar-lo en sintonia amb l'època. Així, a l'hora de compaginar es tindran en compte els següents ítems:

- La maqueta-prototipus serà punt de referència obligat
- Els titulars i epígrafs, pel que fa a la mida del cos i família, no hauran d'allunyar-se del model escollit
- Els textos, sota cap concepte, podran ésser inferiors al cos 8
- Es procurarà que la pàgina que tingui dos titulars o més, en tingui un, en cursiva. Es vol donar més agilitat a la pàgina i fer-la més atractiva
- S'haurà de respectar l'interlineat estipulat a la maqueta-prototipus
- La redacció entregarà els textos a la impremta amb òptimes condicions

---

⁹⁶⁶ *Ibíd.*

⁹⁶⁷ *Ibíd.*, 11.

- El material gràfic haurà de tenir una qualitat acceptable. És important escollir bé les fotos i els enquadraments

7.4.2.4 La tipografia

En la composició tipogràfica⁹⁶⁸ de totes les pàgines s'utilitzaran dues famílies de lletres: la *Times* i la *Futura*, en les seves diferents varietats i cossos, de la següent forma: els titulars de la *Times* podran anar en normal i cursiva o bé, en seminegra, rodona i cursiva. En canvi els textos de la *Times*, aniran en fina, rodona i cursiva, o bé, en seminegra, rodona i cursiva i en principi no s'utilitzarà, en la família *Times*, la negra, en les seves varietats de rodona i cursiva.

Els titulars i epígrafs de la *Futura* aniran en negra i rodona, o bé en fina per a les capçaleres de les diferents pàgines i per als textos en *Futura* només s'utilitzarà la seminegra. Sota cap concepte, es farà servir la *Futura* en cursiva.

7.4.2.5 L'ús del color

7.4.2.5.1 Pantone 300

El color⁹⁶⁹ escollit en el llibre d'estil de disseny és el blau, concretament el blau Pantone 300. Només se'n farà ús en el logotip i en els diferents epígrafs que apareixen a les seves pàgines i mai no s'enfrontaran en una mateixa pàgina dues taques de color.

Tal com especifiquen els autors del llibre «*bajo ningún concepto podrá cambiarse el color azul en esta publicación, salvo comunicación expresa, y por escrito, de las personas responsables de la Redacción*».⁹⁷⁰

---

⁹⁶⁸ *Ibíd.*, 15.

⁹⁶⁹ *Ibíd.*, 19.

⁹⁷⁰ *Ibíd.*

7.4.2.5.2 El «Full Dominical», totalment en color

Malgrat que aquesta recerca vol aturar-se a l'any 1991, amb motiu del llibre d'estil de disseny, aprofitem que es parla del color per explicar que el 27 de novembre de 1994,⁹⁷¹ primer diumenge d'Advent, sortia el primer *Full Dominical* totalment en color. El mateix *Full* ho explicava i seguia així el camí de canvi emprès el 1991:

Aquest diumenge, primer d'Advent, marcarà una nova etapa en la llarga història d'aquesta publicació: passem al color. N'havíem ofert ja la primera pàgina, amb motiu del Nadal; però ara serà una presència habitual del nostre mitjà de comunicació.

Ens ha semblat que quan, de fet, molts periòdics i publicacions ja havien fet aquest pas, no ens podíem limitar encara al blanc i negre.

També fem una redistribució de les seccions, d'acord amb les pautes de disseny que vam iniciar la Pasqua del 1991.

Amb aquests canvis, i d'altres que, si Déu vol, anirem emprant, no ens mou més desig que difondre la Paraula de Déu i el batec setmanal de la nostra Església. Gràcies per llegir-nos i per ajudar-nos a difondre el "Full".⁹⁷²

Per aquest motiu, el 2 de desembre, es va celebrar una sessió universitària a la Universitat Pompeu Fabra (UPF). Hi van intervenir Mons. Joan Carrera,⁹⁷³ bisbe auxiliar de Barcelona i gran impulsor dels mitjans de comunicació a la diòcesi de Barcelona; Josep Maria Casasús, degà de periodisme de dita universitat, i també el dissenyador de premsa, Manuel Lamas (els dos darrers, redactors del llibre d'estil de disseny). Hi era present també el degà dels estudis de periodisme de la Universitat Ramon Llull (URL),⁹⁷⁴ Mn. Miquel Tresserres.

Jo mateixa, com a alumna de periodisme de la Universitat Pompeu Fabra (UPF), prenia apunts en aquesta presentació. El bisbe Carrera explicava que aquest darrer redisseny es

⁹⁷¹ El *Full Dominical* no era l'únic que tenia novetats, l'any 1994 va ser un any clau a l'Església de Barcelona en relació amb els mitjans de comunicació, perquè el 28 d'octubre es va inaugurar Ràdio Estel, l'emissora de l'arquebisbat de Barcelona, amb Ramon Fraxedas com a cap de programació, i també es va inaugurar, el 14 de desembre, la nova Facultat de Ciències de la Comunicació Blanquerna, amb Mn. Miquel Tresserres com a degà; i el setmanari *Catalunya Cristiana*, dirigit per Mn. Manuel Valls, estrenava nous locals (AYMAR, «Mejora la comunicació diocesana en Barcelona», *Ecclesia* 2718-19 (1995), 12-13, i *Catalunya Cristiana*, 23 de juny de 1994, portada).

⁹⁷² *Full Dominical*, n. 48 (27/11/1994).

⁹⁷³ Cornellà de Llobregat, 1930 - Barcelona 2008. Estudià al Seminari de Barcelona i fou ordenat el 1954. Consiliari de moviments d'Acció Catòlica, especialment de la Joventut Obrera Catòlica i vicari episcopal d'ambients obrers. Nomenat bisbe auxiliar de Barcelona el 16 de juliol de 1991 i consagrat el 22 de setembre següent. Fou un gran defensor dels mitjans de comunicació propis de l'Església com ara *Catalunya Cristiana* i Ràdio Estel. Per conèixer la figura de Mons. Carrera es pot llegir el llibre de FERRER-TERUEL, *Joan Carrera. Un bisbe del poble*.

⁹⁷⁴ AYMAR, «Mejora la comunicació diocesana en Barcelona», *Ecclesia* 2718-19 (1995), 12-13.

trobava condicionat per un espai i per un cost i que a més a més, el producte estava condicionat pel missatge que es volia donar. Afirmava que «no es vol fer qualsevol cosa que es vengui, sinó vendre una cosa determinada» i destacava que el missatge no és fàcil, ja que és l'Evangelí que passa per l'Església i per la comunitat catòlica.

Argumentava que s'havia demanat un estudi de mercat i que aquest reflectia que calia canviar el contingut però sense perdre, és clar, l'essència del missatge. Les circumstàncies per al redisseny no eren fàcils, hi havia d'haver correlació entre espai, cost i missatge. El *Full Dominical* volia estar a l'altura de moltes publicacions que ja havien deixat de costat el blanc i negre i volia continuar el camí del redisseny emprès l'any 1991, volia estar present a la plaça pública, perquè, com afirmava el bisbe Carrera, si a la plaça pública no hi som tots, no hi ha veritable pluralisme. Per la seva banda, Casasús i Lamas feien una presentació periodística sobre aquesta publicació de periodicitat setmanal.

7.4.2.6 La pauta

La pauta⁹⁷⁵ del *Full* constarà de quatre columnes. L'ample de la columna serà de 13 piques (55 mm) amb un entrecarrer entre columnes de 1,2 piques (5 mm). El llibre permet l'ús de mides falses sempre que el disseny ho permeti, seguint les bases de la maqueta-prototipus. Remarca que la pàgina 3 destinada a reportatges i informacions no fixes, té més mobilitat.

Les capçaleres de les diferents pàgines sempre portaran el número de la pàgina a l'esquerra i alineat d'entrada; la data, a la dreta i alineada de sortida. La tipografia *Futura* fina, en versaleta el títol i en caixa baixa, la data.

7.4.2.7 La distribució de les pàgines

El llibre d'estil de disseny no estalvia explicacions per argumentar què hi va a cada pàgina,⁹⁷⁶ com s'ha de situar el logotip o les diferents seccions, unes més estàtiques que d'altres. De la primera pàgina, s'insisteix que l'article del senyor arquebisbe s'haurà de

---

⁹⁷⁵ *Ibíd.*, 23.

⁹⁷⁶ *Ibíd.*, 45-56.

col·locar sempre sota el logotip i no es podrà variar i que caldrà una bona qualitat de les fotografies que s'utilitzin.

La pàgina segona comptarà amb tres unitats informatives: presentació de les lectures del dia que es podrà suprimir si convé per la llargària d'aquestes, les lectures i el corresponent comentari. La tercera pàgina és l'única que permet una certa llibertat de compaginació, però s'han de tenir en compte algunes indicacions. Destaquem, entre altres, que el santoral anirà a la capçalera de la pàgina; que hi haurà una informació requadrada; que els textos signats portaran capitular de tres o dues línies segons la llargada del text, que es torna a insistir que el material gràfic ha de ser de bona qualitat.

Per acabar explica molt bé com s'ha de compaginar la darrera pàgina, tenint en compte que, a l'igual que la primera, té informacions pròpies de cada diòcesi coeditora.

7.4.3 *Cent anys del «Full Dominical»*

7.4.3.1 Un *Full* centenari

Evidentment, el *Full Dominical* no podia passar per alt el centenari de la publicació i, durant quatre números seguits,⁹⁷⁷ Mn. Jaume Aymar en resseguirà la història de manera sintètica: des de la *Fulla Parroquial de Santa Anna* fins al *Full Dominical*. Mn. Aymar afirma que «els nostres fulls centenaris han esdevingut també interessants testimonis del nostre passat immediat».⁹⁷⁸

El darrer article commemoratiu serveix d'agraïment a tots els que la fan possible, inclosa la impremta Altés, els preveres i lectors, i anima a la divulgació per poder continuar el camí evangelitzador emprès fa cent anys, recordant allò que figurava en els fulls més antics: «*Se ruega que esta Hoja sea prestada a algún amigo o persona conocida.*»⁹⁷⁹

⁹⁷⁷ *Full Dominical*, n. 46-49 (17/11/1991 a 08/12/1991).

⁹⁷⁸ *Full Dominical*, n. 48 (01/12/1991).

⁹⁷⁹ *Full Dominical*, n. 49 (08/12/1991).

7.4.3.2 Les darreres dades

No podem acabar el darrer capítol sense donar unes dades concretes del *Full Dominical* de després del redisseny, on acaba aquest treball, però no la vida del *Full* de l'arquebisbat de Barcelona, que continua ben vigent avui.

En aquests anys 1990 té un tiratge, com hem dit, de 73.000 exemplars setmanals, d'aquests, uns 800 van a parar a mans de subscriptors d'arreu de les diòcesis de Barcelona, Lleida, Tortosa i Urgell.⁹⁸⁰ El seu finançament va a compte de cada parròquia que paga l'exemplar a 18 pessetes.⁹⁸¹ Els rectors de les parròquies abonen cada trimestre la quantitat corresponent, sigui per domiciliació bancària o amb un taló.⁹⁸²

L'equip de redacció està conformat per Mn. Jaume Aymar, Mn. Jordi Piquer, Mn. Josep M. Alimbau i el Sr. Jaume Planas. Hi col·laboren, per demarcacions, Mn. Romeu, Mn. Sánchez, Mn. Ordeig i Sara Casas.

Mn. Jaume Aymar, delegat dels Mitjans de Comunicació de l'arquebisbat de Barcelona en aquesta època, ens feia una síntesi del moment del *Full Dominical*: continua condicionat per l'espai, és bilingüe, no vol ser un òrgan d'opinió sinó un servei eclesial de comunicació i informació. És un full molt popular que té força incidència social perquè els 73.000 exemplars es poden multiplicar per quatre o cinc, ja que en una família el llegeixen diferents membres i destaca que arriba als practicants i als que no ho són. Continua explicant que no té una actualitat immediata a causa de la necessitat d'entregar el material a la impremta quinze dies abans de la seva publicació. Segons Mn. Aymar, el *Full Dominical* és humil, fàcil de llegir i informatiu-formatiu. El seu futur ve donat per la vitalitat de l'Església. Si l'Església és vital, el *Full* també ho és. És un mitjà de comunicació habitual de l'Església que s'ha d'actualitzar al ritme dels temps.

Precisament aquest era l'objectiu del full de Santa Anna, esdevingut *Fulla Dominical*, fundat per Mn. Josep Ildefons Gatell, tot i que els temps hagin canviat tant. El que és clar és

---

⁹⁸⁰ Carta de la Delegació diocesana per als Mitjans de Comunicació de l'arquebisbat de Barcelona responent a les meves preguntes el 17 de maig de 1996.

⁹⁸¹ Avui serien 0,11€. En aquest any 2015, l'aportació voluntària és de 0,30€.

⁹⁸² Carta de la Delegació diocesana per als Mitjans de Comunicació de l'arquebisbat de Barcelona responent a les meves preguntes el 17 de maig de 1996.

que, avui més que mai, el *Full Dominical* es manté vigent i actual, totalment renovat, amb un tiratge de 35.000 exemplars, usa les noves tecnologies —codis QR i realitat augmentada— i evidentment, el podem trobar en línia⁹⁸³ o adquirir-lo per 0,30€.

Queden encara molts capítols per escriure d'aquesta publicació més que centenària que avui continua la seva tasca evangelitzadora per als fidels de les diòcesis catalanes.

---

⁹⁸³ Veure: http://www.arquebisbatbarcelona.cat/ca/documents/full_dominical?

8. CONCLUSIONS

8.1 L'ESGLÉSIA I ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ

Abans de donar l'estudi per tancat que no vol dir, ni de bon tros acabat —perquè com veurem queden molts fils penjant que caldria anar estirant per descobrir què amaguen—, i també, abans d'intentar fer una síntesi d'aquests cent anys recorreguts en aquestes pàgines, creiem que cal fer una petita reflexió sobre la postura de l'Església enfront dels mitjans de comunicació al llarg del temps.

Podem afirmar clarament que l'Església, com hem anat veient al llarg d'aquests capítols, és conscient, des de fa segles, de la necessitat de fer ús dels mitjans de comunicació social. No només per fer-s'hi present amb el seu pensament —qüestió ben important— sinó per gaudir de mitjans propis que escampin el missatge de l'Evangeli arreu, al costat de tantes veus diferents del nostre món, algunes de ben contràries a la fe catòlica. Aquest convenciment —que amb més o menys força s'ha estès des del papa Climent XIII (1758-1769) quan reaccionava davant la profusió de llibres hostils a la fe, fins als nostres dies—⁹⁸⁴ no sempre s'ha traduït en obres i no tothom ho ha entès de la mateixa manera.

Fent un passeig ràpid per la història de l'Església i deixant de banda la revolució de Gutenberg, trobem un primer moment de confrontació a inicis del segle XVIII. La jerarquia catòlica pren una postura autodefensiva i amonestadora envers el pensament modernista, ja que considera que des de la premsa s'encoratja la difusió de llibres que causen ruïna moral i espiritual en les ànimes.⁹⁸⁵

Certament, les encíclics *Cristianae Reipublicae Salus* (1766) de Climent XIII i *Diu Statis* (1800) de Pius VII, alerten dels perills que significaven els llibres contraris a la creença de l'Església. Cal destacar que l'època de Pius VII ve marcada per les conseqüències de la Revolució Francesa (1789) i de l'expansionisme napoleònic. Per tant, a causa de la situació

---

⁹⁸⁴ BRU, *Un nuevo areópago para la evangelización. Síntesis del magisterio pontificio sobre los medios de comunicación social*, 7-10. Podem trobar un acurat repàs històric del tema que ens ocupa al capítol tercer de MARTÍNEZ, *Teología de la comunicación*.

⁹⁸⁵ ZENIT, MÚJICA, *La Iglesia y los medios de comunicación. De una relación conflictiva a una alianza continuada* [en línia], <<http://www.zenit.org/es/articulos/la-iglesia-y-los-medios-de-comunicacion>> [Consulta: 5 de juny 2015]

sociopolítica, les primeres reaccions de l'Església davant dels moderns mitjans de comunicació social són més aviat de cautela i reserva.⁹⁸⁶

També, les encíclics *Mirari Vos* (1832) de Gregori XVI i *Nostis et Nobiscum* (1849) de Pius IX contra les idees anticlericals, o *Quanta Cura* (1864) també d'aquest Papa, publicada al mateix temps que el *Syllabus*,⁹⁸⁷ negaven la llibertat de premsa.

De totes maneres, no podem perdre de vista que gran part de la premsa anava lligada a un fenomen pamfletari d'un liberalisme feroçment anticlerical. És el cas de la revista *L'Avenir*,⁹⁸⁸ fundada el 1830, arran de la qual i amb tot el que expressa a les seves pàgines, Gregori XVI escriurà la *Mirari Vos*, que esdevé la primera condemna oficial a un òrgan de premsa periòdic per part de la Santa Seu. En aquesta encíclica, el Papa, sense expressar-ho directament, condemnava algunes de les idees expressades a *L'Avenir*, com la llibertat de premsa, la llibertat de consciència, la revolta contra els prínceps i la necessitat de regenerar el catolicisme. El Papa arriba a titllar algunes publicacions de *monstres de la doctrina*⁹⁸⁹ que s'estenen per tot arreu.

Durant el pontificat de Pius IX es publica el *Manifest Comunista* de Marx i Engels i el programa socialista de Ferdinand Lasalle. És un pontificat envoltat de conflictes polítics que l'afecten directament, cal destacar-ne la pèrdua dels Estats Pontificis, arran de la Guerra Francoprussiana el 1870.⁹⁹⁰

En un segon moment, s'entra en una etapa més constructiva, amb l'encíclica *Etsi Nos* (1882) de Lleó XIII on destaca els valors positius de la *llibertat d'impressió i d'expressió*. La premsa és un mitjà que l'Església ha d'utilitzar per a la seva missió. Serà el primer Papa que prediqui la unitat de la premsa catòlica i que afirmi la necessitat d'una premsa d'Església, si és possible, diària.⁹⁹¹ El seu successor, Pius X, prendrà una actitud similar, malgrat que retornaran les prohibicions davant dels perills del modernisme. I Benet XV i Pius XI reprendran un to de cautela a causa de la proliferació de règims totalitaris nacionalistes i/o

⁹⁸⁶ MARTÍNEZ, *Teología de la comunicación*, 48-51.

⁹⁸⁷ Condemna dels vuitanta «errors principals del temps modern», com per exemple la llibertat de pensament, i la separació entre l'Església i l'estat (FILOSOFÍA EN ESPAÑOL, PIUS IX, *Quanta Cura - Syllabus*, 8 de desembre de 1864 [en línia], <<http://www.filosofia.org/mfa/far864a.htm>> [Consulta: 15 de juny 2015].

⁹⁸⁸ Iniciada a París per Hugues-Félicité Robert de Lamennais, filòsof, teòleg i polític.

⁹⁸⁹ GREGORI XVI, encíclica *Mirari Vos*, contra els errors moderns, promulgada el 15 d'agost de 1832, n. 11.

⁹⁹⁰ MARTÍNEZ, *Teología de la comunicación*, 49.

⁹⁹¹ *Ibíd.*, 52.

socialistes (feixisme italià, nacionalsocialisme alemany i socialisme real soviètic). Per a Pius XI el triomf de la premsa és irreversible i, és molt conscient del poder que aquesta ostenta.⁹⁹²

Serà amb aquest Papa quan s'entra en un tercer moment de forta aproximació Església i mitjans de comunicació, a través de l'encíclica *Vigilanti Cura* (1936) sobre el cinema, on es dona una doble visió positiva: l'art com a do de Déu i la profunda influència moral que les pel·lícules poden produir sobre els espectadors. Pius XI inaugurarà el 1931 l'emissora Ràdio Vaticana. Finalment, amb Pius XII, els mitjans de comunicació són reconeguts per l'Església amb l'encíclica *Miranda Prorsus* (1957) sobre el cinema, la ràdio i la televisió, que és en certa manera continuadora de la *Vigilanti Cura* i precursora del document que s'aprovarà en el Concili Vaticà II dedicat a mitjans de comunicació. Aquesta etapa culminarà amb Joan XXIII i sobretot amb la promulgació del decret conciliar *Inter Mirifica* del qual ja hem parlat més llargament en l'estudi.⁹⁹³

Encara podem considerar dos moments més, el del naixement i desenvolupament del Pontifici Consell per a les Comunicacions, amb les instruccions pastorals *Communio et Progressio* (1971) i *Aetatis Novae* (1992) i la instauració dels missatges per a les Jornades Mundials de la Comunicació (1967-) amb Pau VI. Fins que arribarem al 22 de novembre de 2001 quan Joan Pau II enviarà oficialment per primera vegada un correu electrònic.⁹⁹⁴

Diversos impediments han fet que a vegades allò que era clar en teoria —només cal veure la quantitat de documents magisterials i de l'àmbit eclesiàstic existents—⁹⁹⁵ tingué dificultat de plasmar-se a la realitat. Tot i això, i fugint d'idees preconcebudes que fan pensar que a l'Església no li interessa el món dels mitjans i fins i tot s'hi oposa, cal destacar, que ans el contrari, l'Església ha estat en alguns moments pionera en mitjans de comunicació, preocupada no només per donar a conèixer la bona notícia de Jesús sinó també per poder ser generadora i preservadora de la cultura de cada poble.

⁹⁹² BRU, *Un nuevo areópago para la evangelización. Síntesis del magisterio pontificio sobre los medios de comunicación social*, 7-10; ZENIT, MÚJICA, *La Iglesia y los medios de comunicación. De una relación conflictiva a una alianza continuada* [en línia], <<http://www.zenit.org/es/articulos/la-iglesia-y-los-medios-de-comunicacion>> [Consulta: 5 de juny 2015], i MARTÍNEZ, *Teología de la comunicación*, 53.

⁹⁹³ D. ARASA, «El Magisterio de la Iglesia católica sobre la comunicación», en LA PORTE, *Introducción a la comunicación institucional de la Iglesia*, 14-15, i MARTÍNEZ, *Teología de la comunicación*, 54-62.

⁹⁹⁴ ZENIT, MÚJICA, *La Iglesia y los medios de comunicación. De una relación conflictiva a una alianza continuada* [en línia], <<http://www.zenit.org/es/articulos/la-iglesia-y-los-medios-de-comunicacion>> [Consulta: 5 de juny 2015].

⁹⁹⁵ Val la pena consultar la pàgina web del Vaticà dedicada al magisteri sobre Mitjans de Comunicació Social [en línia], <http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/pccs/index_sp.htm>, i també la web del Pontifici Consell per a les Comunicacions Socials, en el seu apartat sobre documents magisterials [en línia], <<http://www.pccs.va/index.php/es/documentos/magisterio-del-papa-sobre-la-comunicacion>> [Consulta: 14 de juny 2015].

A l'*Evangelii Gaudium* (2013), l'exhortació apostòlica programàtica del papa Francesc, es destaca com avui, les xarxes i els instruments de la comunicació humana han assolit desenvolupaments inaudits que cal tenir en compte.⁹⁹⁶ L'Església disposa d'importants realitats comunicatives amb les quals donar-se suport, tant en els mitjans escrits com en els radiofònics i audiovisuals, sense oblidar les cada vegada més operatives delegacions de mitjans de comunicació de les diòcesis i de les noves experiències que en el camp de la televisió i d'internet estan en marxa en algunes d'elles.⁹⁹⁷ Avui, queda, no obstant això, un llarg camí per recórrer si es vol estar a l'alçada del moment i no perdre el tren de la història que avança tan ràpidament. Sens dubte, l'Església ha de fer-se present a la plaça pública, per garantir el pluralisme i engrandir el món comunicacional existent amb valors humans i cristians que li són propis.

Els fulls dominicals són un element que des del segle XIX col·labora i pot col·laborar encara més en aquesta tasca. És i ha de ser, servidor de formació i d'informació per a la comunitat eclesial i al mateix temps, ha de servir per crear comunió.

El papa Benet XVI afirmava que l'Església alimenta la capacitat de relacions més fraterne i més humanes, posant-se com a lloc de comunió entre creients i a la vegada com a símbol i instrument de la vocació de tots a la comunió. Destacava que enfront de l'actual crisi de fe, el món de la comunicació catòlica ha de comprometre's més, perquè el món té necessitat de viure com si *Déu existís*, encara que no tingui la força per creure. Són necessaris comunicadors creïbles, eficaços, autènticament creients. Benet XVI remarcava que el desafiament comunicatiu és molt feixuc per a l'Església. La premsa catòlica ha d'ajudar l'home contemporani a orientar-se cap a Crist, únic Salvador, i a mantenir encesa en el món la flama de l'esperança per viure dignament el present i construir adequadament el futur.⁹⁹⁸

Realment, el *Full Dominical* és una publicació humil però amb prou tiratge que escampa el missatge de l'Evangeli i la fe de l'Església, tal com feia sant Francesc de Sales, patró dels periodistes, quan repartia els seus fulls volants de temàtica religiosa.

⁹⁹⁶ FRANCESC, *Evangelii Gaudium*, sobre l'anunci de l'Evangeli en el món actual, 24 de novembre de 2013, n. 87.

⁹⁹⁷ COMISSIÓ EPISCOPAL DE MITJANS DE COMUNICACIÓ, *Necesidad de un mutuo acercamiento entre la Iglesia y los medios*, 30 d'abril de 2000.

⁹⁹⁸ BENET XVI, *Discurs als participants en el Congrés Internacional de la Premsa Catòlica*, 7 d'octubre de 2010.

8.2 EN SÍNTESEI

Fent un repàs a tot l'estudi cal remarcar diversos punts importants i ser conscients de tot el que queda per fer, dels camins que s'han obert i que en un futur poden ser font de posteriors investigacions.

Quan el 1931 l'Ajuntament de Barcelona publica l'obra de Lluís Bertran i Pijoan *Prensa de Catalunya* on repassa les publicacions de cada poble i ciutat, recull nombroses poblacions on s'edita la *Fulla Dominical*. Bertran en referir-se a la *Fulla* afirma:

*És bo d'advertir que, gairebé sempre, aquestes fulles radiquen a la població seu del Bisbat respectiu, on se'n fan unes edicions que porten dues terceres parts de text comú, amb notes religioses sobre l'Evangelí, Catecisme, Apologètica, etc., i amb alguna il·lustració gràfica; i reserven una pàgina per a cada població o parròquia que en vol, perquè aquesta pugui fer-hi imprimir les notes especials d'ella: anunci de festes, moviment de població, etc.*⁹⁹⁹

Aquesta definició, salvant les distàncies i tal com hem vist, perdura encara avui, tot i que el pas dels anys ha aportat moltes millores a la publicació però no n'ha variat exageradament l'esquema. Bertran i Pijoan encara afegia que «podrà semblar a algú que no són periòdics “de la població”, però almenys en part sí, que ho són, i per això creiem just de consignar-los-hi».¹⁰⁰⁰ Nosaltres també creiem que val la pena tenir en compte aquesta modesta publicació —a l'estil de les fulles volants— que ha sabut romandre a l'abast dels parroquians i de tot aquell qui l'ha volgut agafar a la catedral, església, santuari, capella o oratori, malgrat els anys transcorreguts i l'evolució de la societat i de la tècnica.

S'ha assolit una fita important en la història del *Full Dominical* de la diòcesi de Barcelona, aquest mitjà de comunicació senzill però constant, que no arriba a revista i que per això és sovint obviada en les històries de la premsa més recents. La fidelitat a una trajectòria més que centenària, nascuda el 1892, és estímul per continuar endavant amb realisme i entusiasme al servei de l'Església i continuar enriquint el panorama comunicatiu català que gaudeix d'un catàleg de publicacions ampli i variat. Per tant, seguint el pensament de Bertran

⁹⁹⁹ BERTRAN, *Prensa de Catalunya*, 6.

¹⁰⁰⁰ *Ibíd.*

i Pijoan, val la pena reivindicar la trajectòria del *Full* i mereix ser inclòs en el ventall de *periòdics de la població*.

No podem oblidar que tot va començar en una parròquia barcelonina —Santa Anna— de les mans d'un rector agosarat —Mn. Josep Ildefons Gatell—, preocupat per *la bona premsa* i la formació dels fidels. Mn. Gatell insistia que calia una vida parroquial més expansiva perquè ja no tothom coneixia el camí de la parròquia i per tant, segons ell, era necessària una «*propaganda activa*».¹⁰⁰¹ Així, d'un full parroquial exitós comença la història del *Full Dominical* que s'estengué ràpidament per les parròquies barcelonines i d'arreu de Catalunya i d'Espanya.

És destacable que encara avui les deu diòcesis catalanes mantenen aquesta publicació. També en gaudeixen la majoria de diòcesis espanyoles, malgrat que actualment alguns d'aquests bisbats en lloc del *Full* tenen publicacions de més envergadura de caràcter quinzenal o mensual. Per contra, a Catalunya el *Full Dominical* cohabita amb revistes o setmanaris d'àmbit català o només diocesà que compten amb una història llarga i reeixida.

Aquest treball és, en certa manera, pioner, en presentar una història ben concreta i desconeguda del *Full Dominical* de Barcelona durant els seus primers cent anys. En les diferents èpoques que abasta l'estudi mirem de contextualitzar el moment del full, tant en l'àmbit politicosocial com en l'àmbit religiós. Però cal tenir present que no és un treball d'història o de periodisme o de religió o teologia, sinó que s'hi combinen les diferents disciplines amb un fil conductor: el *Full Dominical* de Barcelona. La història sociopolítica, periodística o religiosa són crosses que ajuden a situar l'esdevenir del *Full* al llarg de tots aquests anys.

Tal com dèiem a la introducció, cal destacar els dos blocs que s'hi presenten, d'una banda, els inicis, on cal conèixer com va sorgir el *Full* i com es va anar estenent, i de l'altra, un bloc on ja no només se segueix l'itinerari del *Full* sinó que s'intenta posar en relleu el seu contingut formatiu i informatiu que ens permet conèixer de primera mà alguns esdeveniments eclesials cabdals en la història de l'Església, tant diocesana com mundial.

---

¹⁰⁰¹ GATELL, *La Parroquia Mayor de Santa Ana. Su iglesia, su personal, su administración, su culto, sus instituciones de beneficencia, de enseñanza, de zelo y de piedad*, de la introducció, signada el 25 d'agost de 1900 a la vall de Ribes.

El primer bloc fa un passeig per la fundació del *Full* i les circumstàncies que el rodegen, en un moment on l'anticlericalisme era molt fort i es veu convenient fundar premsa catòlica impulsada per l'anomenat *Apostolat de la bona premsa*. En aquest bloc s'han repassat tots els exemplars que s'han pogut trobar des de 1891 fins a 1936.

En el segon bloc, no només s'ha resseguit la història del *Full* i dels seus protagonistes sinó que s'ha fet un buidatge exhaustiu de tots els números —des del primer exemplar de 1939 fins a l'últim número de l'any 1991—, que són si fa no fa —comptant els números extres o especials— uns 2.900 números repassats.

No cal dir que encara falten dades, però a poc a poc es va completant la història d'un mitjà de comunicació escrit poc estudiada, tot i que interessant i curiosa, marcada per esdeveniments històrics i per la vida de moltes persones que van lluitar a través de diferents institucions —com l'Obra de Bones Lectures o l'Associació d'Eclesiàstics per a l'Apostolat Popular— perquè aquesta *bona premsa* arrelés i pogués arribar fàcilment a tothom.

A partir d'aquí s'obren diferents camins d'estudi que queden per al futur: des de conèixer més a fons el caràcter emprenedor i polifacètic de Mn. Josep Ildefons Gatell o dels seus continuadors —especialment destacable és la personalitat eclesial i periodística de Mn. Ramon Cunill, o el tarannà de Mn. Joaquim M. Martínez Roura—, fins a analitzar els primers anys del segle XX entorn de l'*Apostolat per a la bona premsa*, aquest punt és d'una riquesa enorme i d'un interès sociològic notable, on es veu la mentalitat d'una època i com el periodisme a Catalunya feia camí.

També un camí obert és indagar a fons què va passar durant la Guerra Civil amb l'equip de redacció de la *Fulla Dominical* i com van organitzar la reunió a Sant Sebastià a fi de reprendre la publicació de seguida que fos possible, assegurant el permís i el paper necessari per quan fos *alliberada* Barcelona.

D'altra banda, queda pendent i seria interessant fer un estudi comparatiu dels fulls de totes les diòcesis espanyoles, incloent-hi tant la part de contingut com de maquetació, i actualitzar un cens que fes la distinció entre fulls diocesans i revistes i setmanaris.

El *Full* de l'arquebisbat de Barcelona és el full-mare de les diòcesis espanyoles i fins i tot, per a alguns autors, europees, tot i que aquest darrer aspecte es fa difícil de demostrar. Pel que fa a Espanya, el seguit de dades que consten en documents i llibres i en diferents departaments de la Conferència Episcopal Espanyola,¹⁰⁰² i totes les investigacions que hem fet confirmen que el *Full Dominical* de la diòcesi de Barcelona fou el primer a aparèixer com a tal i que encara perdura. En la part europea queda un ampli camp per explorar que requereix una investigació més àmplia en arxius europeus.

Es percep al llarg de la seva història que el *Full Dominical*, tot i no tenir un contingut explícitament polític, es fa ressò d'allò que està succeint al país. És reflex d'una societat en un moment concret. Podríem dir que la història del *Full Dominical* també és i forma part de la història de Catalunya. És testimoni del passat i, òbviament del present. Quedaria doncs per fer un exhaustiu seguiment d'alguns fets històrics rellevants que el full hagués anat explicant i valorant. Cal destacar que n'aportem alguns de remarcables, com la celebració a Barcelona del Congrés Eucarístic Internacional de 1952, el recorregut del Concili Vaticà II des del seu anunci fet per Joan XXIII l'any 1959, el seu inici el 1962 i fins a la seva clausura el 1965.

El *Full* és un exemple clar del pensament i la relació que s'estableix entre l'Església i els seus fidels. Ho demostra el patiment del fundador, Mn. Josep Ildelfons Gatell, pel moment social que es viu a inicis del segle XX i que el porta a fundar la *Hoja Parroquial de Santa Ana*. Es reflecteix en l'enfocament de les pàgines de la *Fulla* davant la descristianització i l'anticlericalisme d'alguns sectors de la societat.

Durant la Guerra Civil espanyola deixarà de publicar-se i es reprendrà el 1939,¹⁰⁰³ amb un canvi de quasi 180 graus, quan es posarà al costat del règim de Franco amb el nom de *Hoja Diocesana*. Era més important tenir un full de formació i, per tant, calia renunciar a certes coses, entre d'altres, és clar, l'ús del català. Els fulls reflecteixen també com era una part de la societat catòlica del moment i de com enfocava o li enfocaven la vivència de la fe.

¹⁰⁰² J. FERNÁNDEZ, responsable del Secretariado de la Comisión Episcopal de los Medios de Comunicación Social, l'any 1995, quan va fer aquesta comunicació: *Presentación y breve análisis de las publicaciones de titularidad diocesana*, 2, i OFICINA DE ESTADÍSTICA Y SOCIOLOGIA DE LA IGLESIA, *Guía de Medios de Comunicación Social de la Iglesia Católica en España*.

¹⁰⁰³ El darrer número abans de la Guerra Civil és del tercer diumenge de juliol de 1936 (19 de juliol) i el primer, un cop acabada, és del segon diumenge d'abril de 1939 (9 d'abril).

Han estat molts els problemes polítics i econòmics que ha tingut el *Full* al llarg de la seva història, tots i cadascun els ha anat superant amb èxit. Ha deixat pel camí diaris i revistes, editats a casa nostra, molt importants en alguns moments, però que han anat desapareixent del panorama comunicatiu.

Cal destacar que el 1975 es va catalanitzar la capçalera —*Full Dominical*— i bona part dels textos, sense arribar a ser totalment en català sinó més aviat bilingüe amb progressiva preeminència de la llengua catalana. Aquest sistema arriba fins als nostres dies. El 1978 va créixer en format i el 1991, un equip constituït per Josep Maria Casasús, Manuel Lamas i Carlos Pérez de Rozas en va confegir un llibre d'estil de disseny amb noves pautes que ha estat vigent des de 1991 fins a l'any 2012. Va suposar concretar molt acuradament el disseny del *Full* per fer-lo més atractiu segons el parer de tres reconeguts periodistes i dissenyadors de premsa i segons els estils de l'època.

És important destacar que els diferents bisbes de Barcelona sempre li han donat suport i hi han mantingut les seves aportacions setmanals amb fidelitat, l'han convertit així en òrgan prou oficial —diferent del *Butlletí de l'Arquebisbat de Barcelona*— que neix setmana rere setmana de la seu barcelonina, avui amb una redacció àmplia i ben organitzada, amb una professionalització molt considerable.

8.3 EL FUTUR DELS FULLS DOMINICALS

Ja per acabar, una petita reflexió sobre el futur dels fulls dominicals. Davant d'una societat secularitzada com la nostra, fóra fàcil dir que els fulls no tenen futur, però això no és així. El full dominical o diocesà continuarà existint al llarg dels anys si no perd o devalua la seva essència original. Ha de mantenir-se en la línia d'una publicació senzilla i popular, fet que no està renyit amb la qualitat en el tractament dels temes ni amb una presentació digna. Ha de donar una informació viva de les comunitats de la diòcesi sense voler substituir periòdics i revistes que són un altre tipus de gènere periodístic. S'ha de pensar, com afirmava Mons. Antonio Montero a la ponència *Perfil del comunicador cristiano* de 1992, que «cada cosa tiene su legitimidad, produce sus frutos, requiere su manera».¹⁰⁰⁴

---

¹⁰⁰⁴ Citat per G. MUÑO, director d'*Iglesia en Zaragoza*, l'any 1995, quan va fer la comunicació *Experiencia de las hojas diocesanas de Aragón*, 6-7.

Sobretot el que cal és utilitzar els fulls dominicals com a instruments d'evangelització, de formació¹⁰⁰⁵ i per anunciar esdeveniments eclesials. Són també imprescindibles per a una comunicació directa entre el bisbe i els fidels diocesans, per preparar la litúrgia dominical i per traspassar d'un costat a l'altre de la diòcesi notícies d'Església. Tot i que la qüestió informativa és important, només ho serà si es pot mantenir una certa immediatesa periodística.

Han de voler arribar a tothom, i la parròquia n'ha de ser la major distribuïdora, sense oblidar les subscripcions. Tampoc no cal deixar de banda que es poden encartar dins de qualsevol altra publicació eclesial o general, com és el cas del full de Mondoñedo-Ferrol.¹⁰⁰⁶

I el més important avui, la majoria de fulls dominicals ja estan penjats en format pdf a les webs de cada bisbat, però caldrà que hi siguin tots. Amb el temps potser alguns perdran el format paper per quedar-se només en format digital,¹⁰⁰⁷ malgrat que és desitjable mantenir el paper sempre que sigui possible; tenir tots dos suports permet arribar a un públic més nombrós i variat.

Han de tenir un cost baix, perquè així no se n'hagi de reduir el tiratge per manca de recursos econòmics. El triangle qualitat-difusió-preu obliga a un difícil exercici d'equilibri ja que el full s'ha de poder autofinançar amb les aportacions del fidels i no dependre dels bisbats que sovint, sens dubte, necessiten fer front a altres camps més urgents en l'àmbit social.

En moltes diòcesis encara coincideixen el *Full Dominical* o *Diocesà* i el *Full Parroquial*. El parroquial no ha de voler suplir el diocesà, si de cas ha de voler donar una informació complementària i molt més local, pròpia de la parròquia. Tampoc no és del tot adequat un full interdiocesà; la quantitat d'informació i la manca d'espai fan impossible aconseguir un veritable full informatiu. És molt millor deixar per a les revistes i setmanaris la tasca d'informar en àmbit interdiocesà.

¹⁰⁰⁵ GARCÍA-ARBÓS, «Cal comptar amb la difusió del “Full Parroquial” per a l'evangelització», entrevista a Àngel Rodríguez Vilagran, *El Punt*, 9 de març de 2010, *Punt de vista*, 17.

¹⁰⁰⁶ S'encarta a les edicions de El Ferrol i A Mariña del diari *La Voz de Galicia*, l'últim dijous de cada mes.

¹⁰⁰⁷ RODRÍGUEZ, *La Comunicació catòlica a la diòcesi de Girona: passat i present*.

Aquest és, doncs, un primer estudi d'aprofundiment sobre la història i l'itinerari d'aquest mitjà d'Església, el *Full Dominical* de Barcelona. Resta molt per fer, però el camí ha quedat obert amb algunes fites prou importants posades.

En acabar d'escriure aquest treball havia sortit el *Full Dominical* de l'Església Arxidiocesana de Barcelona número 25, de l'any LXXVII,¹⁰⁰⁸ del 21 de juny de 2015, al preu —aportació voluntària— de 0,30€. Dirigit per Mn. Ramon Ollé, diaca permanent; editat per la Delegació diocesana de Mitjans de comunicació de l'arquebisbat de Barcelona i, realitzat i imprès per Impresión Offset Derra.

---

¹⁰⁰⁸ Recordem que es manté la numeració de després de la Guerra Civil espanyola.

BIBLIOGRAFIA

OBRES I AUTORS

- AA. VV., *Código de Derecho Canónico*, Madrid: BAC 1983.
- —, *Història de la cultura catalana* (12 volums), Barcelona: Edicions 62 1997.
- —, *Historia de España* (16 volums), Barcelona: Océano-Instituto Gallach 1994.
- —, *Llibre Blanc 2010 de la Premsa Comarcal. Premsa comarcal i local catalana d'informació general i amb difusió de pagament*, Barcelona: Fundació Catalana de la Premsa Comarcal 2010.
- AGUILERA, CÉSAR - PAZ, MARÍA ANTONIA - RÍOS, ENRIQUE - DE MAS, MARÍA LUISA - SCHULTZE, INGRID, *Historia de la comunicación y de la prensa. Universal y de España*, Madrid: Ediciones Atlas 1988.
- AGUSTÍ, DAVID, *Breu història de Barcelona*, Barcelona: Comanegra-Ajuntament de Barcelona 2008.
- —, *Historia de Cataluña*, Madrid: Silex 2014.
- ALBERIGO, GIUSEPPE, *Historia de los concilios ecuménicos*, Salamanca: Sígueme 2004.
- ALBERT, PIERRE, *Historia de la prensa*, Madrid: Rialp 1990.
- ALBERTÍ, JORDI, *El silenci de les campanes. De l'anticlericalisme del segle XIX a la persecució religiosa durant la guerra civil a Catalunya*, Barcelona: Proa 2006.
- ALCALÀ, CÈSAR, *Les presons de la República. Les txeques a Catalunya*, Barcelona: Base 2009.
- ALCOVER, MANUEL, *Pío XII. El papa de la paz*, Bilbao: Ediciones Paulinas 1965.
- ALTÉS, *Àlbum de família 1886-1986*, Barcelona: Impremta Altés 1986.
- ÁLVAREZ BOLADO, ALFONSO, *Para ganar la guerra, para ganar la paz. Iglesia y Guerra Civil: 1936-1939*, Madrid: UPCo 1995.
- ÁLVAREZ, JESÚS TIMOTEO (DIR.), *Historia de los medios de comunicación en España: periodismo, imagen y publicidad (1900-1990)*, Barcelona: Ariel 1989.

- ARAGONÉS, SALVADOR, *Los papas, Italia, el comunismo y el diario del Vaticano*, Madrid: Cultiva Libros 2012.
- BADA, JOAN, *Història del cristianisme a Catalunya*, Lleida: Eumo editorial-Pagès Editors 2005.
- —, *Societat i Església a Catalunya. Cent anys entre constitucions i dictadures (1876-1978)*, Barcelona: Ed. Facultat de Teologia de Catalunya 2011.
- BADIA I MARGARIT, ANTONI M., *Apologia i vindicació de la llengua catalana*, València: Guada impressors 2004.
- BAÑERES, ENRIC, *Periodistes sota censura. De la fi de la Guerra Civil a la Llei de Premsa*, Barcelona: Col·legi de Periodistes de Catalunya 1999.
- BATLLORI, MIQUEL - ARBELOA, VÍCTOR MANUEL, *Arxiu Vidal i Barraquer: Església i estat durant la Segona República espanyola (1931-1936)*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1981.
- BATLLORI, MIQUEL, *L'Església i la II República espanyola. Obra completa*, València: Tres i Quatre 2002.
- BENET, JOSEP, *Catalunya sota el règim franquista. Informe sobre la persecució de la llengua i la cultura de Catalunya pel règim del general Franco*, 1a part, Barcelona: Ed. Blume 1978.
- —, *L'intent franquista de genocidi cultural de Catalunya*, Barcelona: Abadia de Montserrat 1995.
- BERTRAN I PIJOAN, LLUÍS, *Premsa de Catalunya*, Barcelona: Impremta Altés 1931.
- BIGORDÀ, JOSEP - MANENT, ALBERT - BOFILL, ROSER, *Església i País: tres testimonis*, Barcelona: Edicions Enciclopèdia Catalana 1995.
- BRU, MANUEL MARÍA, *Somos libres. Homenaje a la cadena COPE*, Madrid: Ediciones Encuentro 2006.
- —, *Un nuevo areópago para la evangelización. Síntesis del magisterio pontificio sobre los medios de comunicación social*, Madrid: CEU Ediciones 2008.
- CAMBÓ, FRANCESC, *Memòries*, Barcelona: Editorial Alpha 1981.

- CANTAVELLA, JUAN - SERRANO, JOSÉ FRANCISCO (EDS.), *Ángel Herrera Oria y el diario El Debate. Iglesia, política y prensa en España, de 1911 a 1936*, Madrid: Edibesa 2006.
- CÁRCEL ORTÍ, VICENTE, *Historia de la Iglesia. III. La Iglesia contemporánea*, Madrid: Palabra 1999.
- —, *Historia de la Iglesia en la España contemporánea (siglos XIX y XX)*, Madrid: Palabra 2002.
- —, *Beato Pablo VI: Papa del diálogo*, Madrid: BAC 2014.
- CARDÓ, CARLES, *Les dues tradicions. Història espiritual de les Espanyes*, Barcelona: Claret 1994.
- CARR, RAYMOND, *España 1808-1975*, Barcelona: Editorial Ariel 1982.
- CASASÚS, JOSEP MARIA - LAMAS, MANUEL - PÉREZ DE ROZAS, CARLOS, *Full Dominical. Libro de Estilo de Diseño*, Barcelona: Arxiu diocesà de Barcelona 1991.
- CASASÚS, JOSEP MARIA, *Periodisme català que ha fet història*, Barcelona: Proa 1996.
- CASTRO, CARMEN, *La prensa en la transición española 1966-1978*, Madrid: Alianza Editorial 2010.
- CONCILI VATICÀ II, *Constitucions, decrets declaracions*, edició bilingüe, Montcada i Reixac: Facultat de Teologia de Catalunya - Publicacions de l'Abadia de Montserrat 2003.
- —, *Els documents del Concili Vaticà II. Constitucions, decrets declaracions*, Montcada i Reixac: Publicacions de l'Abadia de Montserrat 2012.
- —, *Documentos del Vaticano II. Constituciones. Decretos. Declaraciones. Edición de bolsillo, con introducciones históricas, esquemas y copiosos índices*, Madrid: BAC 1969.
- CORTS, RAMON - GALTÉS, JOAN - MANENT, ALBERT (DIRS.), *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya* (3 volums), Barcelona: Generalitat de Catalunya-Claret 1998 - 2001.
- CORTS, RAMON, *La Setmana Tràgica de 1909: l'arxiu secret del Vaticà*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2009.

- DE LA CUEVA, JULIO - LÓPEZ, ÁNGEL LUIS, *Clericalismo y asociacionismo católico en España: de la restauración a la transición*, Cuenca: Universidad de Castilla-La Mancha 2005.
- DELHAYE, PHILIPPE, *Juan Pablo I: los textos de su pontificado*, Pamplona: EUNSA, 1979.
- DÍAZ-PLAJA, FERNANDO, *La España franquista en sus documentos*, Barcelona: Plaza & Janés 1976.
- FÁBREGA, ÁNGEL, *Historia de los concilios ecuménicos*, Barcelona: Balmes 2009.
- FAULÍ, JOSEP, *Les revistes culturals en català*, Barcelona: Generalitat de Catalunya (CIC) 1995.
- —, *Repertori d'una recuperació. Premsa en català 1939-1976*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat 2006.
- FERNÁNDEZ, JUAN JOSÉ - RUEDA, JOSÉ CARLOS - SANZ, CARLOS, *Prensa y periodismo especializado (Historia y realidad actual)*, Guadalajara: Ayuntamiento de Guadalajara 2002.
- FERNÁNDEZ, JUAN JOSÉ (COORD.), *Doce calas en la historia de la prensa española especializada*, Guadalajara: Asociación de la Prensa de Guadalajara 2004.
- —, *Periodismo especializado*, Barcelona: Ariel 2004.
- —, *Prensa especializada actual. Doce calas*, Madrid: McGraw-Hill 2008.
- FIGUERES I ARTIGUES, JOSEP MARIA, *La premsa catalana: apreciació històrica*, Barcelona: Rafael Dalmau editor 1989.
- —, *12 periodistes dels anys trenta*, Barcelona: Col·legi de Periodistes de Catalunya 1994.
- —, *Premsa i nacionalisme. El periodisme en la reconstrucció de la identitat catalana*, Barcelona: ECSA 2002.
- —, *El periodismo catalán. Prensa e identidad. Un siglo de historia (1879-1984)*. Madrid: Fragua 2013.
- FLICHE, AGUSTÍN - MARTÍN, VÍCTOR, *Historia de la Iglesia. De los orígenes a nuestros días (35 volums)*, Valencia: EDICEP 1985.

- FUNDACIÓN RAMON CUNILL, *Premios Ramon Cunill 1976-1991*, Madrid: Fareso 1993.
- GUILLAMET, JAUME, *La premsa comarcal*, Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya 1983.
- —, *La premsa a Catalunya*, Barcelona: Diputació de Barcelona-Col·legi de Periodistes de Catalunya 1988.
- —, *Història de la premsa, la ràdio i la televisió a Catalunya (1641-1994)*, Barcelona: Edicions La Campana 1994.
- —, *Història del periodisme: notícies, periodistes i mitjans de comunicació*, Barcelona: UAB-UJI-UPF-UV 2005.
- —, *L'arrencada del periodisme liberal: política, mercat i llengua a la premsa catalana (1833-1874)*, Vic: Eumo Editorial 2010.
- —, *El desafiament català. Un relat internacional de la Transició (1975-1978)*, Barcelona: L'Avenç 2014.
- HERRERA ORIA, ÁNGEL, *Obras completas. I. Homilías y documentos pastorales*, Madrid: BAC 2002.
- HIBBS-LISSORGUES, SOLANGE, *Iglesia, prensa y sociedad en España*, Alicante: Instituto de Cultura «Juan Gil-Albert» y Diputación de Alicante 1995.
- HOURDIN, GEORGES, *La prensa católica*, Andorra: Casal i Vall 1959.
- HUERTAS CLAVERIA, JOSEP MARIA (DIR.), *200 anys de premsa diària a Catalunya*, Barcelona: Fundació Caixa de Catalunya 1995.
- IRIBARREN, JESÚS, *El derecho a la verdad: Doctrina de la Iglesia sobre prensa, radio y televisión (1831-1968)*, Madrid: BAC minor 1968.
- JOVER, JOSÉ MARÍA - GÓMEZ-FERRER, GUADALUPE - FUSI, JUAN PABLO, *España: sociedad, política y civilización (Siglos XIX-XX)*, Barcelona: Areté 2001.
- LA PORTE, JOSÉ MARÍA (DIR.), *Introducción a la comunicación institucional de la Iglesia*, Madrid: Palabra 2012.
- LABOA, JUAN MARÍA - PIERINI, FRANCO - ZAGHENI, GUIDO, *Historia de la Iglesia. Edad Antigua, Media, Moderna y Contemporánea, y la Iglesia en España*, Madrid: San Pablo 2005.

- LÓPEZ PELÁEZ, ANTOLÍN, *La Cruzada de la Buena Prensa*, Barcelona: Gustavo Gili 1908.
- LORTZ, JOSEPH, *Historia de la Iglesia en la perspectiva de la historia del pensamiento: edad moderna y contemporánea*, Madrid: Ediciones Cristiandad 2008.
- LUCIANI, ALBINO, *Ilustrísimos señores. Cartas del patriarca de Venecia*, Madrid: BAC 1978.
- LUDEC, NATHALIE - DUBOSQUET, FRANÇOISE, *Centros y periferias: prensa, impresos y territorios en el mundo hispánico contemporáneo: homenaje a Jacqueline Covo-Maurice*, Madrid: PILAR 2004.
- MANENT, ALBERT - RAVENTÓS, JOSEP, *L'Església clandestina a Catalunya durant la guerra civil (1936-1939). Els intents de restablir el culte públic*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1984.
- MANZANO, RAFAEL, *Pío XII. Pastor angelicus*, Barcelona: Ediciones Cedro 1958.
- MARAGALL, JOAN, *La Setmana Tràgica. Tres articles* (Edició d'Ignasi Moreta), Barcelona: Fragmenta 2009.
- MARIN SILVESTRE, DOLORS, *Francesca Bonnemaison. Educadora de ciutadanes*, Barcelona: Diputació de Barcelona 2004.
- MARTÍ, FRANCISCO, *Política religiosa de la restauración (1835-1931)*, Madrid: Rialp 1991.
- MARTÍ BONET, JOSEP M., *Historia de los cónclaves y del papado*, Barcelona: Arxiu Diocesà de Barcelona 2005.
- —, *El martiri dels temples a la diòcesi de Barcelona (1936-1939)*, Barcelona: Arxiu Diocesà de Barcelona 2008.
- MARTÍ I MARTÍ, CASIMIR - BONET I BALTÀ, JOAN, *L'integrisme a Catalunya. Les grans polèmiques 1881-1888*, Barcelona: Vicens Vives - Caixa de Barcelona 1990.
- MARTÍN HERNÁNDEZ, FRANCISCO - MARTÍN DE LA HOZ, JOSÉ CARLOS, *Historia de la Iglesia en España*, Madrid: Palabra 2009.
- MARTÍNEZ, FELICÍSIMO, *Teología de la comunicación*, Madrid: BAC 1994.
- MARTÍNEZ, MIGUEL, *La burguesía conservadora (1874-1931)*, Madrid: Alfaguara 1980.

- MAS I SOLENCH, JOSEP M., *Frederic Clascar i Sanou. Entre l'ortodòxia i la política*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat 2005.
- MASSOT I MUNTANER, JOSEP, *Aproximació a la història religiosa de la Catalunya contemporània*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1973.
- —, *Església i societat a la Catalunya contemporània*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat 2003.
- —, *Escriptors i erudits contemporanis. Cinquena sèrie*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat 2005.
- —, *Frederic Clascar i Sanou. Semblança biogràfica*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans 2012.
- MESTRE, JESÚS, *Diccionari d'història de Catalunya*, Barcelona: Edicions 62 1997.
- MONFERRER, JOSEP MARIA, *El Campo de la Bota. Un espacio y una historia*, Barcelona: Octaedro 2013.
- MONTERO GARCÍA, FELICIANO, *El primer catolicismo social y la Rerum Novarum en España (1889-1902)*, Madrid: CSIC 1983.
- MONTERO MORENO, ANTONIO, *Historia de la persecución religiosa en España (1936-1939)*, Madrid: BAC 1961.
- MUNTANYOLA, RAMON, *Vidal i Barraquer: cardenal de la pau*, Barcelona: Abadia de Montserrat, 1976.
- MUÑOZ, FRANCESC - MARTÍ, JOSEP M. - CATALÁN, FIDEL, *Gregorio Modrego Casaus. Bisbe del XXXV Congrés Eucarístic Internacional de Barcelona*, Barcelona: Arxiu Diocesà de Barcelona-Claret 2002.
- O'DONELL, CHRISTOPHER - PIÉ-NINOT, SALVADOR, *Diccionario de Eclesiología*, Madrid: San Pablo 2001.
- OFICINA DE ESTADÍSTICA Y SOCIOLOGÍA DE LA IGLESIA, *Guía de Medios de Comunicación Social de la Iglesia católica en España*, Madrid: Secretariado de la Comisión Episcopal de MCS 1991.
- OFICINA DE ESTADÍSTICA Y SOCIOLOGÍA DE LA IGLESIA, *Guía de organismos e instituciones eclesiales para los Medios de Comunicación Social*, Madrid: Secretariado de la Comisión Episcopal de MCS 2004.

- O'MALLEY, JOHN W., *Historia de los papas. Desde Pedro hasta hoy*, Santander: Sal Terrae 2011.
- PAREDES, JAVIER (DIR.), *Historia de España contemporánea*, Madrid: Ariel 2010.
- PARÉS, MANUEL, *La ideología regional de la prensa espanyola (1966-1973)*, Barcelona: Edicions 62 1984.
- PATXOT, FERRAN, *Las ruinas de mi convento*, Mèxic: Aguilar é Yberri 1861.
- PERALES, CRISTINA, *Prensa i autodeterminació. Catalunya i Euskadi dins l'Espanya de la Transició*, Barcelona: UOC 2014.
- PICAS, FRANCESC A., *En defensa de l'Església de Catalunya del 1936 barroerament calumniada*, Barcelona: Impremta Canigó 1995.
- PLA, JOSEP - CRUZET, JOSEP MARIA, *Amb les pedres disperses: cartes 1946-1962*, Barcelona: Destino 2003.
- PRESTON, PAUL, *España en crisis. Evolución y decadencia del régimen de Franco*, México: Fondo de Cultura Económica 1977.
- PRIMO DE RIVERA, PILAR, *Recuerdos de una vida*, Madrid: Ediciones Dyrsa 1983.
- RAGUER, HILARI, *Arxiu de l'Església catalana durant la Guerra Civil. I. Juliol-desembre 1936*, Barcelona: Abadia de Montserrat 2003.
- RAIGÓN, GUILLERMO, *Estructura de la información en la Iglesia católica*, Múrcia: Universidad de Murcia 1998.
- RANZATO, GABRIELE, *El pasado de bronce: la herencia de la guerra civil en la España democrática*, Barcelona: Destino 2007.
- RODRÍGUEZ, ÀNGEL, *La Comunicació catòlica a la diòcesi de Girona: passat i present*, tesi doctoral, director: Jordi Berrio i Serrano, Barcelona: UAB - Departament de Comunicació Audiovisual i Publicitat 2010.
- RUEDA, JOSÉ-CARLOS - GALÁN, ELENA - RUBIO, ÀNGEL L., *Historia de los medios de comunicación*, Madrid: Alianza editorial 2014.
- RUIZ, JOSÉ-LEONARDO, *Prensa y propaganda católica (1832-1965)*, Sevilla: Universidad de Sevilla 2002.

- SECO SERRANO, CARLOS, *La restauración y sus “aperturas”*, Madrid: Fundación Universitaria Española 1977.
- —, *Historia de España* (6 volums), Barcelona: Instituto Gallach 1978.
- SEOANE, MARÍA CRUZ Y MARÍA DOLORES SÁIZ, *Historia del periodismo en España. 3. El siglo XX: 1898-1936*. Madrid: Alianza Editorial 1996.
- SERRANO SUÑER, RAMÓN, *Memorias: entre el silencio y la propaganda, la historia como fue*, Barcelona: Planeta 1977.
- SINOVA, JUSTINO, *La Censura de prensa durante el franquismo (1936-1951)*, Madrid: Espasa-Calpe 1989.
- SOBREQUÉS, JAUME, *Història de Catalunya del segle XVII fins als nostres dies* (16 volums), Bilbao: Editorial la Gran Enciclopedia Vasca 1981.
- TORRENT, JOAN - TISIS, RAFAEL, *Història de la Premsa Catalana* (2 volums), Barcelona: Editorial Bruguera 1966.
- TORRAS I BAGES, JOSEP, *Obres completes*, Barcelona: Selecta 1948.
- TUÑÓN DE LARA, MANUEL, *España: la quiebra de 1898*, Madrid: Sarpe 1986.
- TUSELL, JAVIER, *Franco y los católicos. La política interior española entre 1945-1957*, Madrid: Alianza Editorial 1984.
- VICENS VIVES, JAUME, *Historia de España y América* (5 volums), Barcelona: Vicens-Vives 1972.
- VICENS VIVES, JAUME - LLORENS, MONTSERRAT, *Industrials i polítics (segle XIX)*, Barcelona: Vicens-Vives 1991.
- VIDAL, FRANCISCO, *En las fuentes de la alegría con San Francisco de Sales*, Madrid: Edibesa 2001.
- VIGIL, MANUEL, *El periodismo enseñado. De la escuela de “El Debate” a Ciencias de la Información*, Barcelona: Mitre 1987.
- VILAR, PIERRE, *Història de Catalunya* (8 volums), Barcelona: Edicions 62 1987.
- WALTER, OTTO., *Pie XII. Sa vie, sa personnalité*, Mulhouse: Editions Salvator 1949.

DOCUMENTS, REVISTES I COMUNICACIONS

- *Boletín de la Obra de Buenas Lecturas*, Barcelona 1904.
- *Gaceta de Madrid*, 28 de desembre de 1910.
- *Reseña Eclesiástica. Publicación mensual de la Asociación de Eclesiásticos para el Apostolado Popular*, Barcelona 1909-1918.

- PIUS XI, *Rerum Omnium Perturbationem*, Roma 1923.
- PIUS XII, *Mystici Corporis Christi*, Roma 1943.
- —, *Miranda Prorsus*, Roma 1957.
- PAU VI, *Populorum Progressio*, Roma 1967.
- —, *Evangelii Nuntiandi*, Roma 1975.
- JOAN PAU II, *Redemptoris Missio*, Roma 1990.
- FRANCESC, *Evangelii Gaudium*, Roma 2013.

- AA. VV., «Ángel Herrera Oria, cardenal», *Boletín Oficial del Obispado de Málaga*, Málaga 1965.
- —, *Joan XXIII i Pau VI, els papes del Concili. Al·locucions*, Qüestions Teològiques 15, Barcelona: Facultat de Teologia de Catalunya 2012.
- —, *La relació entre Església i món d'avui a la llum del Concili Vaticà II*, Qüestions Teològiques 12, Barcelona: Facultat de Teologia de Catalunya 2011.
- CALVO, SANTIAGO, «El cardenal Marcelo González Martín y el Concilio Vaticano II», *Toletana. Cuestiones de Teología e Historia*, 28 (2013/1), 9-39.
- CÁRCEL ORTÍ, VICENTE, «La nunciatura de Federico Tedeschini en Madrid durante la monarquía (1921-1931)», *Archivum Historiae Pontificiae*, 30, 97-184.
- CARRO CELADA, JOSÉ ANTONIO, *Análisis de contenidos de las Hojas Diocesanas*, comunicación de la Asamblea de Delegados Diocesanos de MCS, Madrid 1995.

- CHECA ARTASU, MARTÍ, «La celebració del XXXV Congrés Eucarístic Internacional de Barcelona (1952) a Les Corts. Inici de l'eix urbanístic de la plaça de Pius XII», *Quaderns de l'arxiu 3, I Jornades de Recerca Històrica de Les Corts. Ponències i comunicacions*, Barcelona: Arxiu Municipal del Districte de les Corts 1997, 352-353.
- CLARA, JOSEP, «El misteri de la mort del bisbe Irurita. Estat de la qüestió i noves dades», *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins XLIX* (2008), 87-98.
- DE RIQUER PERMANYER, BORJA, «La Mancomunitat a Catalunya», *Nadala 2014. 1714-2014*, XLVIII (2014), 42-53.
- FERNÁNDEZ DEL CACHO, JOSÉ, *Presentación y breve análisis de las publicaciones de titularidad diocesana*, comunicació de la Asamblea de Delegados Diocesanos de MCS, Madrid 1995.
- FLORES DEL MANZANO, FERNANDO, «Acción Social Católica y asociacionismo agrario en la diócesis de Plasencia: 1903-1931», *Revista de Estudios Extremeños LXVIII n. II* (2012), 771-816.
- GATELL DOMÈNECH, JOSEP ILDEFONS, *La Parroquia Mayor de Santa Ana. Su iglesia, su personal, su administración, su culto, sus instituciones de beneficencia, de enseñanza, de zelo y de piedad*, Barcelona-Gracia: Imprenta de la Vda. De J. Miguel 1899-1900.
- HIBBS-LISSORGUES, SOLANGE, «La prensa católica catalana de 1868 a 1900 (I)», *Anales de Literatura Española*, n. 7 (1991), 99-119.
- —, «La prensa católica catalana de 1868 a 1900 (II)», *Anales de Literatura Española*, n. 9 (1993), 85-101.
- —, «La prensa católica catalana de 1868 a 1900 (III)», *Anales de Literatura Española*, n. 10 (1994), 147-172.
- MESTRE I ROIGÉ, ESTEVE - SOLÉ I BONET, TON, «Notes per a un article sobre l'estany d'Ivars», *Quaderns de El pregoner d'Urgell* n. 24 (2011), 3-16.
- MONTERO, ANTONIO, «Las responsabilidades evangelizadoras de la Iglesia en el seno de la Sociedad de la información», congreso de Obispos Europeos responsables de la Comunicación, Barcelona-Montserrat 1999.

- MUÑO GONZÁLEZ, GREGORIO, *Experiencia de las hojas diocesanas de Aragón*, comunicación de la Asamblea de Delegados Diocesanos de MCS, Madrid 1995.
- PONTIFICIA COMISIÓN PARA LOS MEDIOS DE COMUNICACIÓN SOCIAL, *instrucción pastoral Communio et Progressio, sobre los medios de comunicación social preparada por mandato especial del Concilio ecuménico Vaticano II*, Roma 1971.
- OBISPOS DE LA COMISIÓN EPISCOPAL DE MEDIOS DE COMUNICACIÓN, *Necesidad de un mutuo acercamiento entre la Iglesia y los medios*, Madrid, 30 d'abril de 2000.
- PUJOLS, M. ÀNGELS, «Mossèn Ramon Cunill: un periodista excepcional», *L'Erol* 37 (1992), 53.
- REVUELTA, MANUEL, «Cien años de la revista 'Sal Terrae'», *Vida Nueva* 2803 (2012), 42-43.
- SABATÉ, CARLES - CLAPÉS, TON, «Una altra reconversió pendent», *Qüestions de Vida Cristiana* 191 (1998), 70-76.
- SÁNCHEZ BOSCH, JORDI, «El nostre doctor Gomà», *Revista Catalana de Teologia* 14 (1989), 9-14.
- SEMINARI «RAMON CUNILL», *In memoriam Ramon Cunill 1907-1975*, Barcelona: Altés 1976.
- TRESERRES, MIQUEL, *Procés d'obertura de l'Església envers els Mitjans de Comunicació*, Periodisme i Religió, II Jornades de formació teològica per a periodistes, Montserrat 1999.
- VILANOVA, EVANGELISTA, *El Concili Vaticà II (1962-1965). Trenta anys d'interpretacions, lliçó inaugural del curs acadèmic 1995-1996*, Barcelona: Facultat de Teologia de Catalunya 1995.

EN LÍNIA

- ARXIU TVE CATALUNYA, MEMÒRIA POPULAR, *XXXV Congreso Eucarístico Internacional de Barcelona en 1952* [en línia], <http://www.rtve.es/alacarta/videos/arxiu/memoria-popular-parla-del-xxxv-congreso-eucaristico-internacional-barcelona-1952/920240/>

- CULLELL I RAMIS, JOSEP, “*Las ruinas de mi convento*” de Ferran Patxot [en línia], <http://josepcullell.net/2011/08/07/las-ruinas-de-mi-convento-de-ferran-patxot/>
- GONZÁLEZ SEGURA, ANDRÉS ALBERTO, EL ARGONAUTA ESPAÑOL, *La condición del periodista católico en las Asambleas de la Buena Prensa (1904-1924)* [en línia], <http://argonauta.revues.org/1275#tocto1n3>
- HIBBS-LISSORGUES, BIBLIOTECA VIRTUAL MIGUEL DE CERVANTES, *El liberalismo es pecado* [en línia], <http://www.cervantesvirtual.com/obra/el-liberalismo-es-pecado-estudio-preliminar-y-edicion/>
- LERMA GENOVÉS, FRANCISCO JAVIER, *La Doctrina Social de la Iglesia sobre Medios de Comunicación Social* [en línia], <http://buenobonitoygratis.net/libromcs/Evolucion.html>
- MARTÍ BONET, JOSEP M., *Estadística de la cúria diocesana de Barcelona 1901-2009* [en línia], <http://www.cultura.arqbcn.org/elenchus/estadistica.pdf>
- —, *Breu història de l'Arquebisbat de Barcelona*, 26 de novembre de 2011 [en línia], <http://www.cultura.arqbcn.org/arxiu/publicacions/Arquebisbat.pdf>
- ZENIT, MÚJICA, *La Iglesia y los medios de comunicación. De una relación conflictiva a una alianza continuada* [en línia], <
<http://www.zenit.org/es/articulos/la-iglesia-y-los-medios-de-comunicacion>>
- REVISTES CATALANES AMB ACCÉS OBERT (RACO), CÓNSUL, «Notes sobre els problemes d'autoria de *Las ruinas de mi convento*», en *Anuari Verdaguer* n. 7 (1992) [en línia],
<http://www.raco.cat/index.php/AnuariVerdaguer/article/view/67622/86071>
- REVISTES CATALANES AMB ACCÉS OBERT (RACO), CARRILLO, «Juan Mañé y Flaquer y el Primer Congreso de Malinas» en *Cercles. Revista d'història cultural* n. 5 (2002) [en línia], <http://www.raco.cat/index.php/Cercles/article/view/191128>
- RUIZ ACOSTA, MARÍA JOSÉ, UNIVERSIDAD DE LA LAGUNA (ULL), «El despegue de la “Buena Prensa” y El Correo de Andalucía en la Sevilla de comienzos del siglo XX » en *Ámbitos* 2 (1999), [en línia],
<http://www.ull.es/publicaciones/latina/ambitos/2/ruiz.html>

- Web de l'arquebisbat de Barcelona: www.arquebisbatbarcelona.cat/ca/inici
- Web del setmanari *Catalunya Cristiana*: www.catalunyacristiana.cat
- Web de Ràdio Estel: www.radioestel.com

ÍNDEX

SUMARI.....	7
1. INTRODUCCIÓ.....	9
1.1 OBJECTE D'ESTUDI.....	9
1.1.1 <i>Full Dominical de Barcelona: una aproximació a la seva història</i>	9
1.1.2 <i>Fulls dominicals i fulls parroquials</i>	11
1.1.2.1 Elements dels fulls dominicals.....	14
1.1.2.2 Els fulls dominicals arreu de les diòcesis espanyoles.....	15
1.1.3 <i>«Full Dominical» de Barcelona, el més antic d'Espanya</i>	17
1.2 ESTAT DE LA QÜESTIÓ.....	18
1.2.1 <i>L'antiguitat dels fulls a Catalunya</i>	18
1.3 METODOLOGIA.....	21
1.3.1 <i>Agraïments i fonts d'informació</i>	23
1.3.1.1 Agraïments.....	23
1.3.1.2 Fonts d'informació.....	24
1.4 OBJECTIUS.....	25
1.5 FITXA DE LA «FULLA DOMINICAL».....	27
2. PRECEDENTS DE LA «FULLA DOMINICAL».....	29
2.1 A LES ACABALLES DEL S. XIX.....	29
2.2 DE 1891 A 1910.....	30
2.2.1 <i>La Restauració</i>	30
2.2.2 <i>El govern de Cánovas del Castillo</i>	32
2.2.3 <i>Problemes de la Restauració</i>	34
2.2.4 <i>El reformisme dinàstic i el regeneracionisme</i>	36
2.2.4.1 Maura i Silvela.....	36
2.2.4.2 La Setmana Tràgica a Barcelona.....	37
2.2.5 <i>Reformes liberals: el govern de José Canalejas</i>	39
2.3 LA «HOJA PARROQUIAL DE SANTA ANA».....	41
2.3.1 <i>L'origen de la «Hoja Dominical»</i>	41
2.3.2 <i>Full-mare de fulls i butlletins</i>	44
2.4 MN. JOSEP ILDEFONS GATELL.....	47
2.4.1 <i>Biografia</i>	47
2.4.2 <i>En la seva mort</i>	49
2.4.3 <i>La seva obra</i>	50
3. ELS INICIS DE LA «FULLA DOMINICAL».....	53
3.1 DE 1910 A 1923.....	53
3.1.1 <i>Prensa catalana i catòlica</i>	53
3.1.1.1 Esplendor de publicacions.....	53
3.1.1.2 La «bona premsa».....	55
3.1.2 <i>Mancomunitat</i>	57
3.2 DE 1923 A 1930: PRIMO DE RIVERA.....	59
3.3 LA II REPÚBLICA, DE 1931 A 1936.....	61
3.4 LA «HOJA DOMINICAL» I LA «FULLA DOMINICAL».....	65
3.4.1 <i>Primer diumenge de Quaresma de 1892</i>	65
3.4.2 <i>Característiques de la nova publicació</i>	66
3.4.2.1 Format i continguts.....	66
3.4.2.2 Estructura de les «fulles».....	69
3.4.3 <i>Fet curiós: dies d'indulgència</i>	73
3.4.4 <i>Les impremtes</i>	77
3.4.5 <i>Economia precària</i>	78
3.5 L'OBRA DE BONES LECTURES.....	78
3.6 L'ASSOCIACIÓ D'ECLESIASTICS PER A L' APOSTOLAT POPULAR.....	80
3.7 DE 1936 A 1939: LA GUERRA CIVIL.....	85
3.8 PERSECUCIÓ RELIGIOSA.....	86

3.9	LA DARRERA «FULLA DOMINICAL» ABANS DE LA GUERRA	87
4.	ANY DE LA VICTÒRIA: UNA NOVA ÈPOCA	91
4.1	CONSEQÜÈNCIES DE LA GUERRA	91
4.2	«HOJA DIOCESANA»	93
4.2.1	<i>Origen de la «Hoja Diocesana»</i>	95
4.2.2	<i>Director i administrador de la «Hoja»</i>	99
4.2.2.1	Nomenaments	99
4.2.2.2	Pugna de directors	100
4.2.2.3	Resposta del bisbe	102
4.2.3	<i>Concreció de números de l'any 1939</i>	103
5.	25 ANYS DE «HOJA DIOCESANA»	107
5.1	ELS QUATRE PRIMERS NÚMEROS DE LA «HOJA DIOCESANA»	107
5.1.1	<i>Un nou estil de full, de caire franquista</i>	107
5.1.2	<i>Contingut i maquetació</i>	111
5.1.3	<i>Primer número de la «Hoja»</i>	112
5.1.4	<i>Segon número de la «Hoja»</i>	116
5.1.4.1	Òrgan de propaganda	116
5.1.4.2	Contraportada parroquial	118
5.1.5	<i>Tercer número de la «Hoja»</i>	118
5.1.6	<i>Quart número de la «Hoja»</i>	119
5.1.7	<i>Carta col·lectiva dels bisbes espanyols</i>	120
5.2	LA RESTA DE NÚMEROS DE LA «HOJA DIOCESANA» DE L'ANY 1939	121
5.3	LA POSTGUERRA I MÉS ENLLÀ	123
5.3.1	<i>En l'àmbit periodístic i polític</i>	123
5.3.2	<i>En l'àmbit religiós</i>	125
5.3.3	<i>Qüestions al voltant de la «Hoja Diocesana»</i>	126
5.3.3.1	Fent camí sense gaires variacions	126
5.3.3.2	Format i estructura	127
5.3.3.3	La publicitat	127
5.3.3.4	Curiositats	128
5.4	ECONOMIA DE POSTGUERRA	130
5.4.1	<i>Beneficis econòmics</i>	130
5.4.2	<i>Col·lectes per a «la bona premsa»</i>	131
5.5	EL CONGRÉS EUCARÍSTIC A BARCELONA SEGONS LA «HOJA»	136
5.5.1	<i>Congressos diocesans</i>	136
5.5.2	<i>El bisbe Modrego i el Congrés Eucarístic Internacional</i>	139
5.5.2.1	Obra cimera del bisbe Modrego	139
5.5.2.2	Anunci del Congrés al BOE	140
5.5.2.3	La insígnia del Congrés Eucarístic	141
5.5.2.4	Publicacions	141
5.5.2.5	Les «vivendes» del Congrés	142
5.5.2.6	L'himne de Pemán	143
5.5.2.7	Diverses informacions concretes	143
5.5.2.8	Ressons del Congrés	146
6.	ANYS D'OBERTURA	149
6.1	DARRERS ANYS DE LA «HOJA DIOCESANA»	149
6.1.1	<i>Intents de canvi i força inestabilitat</i>	149
6.1.2	<i>La importància de la premsa catòlica</i>	153
6.1.2.1	Impuls als mitjans de comunicació	153
6.1.2.2	La premsa catòlica en xifres	156
6.2	EL CONCILI VATICÀ II A LA «HOJA DIOCESANA»	158
6.2.1	<i>L'anunci del Concili i la seva continuació</i>	158
6.2.1.1	Un moment clau per a l'Església	158
6.2.1.2	Joan XXIII i Pau VI, els Papes del Concili	161
6.2.1.3	Explicacions minucioses del Concili a la «Hoja»	165
6.2.1.3.1	Tota mena de detalls conciliars	165
6.2.1.3.2	El decret «Inter Mirifica»	167
6.2.2	<i>La participació barcelonina al Concili</i>	170
6.2.3	<i>El tractament del Concili a la premsa</i>	172

6.3	«HOJA DOMINICAL»	173
6.3.1	1964, any de canvis	173
6.3.2	En l'àmbit periodístic i polític	177
6.3.3	En l'àmbit religiós	178
6.3.3.1	Noves publicacions	178
6.3.3.2	Mons. Marcelo González Martín	181
6.3.3.3	El final del Concili Vaticà II	186
6.3.4	Temes recurrents	191
6.4	UN PROJECTE DE REFORMA I MILLORAMENT	193
6.4.1	Anàlisi d'un grup de preveres	193
6.4.1.1	Manca d'acceptació de la «Hoja Dominical»	193
6.4.1.2	La realitat de la «Hoja»	194
6.4.1.3	Què ha d'arribar a ser la «Hoja Dominical»?	196
6.4.1.4	Propostes concretes	197
6.4.1.4.1	De caràcter immediat i llunyà	197
6.4.1.4.2	Guany i tiratge de la «Hoja Dominical»	198
6.4.1.5	Conclusió del projecte de millorament	199
7.	EL NOU «FULL DOMINICAL»	201
7.1	ELS INICIS DELS ANYS 1970	201
7.1.1	Període de crisi en l'Església	201
7.1.2	La «Hoja Dominical» i els MCS	202
7.1.2.1	Donar impuls als mitjans de comunicació	202
7.1.2.2	«Communio et Progressio»	203
7.1.2.3	Mitjans propis o presència en altres mitjans?	205
7.1.3	Coedició dels fulls	209
7.1.4	Qüestions curioses	211
7.1.5	El Dr. Narcís Jubany	211
7.2	LA TRANSICIÓ A CATALUNYA	215
7.2.1	De 1975 a 1979	215
7.2.1.1	En l'àmbit polític i periodístic	215
7.2.1.1.1	Nova situació política	215
7.2.1.1.2	La mort de Franco al «Full Dominical»	216
7.2.1.2	En l'àmbit eclesial	217
7.2.2	1975: un any d'esdeveniments	218
7.2.2.1	«Full Dominical» en català	218
7.2.2.2	Una carta de Mn. Martínez Roura	219
7.2.2.3	La mort de Mn. Cunill	221
7.2.3	Pensant un nou «Full Dominical»	225
7.2.3.1	Una enquesta als lectors	225
7.2.3.2	L'economia, altre cop	226
7.2.3.3	S'anuncia el canvi	228
7.2.3.4	El «Full» a partir de 1978	230
7.2.3.4.1	Desaparició de la publicitat	230
7.2.3.4.2	Joan Pau I i Joan Pau II	233
7.3	LA NORMALITZACIÓ DEMOCRÀTICA	237
7.3.1	De 1980 a 1989	237
7.3.2	Una època prou tranquil·la	238
7.3.2.1	Finals dels anys 1980	238
7.3.2.2	Els MCS i l'Església a les acaballes dels anys 1980	241
7.3.2.3	50 anys de la segona etapa del «Full»	242
7.4	ELS ANYS 1990	243
7.4.1	Una situació ben diferent	243
7.4.1.1	Mitjans de comunicació i política	243
7.4.1.2	Nou arquebisbe: Mons. Ricard M. Carles	244
7.4.2	El llibre d'estil de disseny	247
7.4.2.1	Nova presentació, nou servei	247
7.4.2.2	Casasús, Lamas i Pérez de Rozas	249
7.4.2.3	Regles fonamentals	250
7.4.2.4	La tipografia	251
7.4.2.5	L'ús del color	251
7.4.2.5.1	Pantone 300	251
7.4.2.5.2	El «Full Dominical», totalment en color	252
7.4.2.6	La pauta	253

7.4.2.7	La distribució de les pàgines	253
7.4.3	<i>Cent anys del «Full Dominical»</i>	254
7.4.3.1	Un <i>Full</i> centenari.....	254
7.4.3.2	Les darreres dades	255
8.	CONCLUSIONS	257
8.1	L'ESGLÉSIA I ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ	257
8.2	EN SÍNTESE	261
8.3	EL FUTUR DELS FULLS DOMINICALS	265
	BIBLIOGRAFIA	269
	OBRES I AUTORS	269
	DOCUMENTS, REVISTES I COMUNICACIONS.....	278
	EN LÍNIA	280
	ÍNDEX	283
	ÍNDEX D'IMATGES	287

ÍNDIX D'IMATGES

Imatge 1: «Hoja Parroquial de Santa Ana», primer número de 1891.	46
Imatge 2: «Hoja Dominical» de 1893, any II de la seva publicació.	67
Imatge 3: «Fulla Dominical» amb capçalera pròpia.	68
Imatge 4: «Fulla Dominical» de 1903, on es veuen clarament els diferents apartats de la pàgina 1.	71
Imatge 5: «Hoja Dominical» de 1906, quan ja l'imprimia Francesc Altés.	72
Imatge 6: «Hoja Dominical» de 1910, amb la recomanació de deixar el full a amics i coneguts.	75
Imatge 7: «Fulla Dominical» de 1910, en la qual els bisbes catalans concedien indulgències als lectors.	76
Imatge 8: «Hoja Dominical» de 1910, edició castellana.	83
Imatge 9: «Fulla Dominical» de 1911, edició catalana.	84
Imatge 10: Darrer número de la «Fulla Dominical» abans de la guerra civil.	88
Imatge 11: «Fulla Dominical» de 1933, amb l'apartat «La veu del Pastor».	89
Imatge 12: «Fulla Dominical» de 1929, quan encara no hi havia l'espai «La veu del Pastor».	90
Imatge 13: Document de la impremta Altés amb el nombre d'exemplars de la «Hoja» de 1939.	105
Imatge 14: Primer número de la «Hoja Diocesana» tot just acabada la guerra civil.	115
Imatge 15: Segon número de la «Hoja Diocesana» amb el retrat de Pius XII i F. Franco.	117
Imatge 16: Capçalera de la parroquia de Nostra Senyora de la Bonanova.	118
Imatge 17: Publicitat dels coneguts Almacenes Jorba de Barcelona a la «Hoja Diocesana» de 1962.	128
Imatge 18: Capçalera de la «Hoja Diocesana» n. 1 del 05/01/1958, pàg. 1.	150
Imatge 19: Capçalera de la «Hoja Diocesana» n. 8 del 23/02/1958, pàg. 57.	150
Imatge 20: Anunci de la «Hoja Dominical» al n. 1 del 4/01/1970, pàgina interior.	202
Imatge 21: Capçaleres de 1984 i 1985.	240
Imatge 22: Nova capçalera de l'any 1991, es mantindrà sense gaires canvis fins a finals de l'any 2012.	248

